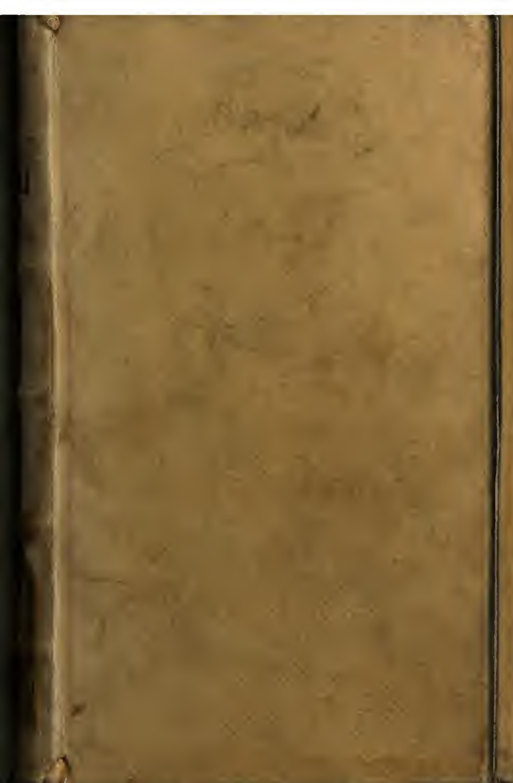

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
8
3 G
16

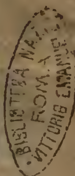
SVMMVLA REVERENDISSIMI DOMINI CATANEI EPISCOPI CHIEMENSIS.

CASVS CONSCIENTIAE
Singulari breuitate atque facilitate complectens,
Omnibus præsertim Ecclesiasticis perutilis & necessaria.

QVARTA EDITIO AB EODEM Authore nuper aucta.

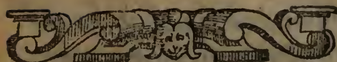
Erudimini, qui iudicatis terram. Psal. 2.

BRIXIAE,
Ex Societate Brixiana. M D C.
Consensu Superiorum.

BIBLIOTHECAE S.P
AD VINCVLA

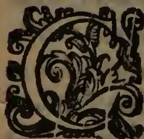

ILLVSTRISSIMO ET REVERENDISS. DOMINO D.

CINTHIO ALDOBRANDINO

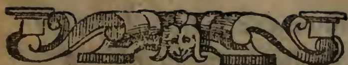
Senogalliensi S.R.E. Cardinali Amplissimo, Domino suo colendissimo.

F. SEBASTIANVS CATANEVS à Mediolano Episcopus Chiemensis S. P. D.

VM iuxta vocationis, professionisque meæ statum, Cardinalis Amplissime, quàmplures libros de Casibus conscientiæ conscriptos euoluerem, vt multorum

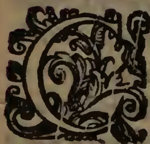

BIBLIOTHECÆ S. P
AD VINCULA

ILLVSTRISSIMO ET REVERENDISS. DOMINO D.

CINTHIO ALDOBRANDINO Senogalliensi S.R.E. Cardinali Amplissimo, Domino suo colendissimo.

F. SEBASTIANVS CATANEVS à Mediolano Episcopus Chiemensis S. P. D.

VM iuxta vocationis, professionisque meæ statum, Cardinalis Amplissime, quàmplures libros de Casibus conscientiæ conscriptos euoluerem, vt multorum

A 2 com-

commodo ac vtilitati, præſertim illorum, quibus magna volumina perlegere non vacat, conſulerem; deſiderio iuuandi Eccleſiam Chriſti Saluatoris noſtri pro mea mediocritate, ductus, eandem materiam tractandam, & explicandam, Deo duce, communem Doctorum ſententiam ſequendo, tot citationibus, allegationibus, diſputationibus, & confutationibus quæ ſepe nedum ſenſum obſcurant, ſed etiam pium lectorem aliquando perturbant, ne dicam confundunt, omiſſis: decreta tamen ſacri Concil. Trid. ſingulari ſtudio pro rerum qualitate ſemper attendendo, ſumpſi.

Quantæ autem præstantiæ, vtilitatis ac necessitatis sit hæc doctrina de Casibus conscientiæ dicta, non est mihi tanta dicendi, aut scribendi copia, neq; id tam breui præfatiuncula complecti possum: Ne tamen omnino hic taceam, vnicum saltem in laudem eius adducam. Qui non videt studio hoc sublato, conscientiam quinimo animam, cuius salus nobis adeò chara esse debet, in summo periculo versari? hoc vero retento etiam Iudices maximè Ecclesiasticos in vtroq; foro iustè, sanctè, ac rectè in populo sibi diuinitus commisso iudicare facilè posse, sicq; Dei Omnipotentis vl-

tionem euitare; qui vti legitur, Cum acceperit tempus iuſtitias, actionesque noſtras iudicabit. Huic lectioni atque ſtudio Parochi, & cæteri qui animarum curam ſuſtinent, pro Officij ſui munere, diligenter, & aſſiduè incumbant; ipſis enim fidelium animæ, quas ſanguine in ara crucis profuſo, Chriſtus Dominus redemit, in eam ſolicitudinis curam traditæ ſunt, vt illas & rectè cuſtodiant, & ſalutari pabulo ad æternitatem alant, quia ſcriptum eſt: Maledictus qui facit opus Domini negligenter. Verum humaniſsime Præſul, ne conatus laboreſq; iſti mei ad gloriam Omnipotentis Dei

ſuſce-

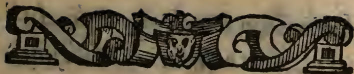
ſuſcepti, patrocinio eßent deſtituti, tutelare tuum nomen præ reliquis ſelectum, eos Illuſtrißimæ, & Reuerendißimæ Domi nationi tuæ tanquàm Mæcenati optimo, & patrono meo colendißimo, cuius humanitatẽ omnes mirantur, quam ego ipſe tũ Romæ, tum Ferrariæ expertus ſum (vt alias præclarißimas animi tui dotes, quibus ſingulari Dei dono exornaris, taceam) dico, dedico & conſecro. Qui etſi in omnia Chriſtianæ Reipublicæ negotia perpetuò ſis intentus, & ita omnibus vti ſingulis pro animi tui magnitudine, ſingularique in rebus agendis dexteritate conſulas: tamen pietatis

ſacrarumq; literarum ſtudia, omnibus alijs pro tua inſigni pietate, anteferre ſoles. Quare Cardinalis Ampliſsime, ut hoc meũ opuſculum, veluti pignus meæ obſeruãtiæ, ac perpetui obſequij, erga Illuſtriſsimam, & Reuerendiſsimam Dominationẽ tuã accipias, boniq; conſulas, affectum potius offerentis, quam rei oblatæ quantitatem attendens, iterum atq; iterum rogo. Atq; hiſce Vale diu fœlix in Domino, qui te digniſsimum, firmiſsimumq; ſuæ ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinem diutiſsimè nobis incolumem ſeruet, meq; vt ſoles, beneuolè complectere. Tridenti ipſo die Conuer-

ſionis

ſionis Diui Pauli Apoſtoli, Anno reparatæ ſalutis Milleſimo ſexcenteſimo.

AD REVERENDISSIMVM D. Cataneum Epiſcopum Chiemenſem operis

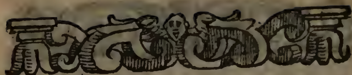
Authorem T.Croſ.Bomp. Trident.

Ifficiles Animæ cauſas caſusq; diſertans
Dùm ſtruis hìc methodos, quìs ſine labe micet;
Relligio Chriſti exultans vultuq; ſereno
Aſtitit, & ſacris deueneranda comis;
Iam non paruus (ait) ſummator maximus ornat
Cataneus ſpartam, quam Caetanus amat.

A DE

DE REVERENDISSIMO D. Episcopo Chiemense &c.

Nicolai Inamij Tri dent. Epigramma.

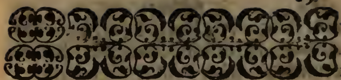

Iuis Auspicibus libelle pro di
In lucem, & bene cum Deo volente,
Clarorum volita virùm per ora.
Annorum seriem absq; fine vinces;
Immortale feres vtranque solis
Nomen Catanei Domum, inuidente
Parca; ergo auspicibus libelle diuis,
Prodi iam bene cum deo volente,
Seclis complaciturus eruditis,
Maximi Titulis verendus ALDO
BRANDINI, procerū sacratus ordo,
Atq; Ecclesia quem velut serenum
Sidus Tota colit, polumq; supra
Terrarum vehit orbe gens in omni.

[illegible] re-
[illegible] tia-
[illegible],
[illegible] cathedra di
[illegible] sedet;
[illegible] exemplis
[illegible]
[illegible] gre-
[illegible]
[illegible], atq; inducere
[illegible]
[illegible] iste mihi,
[illegible] insignia
[illegible]
[illegible]. hic nomina
[illegible]
[illegible] indulgentia do
[illegible]
[illegible] sæpè videre pa-
[illegible]

SVM-

SVMMVLAE REVERENDISSIMI Domini Episcopi Chiemensis

Casus conscientiæ complectentis initium.

DE ABBATE.

Bbas regularis debet esse professus expresse, & sacerdos legitime ordinatus: quia cura animarum, & sanctissimorum sacramentorum administratio ei incumbit, consequenter debet esse ætatis viginti quinque annorum, quæ ætas in promouendis ad gradum presbiteratus iuxta decretum sacri Concil. Trid. sess. 23. de reform. ca. 12. requiritur. Quare professio tacita

non sufficit vt aliquis sit eligibilis in Abbatem proinde Nouitij ab actu ele ctionis actiuè & passiuè excluduntur. Abbas ordinariè debet eligi de proprio monasterio: at quando ibi persona idonea non haberetur, eo casu de alio monasterio eiusdem tamen ordinis, seruata forma Trid. synod sess. 25. de regul. & monial. cap. 6. nempe per vota secreta, ita vt singulorum eligentium nomina nunquam publicentur. Ab Episcopo deinde Diœcesano Dominicis diebus, vel alijs diebus festiuis in quibus ordines minores conferri possunt, gratis benedici debet: nihil enim pro tali benedictione absq; labe Symoniæ exigi potest: Abbatissa vero omni die benedici potest.

Abbas benedictus vsum mitræ, & baculi pastoralis habens, primam ton suram, & quatuor minores ordines suis subditis conferre potest: non autem ijs qui sibi subiecti non sunt, sicut decreuit sacrosancta Trid. Synodus sess. 23. de reformat. cap. 10. nec potest sine consensu Capituli clericos ad Ecclesias, ad quas habet Iuspatronatus præsentare, minus suos monachos à Censuris, & peccatis alteri à Iure specialiter reseruatis absoluere, nec illos ex Mo-

Monasterio pro arbitrio expellere, sed potius fugitiuos & Apostatas requirere, eosque vt ad illorum Cœnobium redeant, opportunis medijs cogere, infra sess. 25. de regul. & monial. cap. 19.

Abbas confirmatus, & benedictus multa potest præstare, quæ simplex sacerdos perficere nequit: primo in Ecclesijs sibi subiectis potest post Missarum, Vesperarum, & Matutinorum officia solenniter benedicere populo, alibi non. secundo potest sibi subiectis primam tonsuram, & minores ordines conferre, eosq; ab omnibus peccatis & Censuris absoluere, nisi aliter in Iure expresse habeatur. tertio potest cum monachis sibi subiectis dispensare super Irregularitate contracta per acceptionem ordinum in excommunicatione, intellige si res est occulta, & tales in ordinibus sic susceptis se non exercuerint. quarto potest cum eisdem in votis factis ante ingressum religionis dispensare; vota vero facta post ingressum religionis eorundem, potest etiam irritare & annullare. quinto potest omnia Ecclesiæ, & Altaris ornamenta, excepto Calice, benedicere, & generaliter potest omnia benedicere, quæ cum sacra vnctione non fiunt,

& in quibus est benedictio tantum verbalis. sexto Abbas vsum mitræ & baculi pastoralis ex priuilegio Apost. habens, potest in defectum Episcoporum interesse degradationi verbali & actuali, etiam si degradandus sit presbyter, vt habetur in Concil. Trid. sess. 13. decreto de reform. cap. 4.

Abbas non potest præfici duobus Monasterijs, nisi vnum dependeat ex altero, minus potest præfici diuersis Ecclesijs, Curam animarum habentibus, tenetur synodum adire, si habet populum, vel Ecclesias cum cura, etiam si ipse sit exemptus: quia in tali casu exemptio ad populum, vel Ecclesias non extenditur. Ad nuptias ire, aut filios de sacro fonte in baptismo leuare, ei non licet, vti sancitum est in Concil. Matisconensi can. 24. & 25.

Abbatissæ, & aliȩ superiores quomodo, & qua ætate eligendæ sint eadem sacrosancta Trid. Synodus decernit sess. 25. de regul. & monial. capit. 7. sub istis verbis: Abbatissa, & Priorissa, & quocunque alio nomine præfecta, vel præposita appelletur, eligatur non minor annis quadraginta, & quæ octo annis post expressam professionem laudabiliter vixerit. Quod si his qualitatibus

non

non reperiatur in eodem monasterio, ex alio eiusdem Ordinis eligi possit. Si hoc etiam in commodum superiori qui electioni præest, videatur ex ijs, quæ in eodem monasterio annum trigesimum excesserint, & quinque saltem annis post professionem rectè vixerint, Episcopo, vel alio superiore consentiente eligatur. Duobus verò Monasterijs nulla præficiatur, & si quæ duo vel plura quocunque modo obtinet cogatur, vno excepto intra sex mẽses cætera resignare, post id vero tempus, nisi resignauerit, omnia ipso iure vacent. Is vero, qui electioni præest, Episcopus siue alius superior claustra monasterij non ingrediatur, sed ante cancellorum fenestrellam vota singularum audiat, vel accipiat. In reliquis seruentur singulorum ordinum, vel Monasteriorum constitutiones.

DE ABORSV.

ABorsus immaturi fœtus editio, est graue peccatum, inter maleficia computatur, ex quo est contra bonum prolis generandæ, & contra naturam: quia etiam bruta fœtum expectant.

Aborsus si sequatur effectus, est ca-

sus episcopalis de consuetudine generali: si verò effectus non sequitur, est quidem peccatum mortale, non tamen Episcopo est reseruatum. Quærenti vtrum procurare aborsum semper sit peccatum? Respondetur quod procurare aborsum, quando fœtus est animatus, etiamsi fiat liberandi gratia mulierem prægnantem à mortæ, semper est peccatum mortale, ad Rom. 3. Non faciamus mala, inquit Apostolus, vt veniant bona: procurare autem aborsum antequam fœtus sit animatus, ne prægnans moriatur, nõ est peccatum mortale, licet animatio impediatur: quia inde non mors, sed potius vita hominis sequitur, secus si res esset dubia.

Tempus animationis in masculo secundum communem opinionem Doctorum, est spacium quadraginta dierum: in fœmina autem octuaginta dierum computando à die conceptionis, vel circa: Vnde procurans aborsum ante hoc tempus notabiliter, preterquam in casu supradicto, peccat quidẽ mortaliter, tamen neque homicida dici potest, neque fit irregularis: procurans verò aborsum post prædictum tempus, vel paulò antè, si sequatur effectus, peccat mortaliter, est homicida, & incurrit

rit

rit irregularitatem, vt docet D. Thom. 4. sentent. distinct. 31. talis secundum iura ciuilia debet capite puniri, quia verus homicida, vel parte bonorum omissa est relegandus, vel si est pauper, condemnatur ad metalla: secundum autem ius canonicum huiuscemodi reis, pęnitentia quinque, vel septem annorum imponitur, aut trium annorũ ad minus, vbi culpa leuis præcessit.

Vtrum verò censeri debeat homicida si dubitatur de fœtus animatione? dico quod in foro contentioso, vbi agitur ad pœnam interpretatio in partem mitiorem fieri debet: sed in foro animæ, vbi agitur ad placandum Deum, & ad emendationem, debet se quis homicidam reputare: nam in talibus via tutior est eligenda.

DE ABSOLVTIONE.

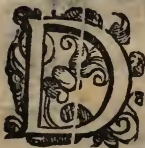
ABsolutio est duplex, à peccatis; & à censuris. prima est ordinis, secunda est iurisdictionis. prima solis Sacerdotibus competit, secunda etiam Diacono, quinimo & inferioribus clericis committi potest. prima requirit potestatem ordinis & iurisdictionis; secunda solam potestatem iurisdictio-

nis

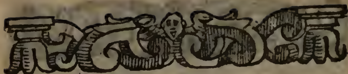
AD REVERENDISSIMVM D. Cataneum Episcopum Chiemensem operis

Authorem T.Crof.Bomp. Trident.

Ifficiles Animæ causas casusq; disertans
Dùm struis hìc methodos, quìs sine labe micet;
Relligio Christi exultans vultuq; sereno
Astitit, & sacris deueneranda comis;
Iam non paruus (ait) summator maximus ornat
Cataneus spartam, quam Caetanus amat.

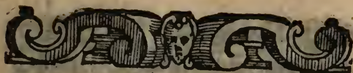

DE REVERENDISSIMO D. Episcopo Chiemense &c.

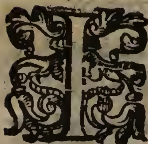
Nicolai Inamij Trident. Epigramma.

Iuis Auspicibus libelle prodi
In lucem, & bene cum Deo volente,
Clarorum volita virùm per ora.
Annorum seriem absq; fine vinces;
Immortale feres vtranque solis
Nomen Catanei Domum, inuidente
Parca; ergo auspicibus libelle diuis,
Prodi iam bene cum deo volente,
Seclis complaciturus eruditis,
Maximi Titulis verendus ALDOBRANDINI, procerũ sacratus ordo,
Atq; Ecclesia quem velut serenum
Sidus Tota colit, polumq; supra
Terrarum vehit orbe gens in omni.

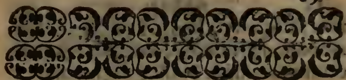

Aliud eiuſdem.

Ille ſacrum geſtat veneranda fronte tiaram,
Auguſta cathedra dignus & ille ſedet;
Qui ſanctæ exemplis vitæ ſophiaq; niteſcit
Lumine ſidereæ, qui ſtudet vſq; gregem
Doctrinis formare pium, atq; inducere cælo
Electas animas, Maximus iſte mihi,
Cataneus titulo hoc; decorant inſignia honoris
Hunc tanti meritum. hic nomina dignus habet.
Cataneo ſimiles vtinam indulgentia donet
Hoc æuum ſummi ſæpè videre patris.

SVM-

SVMMVLAE REVERENDISSIMI Domini Episcopi Chiemensis

Casus conscientiæ complectentis initium.

DE ABBATE.

Bbas regularis debet esse professus expresse, & sacerdos legitime ordinatus: quia cura animarum, & sanctissimorum sacramentorum administratio ei incumbit, consequenter debet esse ætatis viginti quinque annorum, quæ ætas in promouendis ad gradum presbiteratus iuxta decretum sacri Concil. Trid. sess. 23. de reform. ca. 12. requiritur. Quare professio tacita non

non sufficit vt aliquis sit eligibilis in Abbatem proinde Nouitij ab actu electionis actiuè & passiuè excluduntur.

Abbas ordinariè debet eligi de proprio monasterio: at quando ibi persona idonea non haberetur, eo casu de alio monasterio eiusdem tamen ordinis, seruata forma Trid. synod sess. 25. de regul. & monial. cap. 6. nempe per vota secreta, ita vt singulorum eligentium nomina nunquam publicentur. Ab Episcopo deinde Diœcesano Dominicis diebus, vel alijs diebus festiuis in quibus ordines minores conferri possunt, gratis benedici debet: nihil enim pro tali benedictione absq; labe Symoniæ exigi potest: Abbatissa vero omni die benedici potest.

Abbas benedictus vsum mitræ, & baculi pastoralis habens, primam tonsuram, & quatuor minores ordines suis subditis conferre potest: non autem ijs qui sibi subiecti non sunt, sicut decreuit sacrosancta Trid. Synodus sess. 23. de reformat. cap. 10. nec potest sine consensu Capituli clericos ad Ecclesias, ad quas habet Iuspatronatus præsentare, minus suos monachos à Censuris, & peccatis alteri à Iure specialiter reseruatis absoluere, nec illos ex

Mo-

Monaſterio pro arbitrio expellere, ſed potius fugitiuos & Apoſtatas requirere, eoſque vt ad illorum Cœnobium redeant, opportunis medijs cogere, infra ſeſſ. 25. de regul. & monial. cap. 19.

Abbas confirmatus, & benedictus multa poteſt præſtare, quæ ſimplex ſacerdos perficere nequit: primo in Eccleſijs ſibi ſubiectis poteſt poſt Miſſarum, Veſperarum, & Matutinorum officia ſolenniter benedicere populo, alibi non. ſecundo poteſt ſibi ſubiectis primam tonſuram, & minores ordines conferre, eoſq; ab omnibus peccatis & Cenſuris abſoluere, niſi aliter in Iure expreſſè habeatur. tertio poteſt cum monachis ſibi ſubiectis diſpenſare ſuper Irregularitate contracta per acceptionem ordinum in excommunicatione, intellige ſi res eſt occulta, & tales in ordinibus ſic ſuſceptis ſe non exercuerint. quarto poteſt cum eiſdem in votis factis ante ingreſſum religionis diſpenſare; vota vero facta poſt ingreſſum religionis eorundem, poteſt etiam irritare & annullare. quinto poteſt omnia Eccleſiæ, & Altaris ornamenta, excepto Calice, benedicere, & generaliter poteſt omnia benedicere, quæ cum ſacra vnctione non fiunt,

& in

& in quibus eſt benedictio tantum verbalis. ſexto Abbas vſum mitræ & baculi paſtoralis ex priuilegio Apoſt. habens, poteſt in defectum Epiſcoporum intereſſe degradationi verbali & actuali, etiam ſi degradandus ſit presbyter, vt habetur in Concil. Trid. ſeſſ. 13. decreto de reform. cap. 4.

Abbas non poteſt præfici duobus Monaſterijs, niſi vnum dependeat ex altero, minus poteſt præfici diuerſis Eccleſijs, Curam animarum habentibus, tenetur ſynodum adire, ſi habet populum, vel Eccleſias cum cura, etiam ſi ipſe ſit exemptus: quia in tali caſu exemptio ad populum, vel Eccleſias non extenditur. Ad nuptias ire, aut filios de ſacro fonte in baptiſmo leuare, ei non licet, vti ſancitum eſt in Concil. Matiſconenſi can. 24. & 25.

Abbatiſſæ, & alię ſuperiores quomodo, & qua ætate eligendæ ſint eadem ſacroſancta Trid. Synodus decernit ſeſſ. 25. de regul. & monial. capit. 7. ſub iſtis verbis: Abbatiſſa, & Prioriſſa, & quocunque alio nomine præfecta, vel præpoſita appelletur, eligatur non minor annis quadraginta, & quæ octo annis poſt expreſſam profeſſionem laudabiliter vixerit. Quod ſi his qualitatibus

non reperiatur in eodem monasterio, ex alio eiusdem Ordinis eligi possit. Si hoc etiam in commodum superiori qui electioni præest, videatur ex ijs, quæ in eodem monasterio annum trigesimum excesserint, & quinque saltem annis post professionem rectè vixerint, Episcopo, vel alio superiore consentiente eligatur. Duobus verò Monasterijs nulla præficiatur, & si quæ duo vel plura quocunque modo obtinet cogatur, vno excepto intra sex menses cætera resignare, post id vero tempus, nisi resignauerit, omnia ipso iure vacent. Is vero, qui electioni præest, Episcopus siue alius superior claustra monasterij non ingrediatur, sed ante cancellorum fenestrellam vota singularum audiat, vel accipiat. In reliquis seruentur singulorum ordinum, vel Monasteriorum constitutiones.

DE ABORSV.

ABorsus immaturi fœtus editio, est graue peccatum, inter maleficia computatur, ex quo est contra bonum prolis generandæ, & contra naturam: quia etiam bruta fœtum expectant.

Aborsus si sequatur effectus, est ca-

ſus epiſcopalis de conſuetudine generali: ſi verò effectus non ſequitur, eſt quidem peccatum mortale, non tamen Epiſcopo eſt reſeruatum. Quærenti vtrum procurare aborſum ſemper ſit peccatum? Reſpondetur quod procurare aborſum, quando fœtus eſt animatus, etiamſi fiat liberandi gratia mulierem prægnantem à mortæ, ſemper eſt peccatum mortale, ad Rom. 3. Non faciamus mala, inquit Apoſtolus, vt veniant bona: procurare autem aborſum antequam fœtus ſit animatus, ne prægnans moriatur, nō eſt peccatum mortale, licet animatio impediatur: quia inde non mors, ſed potius vita hominis ſequitur, ſecus ſi res eſſet dubia.

Tempus animationis in maſculo ſecundum communem opinionem Doctorum, eſt ſpacium quadraginta dierum: in fœmina autem octuaginta dierum computando à die conceptionis, vel circa: Vnde procurans aborſum ante hoc tempus notabiliter, præterquam in caſu ſupradicto, peccat quidē mortaliter, tamen neque homicida dici poteſt, neque ſit irregularis: procurans verò aborſum poſt prædictum tempus, vel paulò antè, ſi ſequatur effectus, peccat mortaliter, eſt homicida, & incur-

rit irregularitatem, vt docet D. Thom. 4. ſentent. diſtinct. 31. talis ſecundum iura ciuilia debet capite puniri, quia verus homicida, vel parte bonorum omiſſa eſt relegandus, vel ſi eſt pauper, condemnatur ad metalla: ſecundum autem ius canonicum huiuſcemodi reis, pęnitentia quinque, vel ſeptem annorum imponitur, aut trium annorũ ad minus, vbi culpa leuis præceſſit.

Vtrum verò cenſeri debeat homicida ſi dubitatur de fœtus animatione? dico quod in foro contentioſo, vbi agitur ad pœnam interpretatio in partem mitiorem fieri debet: ſed in foro animæ, vbi agitur ad placandum Deum, & ad emendationem, debet ſe quis homicidam reputare: nam in talibus via tutior eſt eligenda.

DE ABSOLVTIONE.

ABſolutio eſt duplex, à peccatis; & à cenſuris. prima eſt ordinis, ſecunda eſt iuriſdictionis. prima ſolis Sacerdotibus competit, ſecunda etiam Diacono, quinimo & inferioribus clericis committi poteſt. prima requirit poteſtatem ordinis & iuriſdictionis; ſecunda ſolam poteſtatem iuriſdictionis

nis exigit. prima requirit determinatam formam verborum, quæ eſt iſta: Abſoluo te à peccatis tuis, ſecunda nõ exigit determinatam formam verborum: quia ipſa verba habent efficaciā ſecundum intentionem dicentis, ſeu abſoluentis, propterea non refert, quibus verbis vtatur ad exprimendam ſuam intentionem, vt ſi dicat benedico te ſiue abſoluo te, ſiue vade in pace, abſolutio à cenſuris tenet, vbi accedit intentio ſuperioris: tamen etiam hæc ſecundum communem vſum habet determinatam formam verborum.

Forma abſolutionis ab excommunicatione, quæ vſitatur, eſt iſta: Abſoluo te à vinculo excommunicationis, quam incurriſti propter tale factum, & reſtituo te ſanctis Sacramentis Eccleſiæ, communioni, & vnitati fideliū, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.

Forma abſolutionis à ſuſpenſione eſt hæc, Abſoluo te à vinculo ſuſpenſionis, quam incurriſti propter N. & reſtituo te executioni ordinum, & officiorum tuorum, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, eadem per omnia eſt forma abſolutionis ab interdicto.

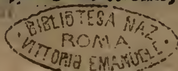
Forma abſoluendi ab irregularitate

eſt

eſt iſta. Diſpenſo tecum ſuper irregularitate, quam contraxiſti propter N. & reſtituo te ad actus legitimos, in nomine Patris,& Filij,& Spiritus ſancti.

Forma abſoluendi à peccatis, quæ ſola eſt ſacramentalis, his verbis exprimitur: Abſoluo te à peccatis tuis præmittitur Miſereatur &c. ne effectus Sacramenti ex parte pœnitentis impediatur, poſtponitur In nomine Patris, & Filij,& Spiritus ſancti, vt oſtendatur, quòd Sacerdos non propria authoritate,ſed vt miniſter abſoluit: Verùm nec preces præcedentes, nec inuocatio ſanctiſſimæ Trinitatis, nec manuum impoſitio,nec ſignum crucis, ſunt de neceſſitate Sacramenti:his enim omiſſis abſolutio tenet.

Abſolutio ab excommunicatione, ſemper debet pręcedere abſolutionem à peccatis:quia excommunicatio maior priuat reum participatione Sacramentorum actiuè,& paſſiuè. Quare aliquis quamdiu eſt excommunicatus, non poteſt recipere rem Sacramenti, etſi talis ſit Sacerdos, ſicque tenet abſoluere à peccatis, abſolutio eſt nulla. nam abſolutio à peccatis poteſtatem ordinis, & iuriſdictionis, qua excommu-

municatus eſt priuatus, ſimul neceſſariò requirit.

Abſolutio à peccatis, ſiue fiat ante iniunctionem ſatisfactionis, ſiue poſt, tenet: Verum melius eſt vt fiat poſt, quia ſi confitens ſatisfactionem iniunctam recuſet, adhuc tamen venit abſoluendus, ne per deſperationem in infernũ ruat. Item quia licet Sacramentum Pœnitentiæ abſque ſatisfactione non ſit perfectum, quoad partes integrales ſuę materiæ: tamen abſque ipſa, eſſentialia Sacramenti ſaluantur, ideo etiamſi in hac vita deſit ſatisfactio: nihilominus Sacramentum tenet, & habet ſuã vim: quia ſi non hic, in purgatorio ſatisfiet.

Ab excommunicatione minori, quilibet Sacerdos ad ſacras Confeſſiones audiendas expoſitus, poteſt abſoluere: ſecus non: quia excommunicatio minor eſt vinculum eccleſiaſticum, propterea in abſoluente de neceſſitate exigit poteſtatem iuriſdictionis eccleſiaſticæ: poteſt tamen Sacerdos ordinatus & non expoſitus, à venialibus abſoluere: quoniam ad hæc remittenda ſufficit poteſtas ordinis.

Abſolutio ab excommunicatione, ſiue à peccatis facta ſub conditione de futuro, puta dicendo ſi ſatisfeceris, vel

fece-

feceris talem eleemoſynam, abſoluo te,&c. non tenet, propterea à tali eſt ab ſtinendum: quandoquidem non eſt Sacerdotis abſoluentis conferre nunc Sacramentum,& ſuſpendere effectum illius: Abſolutio verò facta ſub conditione de preterito, tenet, vt ſi dubitatur de abſolutione & dicatur. Si non es abſolutus, ego te abſoluo, &c. nam illa ſuſpendit actum, hęc verò non.

In abſolutione à peccatis reſeruatis duplex eſt via procedendi ipſi Confeſſario, non habenti talem authoritatē: vna eſt, vt pęnitens omnia peccata vni Sacerdoti approbato confiteatur, vt Confeſſio ſit integra, (conditio Confeſſioni ſacramentali neceſſaria, vt ſuum effectum ſortiatur) quàm à quibus poterit, illum abſoluet, & pro reſeruatis remittet illum ad Superiorem, cui tantum reſeruata debet confiteri,& ab eis petere abſolutionem, altera via eſt, vt Confeſſarius in tali caſu accedat Ordinarium, ſiue ſcribat pro licentia abſoluendi, ab huiuſcemodi reſeruatis, non nominando perſonam & hæc via eſt longè melior, qua in re Ordinarij non debent ſe præbere difficiles.

DE ABSTINENTIA.

ABſtinentia eſt ſubtractio ciborũ ad rationem relata, quæ ſi referatur ad ſanitatem corporis, pertinet ad artem medicam, quæ præſcribit quibus cibis in qua quãtitate, & quo tempore infirmus vti debeat: ſi verò referatur ſecundum quòd ſit ex fide & dilectione Dei ad reprimendas concupiſcentias carnales, ad peccatorum deletionem, & mentis eleuationem in Deum, pertinet ad regnum Dei, & eſt virtus, 2. Petr. 1. Miniſtrate, inquit in fide veſtra virtutem, in virtute ſcientiam, in ſcientia autem abſtinentiam. Ad hanc virtutem Chriſtus ſuos fideles hortatur, Luc. 21. Attendite, ait, ne grauentur corpora veſtra crapula, & ebrietate. Hanc virtutem D. Paulus amplexus eſt 1. Cor. 9. Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo.

Abſtinere à quibuſdam cibis tanquã de ſe malis, vel quia in lege Moyſi prohibeantur, eſt quidem peccatum, & contra Chriſti doctrinam, iuxta illud ad Coloſ. 2. Nemo vos iudicet, inquit Apoſt. in cibo, aut potu, aut in parte diei feſti, aut neomeniæ, aut ſabbatho-

rum,

rum, quæ ſunt vmbra futurorum, quia illa euacuata ſunt; Abſtinere verò à quibuſdam cibis, propter cauſas ſuperius adductas, & vt melius cōmodiuſque fructus ieiunij acquiramus, eſt bonum, & procedit ex doctrina Chriſti Rom. 14. Bonum eſt non manducare carnem, & non bibere vinum.

Abſtinētia ſiue ſubtractio ciborum ordinata, & diſcreta, eſt virtus, quia pars temperantiæ, quod ſi fuerit inordinata, & indiſcreta, ita vt ſit contra valetudinem, & notabile detrimētum inferat naturæ, eo caſu eſt peccatum. Rom. 12. Exhibeatis, inquit Apoſtolus, corpora veſtra hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem, rationabile obſequium veſtrum.

DE ACCEPTIONE perſonarum.

ACceptio perſonarum eſt vitium, quo id, quod ex debito iuſtitiæ vni eſt conferendum, alteri exhibetur. Hoc homini eſt prohibitum in ſacris literis; Deuter. 1. Non accipietis cuiuſquam perſonam. Prouerb. 18. Accipere perſonam in iudicio non eſt bonū. Et Iacob. 2. Nolite in perſonarum ac-

ceptione habere fidem. Quare acceptio perſonarum non cadit in ijs, quæ gratis dantur: quilibet enim de ſuo poteſt dare vni, & non alteri, cùm non teneatur, ſecus autem ſi ex debito diſtribueret, D. Thomas prima ſecun. quęſt. 93. art. 1. ad ſecundum, vnde cũ Deus nulli ſit debitor, acceptio perſonarum in eo locum non habet.

Datio duplex vna quæ pertinet ad iuſtitiam, & in hac, acceptio perſonarum, locum habet: altera quæ pertinet ad liberalitatem, & in hac, acceptio perſonarum non habet locum, quia de ſuo homo poteſt dare cui vult, & quantum vult, iuxta illud Matth. 20. An nõ licet mihi facere de meo, quod volo? Exempli gratia. Si duo reperiũtur pauperes, & quis eleemoſynam faciat pauperi non conſtituto in extrema neceſſitate, & non faciat pauperi conſtituto in articulo neceſſitatis talis dicitur acceptor perſonarum, & hoc ſcienter faciens peccat: ſi verò neuter eſt conſtitutus in extrema neceſſitate, & quis magis vni, quàm alteri faciat eleemoſynam, eo caſu non committit peccatum acceptionis perſonarum.]

Acceptio perſonarum vitium iuſtitiæ commutatiuæ oppoſitum ſcienter

facta

facta in re ſpirituali, eſt grauius peccatum, quàm ſit acceptio perſonarum facta in re temporali: quia maius bonũ offenditur, exempli gratia: Si Epiſcopus confert beneficium indigno,& nõ digno, grauius peccat quàm iudex, qui ſuper re temporali iudicat pro paupere & non pro diuite, ratione tantum paupertatis ductus, quæ tamen iudicem mouere non debet, Exod. 23. Pauperis quoque non miſereberis in iudicio.

Acceptio perſonarum in re parua, qua proximus non grauatur, eſt peccatum veniale: in re verò notabili, qua proximus notabiliter grauatur, acceptio perſonarum eſt peccatum mortale, ideo euitanda ad imitationem omnipotentis Dei noſtri, de quo ſcriptum eſt, Rom. 2. Non eſt acceptio perſonarum apud Deum. Item Act. 10. Non eſt perſonarum acceptor Deus, ſed in omni gente qui timet eum, & operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi.

DE ACCEDIA.

Accidia ſecundum D. Thomam ſecunda ſecundæ quæſt. 35. art. 2. eſt triſtitia de bono ſpirituali; & ſemper eſt peccatum: quia contrariatur

charitati, cuius proprius effectus est gaudere de bono diuino,& spirituali. Quandoque accedia est peccatum veniale,& quando est solum in motu sensuali, propter imperfectionem actus, vel quia est de bono spirituali, ad qđ quis non tenetur de necessitate: quandoque est mortale, vt quando accedit consensus rationis, & omittuntur ea; ad quæ homo tenetur de necessitate. Vnde ad hoc, quòd accidia sit peccatum mortale, duo requiruntur. Primò, quòd sit de bono spirituali, quod quis tenetur facere de necessitate, propter Deum & ad salutem animæ. Secundò, quod adsit plenus consensus rationis: nam imperfectio actus excusat à mortali.

Accidia, quæ propriè contrariatur præcepto de sanctificatione sabbati, vt notat Diuus Thomas loco citato, nèdum est peccatum mortale ex genere suo, sed etiam vitium capitale, quia ex ipsa multa alia vitia oriuntur præcipuè sex, s. Malitia, qua bona diuina homo contemnit,& est mortale. Rancor quo displicent alicui homines inducentes ad spiritualia,& est veniale, nisi superueniat odium. Pusillanimitas, qua homo se retrahit à bonis quæ pos-

ſet præſtare timore deficiendi, & eſt ve niale, niſi bona eſſent de præcepto. Deſperatio, quæ eſt diffidentia de aſſequenda beatitudine propter defectum gloriæ Dei, & propriorum meritorum, & mortale eſt. Negligentia agendorum, quæ ſi eſt circa opera miſericordię, vel diſcendi neceſſaria ad ſalutem, vel procurandi Sacramenta neceſſaria familiæ, vel circa correctionem fraternam quandoque peccatum mortale eſt. Euagatio mentis in oratione, quæ eſt veniale peccatum: tamen in eo qui tenetur ad officium, ſeu horas canonicas, puta beneficiati, ſacris initiati, & religioſi profeſſi, poteſt eſſe peccatum mortale.

DE ACCVSATIONE.

IN criminibus indagandis puniendiſque, tribus modis, canonicè atq; iuridicè procedi poteſt, videlicet: inquiſitione, denunciatione, & accuſatione. Inquiſitio ſuper crimine fit præcedente infamia: Denunciatio verò, & Accuſatio fiunt præcedente delatione: vnde iudex, qui aliter procedit in indagandis, ac puniendis criminibus in foro contentioſo, peccat vtpote, quia præ

ter ordinem iuris facit.

Accuſatio differt à denunciatione potiſſimum in quatuor. Primò ꝙ accuſatio principaliter intendit punitionē peccantis ad iuſtitiam conſeruandam: denunciatio autem principaliter intendit emendationem peccantis. Secundo, ꝙ accuſatio ſaltem in foro contentioſo poteſt fieri abſque præcedente admonitione: denunciatio verò nõ poteſt fieri, niſi monitione præmiſſa, iuxta præſcriptum Euangelicum Mat. 18. quia in ea principaliter intenditur emendatio proximi delinquentis. Tertiò ꝙ accuſatio debet fieri in ſcriptis: denunciatio autem vocetenus. Quartò, quòd accuſatio includit pœnam talionis, hoc eſt eandem retributionem mali: denunciatio verò non includit pœnam talionis, etiam ſi denuncians deficiat in probatione, vnde accuſatio non debet eſſe niſi de re certa. Homo tenetur accuſare crimen, alterius ſub pœna peccati, vbi tria ſimul concurrunt. Primò, quòd crimen vertat in detrimentum ſpirituale, ſeu corporale Reipublicæ: nam ſi crimen eſt priuatũ, regulariter ſolus ille, cuius intereſt poteſt reum accuſare. Secundò, quòd ſufficienter probare poſſit. Tertiò, ꝙ

cri-

crimen aliter emendare non poſſit: quia iuxta mandatum Domini, proceſſumq; euangelicum, priùs oportet procedere ad emendationem peccantis, quàm ad iuſtitiam conſeruandam.

Accuſatio criminis alterius, vt fiat abſque peccato, debet eſſe vel propter bonum commune, vt inde cęteri quietè & honeſtè viuant, vel propter ſuum intereſſe: vnde ſi quis alia intentione proximum ſuum accuſet in foro contentioſo, peccat. Clericus ad vindictã publicam proximum accuſare non debet, etiam ſi pœna ſanguinis non venit imponenda: ſi verò proſequitur iniuriam propriam, poteſt proximum ſuũ accuſare, etiam ſi ratione criminis imponenda eſſet pœna ſanguinis, dummodò præcedat proteſtatio, quòd non ea intentione accuſet, & ſic non incurrit irregularitatem.

Accuſatus ſeruato ordine iuris tenetur ſub reatu lethalis criminis dicere veritatem, ſecus autem ſi contra formã iuris procedatur, exempli gratia: ſi accuſatus non ſit ſubiectus, vel crimen ſit occultum, cuius ſolus Deus eſt iudex, ita vt non præceſſerit infamia ſuper crimine, neque ſemiplena probatio, neque appareant indicia, & eo ca-

municatus eſt priuatus, ſimul neceſſariò requirit.

Abſolutio à peccatis, ſiue fiat ante iniunctionem ſatisfactionis, ſiue poſt, tenet: Verum melius eſt vt fiat poſt, quia ſi confitens ſatisfactionem iniunctam recuſet, adhuc tamen venit abſoluendus, ne per deſperationem in infernũ ruat. Item quia licet Sacramentum Pœnitentiæ abſque ſatisfactione non ſit perfectum, quoad partes integrales ſuę materiæ: tamen abſque ipſa, eſſentialia Sacramenti ſaluantur, ideo etiamſi in hac vita deſit ſatisfactio: nihilominus Sacramentum tenet, & habet ſuã vim: quia ſi non hic, in purgatorio ſatisfiet.

Ab excommunicatione minori, quilibet Sacerdos ad ſacras Confeſſiones audiendas expoſitus, poteſt abſoluere: ſecus non: quia excommunicatio minor eſt vinculum eccleſiaſticum, propterea in abſoluente de neceſſitate exigit poteſtatem iuriſdictionis eccleſiaſticæ: poteſt tamen Sacerdos ordinatus & non expoſitus, à venialibus abſoluere: quoniam ad hæc remittenda ſufficit poteſtas ordinis.

Abſolutio ab excommunicatione, ſiue à peccatis facta ſub conditione de futuro, puta dicendo ſi ſatisfeceris, vel

fece-

feceris talem eleemoſynam, abſoluo te,&c. non tenet,propterea à tali eſt ab ſtinendum: quandoquidem non eſt Sacerdotis abſoluentis conferre nunc Sacramentum,& ſuſpendere effectum illius: Abſolutio verò facta ſub conditione de preterito,tenet,vt ſi dubitatur de abſolutione & dicatur. Si non es abſolutus, ego te abſoluo, &c. nam illa ſuſpendit actum, hęc verò non.

In abſolutione à peccatis reſeruatis duplex eſt via procedendi ipſi Confeſſario,non habenti talem authoritatē: vna eſt,vt pęnitens omnia peccata vni Sacerdoti approbato confiteatur, vt Confeſſio ſit integra, (conditio Confeſſioni ſacramentali neceſſaria, vt ſuum effectum ſortiatur) quàm à quibus poterit,illum abſoluet, & pro reſeruatis remittet illum ad Superiorem, cui tantum reſeruata debet confiteri,& ab eis petere abſolutionem, altera via eſt, vt Confeſſarius in tali caſu accedat Ordinarium, ſiue ſcribat pro licentia abſoluendi, ab huiuſcemodi reſeruatis, non nominando perſonam & hæc via eſt longè melior, qua in re Ordinarij non debent ſe præbere difficiles.

DE

DE ABSTINENTIA.

ABstinentia est subtractio ciborũ ad rationem relata, quæ si referatur ad sanitatem corporis, pertinet ad artem medicam, quæ præscribit quibus cibis in qua quãtitate,& quo tempore infirmus vti debeat: si verò referatur secundum quòd sit ex fide & dilectione Dei ad reprimendas concupiscentias carnales, ad peccatorum deletionem,& mentis eleuationem in Deum,pertinet ad regnum Dei, & est virtus, 2.Petr.1.Ministrate, inquit in fide vestra virtutem, in virtute scientiam, in scientia autem abstinentiam. Ad hanc virtutem Christus suos fideles hortatur, Luc.21.Attendite,ait, ne grauentur corpora vestra crapula,& ebrietate. Hanc virtutem D. Paulus amplexus est 1.Cor.9.Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo.

Abstinere à quibusdam cibis tanquã de se malis, vel quia in lege Moysi prohibeantur,est quidem peccatum,& contra Christi doctrinam, iuxta illud ad Colos.2. Nemo vos judicet, inquit Apost. in cibo, aut potu, aut in parte diei festi,aut neomeniæ,aut sabbathorum,

rum,quæ ſunt vmbra futurorum, quia *illa* euacuata ſunt; Abſtinere verò à quibuſdam cibis, propter cauſas ſuperius adductas, & vt melius cõmodiuſque fructus ieiunij acquiramus, eſt bonum, & procedit ex doctrina Chriſti Rom. 14. Bonum eſt non manducare carnem,& non bibere vinum.

Abſtinẽtia ſiue ſubtractio ciborum ordinata, & diſcreta, eſt virtus, quia pars temperantiæ, quod ſi fuerit inordinata, & indiſcreta, ita vt ſit contra valetudinem, & notabile detrimẽtum inferat naturæ, eo caſu eſt peccatum. Rom. 12. Exhibeatis,inquit Apoſtolus, corpora veſtra hoſtiam viuentem,ſanctam, Deo placentem,rationabile obſequium veſtrum.

DE ACCEPTIONE perſonarum.

Acceptio perſonarum eſt vitium, quo id, quod ex debito iuſtitiæ vni eſt conferendum,alteri exhibetur. Hoc homini eſt prohibitum in ſacris literis; Deuter. 1. Non accipietis cuiuſquam perſonam. Prouerb. 18. Accipere perſonam in iudicio non eſt bonũ. Et Iacob. 2. Nolite in perſonarum ac-

ceptione habere fidem. Quare acceptio personarum non cadit in ijs, quæ gratis dantur: quilibet enim de suo potest dare vni, & non alteri, cùm non teneatur, secus autem si ex debito distribueret, D. Thomas prima secun. quęst. 93. art. 1. ad secundum, vnde cū Deus nulli sit debitor, acceptio personarum in eo locum non habet.

Datio duplex vna quæ pertinet ad iustitiam, & in hac, acceptio personarum, locum habet: altera quæ pertinet ad liberalitatem, & in hac, acceptio personarum non habet locum, quia de suo homo potest dare cui vult, & quantum vult, iuxta illud Matth. 20. An nō licet mihi facere de meo, quod volo? Exempli gratia. Si duo reperiūtur pauperes, & quis eleemosynam faciat pauperi non constituto in extrema necessitate, & non faciat pauperi constituto in articulo necessitatis talis dicitur acceptor personarum, & hoc scienter faciens peccat: si verò neuter est constitutus in extrema necessitate, & quis magis vni, quàm alteri faciat eleemosynam, eo casu non committit peccatum acceptionis personarum.]

Acceptio personarum vitium iustitiæ commutatiuæ oppositum scienter

facta in re spirituali, est grauius peccatum, quàm sit acceptio personarum facta in re temporali: quia maius bonũ offenditur, exempli gratia: Si Episcopus confert beneficium indigno,& nõ digno, grauius peccat quàm iudex, qui super re temporali iudicat pro paupere & non pro diuite, ratione tantum paupertatis ductus, quæ tamen iudicem mouere non debet, Exod. 23. Pauperis quoque non misereberis in iudicio.

Acceptio personarum in re parua, qua proximus non grauatur, est peccatum veniale: in re verò notabili, qua proximus notabiliter grauatur, acceptio personarum est peccatum mortale, ideo euitanda ad imitationem omnipotentis Dei nostri, de quo scriptum est, Rom. 2. Non est acceptio personarum apud Deum. Item Act. 10. Non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente qui timet eum,& operatur iustitiam, acceptus est illi.

DE ACCEDIA.

ACcidia secundum D. Thomam secunda secundæ quæst. 35. art. 2. est tristitia de bono spirituali; & semper est peccatum: quia contrariatur

charitati, cuius proprius effectus est gaudere de bono diuino,& spirituali. Quandoque accedia est peccatum veniale,& quando est solum in motu sensuali, propter imperfectionem actus, vel quia est de bono spirituali, ad qđ quis non tenetur de necessitate: quandoque est mortale, vt quando accedit consensus rationis, & omittuntur ea, ad quæ homo tenetur de necessitate. Vnde ad hoc, quòd accidia sit peccatum mortale, duo requiruntur. Primò, quòd sit de bono spirituali, quod quis tenetur facere de necessitate, propter Deum & ad salutem animæ. Secundò, quod adsit plenus consensus rationis: nam imperfectio actus excusat à mortali.

Accidia, quæ propriè contrariatur præcepto de sanctificatione sabbati, vt notat Diuus Thomas loco citato, nèdum est peccatum mortale ex genere suo, sed etiam vitium capitale, quia ex ipsa multa alia vitia oriuntur præcipuè sex, s. Malitia, qua bona diuina homo contemnit,& est mortale. Rancor quo displicent alicui homines inducentes ad spiritualia,& est veniale, nisi superueniat odium. Pusillanimitas, qua homo se retrahit à bonis quæ posset

ſet præſtare timore deficiendi,& eſt veniale,niſi bona eſſent de præcepto. Deſperatio,quæ eſt diſſidentia de aſſequenda beatitudine propter defectum gloriæ Dei, & propriorum meritorum, & mortale eſt. Negligentia agendorum, quæ ſi eſt circa opera miſericordię,vel diſcendi neceſſaria ad ſalutem,vel procurandi Sacramenta neceſſaria familiæ, vel circa correctionem fraternam quandoque peccatum mortale eſt. Euagatio mentis in oratione, quæ eſt veniale peccatum: tamen in eo qui tenetur ad officium, ſeu horas canonicas, puta beneficiati,ſacris initiati, & religioſi profeſſi,poteſt eſſe peccatum mortale.

DE ACCVSATIONE.

IN criminibus indagandis puniendiſque,tribus modis,canonicè atq; iuridicè procedi poteſt, videlicet: inquiſitione,denunciatione,& accuſatione. Inquiſitio ſuper crimine fit præcedente infamia: Denunciatio verò, & Accuſatio fiunt præcedente delatione: vnde iudex,qui aliter procedit in indagandis, ac puniendis criminibus in foro contentioſo,peccat vtpote,quia præ

ter ordinem iuris facit.

Accuſatio differt à denunciatione potiſſimum in quatuor. Primò ꝙ accuſatio principaliter intendit punitionē peccantis ad iuſtitiam conſeruandam: denunciatio autem principaliter intendit emendationem peccantis. Secundo, ꝙ accuſatio ſaltem in foro contentioſo poteſt fieri abſque præcedente admonitione: denunciatio verò nō poteſt fieri, niſi monitione præmiſſa, iuxta præſcriptum Euangelicum Mat. 18. quia in ea principaliter intenditur emendatio proximi delinquentis. Tertiò ꝙ accuſatio debet fieri in ſcriptis: denunciatio autem vocetenus. Quartò, quòd accuſatio includit pœnam talionis, hoc eſt eandem retributionem mali: denunciatio verò non includit pœnam talionis, etiam ſi denuncians deficiat in probatione, vnde accuſatio non debet eſſe niſi de re certa. Homo tenetur accuſare crimen, alterius ſub pœna peccati, vbi tria ſimul concurrunt. Primò, quòd crimen vertat in detrimentum ſpirituale, ſeu corporale Reipublicæ: nam ſi crimen eſt priuatū, regulariter ſolus ille, cuius intereſt poteſt reum accuſare. Secundò, quòd ſufficienter probare poſſit. Tertiò, ꝙ

cri-

crimen aliter emendare non poſſit: quia iuxta mandatum Domini, proceſſumq; euangelicum, priùs oportet procedere ad emendationem peccantis, quàm ad iuſtitiam conſeruandam.

Accuſatio criminis alterius, vt fiat abſque peccato, debet eſſe vel propter bonum commune, vt inde cęteri quietè & honeſtè viuant, vel propter ſuum intereſſe: vnde ſi quis alia intentione proximum ſuum accuſet in foro contentioſo, peccat. Clericus ad vindictã publicam proximum accuſare non debet, etiam ſi pœna ſanguinis non venit imponenda: ſi verò proſequitur iniuriam propriam, poteſt proximum ſuũ accuſare, etiam ſi ratione criminis imponenda eſſet pœna ſanguinis, dummodò præcedat proteſtatio, quòd non ea intentione accuſet, & ſic non incurrit irregularitatem.

Accuſatus ſeruato ordine iuris tenetur ſub reatu lethalis criminis dicere veritatem, ſecus autem ſi contra formã iuris procedatur, exempli gratia: ſi accuſatus non ſit ſubiectus, vel crimen ſit occultum, cuius ſolus Deus eſt iudex, ita vt non præceſſerit infamia ſuper crimine, neque ſemiplena probatio, neque appareant indicia, & eo ca-

ſu reus celando veritatem, atque crimen proximi, à fortiori ſuum, non peccat: ſed benè iudex, qui vſurpat ſibi iudicium diuinum, de occultis enim nõ habemus iudicem, niſi Deum.

DE ADIVRATIONE.

Adiurare eſt perſonam, ſiue rem inducere ad aliquid faciendum, vel non faciendum ex inuocatione alicuius rei ſacræ: vnde adiuratio eſt actus latriæ, quia per eam intenditur reuerentia diuini nominis.

Adiurare contingit dupliciter, videlicet: obſecrando, & imperando. Primo modo Diuus Paulus adiurauit Romanos, vt habetur in Epiſtola ad eos ſcripta, ca. 12. Secundo modo Caiphas Chriſtum Dominum adiurauit, vt legitur Matth. 16. Adiurare primo modo, eſt inferioris: adiurare verò ſecundo modo, eſt ſuperioris.

Adiurare Deum per modum deprecationis, licet, vt facit Eccleſia in Letanijs, non autem ſic dœmones: quia talis adiuratio includit amicitiam, & ſocietatem, quam habere cum dœmonibus prohibitum eſt 1. Corint. 10. Nolo vos, Apoſtolus inquit fieri ſocios dœmo-

moniorum sed eos licet adiurare imperando, atque per modum compulsionis, puta vt exeant à corporibus humanis, & quòd non inferant nocumētum creaturæ rationali, non tamen ad aliquid consequendum, puta diuitias, vel scientias, hoc modo Necromantici vtuntur adiurationibus, & inuocationibus dœmonum, nempe ad aliquid addiscendum, vel adipiscendum ab eis, & hoc est mortale peccatum. Adiurare creaturas irrationales, secundùm se nō licet, in ordine verò ad Deum à quo mouentur, licet eas adiurare per modum deprecationis, vt ad facienda miracula. Item licet eas adiurare in ordine ad dœmones per modum compulsionis, vt fit in exorcismis, per quos potestas dœmonum ab irrationabilibus creaturis excluditur.

Adiuratio quinque modis est illicita. Primo, si fiat imperatiuè ad non subditum, & est peccatum mortale. Secundo, si fiat ad dœmones deprecatiuè, & est peccatum mortale. Tertio, si fiat ad dæmones imperatiuè ad aliquid discēdum, vel per eos consequendum, & est peccatum mortale. Quarto, si fiat ad irrationales creaturas secundùm se: quia tales ab alio aguntur ad proprias operationes

rationes,& est peccatũ veniale. Quinto,si fiat Deum,vel homines, vel Angelos,non ex necessitate, sed ex leuitate: quia est contra præceptum secundum Decalogi in ordine,& est peccatum veniale.

DE ADOPTIONE.

ADoptio est personæ extranæ in filium,siue nepotem, vel deinceps assumptio,quæ duobus modis fit, nempe authoritate principis,seu magistratus,& propria voluntate, siue authoritate priuata. Adoptatus primo modo succedit patri ab intestato in hæreditate,nec eum sine causa admissa in iure, quarta parte hæreditatis priuare potest:adoptatus verò secundo modo, nõ succedit parenti ab intestato, neque ei pater aliquid in testamento tenetur relinquere.

Adoptare secundùm iura nequeunt. Primò, qui habent naturale impedimentum ad generandum. Secundò, qui non sunt sui iuris, sed constituti in potestate aliena,vt filij familias. Tertio, qui sunt minores viginti quinque annis: nam adoptans debet excedere adoptatum octodecim annis, ita vt na-

turaliter possit esse pater adoptati. Adoptare in fratrem, sororem, vel patrem, nullus potest: quia contra naturã. Item adoptari, consanguineis non competit. D. Thom. 4. sentent. quia tales naturaliter sunt hæredes.

Adoptionis effectus secundum ius ciuile, & canonicum, est impedire matrimonium inter aliquas personas simpliciter, vel ad tempus, & etiam dirimere secundum communiorem opinionem: ratio autem huius prohibitionis fuit cohabitatio quæ solet esse inter tales, si enim ad eas liceret copula, facilè pateret aditus concupiscentiæ.

Huius cognationis legalis, vt docet D. Thomas, tres sunt species. Prima, est inter adoptantem, & adoptatos, quæ indistinctè impedit in perpetuũ, etiam soluta adoptione: nunquam enim adoptans potest contrahere cum filia adoptata. Secunda est inter filiam naturalem adoptantis, & adoptiuum, quæ impedit quamdiu durat adoptio: soluta autem per mortem patris, vel per emãcipationem, non impedit. Tertia est inter patrem adoptantem, & vxorem filij adoptiui, & inter filium adoptiuum & vxorẽ patris adoptantis, quæ perpetuò impedit, et post emancipationem.

DE ADVLATIONE.

ADulatio est excessiua laus alterius verbis, vel factis in præsentia ad delectandum ordinata, propterea ex genere suo peccatum est, Eccl. 11. Non laudes virum in specie sua. Item 1. ad Thessal. 2. Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis. Hoc vitium adulationis Deo summopere displicet, iuxta illud, Psal. 52. Deus dissipauit ossa eorum, qui hominibus placent, confusi sunt, quoniam Deus spreuit eos.

Adulatio tribus modis potest esse peccatum mortale. Primo ratione materiæ, vt si quis laudet aliquem de actu peccati mortalis; puta de blasphemia, de fornicatione, hoc genere adulationis vtitur iam mundus, Ps. 9 Laudatur peccator in desiderijs animæ suę, & iniquus benedicitur. Secundo ratione finis, vt si quis laudet alium animo nocendi, siue decipiendi spiritualiter, aut corporaliter; quo genere adulationis vsi sunt Iudæi erga Christũ, Marc. 12. Magister, scimus quia verax es, & non cures quenquã, nec .n. vides in faciem hominũ, sed in veritate viã Dei doces, ꝙ vitiũ Dñs detegens, dixit illis: Quid

me

me tentatis? sciens versutiam illorum. Tertiò, adulatio est peccatum mortale, vt qñ quis laudat alium, vt inde prębeat ei occasionem peccandi mortaliter, hoc genere adulationis vsus est dæmon in Paradyso terrestri, erga prothoparentes nostros, Gene. 3. Aperientur oculi vestri, & eritis, sicut dij, scientes bonum & malum.

Adulatio qñq; est peccatũ veniale, vt si delectandi gratia alios tãtũ fit, vel ad euitandum aliquod malum, vel ad consequendum aliquod bonũ in necessitate, intellige, si non fit occasio ruinę, neq; de materia mortali. Quinimò si quis alium laudat non ea intentione, vt alteri prębeat occasionem peccandi mortaliter, & det operam rei licitæ, nõ est ei imputandũ: abstinẽdũ tñ est, quã tũ fieri põt ne nimis p̃sentes laudemus Ecc. 11. Ante mortẽ ne laudes hominẽ.

DE ADVLTERIO.

ADulterium quod nil aliud est, quã alieni thori violatio, tripliciter cõmittit᷑ Primò, qñ vir coniugatus accedit ad coniugatã mulierẽ. Secundò, qñ solutus accedit ad coniugatã. Tertiò, qñ coniugatus accedit ad mulierẽ solutam: vnde adulteriũ qñque dicitur simplex, quandoque dicitur duplex.

Simplex, vbi alter tantùm eſt coniugatus. duplex, vt cùm vtraque pars eſt coniugata, & tunc eſt grauius peccatum.

Adulterium eſt prohibitum lege naturæ, Tob. 4. & Matth. 7. lege ſcripta, Exodi 20. & Leuit. 20. lege euangelica, Matth. 19. & 1. Corinth. 6. lege canonica adulteris ſecũdùm iura antiqua imponebatur pœnitentia ſeptem annorum, & iam tales niſi reſipiſcant, veniunt excommunicandi. Lege ciuili, vxor adultera perdit dotem, vir perdit donationes factas propter nuptias, & filij nati ex adulterio priuantur hæreditate, ac omnibus dignitatibus, vt ad eas promoueri nequeant. Mulier committens adulterium, ſimpliciter loquẽdo, plùs peccat quàm vir, propter incertitudinem prolis, quæ non ſequitur ex adulterio viri, propter ſcandalum, & quia ipſa mulier plura retrahentia ſe à tali peccato habet, nempe timorẽ Dei, & timorem viri, cui, eſt ſubiecta, & non è contra, quam habeat vir: quo verò ad dominium rationis, plus peccat vir adulterando quam vxor, ſed quantum ad fidem matrimonij, æqualiter peccant, D. Thomas 4. ſent. diſtin. 25. art. 4.

Adulterium non ſoluit Matrimoniũ quo

quo ad vinculum essentiale, sed solùm quo ad thorum, & cohabitationem. Matt. 5. Quicunque dimiserit vxorem suam, excepta fornicationis causa facit eam mœchari, & qui dimissam duxerit, adulterat: ergo adulterium ex Christi doctrina, non soluit vinculum Matrimonij, ita vt alter possit cum alia cõtrahere, sed solùm soluit Matrimoniũ quo ad thorum, & actum coniugalem.

Vinculum Matrimonij si est ratum, non dissoluitur, nisi per ingressum religionis approbatæ secuta professione: quod si est consummatum, vinculum eius non dissoluitur, nisi per mortem alterius coniugis. Roman. 7. Mulier viuente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro, si autem mortuus fuerit vir eius, liberata est à lege viri: vnde si coniugatus mortuus suscitaretur, de nouo deberent contrahere, vt esset inter illos Matrimonium, secus de Baptismo, & de Ordine: quia hæc imprimunt characterem, Matrimonium verò non.

Casus in quibus vxor propter adulterium commissum non potest accusari, minus dimitti, communiter ponuntur septem. Primò, si maritus vxorem prostituit, vel sciuit, & non prohibuit,

cùm tamen potuerit: secundò, si vxor credēs maritum defunctum, alteri nupsit, eo casu maritus rediens, tenetur eā recipere: tertiò si fuit cognita ab alio latenter, quem credebat proprium virum: quartò, si fuit vi oppressa: quintò, si vir eam sibi reconciliauit post adulterium: sextò, si etiam maritus conuincitur de adulterio: septimo, si infidelis vxorem infidelem dimittat, & illa alteri nubat, si postea vterque conuertatur ad fidem, maritus tenetur eam recipere.

DE AFFINITATE.

AFfinitas est quædam personarum propinquitas ex carnali copula, vel ipsius potestate prouenieus, omni carens parentela: vnde affinitas ex tribus oritur, nempe ex copula carnali matrimoniali, ex copula carnali fornicaria, & ex Matrimonio rato, & si non consummato.

Affinitas prouenieus ex copula matrimoniali, siue ex Matrimonio rato impedit, & dirimit Matrimonium de facto contractum vsq; ad quartum gradum

dum inclusiuè, sicut consanguinitas: nam ratione huius omnes consanguinei vxoris efficiuntur affines marito; & è contra in eodem gradu, quo erant consanguinitate iuncti: Affinitas autem proueniens ex copula fornicaria, impedit, & dirimit solùm in primo, & secũdo gradu, vt habetur in sacro Cõc. Trid. sess. 24 de reform cap. 4.

Affinitas cum sit multiplicis generis, sola illa quæ est primi generis, impedit, & dirimit Matrimonium de facto contractum, si precedat, prout suprà. Affinitas primi generis est illa, quæ cadit inter consanguineos viri, & vxorem, & inter consanguineas vxoris & virum, inter quas personas vsque ad quartum gradum inclusiuè contrahere Matrimonium prohibitum est: affinitas verò secundi generis est illa, quæ cadit inter consanguineos coniugum, & hæc in nullo gradu impedit, minus dirimit: exempli gratia: frater non potest ducere vxorem fratris defuncti: potest tamen ducere sororem vxoris fratris: quia cum vxore fratris est in primo gradu affinitatis primi generis, cum sorore autem vxoris fratris, est in primo gradu affinitatis secundi generis, quæ in nullo gradu impedit.

Ex ſponſalibus legitimè celebratis, cauſatur iuſtitia publicè honeſtatis; quæ modo, vt habetur in Conc. Trid. ſeſſ. 24 de reform. cap. 3. ad ſolum primum gradum ſe extendit, verbi gratia: ſi inter Petrum, & Margaretham fuerunt celebrata ſponſalia canonicè, deinde Petrus contrahat cum Vrſula ſorore Margarethæ, Matrimonium eſt nullum; ex Matrimonio verò ſiue conſummato, ſiue rato oritur impedimentum, quod ſe extendit vſque ad quartum gradum incluſiuè inter conſanguineos viri & vxorem, & inter vxoris conſanguineas & virum, ita vt nullus conſanguineus viri vſque ad quartum gradum poſſit contrahere cum eius vxore ipſo mortuo, neque è contra.

DE ALCHIMIA.

ALchimia eſt ars tranſmutandi metalla, quo ad ſubſtantiam, & qualitates, ſeu proprietates naturales, verè, vel apparēter. Vtrum autem per artem poſſit fieri verum aurum, ſeu argentū, doctiſſimi viri dubitant, & potius tenent, quòd nō quantum ad eſſentiam, & quo ad omnes proprietates auri, vel argenti, licet quo ad aliquas poſſit con-

tingere,hoc eſt apparenter,non autem exiſtenter:ratio eſt iſta,quia ars præciſè nõ poteſt vnam ſpeciem naturalem mutare in aliam ſpeciem, ſed benè interueniente aliqua operatione naturæ, vt piſtor inducit formam panis,& figulus formam lateris per operationem ignis : modò forma ſubſtantialis auri, & argenti non eſt per calorem ignis, quo vtuntur Alchimiſtæ, ſed per calorem Solis, & in loco determinato vbi virtus mineralis viget: Vnde mihi videtur, ꝙ dantes operam tali arti hauriant,vt dicitur,aquam cribro, & ſępe non plumbum in argentum, neque aliud genus metalli in aurum conuertunt,ſed potius argentum, & aurum in fumum, taliter, vt ex Alchimiſtis lachrymiſtæ fiant.

Ars alchimiæ ſecundum aliquos, videtur eſſe licita, dummodò non fiat per artem magicam, ſed virtute elemẽtorum & herbarum, nam metalla omnia procedunt ex eodem principio,videlicet: ex ſulphure,& argento viuo,at in habentibus ſymbolum, facilior eſt tranſitus ab vno in aliud, propterea arte alchimiæ, vna ſpecies metalli poterit mutari in aliam ſpeciem metalli, etiam auri,quod eſt omnium metallo-

rum perfectissimum, quantum ad aliquas qualitates,& proprietates, non tamen quantum ad substantiam; & omnes eius proprietates naturales, ꝑ quo Alchimistæ sudant quærentes Calendas græcas. Quare consultius est abstinere à tali arte,quæ vel est impossibilis,vel præ se fert amicitiam, & societatem dæmonum, cuilibet Christiano prohibitum D.Thomas 2.2. quæst.77. art.2.ad 1.in 2.distinct.7.quæst.3 ar.1. de po.quæst.6 art.1.ad 18. videtur sentire,quod neque verum aurum, neque verum argentum per artem fieri possit. propter suam perfectionem, licet possit fieri aliquid propinquum auro & argento, vnde vendere illud quod fit per artem alchimiæ pro auro vero,vel argento, est illicitum & peccatum: quia venditur id, quod non est pro eo quod in rei veritate est, sicque proximus decipitur:propterea summa Ange. habet quòd hæc ars sit simpliciter damnanda,& reijcienda.

DE ALIENATIONE.

ALienatio est omnis actus,per quē dominium transfertur. In iure prohibentur alienare, Primò amen-

tes

tes & furiosi. secundò prodigus: tertiò minores viginti quinque annis, quartò filij familias, nisi habeant peculium castrense. quintò serui & monachi, qui nihil proprij habent. sextò vxores, si non habent vltra dotem. septimò prælati, bona Ecclesiæ tàm mobilia, quam immobilia alicuius conditionis, alienare nequeunt, nisi in casibus & modis in iure expressis: octauò qui crimen læsæ maiestatis humanæ commiserunt: nonò qui crimen læsæ maiestatis diuinæ commiserunt, vt hæretici, quorum bona ipso facto sunt confiscata.

9 In alienatione rerum ecclesiasticarum, vt sit canonica, & teneat, quinque requiruntur. Primò, tractatus an expediat, vel non: secundò consensus Capituli: tertiò vtilitas Ecclesiæ: quartò authoritas superioris: quintò subscriptio manu notarij, quæ forma seruanda est in alienatione rerum immobilium Ecclesiarum cathedralium & collegiatarum, non autem in alienatione Ecclesiarum inferiorum: quia in huiusmodi consensus Superioris sufficit.

10 Causæ alienandi bona Ecclesiastica, communiter à sacris doctoribus qua-

tuor ponuntur, videlicet: Necessitas, vt si debita vrgeant, & de fructibus Ecclesiæ nō possint satisfieri. Vtilitas vt si melior res habetur. Pietas, vt pro redemptione captiuorum apud Turcas; vel alimonia pauperum in extrema necessitate constitutorum. Incommoditas, vt si res magis sit damnosa, quàm vtilis.

Episcopus regulariter circa administrationem, & alienationem rerum tēporalium, sine quibus spiritualium dignitas non facilè consistere potest, aliquid absque consensu, vel consilio Capituli statuere nequit: ex quo Prælatus ita se habet ad Capitulum, velut caput ad membra. In eo autem videtur esse consensus Cap. cui maior, & sanior accesserit sententia.

Prælatus rerum ecclesiasticarū procurator est, non Dominus: vnde conditionem Ecclesiæ, meliorem quidem facere potest, deteriorem verò non potest. Quod si secus factum fuerit, gesta non tenent, & contrafacientes, canonum pœnas incurrunt: Alienationis autem nomine venit hoc loco venditio, permutatio, hypotheca, donatio, conductio, emphyteusis, & omnis conuentio, per quàm dominium rei transfer-

sfertur, vel pro ſemper, vel ad longum tempus:ita vt propter temporis longitudinem, iuris eccleſiaſtici pereat memoria: quia prouentus eccleſiaſtici ad modicum tempus, & ad præcariam vẽdi, & concedi poſſunt, ſic vt venditiones, & præcariæ de quinquennio in quinquennium renouentur, vt etiam notat Lancellotus in ſuis inſtitutionibus iuris canonici.

Eccleſiam ſibi commiſſam nullus pro alienis debitis poteſt grauare, aut literas alicui, vel ſigillum concedere, quibus Eccleſia poſſit obligari, & qui tale quid fecerit, à ſpiritualium, & temporalium adminiſtratione, iuxta ſacrorum canonum diſpoſitionem, eſt ſuſpendendus, nec Eccleſia ad talium debitorum ſolutionem tenetur: debita tamen à prædeceſſore ſuo pro Eccleſiæ neceſſitate contracta, ſoluere proculdubio tenebitur.

DE ALIMENTIS.

ALimentorum nomine veniunt ẽt veſtimenta, calciamenta, medicinæ, & huiuſmodi. Similiter nomine alimoniæ veniunt omnia vitæ neceſſaria nempe cibus potus, veſtes, medicinæ, &

næ & alia id genus,non autem appellatione cibariorum.

Ad alimenta præstanda primo tenentur parentes erga liberos suos, & è contra liberi erga suos parentes: fallit autem quando filij possunt sibi sufficere, vel ex bonis, vel ex artificio. Idem de filijs erga parentes suos, censeri debet, nec distinctio illa habet locum, an sit mancipatus vel ne, an legitimus vel non: quia parentes de Iure canonico, etiam spurios alere tenentur. Secundò vir tenetur alere vxorem, & vxor virum, intellige quando vir est inops, & vxor locuples. tertio frater tenetur alere fratrem suum etiam naturalem, si egeat. quartò Dominus tenetur alere seruum suum. quintò socer nurum suam. sexto tutor tenetur alere matrem pupilli, & sororem egentesq́: alimenta tamen prout Doctores communiter notant debent præstari secundum consuetudinem regionis, & facultatem debentis Bar. in tract. de duobus fratribus.

Parentes tenentur filios suos alere præter quam in quinque casibus. primò si filius patrem, & matrem accusauit. Secundò si parentes ipsi egent. tertiò si filius crimen ingratitudinis contra patrem, vel matrem commisit. quar

tò si filius habet artem, vel aliud vnde honestè viuere potest. quinto quoties subest aliqua causa, ob quam pater Iure filiũ exheredare posset: in his enim Casibus parentes liberantur ab onere præstandi alimenta filijs suis.

DE ALTARE.

Altare tam stabile, quàm portatile, non debet esse ligneum, sed lapideum, ratione mysterij: nam in ipso Christus immolatur, qui lapis dicitur, vt habetur ad Eph. 2. primi qui ædificauerunt altaria, fuerunt Noe, Isaac, Abrahaam, & Iacob, vti legitur Gene. 8. 12. & 33. cap.

Instituere altare tàm stabile, quàm portatile, quo ad consecrationem, est solius Episcopi: Vnde in Ecclesia consecrata, nullus potest erigere altare, neque erectum destruere sine licentia Episcopi. Altare non consecratur absq; reliquijs Sanctorum: tamen appositio sacrarum reliquiarum, non est de necessitate consecrationis altaris, tenet enim si fiat sine his.

Altare in Ecclesia Dei fit propter tria. Primò, ad Sacramentum, & sacrificium Deo offerendum, Genes. 8.

AEdificauit Noe altare Domino, & tollens de cunctis volucribus & pecoribus mundis, obtulit ſuper altare: nūc autem in ipſo corpus & ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti offeruntur. Secūdò, ad inuocandum nomen Dei, Gen. 12. AEdificauit Abraham altare Deo, qui apparuit ei, & inuocabit tibi nomen Domini, nunc hæc inuocatio dicitur Miſſa, quę ad altare fit. Tertiò, ad cantandum, & laudandum Deū. Eccl. 47. Dedit illi contra inimicos patientiam, & ſtare fecit contra altare cantores, & in ſono eorum fecit dulces modulos: nunc horæ canonicæ ante altare in choro decantantur.

Altare ſtabile quatuor modis execratur, ſeu violatur, ita vt tunc licitè in eo celebrari non poſſit, niſi prius fuerit reconſecratum. Primò, ſi contingit ænormis fractura in altari. Secundo, ſi amoueantur lapides, quibus altare eſt compaginatum, ita vt ex tali amotione formam altaris amittat. Tertiò, ſi mota fuit iunctura, qua menſa ſtipiti adhæret: quia in coniunctione præcipuè eſt conſecratio altaris. Quarto, ſi frangatur vel amoueatur, vel minuatur ſignum ſepulchri, vbicunque ſit ſigillū: Altare verò portatile tribus mo-

dis

dis violatur. Primò, per remotionem lapidis à ligno. Secundo, quando mouetur sigillum sepulchri existentis in lapide. Tertiò, si lapis notabiliter frangatur, non autem execratur per hoc, quod excommunicatus, vel degradatus in eo celebrauerit.

Ecclesia execrata, non execrantur altaria, neque execratis altaribus, execratur ecclesia: quia diuersæ sunt consecrationes altaris, & Ecclesię: vnde si cadãt parietes, Ecclesia debet reconsecrari non autem altaria, licet polluta Ecclesia per effusionem sanguinis, vel per effusionem seminis humani polluatur altare stabile (portatile non) & indigeat reconciliatione. Item polluta Ecclesia, pollutum est, & cœmiterium, polluto tamen cœmiterio, non est polluta Ecclesia: quia ignobilius, non trahit ad se nobilius.

DE APPELLATIONE.

APpellatio est à minori iudice ad maiorem prouocatio, quæ est adinuenta vt defensio, seu præsidiũ quoddam innocentiæ, duplicemque effectũ operatur, scilicet, deuolutionem, ac suspensionem causæ; vnde si iudex à quo

appellationem legitimam non admittit, deponitur secundùm iura ab officio, quod si dubium sit, vtrum sit legitima nec ne, eo casu iudex à quo debet dicere, Admitto si & in quantum de iure debeo.

Appellatio si fit in continenti, iudice in eadem figura iudicij existente, sufficit vt fiat viua voce, quod si non fit illicò debet esse in scriptis per libellũ appellatorium intra decem dies, computando à die sententiæ, qui quidem libellus debet continere nomen appellantis, aduersarij, iudicis à quo & iudicis ad quem est appellatum. Appellatio secundùm leges, ac propriè fit tantùm post definitiuam sententiam, ab interlocutoria enim, & à grauamine, quod per sententiam definitiuam reparari potest, non appellatur.

Terminus prosequendæ appellationis triplex ponitur in iure. Primus qui statuitur ad iter capiendum. Secundus qui statuitur ad se præsentandum iudici, ad quem est appellatus. Tertius qui statuitur ad prosequendum coram iudice ad quem. Primus, & secundus terminus potest præfigi, & limitari à iudice, & appellans tenetur huiusmodi præfixos terminos seruare, secus appellatio

vide-

videtur deserta: tertius verò terminus statuitur à lege, & est annus, vel biennium ad summum: Appellans tamen debet Apostata petere intra triginta dies, secus appellatio videtur deserta.

Appellatio in multis casibus reijcitur, & est nulla. Primò, si non est interposita infra decem dies à sententia lata. Secundò, si est ab interlocutoria, vel ab aliquo grauamine ante sententiam definitiuam, per quam tale grauamen potest reparari, secus de grauamine, quod per sententiam definitiuam reparari non potest, puta tortura. Tertiò, si est à mero executore (nisi modum excedat, vel citius exequatur, quàm habeat in mandatis.) Quartò, si est à criminibus enormibus. Quintò, si res dilationem non patitur, verbi gratia: vt testamentum non aperiatur, vel hæres inscriptus in possessionem, non mittatur, & in alijs casibus, qui celeritatem requirunt, appellatio reijcitur, ita vt illa non obstante iudex ad executionem sententiæ procedat. Sextò, si reus est conuictus, & confessus de crimine. Septimò, si appellatio deficit in forma, quia scilicet non continet à quo, aduersus quem, à qua sententia, & ad quem.

DE APOSTASIA.

APoſtaſia communiter à ſacris Doctoribus ponitur triplex, ſcilicet: Perfidiæ, Inobedientie, & Irregularitatis, Perfidiæ, vt quando quis recedit ſpontè à fide Catholica, quam ſemel eſt profeſſus ex toto: quia ſi ex parte recedit à fide, hæreticus dici debet, Inobedientiæ, vt quando quis Superiori, cui tenetur obedire, renuit. Irregularitatis, quæ duplex eſt, vna, qua quis à ſtatu clericatus recedit: altera, quia quis à ſtatu aſſumptæ religionis approbatæ recedit. Omiſſis itaque apoſtaſia à fide & ab inobedientia, iam principaliter de apoſtaſia tertij generis ſermo erit.

Apoſtaſia à ſtatu clericatus propriè competit ſolum Clericis conſtitutis in ſacris, non autem Clericis conſtitutis in minoribus: nam tales poſſunt impunè ſæculariter viuere, & in totum ordini clericali verbo vel facto renunciare, ſed in tali caſu amittunt beneficiũ, ſi quod habent, & priuilegium clericalis fori: conſtituti enim in minoribus, habentes beneficium, poſſunt cogi, & debent ab Ordinarijs, vt geſtent habitum, & tonſuram clericalem.

Cle-

Clerici constituti in sacris fiunt apostatæ, per solam dimissionem habitus clericalis, animo viuendi laicaliter: secus si alia ratione, vtputa propter paupertatem, vel animo euadendi pericula; in tali casu Clericus constitutus in sacris, qui non fert habitum, & tonsuram, quibus à laicis Clerici distinguũtur, non dicitur apostata, neque mortaliter peccat. Apostasia à statu assumptæ religionis approbatę, non conuenit nouitio constituto in probatione: quia talis potest exire sine peccato, sed solùm in professo cadit, ita vt ille religiosus dicatur apostata, qui professus exijt temere à monasterio, cũ intentione non reintrandi illud vel aliud, sed viuendi irreligiosè, puta clericaliter, seu laicaliter, seu inobedienter.

Apostatæ à fide sunt excommunicati, & eorum subditi à dominio, iuramentoque fidelitatis sunt absoluti, itẽ eorum bona sunt confiscata, & accedente pertinacia, morte veniunt afficiendi Apostatę ab obedientia excommunicantur, deponuntur, & vbi nolũt resipiscere, brachio sæculari tradũtur. Apostatæ à clericatu sũt infames, ideo ab accusatione, & à testimonio in iure repelluntur, & sunt priuati priuile-

gio clericalis fori, quod si admoniti nõ se emendauerint, sunt deponendi. Apostatæ à religione, si habitũ dimiserint, sunt excommunicati, & si in apostasia sacros Ordines recipiunt, executionẽ non habent, & cum ipsis solus Papa dispensat, similiter quantum ad hoc cum Clericis, tales religiosi apostatæ sunt compellendi à suis superioribus, vt ad religionem, seu ordinem redeant, inuocato etiam auxilio brachij secularis, si opus fuerit, vt habetur in Concil. Trident. sess. 25. cap. 19. de regul. & monial.

DE AQVA BENEDICTA.

Aqua benedicta siue sancta in noua lege duplex est, vna quæ benedicitur à solo Episcopo cum vino, & cinere: altera quæ à simplici Sacerdote benedicitur cum sale, illa est ordinata ad reconciliationem Ecclesiæ pollutæ sanguine, vel semine humano, ista est ordinata ad remouenda ea, quæ effectum Sacramẽtorum imprimere possunt, puta peccata venialia, & nequitiam dæmonum: vnde exorcismus datur contra impugnationem dęmonum interiorem, aqua verò benedicta datur

tur contra eorundem impugnationem exteriorem.

Aqua non benedicta, adiuncta aquę benedictæ, si sit minor in quantitate, efficitur benedicta in infinitum, idem dicendum, venit de oleo non consecrato, si addatur oleo consecrato: si verò aqua addita sit maior, vel æqualis in quantitate, neutra erit benedicta. Quærenti autem, quare aqua non benedicta, addita benedictæ, efficitur tota benedicta, & tamen vinum additum sanguini in calice, non efficitur sanguis? Respondetur: quia benedictio aquæ est longè diuersa à benedictione vini, quæ fit in sacrificio Missæ. nam illa fit sine transsubstantiatione rei benedictę, aqua enim benedicta remanet aqua, similiter oleum consecratum, remanet oleum: sed vinum cõsecratum, non remanet vinum propterea non est mirum, si aqua addita efficiatur benedicta, & quod vinum appositum sanguini, non fiat sanguis. Quinimò, si tantum vini apponeretur, quòd accidentia illa prima eadem numero, non remanerent, desineret ibi esse sanguis Christi.

Aquæ benedictæ, siue sanctæ, communiter à sacris Doctoribus triplex

ponitur effectus. Primus est remissio peccatorum venialium. Secundus est auersio insidiarum diaboli. Tertius est defensio à malis phantasmatibus nocturnis.

DE ARCHIDIACONO.

ARchidiaconi officia de iure communi sunt ista: Primo iurgia minora clericorum audire, ac punire: maiora autem referre: Secundò, examinare, & præsentare Clericos ad Ordines promouendos. Tertiò, installare, seu in possessionem Prælatos, Abbates, & Abbatissas inducere. Quartò, singulis tribus annis, si Episcopus non potest, Clericos visitare. Quinto habere curam cleri, tàm in vrbe, quàm in parochijs: nam Archidiaconus Ecclesię cathedralis, de iure communi post Episcopum, est Vicarius in omnibus. Sextò, absente Episcopo, potest dare literas commendatitias, seu dimissoriales promouendis ad Ordines. Prædicta ergo potest Archidiaconus Ecclesiæ Cathedralis, nisi consuetudo præscripta (cui stabitur) aliter disponat.

Archidiaconus non debet esse necessariò Sacerdos, sed sufficit, quod sit Diaco-

nus: vnde ipse ratione officij, etiamsi non sit Sacerdos, potest habere curam animarum in foro exteriori, non tamen potest habere curam animarum in foro pœnitentiæ: non enim possunt absoluere, neque alia Sacramenta per se conferre, sed huiusmodi munera Archidiaconi possunt Sacerdotibus demandare.

Institutio ad curam animarum in iure ponitur triplex, authorizabilis, corporalis, & collatiua. Prima spectat ad solum Episcopum: vnde nullus præsentatus, neque is, cui est collata Ecclesia, debet administrare ante talem institutionem, secus secundum iura, talis venit admouendus: secunda de iure communi, pertinet ad Archidiaconum: ipsius enim est institutos in possessionem inducere: tertia de consuetudine etiam Archidiacono competit. Verùm secunda & tertia institutio ad curam animarum exercendam, sine prima sunt inualidæ, nullæ, ac surreptitiæ.

DE ARCHIEPISCOPO.

ARchiepiscopi secundum iura antiqua poterant Diœceses suorum

Epiſcoporum Prouincialium viſitare, Pontificalia exercere, & cognoſcere in cauſis ipſorum Epiſcoporũ pro criminis obiecti qualitate, non tamen definire, minus ad illorum depoſitionem procedere: ſecundum verò iura noua maximè ſacri Concilij Tridentini decreta, Archiepiſcopi non poſſunt Cathedrales Eccleſias, aut Diœceſes ſuorum comprouincialium viſitare, niſi cauſa cognita, & probata in Concilio Prouinciali, vt habetur ſeſſ. 24. de reform. capit. 3. Item nec Pontificalia in aliena Diœceſi abſque licentia Epiſcopi Diœceſani exercere, minus cognoſcere in cauſis ſuorum Epiſcoporum Prouincialiũ, ſicut decernitur ſeſſ. 13. de reform. cap. 8. vbi legitur: cauſæ Epiſcoporum cum pro criminis qualitate comparere debeant, coram Pontifice maximo referantur, ac per ipſum terminentur. Et infra ſeſſ. 24. de refor. cap. 5. ſacroſancta œcumenica & generalis Tridentina Synodus ſic decernit: cauſæ criminales grauiores contra Epiſcopos etiam hæreſis: (Quod abſit) quæ depoſitione, aut priuatione dignæ ſunt, ab ipſo tantum Summo Romano Pontifice cognoſcantur, & terminentur. Quòd ſi eiuſmodi ſit cauſa, quę

ne-

neceſſariò extra Romanam curiam ſit committenda nemini prorſus ea com mittatur niſi Metropolitanis, aut Epiſcopis à Beatiſſimo Papa eligẽdis: hęc verò commiſſio, & ſpecialis ſit, & manu ipſius Sanctiſſimi Pontificis ſignata, nec vnquàm plus his tribuat, quàm vt ſolam facti inſtructionem ſumant, proceſſumque conficiant quem ſtatim ad Romanum Pontificem tranſmittant, reſeruata eidem Sanctiſſimo ſententia diffinitiua: Minores vero Criminales cauſæ Epiſcoporum in Concilio tantum prouincieli cognoſcantur, & terminentur, vel à deputandis per Concilium Prouinciale: Vnde iam ne dum definitio, ſed nec cognitio cauſarum Epiſcoporum, Archiepiſcopus permittitur.

Epiſcoporum vnus eſt Ordo, quam quam inter ipſos ſit aliqua graduum differentia, ita vt aliqui Patriarchæ, ali qui Primates, aliqui Archiepiſcopi, & aliqui Epiſcopi ſimpliciter dicantur, quorum diuiſio, mera apoſtolica tradi tio eſt, & non diuina: Hinc poteſtas Patriarcharum, Primatum, & Archiepiſcoporum non eſt alterius generis à poteſtate Epiſcopi: ac per conſequens inter ipſos eſt ſola differentia præemi-

nentiæ,& non ordinis, aut diuinæ poteſtatis, ſecus autem inter Epiſcopos, & ſimplices ſacerdotes inter quos, nō ſolùm eſt differentia prçeminentię,ſed etiam ordinis,& diuinę poteſtatis,quā Epiſcopus præ ſacerdote ſimplici habet: Ratio quia ordo ſacerdotum eſt bipartitus conſtitutione diuina, ſcilicet in Epiſcopos,& præsbyteros & non vnus,ſicut eſt ordo Epiſcoporum, qui ſolum Conſtitutione apoſtolica diuiditur in Patriarchas, Primates, Archiepiſcopos,& Epiſcopos: Proinde ipſorum eſt eadem conſecratio, idem Ordo, & eadem diuina poteſtas. Hinc Summus Pōtifex Romanus, Ieſu Chriſti Vicarius,& Beati Petri Apoſtolorū Principis ſucceſſor in Bullis Pontificijs, Epiſcopum & ſeruum ſeruorū Dei ſe nominat.

Archiepiſcopi, ſeu Metropolitani per ſe ipſos Synodum Prouincialem conuocare debēt; vel illis legitimè impeditis Coepiſcopus antiquior, quę vti mandat ſacroſancta Tridentina Synodus, ſeſſ 24 de reform. cap. 2. pro moderandis moribus, corrigendis exceſſibus, controuerſijſq; componendis, quolibet ſaltem triennio poſt octauam paſchæ Reſurrectionis Domini noſtri Ie-

ſu Chriſti, ſeu alio commodiori tempore pro more Prouinciæ celebrari debet, ad quam Epiſcopi omnes, & alij qui de iure, vel conſuetudine intereſſe debent, conuenire omninò tenentur. Archiepiſcoporum etiam eſt curare, & promouere ſeminariorum erectionem atque conſeruationem, tam in propria, quàm in ſuorum Epiſcoporum Prouincialium diœceſi: At ſi in hoc Archiepiſcopi eſſent negligentes, eo caſu Synodus Prouincialis iuxta ſanctionem Concilij Tridentini acriter eos corripiet, & hoc ſanctum, ac piũ opus promoueri ſtudioſè curabit, ſeſſ. 23. dec. de reform. cap. 18.

Archiepiſcopi gaudent quibuſdam gratijs, & prærogatiuis, quibus Epiſcopi ordinariè non potiuntur, vt puta facere, quod crux portetur ante ipſos tã in diœceſi, quàm in Prouincia, geſtare Pallium quando ſolenniter celebrant, ornamentum Archiepiſcoporum perſonale ideo, cum eo quiſque eſt ſepeliendus. Item recipere appellationes à ſententijs latis per ſuos Epiſcopos Prouinciales, ſiue per illorum Vicarios generales, ſicque cognoſcere, & difinire, ſi cauſæ deferantur ad eos per appellationem iuræ interpoſitam, ſecus non.

DE

DE ARCHIPRESBYTERO.

ARchipresbyter, quasi aliorum Presbyterorum Princeps, duplex est, ruralis, & vrbanus, siue Ecclesiæ Cathedralis, qui alio nomine dicitur Decanus, cuius officia sunt ista. Primò, absente Episcopo in Ecclesia vice eius Officium inchoare. Secundò confessiones Sacerdotum audire, quod si ob Cleri multitudinem solus non sufficit, talem functionem alijs Sacerdotibus committere potest. Tertiò, omnes qui sunt de Episcopatu in Ecclesia Cathedrali, in Confessione sacramentali audire, eosque absoluere præterquam à casibus Episcopo reseruatis, potest, nec non illis Sacramenta administrare: Archipresbyter verò siue Decanus ruralis eos tantùm audire in confessione, & absoluere potest, qui sunt sub suo Dec.

Archipresbyter Ordine est maior Archidiacono, quia ille est sacerdos, hic est Diaconus: dignitate verò & administratione, seu iurisdictione, Archidiaconus est maior Archipresbytero, nam de iure communi, Archipresbyter est sub Archidiacono Ecclesiæ Cathe-

thedralis, eiusque præceptis obtemperare debet, & non è contrà, ex quo Archidiaconus secundum ius commune, post Episcopum est eius Vicarius in omnibus, Archipresbyter verò solum in diuinis.

DE AVARITIA.

Auaritia vt est appetitus accipiendi, vel retinendi alienum, opponitur iustitiæ commutatiuæ, secundum verò, quod est inordinatus appetitus pecuniæ, opponitur liberalitati, & ex genere suo peccatum mortale est, Luc. 12. Cauete ab omni Auaritia. Item 1. Cor 6. Neque auari regnum Dei possidebunt. Quinimò auaritia est vitium capitale, quoniam ex ipsa multa alia vitia oriuntur, vt proditio, fraus fallatia, periurium, violentia, inquietudo, & obduratio.

Auaritia consistit in tribus, nempe in appetendo, in acquirendo, & in retinendo inordinatè diuitias. Auaritia consistens in appetẽdo, potest esse peccatum mortale tripliciter. Primò appetendo aliquid notabile alienum illicito modo, quia contra vltimum præceptum Decalogi. Secundo, appetendo

do aliquid illicitum sibimet appetenti, vt beneficium ecclesiasticum, cùm sit indignus. Tertiò, appetendo cum animo deliberato potius committendi aliquod mortale, quàm non consequi aliquid diuitiarum. Auaritia consistens in acquirendo, duobus modis potest esse peccatum mortale, vno modo, si acquisitio diuitiarum sit per iniustitiam, puta iurando, fœnerando, & alia id genus, alio modo, quando fit per actus, qui ex se habēt, vt sit peccata mortalia, vt committendo symoniam, vel cognoscendo mulierem turpiter diuitem, vt aliquis ditetur. Auaritia consistens in retinēdo, tripliciter potest esse peccatum mortale. Primò, cùm quis retinet, quæ tenetur restituere, & potest. Secundò, quando quis retinet superflua suæ necessitati, sed non decentiæ, & non occurrit proximo extrema necessitate laboranti. Tertio, dum quis retinet superflua, non solùm suæ necessitati, sed etiam decentiæ sui status, & proximo indigenti non succurrit.

DE

DE BAPTISMO.

Aptiſmus communiter triplex ponitur, ſanguinis, de quo Ioann. 12. flaminis, de quo Act. 2. fluminis, de quo Ioann. 3. Primus eſt communis adultis,& pueris. Secundus adultis tantum competit. In primo,& ſecundo nõ imprimitur character, neque ſunt ſacramentum: in tertiò verò fit impreſſio characteris, & eſt vnum ex ſeptem Sacramentis nouæ legis.

Tria ſunt de ſubſtantia Baptiſmi, ſcilicet: materia elementi, forma verbi,& intentio miniſtri, Accedit, inquit D. Auguſtinus, verbum ad elementum, & fit Sacramentum, intellige de verbo vocali,& non mentali, vt Sacramentũ teneat. Ad certitudinem de Sacramentis ſuſceptis, ſufficit intentio Eccleſiæ expreſſa per verba miniſtri, ad perfectio-

ctionem verò integritatemq; Sacramenti, propria intentio mentalis ministri requiritur, si non actualis, saltem habitualis, qua minister seruatis seruandis, intendat facere, quod Ecclesia ipsa in tali actu intendit.

Materia Baptismi, est aqua naturalis, puta fluminis, fontis, siue putei, vnde à materia Baptismi omnis aqua artificialis reijcitur. Item aqua elementaris requiritur, propterea neque in niue, neque in glacie, neque in grandine Baptismus fieri potest: quia nomine aquæ propriè intelligimus id, quod habet substantiam aquæ, & est sub forma aquæ, talia non sunt prædicta, ex consequenti, nomine aquæ non veniunt. Forma verò Baptismi secundùm Græcos est ista: Baptizetur seruus Christi N. in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, Amen. Secundum autem Ecclesiam Latinam, forma Baptismi est ista: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen. Vtraque tenet, tamen forma Latina est conuenientior Græca, tum quia in ea nedum exprimitur causa principalis, quæ est Trinitas, sed etiam instrumentalis, quæ est homo, tum quoniam magis consonat Euangelio, Matth. vltim.

quod

quod baptizantes miniſtros dicit.

In forma Baptiſmi tria ſunt de ſubſtantia, ita vt aliquo illorum omiſſo, Baptiſmus non teneat. Primò inuocatio Trinitatis. Secūdò, expreſſio actus baptizandi. Tertiò, expreſſio perſonæ baptizatæ. Similiter tria non ſunt de ſubſtantia formæ Baptiſmi. Primò expreſſio cauſæ inſtrumentalis. Secundò pronomen illud Ego: quia intelligitur ex vi verbi Baptizo. Tertiò dictio illa Amen. Primum & ſecundum licet non ſint de neceſſitate Sacramenti, ſunt tamen de præcepto Eccleſiæ: ſed tertium neque eſt de ſubſtantia Sacramenti, neque de præcepto Eccleſiæ.

Subtractio vel corruptio verborum, ſiue additio circa formam ſi ſit tanta, vt ſenſus eius auferat, facit quod Baptiſmus ſit nullus: ſi verò per ſubtractionem, ſeu additionem verborum circa formam, non auferatur debitus eius ſenſus, Baptiſmus tenet, & in dubijs præmiſſa diligentia, infans debet baptizari ſub iſta forma: Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris, &c. Tranſpoſitio verborum circa formam Baptiſmi, pariter ſi eſt talis, vt tollat eius ſenſum, facit quòd Baptiſmus ſit nullus, vt ſi diceretur: Baptizo

in te

in te nomine Patris. Vel: Baptizo in nomine te Patris: ſi verò per ipſam nō auffertur ſenſus formæ, Baptiſmus tenet, vt ſi dicatur: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti ego te baptizo. Variatio vocum, vnde forma Baptiſmi, ſiue Hebraice, ſiue Græcè, ſiue Latinè, ſiue vulgariter proferatur, habet ſuum effectum: variatio verò vocum circa formam Baptiſmi, & quo ad voces, & quo ad ſignificata ſimul, tollit Baptiſmum.

Ad ſuſceptionem Baptiſmi, omnes poſt Chriſti paſſionem ex præcepto diuino tenentur, Ioann. 5. ita vt nullus Baptiſmo vel in re, vel in voto, ſaluari poteſt, Matth. vlt. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: tamen pueri infidelium, ante vſum rationis, inuitis parentibus, non ſunt baptizandi, reſpectu autem vſus rationis, triplex ponitur gradus in homine. primus, cū quis nec per ſe intelligere, nec ab alio capere poteſt. Secundus, cùm quis per ſe intelligere nequit, ſed ab alio capere poteſt. Tertius, cum quis per ſe, & ab alijs intelligere valet. Primum ſtatum homo habet ante primum ſeptennium, ad ſecundum, homo incipit venire in fine primi ſeptennij, ad tertium in fine ſe-

ſecundi ſeptennij Quare quando dicitur, quòd pueri infidelium non ſunt baptizandi inuitis parentibus ante vſum rationis, intellige quantum ad tertium gradum, hoc eſt, ante finem ſecundi ſeptennij, filij infidelium ipſis inuitis baptizandi non veniunt.

Effectus Baptiſmi præcipui ſunt quinque. Primus eſt infuſio gratiæ. Secundus eſt deletio peccati originalis in pueris, & actualium in adultis. Tertius eſt abſolutio ab omni pœna culpæ præteritæ, ita vt ſic morientes ad cœlum euolent. Quartu eſt impreſſio characteris indelebilis in anima, quo homo fit capax aliorum Sacramentorum, & fideles ab infidelibus diſtinguuntur. Quintus eſt apertio regni cœleſtis, Matth 3. Aliqui addunt ſextum, quia Baptiſmus tollit irregularitatem prouenientem ex peccato, & ex homicidio qualitercunque proueniente, & ſeptimum, qui eſt cognatio quædam ſpiritualis inde cauſata, quæ impedit, & dirimit Matrimonium cōtractum, vt habetur in Concilio Triden. ſeſſ 24. de reform. Matrim. cap. 2. inter baptizantes & baptizatum, parenteſque baptizati, item inter leuantes, & leuatum ex ſacro fonte parenteſque leuati.

Mi-

Miniſter baptiſmi propriè,cui de iure ac poteſtate ordinaria baptizare cōpetit.eſt Epiſcopus & Sacerdos,ex conceſſione eſt Diaconus,& vrgente neceſſitate, quilibet poteſt eſſe miniſter Baptiſmi, ob eius ſummam neceſſitatem ad ſalutem ęternam conſequendam:in alijs verò Sacramentis, non quilibet poteſt eſſe miniſter, quia nullum aliud Sacramentum eſt tantæ neceſſitatis, quantæ eſt Baptiſmus in quo Baptizās ſolùm miniſterium exterius adhibet, iuxta illud Ioannis 1. Super quem videris Spiritum ſanctum deſcēdentem, & manentem, hic eſt qui baptizat.

Sacramentalia quæ fiunt in Baptiſmo,numero ponuntur quinque, nempe exſufflatio, inſufflatio immiſſio ſalis,ſaliua,& vnctio olei. Exſufflatio expulſionem ſpiritus immundi, qui per peccatum regnat in homine,deſignat. Inſufflatio, introductionem boni ſpiritus innuit. Immiſſio ſalis,gratiam,quæ eſt præſeruatio à putredine peccatorum,ſignificat. Saliua,quæ auribus, & naribus exhibetur, apertionem ſenſuū ſpiritualium deſignat. Vnctio olei in pectore,& inter ſcapulas, diuinæ legis amorem,ac deuotam ſubiectionem ſignificat atque repræſentat. Vide de

hac

hac materia, si placet, meum Enchiridion.

DE BELLO.

BEllum duplex, spirituale & corporale. De bello spirituali, Iob cap. 5 Militia est vita hominis super terrã. Et ad Thim. 2. Labora vt bonus miles Iesu Christi. Hoc bellũ cuilibet Christiano ad vitam æternam consequendam necessarium est, 2. ad Thim. 3. Non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Huius author est Christus, Matt. 10. Non veni mittere pacem in terris, sed gladium. Arma, quibus in hoc bello vti debet, non sunt carnalia, vt docet D. Paul. 2. Cor. 10. sed spiritualia. Galea huius militię, est spes salutis. Lorica est fides. Gladius est verbum Dei. Scutum est veritas, vt habetur ad Ephes. 6. Hostes cum quibus nobis pugnãdum est in hoc bello, non sunt proximi: quia scriptum est, cum omnibus hominibus pacem habentes, sed sunt caro, mundus, dæmon, ad Ephes. 6. Nõ est nobis colluctatio aduersus carnẽ, & sanguinem; sed aduersus mũdi principes, & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum, contra spiritualia

nequitiæ in cœlestibus.

Bellum corporale, quod passim habetur in sacris literis secundùm se, nō est illicitum, tum quia in veteri lege viri Dei in eo se exercuerunt, vt Iosue, Dauid, Iudas Machabæus, tum quoniam D. Ioannes Baptista, Luc. 3. illud non prohibuit, minus damnauit: verū ad hoc, quòd bellum corporale sit iustum, & absque peccato, quinque necessariò requiruntur. Primò, authoritas suprema in Principe bellum indicente: nam personæ priuatæ, non licet mouere bellum, quia talis potest ius suum prosequi iudicio Superioris. Secundò requiritur causa iusta, vtputa tuendi, siue recuperandi propria, seu coercendi gratia rebelles. Tertiò, requiritur recta intentio bellantium, nempe vt gerant bellum, non cupiditate lucri, ac prædæ, siue crudelitate ducti; sed studio pacis, vt inde mali coerceantur, & boni subleuentur. Quartò, requiritur status laicalis: Clericis enim hoc genus belli est prohibitum, Matthæi 26. Conuerte gladium tuum in vaginam, 2. ad Thimoth. 2. cap. Nemo militans Deo, implicet se negotijs secularibus. Item 1. Paralip. cap. 22. Deus dixit Dauidi, quia multum sanguinem fudisti, & mul-

& multa bella bellasti, non poteris ædificare domum nomini meo. Quintò, requiritur debitum tempus, vt non fiat die festo: quia sic sabbathum violatur, tamen aggressis etiam diebus festiuis licet bellare, vt habetur 1. Mach. 2. Cogitauerunt laudabiliter Iudæi dicentes: omnis homo quicunque venerit ad nos in bello, in die sabbathorũ, pugnemus aduersus eum.

In bello iusto licet vti insidijs, Ios. 8. Mandauit Dominus Iosue, vt insidias poneret habitatoribus ciuitatis Hai. In bello iusto licet dare auxilium, in dubio subditi excusantur: extranei verò nequaquam.

In bello iusto milites non tenentur de damnis illatis, etiam innocentibus durante bello, at in bello iniusto omnes tenentur ad restitutionem. Verùm secundum iura, quædam personæ in omni bello siue iusto, siue iniusto sunt exemptæ, ita vt milites semper teneantur de damnis eis illatis, & tales sunt Clerici, Monachi, conuersi, peregrini, & oratores, qui illic tunc reperiuntur.

DE BENEDICTIONE.

BEnedictio duplex, vna quę fit à puro homine, ſicut merente per proprium actum: altera quę fit ab homine Eccleſiæ miniſtro, ex merito Chriſti. Prima poteſt fieri à quolibet bono, & ſancto viro, in quo Dominus habitat per gratiam: ſecunda verò ſolùm poteſt fieri ab habentibus characterem Ordinis. Prima requirit maioritatem bonitatis, & ſanctitatis in benedicente: ſecunda verò requirit maioritatem Ordinis, & non ſanctitatis in benedicente: vnde qui benedicit, ſemper debet eſſe maior eo, qui benedicitur, vti legitur He. 7. vel maioritate bonitatis, vel ordinis.

Benedictio quæ eſt miniſtrorum Eccleſiæ, duplex ponitur, vna rerum; puta aque, veſtium & vaſorum: altera perſonarum, quæ alio nomine benedictio ſuper populum dicitur, & hæc duplex eſt, ſolemnis quæ fit dicendo Adiutorium noſtrum, &c. iſta Epiſcopis competit, & Abbatibus: ſimplex, quæ Sacerdotibus in Miſſa competit. Benedictio rerum pariter duplex eſt, vna cum ſacra Vnctione, & hæc ſolis Epiſcopis com-

competit: Altera verbalis tantùm, & ista inferioribus Clericis, Episcopo conuenit.

Episcopo aliqua conueniunt tripliciter, quædam ratione ordinis Episcopalis, vt Clericos ordinare, conficere chrysma, consecrare Virgines, Ecclesias, Altaria, & confirmare, quædam ratione iurisdictionis Episcopalis, vt iudicare, excommunicare, conferre beneficia, & ad illa inuestire. Quædam demùm conueniunt Antistiti ratione dignitatis Episcopalis, vt publicas pœnitentias imponere, cognoscere de causa matrimoniali, & dare indulgentias, modò quæ conueniunt primo modo Episcopo, simplici Sacerdoti conuenire nequeunt: quæ verò conueniunt Episcopo secundo, & tertio modo, etiam simplici Sacerdoti possunt committi: quia huiusmodi sũt potius iurisdictionis, quàm ordinis: vnde licet potestas Ordinis, non possit cuicunque delegari, tamen potestas iurisdictionis, quia à nuda voluntate Superioris depẽdet, ideo cuicunque potest delegari.

Benedictio calicis, corporalium, & ornamentorum, secundùm communẽ opinionem Doctorum de iure, vel de consuetudine, sunt ordinis Episcopa-

lis: propriè tamen sola benedictio rerum cum sacra vnctione, est ordinis Episcopalis: vnde calices, Altaria, & Ecclesiæ, neque à simplici Sacerdote, neq; ab Abbatibus benedici possunt, licet Abbates, & Sacerdotes ordinis Minorum, & Prædicatorum ex indulto Sixti IV. omnia ornamenta Ecclesiæ, Altaria, ac vestes sacerdotales, corporali excepto, benedicere possint: Talia si resarciantur, vbi forma mutatur, iterum veniunt benedicenda, secus si ratione huius formam non amiserint, vetustate autem consumpta, ita vt sacro vsui amplius apta esse nequeant, eo casu sunt comburenda, & cineres in cœmiterio reponendi.

DE BENEFICIO.

Beneficium Ecclesiasticum communiter duplex ponitur, scilicet: regulare, & seculare. Beneficium tam regulare, quàm seculare duplex est, aliud electiuum, & aliud collatiuum. Electiuum dicitur, quod per electionem, & confirmationem Superioris cōfertur: Collatiuum verò dicitur, quod per solam confirmationem Superioris confertur. Beneficium electiuum vacans

in

in Ecclesia cathedrali, seu regulari, electores, secundùm iura, tenentur infra tres menses cessante legitimo impedimento eligere, secus prouisio ad proximum superiorem deuoluitur: alia verò beneficia ecclesiastica si vacant, & infra sex mēses illis non prospiciatur, prouisio ad proximiorem Superiorem pariter deuoluitur, puta si collocatio pertinet ad Capitulum, in tali casu deuoluitur ad Episcopum, si ad Episcopum, deuoluitur ad metropolitanum, si ad metropolitanum, demùm deuoluitur ad Papam.

Ad hoc vt aliquis sit aptus ad acquirendum beneficium ecclesiasticum, in iure multa in eo desiderantur. Primò requiritur, quod sit Clericus: laicus .n. neque potest habere beneficium ecclesiasticum, neque potest esse Vicarius Episcopi. Secundò requiritur, quòd nō sit coniugatus: nam si Clericus beneficiatus contrahat Matrimonium, & sit in sacris, secundùm iura venit priuandus: si autem sit in minoribus ipso facto ē priuatus. Tertiò requiritur, quod sit debitæ ætatis. Ad beneficium simplex, cui non est annexa cura animarum, sufficit ætas septem annorum, ad beneficium curatum, siue illud sit re-

gulare, siue seculares, desideratur ætas viginti quinque annorum: quia talis debet esse Sacerdos, ad Episcopatum autem exigitur ætas triginta annorũ. Quartò requiritur, quòd sit legitimus: illegitimi enim absque dispensatione non possunt habere beneficia ecclesiastica, siue cum cura, siue sine cura: tamen in beneficio simplici cum illegitimis Episcopus potest dispensare: in beneficio verò curato, & ad dignitates, solus Papa dispensat. Quintò requiritur, quòd institutione canonica obtineat, ad quam tria pertinent, primò, quod conferatur ei ab illo, qui id iure potest, puta à magistratu ecclesiastico: quia recipiens beneficium à laico, ipso iure est ineligibilis, cum tali tamen Episcopus potest dispensare. Secundò, vt conferatur ei per modum debitum, ac iuridicum, & non per symoniam, neque per intrusionem. Tertiò, vt sit habilis ad hoc, puta quòd non sit irregularis, vel infra legitimam ætatem.

¶ Vnus propter multa inconuenientia, quæ inde sequuntur, multa beneficia habere non potest: nam hinc primò sequitur diuini cultus diminutio. Secundò defraudatio voluntatum piorum testatorum. Tertiò inæqualitas,

dum

dum vnus plura, & alius nec vnum ha bere potest, ita vt possit iam dici, vnus esurit, & alter ebrius est, vnus ergo iure, & tuta conscientia, plura beneficia, maximè quæ habent annexam curam animarum, atque necessariò residentiam postulant, habere simul non potest, verùm legitima causa interueniente, in pluribus simplicibus, item in vno curato, & alio simplici, Episcopus potest dispensare in diuersis Ecclesijs, & in vna si huiusmodi beneficia sint simplicia diformia, vt quod habeat canonicatum, & Altare, non autem si sint conformia, puta vt quis habeat in vna, & eadem ecclesia duos canonicatus, vel duo altaria, Episcopus dispensare non potest.

DE BIGAMIA.

Bigamia est defectus ex secundis nuptijs proueniens, quæ inducit irregularitatem, id est inhabilitatem ad suscipiendos Ordines ecclesiasticos, verum irregularitas non est adiuncta bigamiæ de iure naturali, sed de iure positiuo, neque est de essentialibus Ordinis, quod quis non sit bigamus, quod patet ex eo, quod si bigamus ordina-

tur, recipit characterem, ordinatio tenet. Papa poteſt diſpenſare in tali irregularitate, quo ad omnes Ordines; Epiſcopus verò ſolùm quo ad minores.

Quatuor ponuntur modi bigamiæ. Primus, cùm quis habet plures vxores de iure ſucceſſiuè. Secundus, cùm quis ſimul habet plures vxores, vnam de iure, & alteram de facto, vel ambas de facto, quibus ſe commiſcuit. Tertius, cũ quis plures habet ſucceſſiuè, vnam de iure, alteram de facto, vel ambas de facto. Quartus cùm quis viduam duxit in vxorem, & circa iſtum quartum modum bigamiæ diuerſimodè aliquis bigamiam incurrit. Primò, quando aliquis contrahit cum aliqua uidua, quæ à primo fuit cognita. Secundò, quando aliquis contrahit cum aliqua, quæ fuit cognita ab alio extra Matrimonium, & cognoſcit eam. Tertiò, quando aliquis contrahit cum Virgine, quam conſummato Matrimonio, ab alio cognitam, iterum cognoſcit, ſiue ſcienter, ſiue ignoranter: unde multi ſunt bigami, qui tamen hæc ignorant. Omnibus ergò his modis homo, fit bigamus, ex conſequenti irregularis, ſiue inhabilis ad ſuſcipiendos Ordines. Quod ſi quis contrahat cum ali-

qua, quæ prius contraxerat cum alio per verba de præsenti, non secuta copula carnali, non fit bigamus. Item si aliquis contrahit cum virgine, & consummat, postea ipsa cognoscatur ab alio si talis non amplius eam cognoscit, non fit bigamus.

Tres assignantur causæ, quare bigamus promoueri non possit ad sacros Ordines suscipiendos. Prima est dignitas Ordinum; Secunda est incontinentiæ signum. Tertia est defectus Sacramenti in significando Matrimonium Christi, quod est inter vnum, & vnam. Bigami facti, constituti in minoribus, ipso iure sunt priuati priuilegio clericali: qui verò facti sunt bigami, constituti in maioribus Ordinibus, nō sunt priuati priuilegio clericali; ratio est; quia constituti in minoribus, possunt liberè redire ad seculum, secus autem constituti in maioribus.

DE BLASPHEMIA.

Blasphemia est derogatio diuinæ bonitatis, cuius quatuor ponuntur species siue modi. Primus est, quando attribuitur Deo, quod ei non conuenit, puta esse peccatorem, esse impoten-

tem. Secundus eſt, quando remouetur ab eo, quod ei conuenit, puta dicendo, ipſum non eſſe iuſtum, non eſſe miſericordem. Tertius eſt, quando attribuitur creaturæ, quod eſt proprium Deo, puta eſſe ſummum bonum, eſſe creatorem. Quartus, quando remouetur à Sãctis, quod Deus illis tribuit, vel tribuitur Sanctis, quod Deus ab eis remouet, puta dicendo, ipſos eſſe miſeros, non eſſe amicos Dei, non eſſe interceſſores in cœlis apud Deum pro nobis. Quare blaſphemiæ peccatum, reſpicit Deum, & Sanctos eius, propriè tamen ac principaliter reſpicit Deum, ſecundariò Sanctos: quia eorum derogatio aliquo modo redundat in Deum, quatenus laudatur & glorificatur in Sanctis, Pſal. 88. Deus glorificatur in conſilio Sanctorum. Item Lucæ 10. Qui vos audit me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit.

Blaſphemia ex genere ſuo peccatum mortale eſt Leuit. 24. Qui blaſphemauerit nomen Domini, morte moriatur. Et Matth. 15. Blaſphemiæ ſunt, quæ coinquinant hominem; quandoque tamen poteſt eſſe veniale, vt ſi procedat ſubitò ex paſſione, ſine deliberatione, non conſiderando ſignificationem ver-

borum, ſecus autem, ſi conſiderata ſignificatione verborum, ſiue ex conſuetudine blaſphemia proueniat; nam eo caſu non excuſatur à mortali, qui blaſphemat.

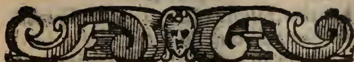
Peccatum blaſphemiæ eſt grauius periurio: quia blaſphemus aſſerit, vel ſentit aliquid falſum de Deo, ſecus autem periurus, qui neque dicit, minus ſentit aliquid falſum de Deo, item quia peccatum blaſphemiæ nedum opponitur ſecundo præcepto decalogi, ſicut periurium: ſed etiam opponitur primo præcepto decalogi. Peccatum blaſphemię ratione obiecti, in quod peccatur, eſt maius homicidio: quia obiectum blaſphemię eſt Deus, obiectum homicidij eſt proximus; tamen ſecundum quid, hoc eſt quantum ad effectum operis, quantum ad nocumẽtum illatum, homicidium poteſt dici maius peccatum, quàm ſit blaſphemia, ſed ſimpliciter loquendo, blaſphemia eſt longè grauius peccatum ipſo homicidio.

Blaſphemia occulta poteſt abſolui à ſimplici Sacerdote: publica verò de conſuetudine generali ſecundum aliquos Doctores, eſt caſus reſeruatus Epiſcopo, dicitur publica, non quia coram

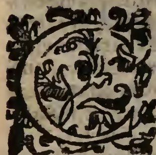
ſam pluribus perſonis commiſſa: ſed quia iuridice per accuſationem Epiſcopo delata eſt. Pœna blaſphemantis publicè ſecundum antiquos canones, erat, ſtare præ foribus Eccleſię ſeptē Dominicis, & vltimo die ſine pallio, calceamentis, & ligatus corrigia in collo, item ieiunare in pane, & aqua ſeptem ſextis ferijs pręfatarum Dominicarum, eique ingreſſus Eccleſię interdicitur, & ſepultura eccleſiaſtica negatur, intellige, ſi quis ex iniuſta cauſa blaſphemauerit, puta ſi ludendo amiſit, ſecùs ſi prouocatus ex iuſta cauſa, vel ex calore iracundię, vel ex ebrietate, eo caſu canon non habet locum.

DE

DE CALICE.

Alices, in quibus sanguis Christi consecratur, debent esse ex auro, vel argento, vel stanno, & non ex alia materia, sicut sanctum est in Concilio Remensi, vt docet D. Thomas 3. par. quæst. 83. art. 3 ac Petrus de Pal. in 4. senten. dist. 23. quæst. 2. art. 5. Calices non debẽt esse ex cupro, neque ex auricalco; quia tales virtute vini contrahunt æruginem. Non ex ligno; quia cũ sit porosum, sanguis in eo remaneret. Non ex vitro, neque ex lapide: quia tales sunt fragiles: Verùm non est de essentialibus consecrationis, siue Sacramenti, quòd calix non si ex cupro, neque ex auricalco, neque ex vitro, neq; ex ligno, neque ex lapide: quia si in huiusmodi calicibus, non obstante prohi-

bi-

bitione, ſanguis Chriſti cõſecraretur, conſecratio teneret.

Calix, in quo Chriſti ſanguis eſt cõficiendus, debet eſſe cõſecratus, & perunctus chriſmate ab Epiſcopo, vel ab Abbate vtente inſignis pontificalibus, qui hoc habet ex conſuetudine, ſeu priuilegio, nam cõſecratio calicis potius eſt dignitatis Epiſcopalis, quàm ordinis: propterea illud ex priuilegio: quibuſdam Abbatibus eſt conceſſum: calix ergo debet eſſe conſecratus, quod ſi Sacerdos vteretur calice non conſecrato ſcienter, conficeret quidem, ſed peccaret mortaliter.

Calix ſemel conſecratus, in tribus caſibus iterum neceſſariò venit benedicendus. Primò, quando calix conflatus deſtruitur, & iterum fit. Secundò quando fit amotio formæ principalis, vt ſi pes à ſcipho totaliter ſeparetur: quia vnum abſque altero conſecrari non poteſt, ſecù ſi modica pars pedis, aut ſciphi refectione indiget, ſiue amotione formæ principalis. Tertiò, quando calix deauratur, debet de nouo conſecrari, ſecus ſi deauratio cadat propter vſum.

DE CAMBIIS.

CAmbium propriè eſt commutatio vnius rei pro alia: ſecundum verò vſurpationem vulgi, eſt omnis cõtractus pecuniæ pro pecunia, non gratuitus, ſiue ſit permutatio, ſiue emptio, ſiue depoſitum, & diuiditur in reale, & ſiccum. Cambium ſiccum eſt, quo Cãpſor prius dat, quàm accipiat: Reale verò è contrà, quo Campſor prius accipit pecuniam quàm det. Verùm hac & alijs diuiſionibus omiſſis, ſeptem poſſunt dici genera Cambiorum. Primũ ratione officij mutuandi. Secundum per minutum, quo preſens pecunia pro præſenti commutatur. Tertium per literas. Quartum per tranſlationem realem. Quintum ob intereſſe. Sextum pro cuſtodia. Septimum per commutationem pecuniæ præſentis pro abſente. Ad cuius doctrinæ euidentiam tria noto. Primò, quòd ſecundùm communem ſententiam permutatio eſt antiquior emptione, quæ cœpit poſt inuentam pecuniam: inuenta autem fuit pecunia, vt eſſet pretium, quo neceſſaria vitæ emerentur, & vt rerum venalium eſſet menſura quędam publica: deinde

ſequuta eſt permutatio pecuniæ pro pecunia, & ars cambiandi quæ eſt ars negotiandi pecunijs vltrò citroque dā dis, & accipiendis, quæ ordinata ad quærendam ſuſtentationem, vel alium finem honeſtum, eſt licita, ex mente D. Thomæ. Secundò noto, quòd licet primus finis pecuniæ ſit emptio, & venditio: ſunt tamen alij ſecundarij, in quos ea licitè vtimur, ita vt excepto mutuo, & accommodato licitè præbens eam, poteſt capere pretiū pro eius vſu. Qui autem mutuat, & fingit ſe locare in aliquem vſum prædictorum, ſicque aliquid pro vſu eius accipit, peccat corā Deo cordium ſcrutatore. Tertiò noto, quòd in commutatione, & cambio pecuniæ, non poteſt accipi aliquid vltra iuſtum valorem pecuniæ, quam dat ratione cambij, quatenus eſt permutatio, niſi accedat alia iuſta ratio accipiē di: Vnde qui dat nūc vnam pecuniam pro alia maiore, poſt vnum vel duos menſes reddenda, iniuſtè facit: quia talis vult accipere rem maioris valoris, pro re minoris valoris, via permutationis, quod minimè licet, & ſecundùm Hoſtien. vſura eſt. His ergo ſtantibus, ponuntur ſequentes concluſiones, quarum prima eſt: Primum Cambium, vo-

catum officium mutandi, secundùm communiorem opinionem Doctorũ, licitum est: nam à Republ. potest constitui officium mutuandi egentibus constituto aliquo paruo lucro reddendo à mutuarijs vltra sortem pro labore, & salario ministrorum, ad instar mótium pietatis, vti suprà dictum est. Secunda conclusio: Secundum Cambium in ordine vocatum per minutum quo quis præsentem pecuniã pro præsenti commutat, puta quadrantes pro Iulijs, vel Iulios, siue Reales in Coronatos, aut è contrà, Iulios in quadrantes, florenos in cruciferos, vel coronatos in florenos, est iustum, modo fiat ex officio cum moderato lucro assignato. Tertia conclusio: Tertium Cãbium vocatum per literas, est licitum, & Reipublicæ necessarium: quia per illud virtualiter transfertur pecunia de vno loco in alium quantumlibet rè motum virtute literarum, quibus efficit Campsor, vt tradatur tanta pecunia in alio loco, quanta ei datur in loco, vbi ipse dat literas, & aliquid amplius pro iusta mercede, ad eius tamen iustitiam, primò requiritur, vt seruetur æqualitas valoris inter pecuniam datam, & accipiendam. Secundò, quòd

Cam-

Campſor non accipiat plus iuſta mercedē. Tertio requiritur, quòd Cāpſor, qui dat pecunias ſoluendas in alijs remotis locis, ſciat vel probabiliter credat, quòd perſona, cui dat, habeat pecunias, vel fidem, & voluntatem ſatisfaciendi literis, quas de ſoluendis illis ſibi tradit. Quartò, ad iuſtitiam Cambij per literas, requiritur vt locus, in quo eſt ſoluenda pecunia, longè diſtet à loco, in quo dantur literæ; alioquin eſſet Cambium de tempore, ad tempus, quod non licet, & non de loco, ad locum, quod licet. Quarta concluſio; Quartum Cambium per tranſlationē realem, quod fit prius emendo, vendēdo, permutando, vel alio modo quærendo pecuniam valentem, minoris in aliqua prouincia, quàm in alia, & transferendo, poſtea illam realiter ad aliā prouinciam, vbi aliquo reſpectu pluris valet, licitum eſt, & ſi aliqui contrarium dicant. Quinta concluſio: Quintum Cambium ob intereſſe, quo Campſor recipit aliquid vltra ſortem, ratione damni emergentis, vel lucri ceſſantis, quod Campſor incurrit, eſt iuſtum, & licitum, quia & mutuare ſic liceret, vt ſuprà dictum eſt, dummodò iuxta extra extrauagantem Pij V. non à prin-

cipio

cipio certum interesse præfigatur in Cambijs. Sexta conclusio: Sextū cambiū, quo quis lucratur ob custodiam pecuniarum, sicut lucrantur Argentarij, siue Bancarij, authoritate publica constituti, ad custodiendas pecunias, quas iudices iubent, apud eos deponi ea lege, vt habeant eas paratas ad reddendum simul, ac petitæ fuerint, & librum rationum depositarum, & redditarum pecuniarum, salua iusta mercede pro tempore, quo penes eos fuerint, est licitum, quia vtile Reipubl. & per consequens, tale officium est dignum salario publico, vel priuato. Septima conclusio: Septimum Cambium, quod fit per commutationem præsentis pecuniæ pro absente, est etiam licitum, siue fiat per emptionem, siue fiat per permutationem, vt quando Campsor dat vel accipit pecuniam in vno loco, vt det, vel accipiat eandem cum lucro in alio loco: nam pecuniam, secundùm D. Thomam, & receptam sententiam, quatenus pecunia est, commutari potest, & ex eius commutatione, lucrum quæri: Octo enim possunt esse in causa, quare vna moneta potest valere pluris, vel minoris, quam alia. Primū, diuersitas metalli: secundum, diuersitas

tas bonitatis eiusdem metalli. tertiũ, diuersitas formæ, & ponderis. quartum, diuersitas locorum. quintum, reprobatio totalis, vel partialis. sextum, diuersitas temporum. septimum, copia, vel defectus. octauum, absentia, vel præsentia: quandoquidem præsens pecunia pluris valet ex se, quã absens præsenti, cœteris paribus, eò quòd ex se requirat laborem, impensam, & periculum in traducendo.

DE CANONIZATIONE.

CAnonizare nihil aliud est, quàm aliquem per summum Pontificẽ canonicè, catalogo Sanctorum ascribere, decernere, ac declarare. Aliquem non canonizatum pro sancto colere, publicè faciendo de eo Officium, & celebrando Missam, non licet: colere verò aliquem non canonizatum pro Sancto secretè, & priuatim, quem credit esse beatum, vt puta porrigendo ad eũ preces, non est peccatum; nam Deus respicit fidem orantis, propterea etiamsi ille non esset bonus, apud quem emittuntur preces Deus illas acceptaret.

Quòd Ecclesia in canonizatione Sanctorum errare non possit, piè creden-

dendum eſt:nam iudicia,ſeu ſententię Eccleſiæ ſunt in duplici differentia, quædam quę pertinent ad particularia facta,particularium hominum,puta vt dum agitur de promotionibus, de poſſeſſionibus,vel de criminibus : quædã verò,quę pertinent ad vniuerſalem ſtatum totius Eccleſiæ,vel quantum ad fidem,vel quantum ad mores. In actionibus primi generis iudicium Eccleſiæ errare poteſt:quia in his vtitur medio incerto atque fallibili, nempe atteſtationibus hominum, quibus ſepæ falſum ſubeſt:in actionibus autem ſecundi generis, iudicium Eccleſiæ non fallit, nec fallitur: in his enim innititur diuinæ prouidentiæ , quæ Eccleſiam ſuam Spiritu ſancto regit, vt habetur Ioann.14.modo canonizatio Sanctorum, vt ſacri Doctores docent, inter quos D.Thom.quolibet.9. quæſt vult: mediat inter prædicta,partim illa pertinet ad primum genus actionum:quoniam Eccleſia in canonizatione Sanctorum innititur medio fallibili,ſcilicet hominum teſtimonio,partim pertinet ad ſecũdum genus actionum: quia honor, quem exhibere debemus Sanctis, eſt quædam profeſſio fidei. qua credimus gloriam Sanctorum. Quare

cùm Ecclesia in his, quæ sunt fidei, nullo modo errare possit, piè credendum venit, quod neque in canonizatione Sanctorum erret, maximè cùm semper precedat diligentissima inquisitio super vita, & miraculis.

DE CAPITVLO.

CApitulum est congregatio Ecclesiasticorum, & succedit Episcopo in iurisdictione, licet, non succedat Episcopo in gratijs, indultis, ac priuilegijs: quia priuilegium non debet excedere personam priuilegiati. Capituli ergo authoritas, sede vacante, ad multa se extendit. Primò, potest absoluere ab excommunicatione à iure, & ab homine, à qua Episcopus absoluere potuisset. Secundò, potest dispensare in casibus, in quibus Episcopo permittitur dispensatio. Tertiò, potest absoluere à casibus reseruatis Episcopo. Quartò potest dare potestatem alienandi ex causa legitima bona alicuius Ecclesiæ, non tamen bona Episcopatus. Quintò, potest instituere visitationem specialem, necessitate occurrente: non tamen generalem. Sextò, potest facere statuta, quibus tota diœcesis obstricta sit,

quæ tamen Episcopus reuocare potest. Septimò, potest dare indulgẽtias, quas Episcopus de iure dare potest.

Capitulum, sede vacante, beneficia, quæ ad collationem Episcopi pertinent, conferre non potest, præsentatos tamen à patronis, si fuerint reperti idonei, admittere, & instituere potest. Itẽ Capitulum, sede vacante, vt habetur in Concil. Trident. sess. 7. de reformat. cap. 10 infra annum, à die vacationis, ordinandi licentiam, aut literas dimissoriales alicui, qui beneficij ecclesiastici recepti, siue recipiendi occasione arctatus non fuerit, concedere nequit: Quod si secùs factum fuerit Capitulũ contrauenien, ecclesiastico; subiacet interdicto, & sic ordinati, si in minoribus ordinibus constituti fuerint, nullo priuilegio clericali gaudebunt; in maioribus verò ab executione Ordinũ, ad placitum futuri Prælati, erunt ipso iure suspensi.

Capitulum, sede vacante, iuxta decretum sacri Concilij Trident. sess. 24. de reformat. cap. 16 œconomum vnũ, vel plures fideles, ac diligentes habet decernere, qui rerum ecclesiasticarum, & prouentuum curam gerunt, quorum rationem ei, ad quem pertinebit, erunt

reddituri. Insuper Officialem seu Vicarium, infra octo dies post mortem Episcopi, constituere, vel existentē cōfirmare: secus ad Metropolitanum deputatio huiusmodi deuoluitur. Quòd si Ecclesia ipsa Metropolitana fuerit, aut exempta, eo casu antiquior Episcopus ex Suffraganeis in Metropolitana, & propinquior in exempta, Oeconomum & vicarium idoneos constituere potuerit.

Consensus Capituli requiritur potissimùm in tribus casibus. Primò, in omnibus concernentibus præiudicium Ecclesiæ cathedralis, secūdo in alienatione bonorum cathedralis Ecclesiæ, tertiò in his, quæ sunt communia Episcopo & Capitulo, necnon in concernentibus præiudicium ipsius Capituli: in cæteris verò non requiritur consensus Capituli, consensus, autem, & potestas Capituli consistit in maiori parte, quæ semper intelligitur sanior, nisi probetur in contrarium: fallit tamen hęc doctrina in tribus casibus. Primò, quando aliquid est commune pluribus, non vt collegiatis, sed vt singulis: nam eo casu non sufficit, vt maior pars Capituli consentiat, sed oportet singulos ex Capitulo consentire, pu

ta si tota authoritas eligendi transferē da sit in commissarios : vno enim de Capitulo contradicente, non valet. Secundò quādo maior pars Capituli deliquit, vt si excommunicati, vel suspēsi, eo casu tota Capituli potestas residet in minori parte, quæ non deliquit. Tertio, fallit in electione summi Pontificis, vbi non sufficit, quòd maior pars electorum consentiat, sed requiritur, quòd duę partes electorum consentiāt, vt electio teneat, verbi gratia, si sunt triginta, vt habeatur Papa, viginti, debent eundem eligere, secus electio est nulla.

DE CHARACTERE.

CHaracter ex communi doctrina Theologorum, est quædam potestas spiritualis indelebilis, quæ traditur homini in collatione, & susceptione quorundam Sacramentorum, siue est potestas recipiendi, vel conferendi Sacramenta: vnde quidam character est potentia passiua, vt character Baptismi, & Confirmationis, vt potè, qui est ad suscipiendum alia Sacramenta: quidam verò est potētia actiua, vt character Ordinis ad consecrandum, ab-

ſoluendum, & ad conferendum, ſeu adminiſtrandum alia Sacramenta.

Character tantùm in tribus Sacramentis imprimitur, ſcilicet: in Baptiſmo, Confirmatione, & Ordine: nam homo per hęc tria ſolùm mancipatur ad aliquod Sacramentum exercēdum actiuè vel paſſiuè, per Baptiſmū & per Confirmationem homo mancipatur ad ſuſcipiendum alia Sacramenta: diuerſimodè tamen, per Baptiſmum de neceſſitate, per confirmationem de decentia, & ad benè eſſe, per ordinem homo mancipatur ad tractandum & adminiſtrandum alia Sacramēta: per Euchariſtiam autem, Pœnitentiam, Extremam Vnctionem, & Matrimonium, homo non deputatur ad aliquid agendum vel recipiendum in Sacramentis, propterea in his character nō imprimitur.

Character & gratia Sacramentalis, in quatuor potiſſimùm differunt. Primò, quòd gratia eſt effectus communis omnium Sacramentorum nouæ legis: character verò ē effectus proprius trium Sacramētorum. Secundò, quòd gratia ſacramētalis eſt amiſſibilis: character autem eſt indelebilis. Tertiò, quòd gratia ſacramentalis non ſtat

cum

cum peccato mortali: character verò ſtat cum mortali, vt ſi aliquis exiſtens in mortali, fiat Sacerdos, recipit quidem characterem, non tamen gratiam ſacramentalem. Quartò, quòd gratia ſubiectiuatur in eſſentia animæ: character autem in intellectu, ſeu in anima, ſecundùm partem intellectiuam.

DE CHARITATE.

CHaritas eſt virtus à Deo infuſa, qua diligitur Deus propter ſe, & proximus propter Deum. Charitas in ſacris literis bifariam ſumitur, eſſentialiter, & participatiuè. Charitas primo modo accepta, eſt quid increatũ, 1. Ioan. 4. Deus charitas eſt: charitas verò ſecundo modo accepta, eſt quid creatum, & iuxta hunc ſenſum præſens litera procedit, nempe de charitate, vt eſt habitus quidam creatus, qui in hac vita augeri & minui poteſt extenſiuè, hoc eſt, quãtũ ad numerũ obiectorũ: & intenſiue, id eſt, quo ad intẽſionẽ actus, vt magis ac minus aliquid diligatur: in patria verò cœleſti, neq; poteſt augeri, neque poteſt minui: quia ibi charitas eſt perfecta, & in termino,

Item charitas in hac vita persequens peccatum mortale amittitur: in patria autem cœlesti, charitas amitti non potest: quia ibi peccatum locũ nõ habet.

Quatuor à nobis ex charitate veniunt diligẽda, scilicet: Deus, nos, proximus, & corpus nostrum: reliqua verò veniunt quidem diligenda, non tamẽ ex charitate; quia charitas est quædam amicitia fundata super communicatione beatitudinis, quæ Deo, Angelo, homini, & corpori humano tantùm competit, Deo per essentiam, Angelo & homini per participationem, corpori humano per quandam redundantiam; vnde ista ex charitate diligere debemus, alia verò communi & vulgari amore.

Damnati & dæmones habentes naturam deformãtam à nobis, non sunt diligendi ex charitate; quia non sunt capaces æternæ beatitudinis, super cuius communicatione charitas est fundata. De peccatoribus autem, in quibus duo veniunt consideranda, nempe natura & culpa, quantum ad culpam, peccatores in hac vita sunt odiò habẽdi, iuxta illud Psalm. 118. Iniquos odio habui: quantum verò ad naturam, peccatores existentes in hoc seculo,

sunt

sunt diligendi ex charitate; quia sic sunt capaces æternæ beatitudinis.

In charitate est ordo seruandus, Cãtic. 2 Introduxit me Rex in cellam vinariam, & ordinauit in me charitatẽ. Primo, homo debet super omnia diligere Deum. secundò, seipsum. tertiò, proximum. quartò, magis animam proximi, quam proprium corpus. quintò, magis vitam propriam, quàm vitam proximi. sextò, magis vitam corporalem proximi, quàm irrationabilia & bona temporalia. septimò, magis propinquiores Deo, & sibi coniunctiores. octauò, magis parentes, quàm filios. nonò, magis patrẽ, quàm matrẽ; decimò, magis patrem quàm vxorem: vnde in casu necessitatis, secundùm ordinem charitatis, homo potius parentibus quàm filijs, patri quàm matri, patri quàm vxori, de alimentis prouidere debet.

DE CASV.

Sicut in iure nomine censuræ intelligitur quædam pœna spiritualis, quæ reo propter crimen infligitur, ita nomine casuum propriæ veniunt peccata: vnde si Episcopus absolutionem

à casibus sibi reseruatis concedit, talis concessio non se extendit ad censuras, secus autem, quando summus Pontifex in bullis, indultis & gratijs absolutionem, à casibus sibi reseruatis, concedit, tunc talis concessio se extendit etiam ad censuras: quia licet Episcopo quædam peccata sint reseruata, secundùm se, & non ratione censuræ: tamen Papæ nullum peccatum, quantũcunq; graue, est reseruatum, nisi ratione censuræ illi annexæ, propterea quando summus Pontifex dat authoritatem absoluendi à casibus sibi reseruatis. dat etiam à censuris, non tamen ab irregularitate: quoniam irregularitas propriè non est censura, cùm absque peccato contrahi possit.

Casus reseruati sunt in duplici differentia, quidam dicuntur papales, & quidam episcopales. Casus communiores Papæ reseruati, vltra contentos in Bulla Cœnæ Domini, sunt qui sequuntur.

1. Translatio Episcopi electi ac confirmati, & idem videtur de translatione Abbatum exemptorum.
2. Depositio Episcoporũ, & idẽ videtur de Abbatibus perpetuis exẽptis.
3. Acceptio renũciationis Episcopo-

rum & Abbatum, qui immediatæ ſubſunt Sedi Apoſtolicæ.

4. Exemptio Epiſcoporum, vt Archiepiſcopis non ſubſint, & idem de Clericis, ſiue Religioſis exiſtentibus in Diœceſi, vt iuriſdictioni diœceſani non ſubſint.

5. Mutatio ſedis epiſcopalis, conuentuum, & locorũ acceptorum per ordinem mendicantium.

6. Conſtitutio nouæ ſedis epiſcopalis, ſiue nouæ religionis.

7. Subiectio vnius Epiſcopi alteri, vel diuiſio vnius epiſcopatus in duos, aut vnio duorum in vnum, & idem de eccleſijs, monaſterijs, & conuentibus exemptis.

8. Diſpenſatio vt non agens trigeſimum annum ætatis, fiat Epiſcopus, vel ante vigeſimum quintum annũ habeat eccleſias, aut dignitates curatas, & ante vigeſimum annum dignitates non curatas.

9. Reſtitutio depoſitorum ab ordine actualiter & ſolenniter, ſecus in depoſito verbaliter, qui per Epiſcopũ poteſt reſtitui.

10. Commutatio aliquorum votorum Hieroſolymitani S. Iacobi, & liminum Apoſtolorum, à fortiori voti

religionis, & voti solennizati per susceptionem sacri Ordinis, in quo etiã Papa dispensare non consueuit.
11. Dispensatio super irregularitatibus contractis ex criminibus enormibus, vt ex bina rebaptizatione scienter, ex bina receptione eiusdẽ Ordinis, & ex retentione beneficij, seu dignitatis symoniacè obtentæ.
12. Dispensatio cum bigamo, vt possit promoueri ad sacros Ordines.
13. Dispensatio cum Clerico non ordinato, ministrante in ordine sacro, quem non habet.
14. Dispensatio cum corpore vitiato, si vitium corporis impediat Ordinis executionẽ, vel generet notabilem deformitatem.
15. Dispensatio cum homicidis volũtariè, siue cum peccato, siue absque peccato. vt possint promoueri ad Ordines.
16. Dispensatio cum excommunicato maiori excommunicatione, suspenso vel interdicto, ministrãte in aliquo Ordine sacro.
17. Dispensatio cum excommunicato maiori excommunicatione, recipiente Ordines.
18. Dispensatio cum illegitimis, quãtum

tum ad ſuſceptionem ſacrorum Ordinum, vel beneficiorum curatorũ, vel dignitatum.
19. Diſpenſatio, vt quis habeat duo beneficia, vel plura cũ cura, niſi ſint vnita, vel vnum alteri annexum.
20. Diſpenſatio ſuper defectum ætatis cum ijs, qui ad Ordines volunt promoueri.
21. Diſpenſatio in gradibus conſanguinitatis & affinitatis prohibitis, quo ad Matrimonium contrahẽdũ.
22. Diſpẽſatio cum ſimplici Sacerdote, vt poſſit confirmare, Ordines minores conferre, & conſecrare eccleſias ac virgines.
23. Diſpenſatio cum laico, vt poſſit iudicare in ſpiritualibus, & excommunicare.
24. Diſpenſatio in Matrimonio rato, & non conſummato, ſecundùm Canoniſtas, ſecus ſecundum Theologos: In his enim caſibus ſolus Papa poteſt.
Caſus verò Epiſcopo reſeruati, ſunt duplicis generis, quidam de iure, & quidam conſuetudine generali. Caſus reſeruati Epiſcopo de iure ſunt iſti, videlicet;
1. Percuſſio Clerici violenta, ſi eſt le-

uis; quia si est grauis, Papæ reseruatur.

2. Peccatum Clerici propter quod incurrisset irregularitatem.

3. Incẽdium malo animo factum ante denunciationem, & qui damni vel iniuriæ causa, vites, vel arbores alienas inciderint.

4. Peccatum, propter quod indicenda esset solennis pęnitentia, sed iam non est in vsu.

5. Excommunicatio maior, quam cõditor canonis nec sibi nec alteri reseruat,

Casus Episcopo reseruati de consuetudine generali sunt isti, scilicet:

1. Homicidium volũtarium, actu exteriori perpetratum.

2. Crimen falsarij.

3. Violatio ecclesiasticę libertatis, sed iam est papalis.

4. Sacrilegium, quod tria respicit, personas, loca, & res.

5. Sortilegia, diuinationes, & incantationes. Alij verò his nonnullos casus addunt, videlicet:

1. Incœstus in primo & secundo gradu consanguinitatis vel affinitatis.

2. Defloratio virginum vi oppressarum, vel seductarum.

3. Ma-

3. Matrimonium clandestinum, seu cōtra interdictū Ecclesię contractū.
4. Coitus cū brutis, & contra naturā.
5. Blasphemia publica Dei & Sancto rum.
6. Opressio puerorum.
7. Cognoscens carnaliter baptizatā, vel eam, cuius Confessionem sacramentalem audiuit.
8. Baptizans filios suos, extra casum necessitatis.
9. Tenentes ad Baptismum, siue Confirmationem filios suos, extra casum necessitatis.
10. Exercentes vsuram publicam.
11. Percussores parentum suorum. Isti enim sunt casus, à quibus nullus inferior Episcopo absoluere potest; nisi suffultus speciali indulto, & in articulo mortis, quo casu quilibet Sacerdos ritè ordinatus plenitudinem potestatis, & quo ad peccata, & quo ad censuras habet.

DE CENSV.

IN constitutione cuiuscunque census, vt seruetur iustitia, & vsura euitetur, octo veniūt obseruanda: Primò, quòd venditor certum quid, puta domum

mum

mum ſiue prædium, in quo cenſus cõſtituatur, aſſignet, ſecus erit cenſus fictitius, & non realis: Secundò, quòd illud ſolum illius ſolutioni obligatum remaneat, & non ipſe, neque alia ſua bona: Tertiò, quòd pretium iuſtum ſoluatur: Quartò, quòd ſtatim illud totum tradatur: Quintò, quòd venditori optio detur, totum aut partẽ, quando aut quomodò melius ſibi videbitur redimendi: Sextò, quòd venditor ad redimendum cenſum non obligetur: Septimò, quòd prædio pereunte, cenſus pereat: Octauò, quòd prædium, in quo cenſus conſtituitur, reddat ſaltem tantum, quantum cenſus vẽditus valet. Quòd ſi conſtitutioni noui cẽſus aliqua iſtarum conditionum defuerit, præſumptione vſuræ non carebit: Cenſus autem conſtituitur ſuper re vẽdentis, & non ementis, nam vendens debet deſignare rẽ aliquam, ſuper qua imponat cenſum, & alius emat illum, illi rei impoſitum.

Hæc materia de venditionibus, & emptionibus cenſuum, facilius per ſequentes concluſiones intelligetur, Prima ergo concluſio eſt, Venditores cẽſuum, pereunte re cenſuali puta prædio, ſiue domo ſuper qua fuerant impoſiti,

poſiti, non tenentur ad reſtituendum pretia pro ea accepta; neque obligantur amplius ad ſoluendum cēſus; quia pereunte re cenſuali, cui cenſus inhæret, ipſe quoque cenſus perit, ceſſante enim cauſa, ceſſat,& eſſectus. Secunda concluſio, Res illa ſola,ſuper qua cenſus imponitur, obligatur ad id, & non perſona,neque alia eius bona:quia cōtra naturam eſt venditionis & emptionis, vt venditor ſe,& ſua bona,ad perpetuam ſecuritatem rei venditæ obliget. Cùm res empta periens poſt traditionem, emptori, & non venditori pereat. Tertia concluſio. Venditor cenſus iuſtè poteſt ſe ſuaque obligare ad aſſecurandum, quòd res cenſualis, puta domus, ſiue prædium, ſuper quo imponitur cenſus, ſit ſuum,& poſſit ſuper illo imponere illum cenſum; non tamen ſequitur, quòd ſe debeat obligare ad ſoluendum cenſum illi prædio impoſitum,quamuis illud pereat,cùm id iniuſtum ſit; Quarta concluſio,qui emit prædia aut pecora ab his, qui nō habent, aut plura,quàm habent, & ea eiſdem locat,vſurarius eſt. Similiter, qui emit cenſum ſuper prædio, quod non eſt, aut non tantos prouentus affert,quantus eſt cenſus,vſuram cōmittit.

tit. Quinta concluſio, Qui ſua bona onerant huiuſmodi cenſibus, ad quædam minus neceſſaria, ſiue ad ſuperflua, vel interdum etiam ad noxia, vel turpia, grauiter peccant, & inde ſepæ contingit, vt dum cenſus conſtitutos, ſoluere nequeunt, facilè fidem fallant, & decoquant, relictiſque vxoribus ac liberis cum magno detrimento publicæ, priuatęque rei, ſolum mutent, & aufugiant. Quare quamuis emptio nouorum cenſuum licita eſſe poſſit: tamen ſecurius eſt ab illa, quantum fieri poteſt abſtinere, niſi octo conditiones ſuperiùs numeratæ concurrant. Sexta concluſio, Cenſus ſuper ſola perſona conſtitutus, ſine deſignatione aliquorum bonorum, eſt illicitus, & vſura palliata, ideo talis contractus, ſiue cẽſus perſonalis a Chriſtiana Repuql. eſt explodendus, & vti vſurarius verè vel præſumptiuè cenſendus, & iudicandus.

DE COEMETERIO.

COEmeterium eſt locus, in quo mortuorum corpora ſepeliuntur, & habet eandem immunitatem, quam habet Eccleſia, quia benedicitur, violatur,

latur, atque reconciliatur ab eodem, & eodem modo ſicut Eccleſia, fallit tamen in tribus caſibus: Primò, quòd in Eccleſia nullus debet ſepeliri. Secundò, quòd laici in choro eſſe non debent: vtrumque tamen iam de conſuetudine non obſeruatur. Tertiò, quòd polluta Eccleſia, pollutum eſt & cœmeterium, intellige, quando Eccleſia eſt illi coniuncta; ſecus ſi cœmeterium ſit remotum ab Eccleſia: non tamen è contrà, polluto cœmeterio eſt polluta Eccleſia: quia minus dignum, non trahit ad ſe maius dignum.

Eccleſia tribus modis polluitur, ſcilicet: effuſione ſanguinis, effuſione ſeminis humani, & hæretico ſepulto: cœmeterium autem quatuor modis polluitur, effuſo ſanguine, effuſo ſemine, ſepulto hæretico, ſiue excommunicato, ſiue infideli, & polluta Eccleſia. Hic ſciet lector, quòd eccleſia & cœmeterium non polluantur per quamcunque ſanguinis, vel ſeminis humani effuſionem: ſed ſolùm per effuſionem ſanguinis & ſeminis, magnam & iniurioſè factam, ſecus ſi exigua, vel præter intentionem facta ſit, neque animo iniuriandi.

DE

DE CIRCVMCISIONE.

CIrcumcisio professio fidei, & Sacramentum veteris legis, figura Baptismi, vt docet D. Paulus 1. Corinth. 10. fuit instituta a Deo, vt habetur Genes. 17. & fuit data solis masculis: quia erat instituta ad delendum peccatum originale, quod principaliter trahitur à patre: nam si Adam non peccasset, & Eua peccasset, peccatum non transisset in posteros. Circumcisio fuit figura Baptismi: quia sicut illa erat in remedium labis originalis, & imprimebat characterem in corpore, ita Baptismus imprimit characterem in anima, & eius pręcipuus effectus est deletio peccati originalis.

Circumcisio iussu Dei sic erat administranda: Primò, octauo die, vt habetur Genes. 17. secundò, cum gladio lapideo, Iosue 5. tertiò, in membro virili, octauo die ratione mysterij, nempè ad designandum, quòd omnis culpa atque pœnalitas in octaua ætate, quæ erit ætas resurgentium, auferetur, qui octauus dies in circumcisione fuit de necessitate præcepti: vnde si octauus dies fuisset sabbathum, ne præce-

ptum

ptum Dei violaretur, circumcisio fiebat, Ioan. 7. Circumcisionem accipit homo in sabbatho, vt non soluatur lex Moysi. Quod si mares ante octauum diem moriebantur, sine circumcisione saluabantur in fide parentum, sicut fœminæ. Cultro lapideo, ad insinuandum duritiem cordis Iudæorũ, Exod. 32. & Matth. 19. In membro virili: quia erat in remedium peccati originalis, quod per actum generationis traducitur, cuius principium actiuum est mas, & non fœmina.

Circumcisio in vteri lege conferebat gratiam, non in genere causæ efficientis, sed in genere signi, ad Rom. 4. Abraham accepit signum circumcisionis, signaculum iustitiæ fidei. Circumcisio dabat gratiam, & auferebat peccatum originale ex parte personæ, non tamen auferebat impedimentum intrandi regnum cœlorum ex parte totius naturæ, quod per passionem Christi postea fuit remotum: Baptismus verò confert gratiam in genere causę efficientis, delet peccatum originale, & cœlum nobis aperit. Quare copiosior gratia modò confertur in Baptismo, ea, quæ olim conferebatur in circumcisione.

DE

eàm Eccl
lo modo e
venit, qu
Sanctoru
precedat
per vita,

D

CApi
fiasti
in iurisdi
piscopo i
gijs: qui
dere pers
ergo auth
ta se exte
ab excom
mine, à
tuisset.
casibus,
tur dispe
re à casib
tò potest
causa leg
non tame
tò, potest
cialem, n
men gen
ista, quib

...acciēs
...ipsum
...s Do
...:
...
...
...
...
...
...
...
...
...
...en-
...ad pec-
...ex
...ex
...verú
...mo
...
...
...
...
...
...
Ca-

Circumstantiæ peccati sunt in duplici differentia, quædam non aggrauantes peccatum, & istę non sunt confitendæ, quædam aggrauantes, & istæ adhuc sunt in duplici differentia, quædam sunt aggrauantes, non in infinitum, vt commisisse furtum die festo, & istę non sunt confitendæ de necessitate, sed solùm ad benè esse, & tales sunt omnes illæ circumstantiæ, quæ nouam speciem peccati non faciunt: quædam verò sunt aggrauantes peccatum in infinitum, vt commisisse furtum in templo, vel fornicationem, cum persona Deo dicata, & tales sunt omnes illæ circumstantiæ, quæ nouam speciem peccati faciunt, quæ necessariò veniũt confitendæ, vt quis effectum absolutionis consequatur.

DE CLAVIBVS ECCLESIAE.

NOmine clauis Ecclesiæ, venit potestas ligandi atque soluendi, hoc est, recipiendi dignos, & excludendi indignos à regno cœlorum: quam potestatem Christus tradidit & reliquit suæ Ecclesiæ, Matthæ. 16. Hæc potestas essentialiter principaliterque est in Trinitate, p excellentiã est in Christo,

sto, per meritum in eius passione, & per ministerium est in Sacerdote.

Clauis Ecclesiæ communiter ponitur triplex, scilicet: essentialis, excellentiæ, & ministerialis. prima competit Deo. secunda Christo. tertia Sacerdoti, Clauis ministerialis duplex, ordinis & iurisdictionis. prima competit solis Sacerdotibus, secunda etiã alijs clericis inferioribus. Clauis Ecclesiæ est vna & plures, est vna in essentia, & plures in effectu. Vna & eadem est clauis spiritualis, qua aperitur homini cœlum, & clauditur infernus: tamen non dicitur clauis inferni, sed cœli, quia denominatio fit à nobiliori, aperitur cœlum homini à Sacerdote, dum illũ à peccatis absoluit. clauditur cœlum homini à Sacerdote, dũ peccatum hominis ob eius inpœnitentiam retinet, siue excommunicat. Verùm non licet Sacerdoti, vti clauibus Ecclesiæ pro sua voluntate, quia non est agens principale, sed solus minister, & instrumẽtum: vnde si Sacerdos vtatur clauibus pro arbitrio, dimissa rectitudine diuinæ motionis, peccat, & effectum non consequitur, vtputa excommunicando, vel non absoluendo, quem deberet absoluere.

DE

DE CLERICO.

Clericus vox Græca, Latinè sors: vnde Clerici idem est quod electi ad sortem Domini. In materia fauorabili appellatione Clericorum intelliguntur omnes cuiuscunque ordinis, siue dignitatis sint, etiam religiosi, & habentes solum primam tonsuram: in materia verò odiosa, nomine Clericorum neque Episcopi, neque alij Prælati, neque Canonici Ecclesiarum cathedralium, neque religiosi cõprehenduntur: quia in istis est qualitas super alios, quæ in simplicibus Clericis non reperitur. Similiter in materia fauorabili, nomine Ecclesiæ etiã monaster. veniunt: secus autem in materia odiosa. Item appellatione populi in materia fauorabili venit etiã Clericus, non tamen in materia odiosa.

In Clerico octo potissimùm desiderantur: Primò, quòd sit literatus: nam Clericorum est alios docere. & maior eruditio requiritur in Episcopo, quam in simplici Sacerdote, Episcopus enim vt sit tutus in conscientia, debet habere scientiam noui, & veteris testamenti, & iuris canonici, præcipuè in

caufis matrimonialibus,de quibus ipſe habet iudicare. ſecundò,quòd ſit hoſpitalis. tertio, quòd ſit ſobrius in cibo,potu,in inceſſu,& habitu. quartò, quòd ſit caſtus, non tantum verè, ſed etiam apparenter, viuendo continenter, non contrahendo, neque cohabitando mulieri ſuſpectè quinto, quod ſolicitè horas canonicas perſoluat, ſi eſt in ſacris,ſiue beneficiatus,ſiue religioſus profeſſus. ſextò, quòd reſideat in ſuis beneficijs & in Eccleſijs. ſeptimò, quòd ſit amator pacis. octauò requiritur,quòd ſit abſque peccato mortali: quia exiſtens in mortali,celebrãs & Sacramenta miniſtrans, lætaliter peccat.

Clericis in iure multa ſunt prohibita, inter quæ præcipua ſunt ſequentia: primò, ars lanionis, cauponis, & hiſtrionis. ſecundò, inſeruire laicis dominis. tertiò, portare arma. quartò, ire ad publica hoſpitia,niſi ibi ſint itinerantes. quintò, ſequi venationes, alere accipitres, & canes ratione venationis. ſextò conducere agros à laicis. ſeptimò, ludere aleis & taxillis. octauò, mercantias exercere. nonò, habitare cum mulieribus, præterquàm cũ matre, ſorore & amita. decimò,Clericis

cis prohibetur color viridis & rubeus, nisi eis competat ratione officij, seu dignitatis, vt Episcopis color viridis ac violaceus, & Cardinalibus rubeus violaceusque.

A Clerico existente in mortali, si est toleratus à superioribus, subditis nedú licet, sed etiam tenentur recipere Sacramenta: malus minister dicitur toleratus, qui non est priuatus per sententiam, neque conuictus per propriam confessionem factam in iudicio: vnde Clericus fornicarius notorius notorietate facti tantùm, licet sit suspēsus quo ad se, non tamen quo ad alios, ita vt debeat euitari in diuinis officijs, sed requiritur, vt Clericus sit concubinarius notorius, etiam notorietate iuris, hoc est, per sententiam, vel per spontaneam confessionem factam in iudicio, ad hoc vt in diuinis à populo sit euitandus, & ipse celebrando fiat irregularis, super qua irregularitate tunc solus Papa dispensat.

Clerici de bonis acquisitis, intituitu Ecclesiæ, de iure non possunt testari; sed huiusmodi bona. siue mobilia, siue immobilia, post illorum obitum, remanent apud eandem Ecclesiam: de his verò, quæ aut paternæ successionis

vel cognationis intuitu,seu consangui neorum vel amicorum munere,respe-ctu non habito ad Ecclesiam, ad eos peruenerint, liberè testari poterunt. Quòd si discesserint intestati, nec aliqui fuerint inuenti, qui iure cogationis ipsis succedere valeant,eo casu Ecclesia in integrum succedet, nec cuiquam ex rebus eorum aliquid præsumere licebit.

DE COGNATIONE.

Cognatio cōmuniter à sacris Doctoribus triplex ponitur, carnalis,spiritualis, & legalis. Carnalis duplex consanguinitatis & affinitatis. Cognatio consanguinitatis,est vinculum personarum ab eodem stipite descendentium, quæ impedit & dirimit Matrimonium contractum, vsque ad quartum gradum inclusiuè, in linea transuersali & collateralium; in linea enim ascendentium & descendentiū, est perpetua prohibitio, quia tales se habent, vt parentes, & filij, qui de iure diuino à Matrimonio repelluntur, vt habetur Genes.cap.2. Cognatio affinitatis est propinquitas personarū ex carnali copula prouenieńs, & hæc duplex

plex est, vna quæ oritur ex copula matrimoniali, & hęc impedit & dirimit Matrimonium contractum vsque ad quartum gradum inclusiuè: altera, quæ prouenit ex copula fornicaria, & hæc vltra secundum gradum, vt habetur in Concil. Trident. sess. 24. de reformat. cap. 4. non se extendit.

Cognatio spiritualis, quæ oritur ex duobus Sacramentis, Baptismo & Cōfirmatione, dirimit Matrimonium inter baptizantem & baptizatum, siue confirmantem & confirmatum, baptizatique siue confirmati patrem & matrem; item inter leuantem & leuatum, siue inter tenentem & confirmatum, leuatiq; siue confirmati patrem & matrem, vltra quas personas iam talis cognatio non se extendit, vt habetur in Concil. Trident. sess. 24. de reformat. Matrimonij, cap. 2.

Cognatio legalis, est propinquitas personarum ex adoptione prouenies, quæ impedit & dirimit Matrimoniū cōtractum inter aliquas personas propter necessitatem cohabitandi, vt honestas seruetur. Primò, inter patrem adoptantem & filiam adoptatam, & inter patrem adoptantem & filiā adoptati. Secundo, inter filiam adoptatā

DE CIRCVMCISIONE.

CIrcumcisio professio fidei, & Sacramentum veteris legis, figura Baptismi, vt docet D. Paulus 1. Corinth. 10. fuit instituta a Deo, vt habetur Genes. 17. & fuit data solis masculis: quia erat instituta ad delendum peccatum originale, quod principaliter trahitur à patre: nam si Adam non peccasset, & Eua peccasset, peccatum non transisset in posteros. Circumcisio fuit figura Baptismi: quia sicut illa erat in remedium labis originalis, & imprimebat characterem in corpore, ita Baptismus imprimit characterem in anima, & eius precipuus effectus est deletio peccati originalis.

Circumcisio iussu Dei sic erat administranda: Primò, octauo die, vt habetur Genes. 17. secundò, cum gladio lapideo, Iosue 5. tertiò, in membro virili, octauo die ratione mysterij, nempè ad designandum, quòd omnis culpa atque pœnalitas in octaua ætate, quæ erit ætas resurgentium, auferetur, qui octauus dies in circumcisione fuit de necessitate præcepti: vnde si octauus dies fuisset sabbathum, ne præce-

ptum

ptum Dei violaretur, circumcisio fiebat, Ioan. 7. Circumcisionem accipit homo in sabbatho, vt non soluatur lex Moysi. Quod si mares ante octauum diem moriebantur, sine circumcisione saluabantur in fide parentum, sicut fœminæ. Cultro lapideo, ad insinuandum duritiem cordis Iudæorũ, Exod. 32. & Matth. 19. In membro virili: quia erat in remedium peccati originalis, quod per actum generationis traducitur, cuius principium actiuum est mas, & non fœmina.

Circumcisio in vteri lege conferebat gratiam, non in genere causæ efficientis, sed in genere signi, ad Rom. 4. Abraham accepit signum circumcisionis, signaculum iustitiæ fidei. Circumcisio dabat gratiam, & auferebat peccatum originale ex parte personæ, non tamen auferebat impedimentum intrandi regnum cœlorum ex parte totius naturæ, quod per passionem Christi postea fuit remotum: Baptismus verò confert gratiam in genere causę efficientis, delet peccatum originale, & cœlum nobis aperit. Quare copiosior gratia modò confertur in Baptismo, ea, quæ olim conferebatur in circumcisione.

DE

DE CIRCVMSTANTIA.

CIrcumſtantia peccati eſt accidēs actus humani, attingens ipſum extrinſecè,& communiter à ſacris Doctoribus ponuntur octo, videlicet: quis, quid, vbi, quibus, cur, quomodò, quando, & quoties. Quis ſupple eſt qui fecit: quia varietas ſtatus, & perſonæ aggrauat peccatum. Quid ſupple fecerit, vel circa quid fecerit, vtrū illud ſit mortale vel veniale, vtrum illud ſit publicum vel occultum. Vbi, de loco, vtrum illud fecerit in loco prophano, vel in loco ſacro. Quibus ſupple medijs, ſeu auxilijs,ſeu inſtrumentis illud fecerit atq; vſus fuerit ad peccandum. Cur, ſupple id fecerit,an ex ignorantia, an ex infirmitate, vel ex electione & malitia. Quomodò, vtrū fortiter vel leuiter, vtrum naturali modo, vel innaturali. Quando, de tempore, an in die feſto, vel in die profeſtò, vtrum in ętate adulta, vel puerili. Quoties, de numero, vtrum bis, ter, vel quater, ſiue vtrum ſemel, vel ſæpè: iſtæ ſunt circumſtantiæ; ſuper quibus pœnitentes prudenter à Confeſſarijs examinandi veniunt.

Cir-

Circumstantiæ peccati sunt in duplici differentia, quædam non aggrauantes peccatum, & istę non sunt confitendæ, quædam aggrauantes, & istæ adhuc sunt in duplici differentia, quædam sunt aggrauantes, non in infinitum, vt commisisse furtum die festo, & istę non sunt confitendæ de necessitate, sed solùm ad benè esse, & tales sunt omnes illæ circumstantiæ, quæ nouam speciem peccati non faciunt: quædam verò sunt aggrauantes peccatum in infinitum, vt commisisse furtum in templo, vel fornicationem, cum persona Deo dicata, & tales sunt omnes illæ circumstantiæ, quæ nouam speciem peccati faciunt, quæ necessariò veniũt confitendæ, vt quis effectum absolutionis consequatur.

DE CLAVIBVS ECCLESIAE.

NOmine clauis Ecclesiæ, venit potestas ligandi atque soluendi, hoc est, recipiendi dignos, & excludendi indignos à regno cœlorum: quam potestatem Christus tradidit & reliquit suæ Ecclesiæ, Matthæ. 16. Hæc potestas essentialiter principaliterque est in Trinitate, p excellentiã est in Christo,

sto, per meritum in eius passione, & per ministerium est in Sacerdote.

Clauis Ecclesiæ communiter ponitur triplex, scilicet: essentialis, excellentiæ, & ministerialis. prima competit Deo. secunda Christo. tertia Sacerdoti, Clauis ministerialis duplex, ordinis & iurisdictionis. prima competit solis Sacerdotibus, secunda etiã alijs clericis inferioribus. Clauis Ecclesiæ est vna & plures, est vna in essentia, & plures in effectu. Vna & eadem est clauis spiritualis, qua aperitur homini cęlum, & clauditur infernus: tamen non dicitur clauis inferni, sed cœli, quia denominatio fit à nobiliori, aperitur cœlum homini à Sacerdote, dum illũ à peccatis absoluit. clauditur cœlum homini à Sacerdote, dũ peccatum hominis ob eius inpœnitentiam retinet, siue excommunicat. Verùm non licet Sacerdoti, vti clauibus Ecclesiæ pro sua voluntate, quia non est agens principale, sed solus minister, & instrumẽtum: vnde si Sacerdos vtatur clauibus pro arbitrio, dimissa rectitudine diuinæ motionis, peccat, & effectum non consequitur, vtputa excommunicando, vel non absoluendo, quem deberet absoluere.

DE

DE CLERICO.

CLericus vox Græca, Latinè ſors: vnde Clerici idem eſt quod electi ad ſortem Domini. In materia fauorabili appellatione Clericorum intelliguntur omnes cuiuſcunque ordinis, ſiue dignitatis ſint, etiam religioſi, & habentes ſolum primam tonſuram: in materia verò odioſa, nomine Clericorum neque Epiſcopi, neque alij Prælati, neque Canonici Eccleſiarum cathedralium, neque religioſi cõprehenduntur: quia in iſtis eſt qualitas ſuper alios, quæ in ſimplicibus Clericis non reperitur. Similiter in materia fauorabili, nomine Eccleſiæ etiã monaſter. veniunt: ſecus autem in materia odioſa. Item appellatione populi in materia fauorabili venit etiã Clericus, non tamen in materia odioſa.

In Clerico octo potiſſimùm deſiderantur: Primò, quòd ſit literatus: nam Clericorum eſt alios docere. & maior eruditio requiritur in Epiſcopo, quam in ſimplici Sacerdote, Epiſcopus enim vt ſit tutus in conſcientia, debet habere ſcientiam noui, & veteris teſtamenti, & iuris canonici, præcipuè in

caufis

causis matrimonialibus, de quibus ipse habet iudicare. secundò, quòd sit hospitalis. tertio, quòd sit sobrius in cibo, potu, in incessu, & habitu. quartò, quòd sit castus, non tantum verè, sed etiam apparenter, viuendo continenter, non contrahendo, neque cohabitando mulieri suspectè quinto, quod solicitè horas canonicas persoluat, si est in sacris, siue beneficiatus, siue religiosus professus. sextò, quòd resideat in suis beneficijs & in Ecclesijs. septimò, quòd sit amator pacis. octauò requiritur, quòd sit absque peccato mortali: quia existens in mortali, celebrãs & Sacramenta ministrans, lætaliter peccat.

Clericis in iure multa sunt prohibita, inter quæ præcipua sunt sequentia: primò, ars lanionis, cauponis, & histrionis. secundò, inseruire laicis dominis. tertiò, portare arma. quartò, ire ad publica hospitia, nisi ibi sint itinerantes. quintò, sequi venationes, alere accipitres, & canes ratione venationis. sextò conducere agros à laicis. septimò, ludere aleis & taxillis. octauò, mercantias exercere. nonò, habitare cum mulieribus, præterquàm cũ matre, sorore & amita. decimò, Clericis

eis prohibetur color viridis & rubeus, nisi eis competat ratione officij, seu dignitatis, vt Episcopis color viridis ac violaceus, & Cardinalibus rubeus violaceusque.

A Clerico existente in mortali, si est toleratus à superioribus, subditis nedú licet, sed etiam tenentur recipere Sacramenta: malus minister dicitur toleratus, qui non est priuatus per sententiam, neque conuictus per propriam confessionem factam in iudicio: vnde Clericus fornicarius notorius notorietate facti tantùm, licet sit suspẽsus quo ad se, non tamen quo ad alios, ita vt debeat euitari in diuinis officijs, sed requiritur, vt Clericus sit concubinarius notorius, etiam notorietate iuris, hoc est, per sententiam, vel per spontaneam confessionem factam in iudicio, ad hoc vt in diuinis à populo sit euitandus, & ipse celebrando fiat irregularis, super qua irregularitate tunc solus Papa dispensat.

Clerici de bonis acquisitis, intituitu Ecclesiæ, de iure non possunt testari; sed huiusmodi bona. siue mobilia, siue immobilia, post illorum obitum, remanent apud eandem Ecclesiam: de his verò, quæ aut paternæ successionis

vel cognationis intuitu, seu consangui neorum vel amicorum munere, respectu non habito ad Ecclesiam, ad eos peruenerint, liberè testari poterunt. Quòd si discesserint intestati, nec aliqui fuerint inuenti, qui iure cogationis ipsis succedere valeant, eo casu Ecclesia in integrum succedet, nec cuiquam ex rebus eorum aliquid præsumere licebit.

DE COGNATIONE.

COgnatio cómuniter à sacris Doctoribus triplex ponitur, carnalis, spiritualis, & legalis. Carnalis duplex consanguinitatis & affinitatis. Cognatio consanguinitatis, est vinculum personarum ab eodem stipite descendentium, quæ impedit & dirimit Matrimonium contractum, vsque ad quartum gradum inclusiuè, in linea transuersali & collateralium; in linea enim ascendentium & descendentiũ, est perpetua prohibitio, quia tales se habent, vt parentes, & filij, qui de iure diuino à Matrimonio repelluntur, vt habetur Genes. cap. 2. Cognatio affinitatis est propinquitas personarũ ex carnali copula prouenieniens, & hæc duplex

plex eſt, vna quæ oritur ex copula matrimoniali, & hęc impedit & dirimit Matrimonium contractum vſque ad quartum gradum incluſiuè: altera, quæ prouenit ex copula fornicaria, & hæc vltra ſecundum gradum, vt habetur in Concil. Trident. ſeſſ. 24. de reformat. cap. 4. non ſe extendit.

Cognatio ſpiritualis, quæ oritur ex duobus Sacramentis, Baptiſmo & Cõfirmatione, dirimit Matrimonium inter baptizantem & baptizatum, ſiue confirmantem & confirmatum, baptizatique ſiue confirmati patrem & matrem; item inter leuantem & leuatum, ſiue inter tenentem & confirmatum, leuatiq; ſiue confirmati patrem & matrem, vltra quas perſonas iam talis cognatio non ſe extendit, vt habetur in Concil. Trident. ſeſſ. 24. de reformat. Matrimonij, cap. 2.

Cognatio legalis, eſt propinquitas perſonarum ex adoptione proueniẽs, quæ impedit & dirimit Matrimoniũ cõtractum inter aliquas perſonas propter neceſſitatem cohabitandi, vt honeſtas ſeruetur. Primò, inter patrem adoptantem & filiam adoptatam, & inter patrem adoptantem & filiã adoptati. Secundo, inter filiam adoptatã

& filium naturalem adoptãtis. Tertiò, inter patrem adoptantem & vxorem adoptati, & inter filium adoptatum & vxorem adoptantis. Prima & tertia cognatio est perpetua, etiam soluta adoptione: secunda verò, secuta morte naturali adoptantis, non amplius impedit, vide suprà in titulo de Adoptione fol. 17.

DE COMMVNIONE.

Communionis nomine secũdum sacros Theologos, sumptio corporis Christi venit, quæ homini est necessaria necessitate finis simpliciter: nam nullus potest saluari, nisi Christũ manducet, vel manducatione sacramentali, vel manducatione spirituali, hoc est in voto, seu desiderio, quod cõtingit dupliciter, vel in voto proprio, vel in voto alieno, sic pueri sumunt Sacramentum altaris, sic pueri Christum spiritualiter manducant: vnde Sacramentum Eucharistiæ est homini de necessitate salutis, quia nullus absque eius sumptione, aliquo modo vitam æternam consequi potest. Adultis est necessaria sumptio Christi saltem in voto proprio, si non sacramẽtalis: pueris

ris verò est necessaria in voto alieno, nempè Ecclesiæ, in Baptismo enim dicuntur sumere Sacramentum Eucharistiæ, ex quo Christo incorporantur effectus huius Sacramenti.

Sacra Communio non datur infidelibus, neque catechumenis, neque pueris: quia ad sacramentalem sumptionem Eucharistię tria requirũtur, fides, Baptismus, & actualis deuotio. Defectu primi, non datur infidelibus; defectu secundi, non datur catechumenis; & defectu tertij, non datur pueris.

AEtas quę desideratur ad sumptionem sacramentalem Eucharistiæ, est decē, aut vndecim, aut duodecim annorũ, vbi apparent signa discretionis, ita vt aliquis distinguere valeat inter cibum spiritualem & corporalem, & signa deuotionis in eo videantur, & vt satisfiat præcepto Ecclesiæ; Christiani debent communicare in Paschate, hoc est, à Dominica in ramis palmarum, vsque ad octauam Paschatis inclusiuè, & tales debent esse ieiuni: excipiuntur tamen infirmi, vbi dubiũ est, an possent expectare vsque manè, & Sacerdos, qui per errorem cōsecrasset aquam loco vini, & sumeret, credens esse vinum, eo casu debet de nouo

consecrare & sumere, non obstante, quod non sit ieiunus: quia maius est præceptum de perfectione Sacramenti, quàm sit præceptum de ieiunio.

Duo sunt modi communicandi, Sacramentaliter & spiritualiter. Manducare Sacramentaliter, est Christum per fidem recipere sub speciebus panis & vini: manducare autem spiritualiter, est coniungi Christo per fidem & charitatem, credendo ipsum contineri sub Sacramento, cum proposito sumendi Sacramentaliter. Angeli manducant Christum spiritualiter, iuxta illud: Panem Angelorum manducauit homo, non tamen sacramentaliter, quia non manducant per fidem, sicut fit in hoc Sacramento, sed per apertã visionem. Sancti patres in veteri lege manducauerunt Christum spiritualiter, vt habetur 1. Cor. 10. fuerunt enim ipsi vniti per fidem & charitatẽ, & aliquo modo magis manducauerũt quàm Angeli: quia fuerunt incorporati Christo in vnitate specifica, & nõ solùm per fidem & charitatem, sicut Angeli Christo vniuntur: non tamen manducauerunt sacramentaliter, quia hoc Sacramentum nondum erat institutum. Peccatores manducant Christum

ſtum ſacramentaliter, ex quo habent fidem, & intendunt ſub hoc Sacramẽto Chriſtum recipere: non tamen mãducant ſpiritualiter quia Chriſto non vniuntur, imò magis ab eo ſeparãtur, ſicut docet D. Paul. 1. Corinth. 11. Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit.

Sacræ communionis duo ſunt effectus præcipui, vnus eſt augmentatio gratiæ habitualis, alter eſt nutrimentum vitæ ſpiritualis, quo in homine deuotio conſeruatur, & incentiua peccatorum debilitantur. Pollutio nocturna conſiderata ſecũdùm ſe, non eſt peccatum, quia in ſomnijs homo non habet vſum liberi arbitrij, ex conſequenti neque eſt in ſtatu merendi, neque peccandi. Pollutio nocturna quãtùm ad ſuam cauſam, quandoq; procedit à cauſa extrinſeca ſpirituali, puta à dæmonibus; quibus fiũt apparitiones mulierum, ac ſi illæ eſſent præſentes & veræ, quæ illuſio aliquando prouenit ex mera nequitia dæmonum, & tunc pollutio nocturna non impedit Communionem: aliquando prouenit ex præcedente conſenſu expreſſo, vel interpretatiuo, & talis impedit ſacram Communionem, quandoque prouenit

ex causa spirituali intrinseca, puta ex præcedẽtibus cogitationibus lasciuis, quæ si fuerunt causa disputationis, seu prædicationis, seu cõfessionis, sunt absque peccato: si verò fuerunt cum concupiscentia, & delectatione, tunc sunt peccatum, & pollutio nocturna inde secuta, impedit sacram communionẽ, quandoq; procedit à causa intrinseca corporali, puta ex superfluitate cibi, & potus, tunc est peccatum, & per consequens pollutio inde secuta, impedit sacram Communionem.

DE CONCILIO.

Concilium propriè est congregatio Prælatorum ecclesiasticorum sub vno capite ad tractandum de his: quæ ad salutem animarum spectant, & communiter triplex ponitur, generale, prouinciale, & diœcesanum. Generale, quod solius Papæ authoritate celebrari potest. Prouinciale, quod à Metropolitano cum suis Suffraganeis prouinciæ celebratur. Diœcesanum, quod ab Episcopo cum curatis, Rectoribus, & Clericis ciuitatis, ac diœces. celebratur.

Primum Concilium Ecclesiæ Chri-

ſti fuit celebratum Hieroſolymis ſub D. Petro, vt habetur Actor. 12. deinde multa alia, inter quæ quatuor dicuntur cæteris ſolenniora & antiquiora, videlicet; Nicœnum, Conſtantinopolitanum, Epheſinum, & Chalcedonēſe, quæ totam noſtram fidem complectūtur, quaſi quatuor Euangelia. Concilium Nicœnum fuit celebratum ſub Sylueſtro, anno Domini 300 cui interfuerunt trecenti decem & octo Epiſcopi, & fuit damnata hæreſis Arriana. Concilium Conſtantinopolitanū fuit celebratum ſub Damaſo, anno Domini 371. cui interfuerunt centū & quinquaginta Patres, & fuit damnata hæreſis Macedonij, dicentis: Spiritum ſanctum eſſe minorem Patre & filio. Concilium Epheſinum fuit celebratū ſub Celeſtino, anno Domini 438. cui interfuerunt ducenti Patres, & fuit damnata hæreſis Neſtorij, dicentis: in Chriſto duas eſſe perſonas. Conciliū Chalcedonenſe fuit celebratum ſub Leone, anno Domini 448. cui interfuerunt ſexcenti & triginta Epiſcopi; & fuit damnata hęreſis Euticetis, dicentis: in Chriſto vnam tantùm eſſe naturam.

Concilium generale authoritate ſūmi Pontificis congregatum, celebratū,

& confirmatum in his, quæ sunt fidei, nullo modo errare potest: quia scriptũ est Matth. 28. Ero vobiscum vsq; ad consummationem seculi. Ioan. 14. Rogabo, inquit Christus, Patrem,& aliũ Paracletum dabit vobis,vt maneat vobiscum in æternum. Item quia ab ipsa Veritate dictum est Petro, eiusque successori Lucæ. 22. Rogaui pro te,Petre, vt non deficiat fides tua.

Papa est supra Concilium generale, tàm in his, quæ pertinent ad fidem, quàm in alijs: nam Concilia authoritate Papæ congregantur, secundo confirmantur. tertiò, Papa exponit & interpretatur statura Conciliorum: ergo authoritas Papæ est maior authoritate Concilij, nec obstat hic,quòd Cõcilium generale possit iudicare Papã in causa hæresis: quia eo casu non est Papa, nam Papa hæreticus pertinax, ipso iure est depositus,ita vt in tali casu non Concilium deponat Papam hæreticum, sed Ius, quod fuit institutum authoritate Papæ, vnde absolutè Cõcilium non habet anthoritatem super Papam.

DE

DE CONFESSIONE iudiciali.

Confessio delicti in foro contentioso est facienda Iudici interroganti sub pœna lethalis criminis. quādo factum est notorium, vel infamia flagrat, vel quando semiplene est probatum: secus non, nec obstat etiam si iurasset dicere veritatem: quia occulta non sunt publicanda, sed soli Deo relinquenda D. Tho. 2 2. quæst. 59. artic. 1.

Confessio Iudicialis præiudicat cōfitenti quando hæc simul concurrunt, nempe si confitens sit maior viginti quinque annis, si fiat spontè, ex certa sciētia & causa expressa coram suo Iudice, & sit Iuribus consona: Secus non præiudicat ipsi confitenti.

Consocius criminis non potest esse idoneus testis in Iudicio: vnde si inquisitus interrogatur de consocijs criminis, non ea ratione interrogari debet vt sit testis, sed vt per eius dicta & confessionem veritas ab alijs facilius haberi possit. † quia omne Iudicium vt sit rectum per duos saltē testes probari debet, hinc fit quod interrogatus

vel sua sponte dicens, non facit iudicium contra socios: nam ex quo talis confessus est crimen suum, est factus infamis, infamia facti saltem, & per consequens nullo modo facit iudicium cõtra socium, licet verum sit, quod vnus testis omni exceptione maior, quando deponit directè super ipso facto principali, de visu, pro qualitate criminis, faciat indicium sufficiens, etiam ad torturam.

Testes singulares duo vel tres, nulla ratione possunt coniungi ad faciendũ indicium contra tertium, nisi sit testis omni exceptione maior, multo, minus ad faciendum plenam probationem; quia vniuscuiusq; dictum per se sumptum, est imperfectum, Quare si duæ mulieres dicerent se peccasse cũ aliquo, non possunt coniungi vti ex dictis patet, ad faciendum indicium perfectum, nec arctandum ad veritatem dicendam, aliquibus etiam coniecturis accedentibus, præsertim cum tales de delicto perpetrato in suo corpore deponat Bart. in l. si quis.

DE CONFESSIONE Sacramentali.

Confessio peccati tripliciter fit, scilicet; in foro animæ coram Deo, in

in foro Pœnitentiæ coram Sacerdote Dei Vicario,& in foro contentioſo coram iudice. Confeſſio ſecundo modo facta, de qua ſermo eſt futurus,pars Sacramenti Pœnitentiæ,eſt manifeſtatio peccati coram Sacerdote legitima, & hec ponitur duplex, generalis,qua aliquis; confitetur ſua peccata Sacerdoti in genere, & ſpecialis, qua homo omnia peccata memoriæ occurrentia, Vicario Dei confitetur: Confeſſio generalis nõ valet ad remiſſionem peccatorũ mortalium, quæ memoria tenẽtur, ſed ſolùm ad remiſſionem peccatorũ mortalium oblitorum, ac venialium: ad remiſſionem verò mortalium, de quibus homo conſcientiã habet, neceſſariò poſt Baptiſmum requiritur Confeſſio ſacramentalis, facta in ſpecie.

Confeſſio peccatorum ſacramentalis Sacerdoti facienda,eſt de iure diuino, Ioan. 20. Accipite Spiritum ſanctum,quorũ remiſeritis peccata,remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt: quæ autem veniant remittenda,& quę retinenda,nõ poteſt ſciri à Sacerdote niſi per Confeſſionem,ergo in authoritate citata, includitur pręceptũ de confitẽdis peccatis Sacerdoti. Accedit hic p̄ceptũ Eccleſiæ ſuper

per tempore, quo huiuſmodi Confeſſio peccatorum Sacerdoti eſt faciēda, nempe ſemel in anno, circa feſtum Paſchatis: ante tamen hoc tempus ab Eccleſia taxatum, ad eam homo tenetur in duobus caſibus, vt ratione Sacramēti Euchariſtiæ ſumendi, qua ducti Sacerdotes, debent crebrò confiteri, & ratione periculi mortis, quo caſu Confeſſio ſacramentalis non eſt differēda, vſque ad tempus paſchale.

Confeſſio peccatorum debet reiterari in quinque caſibus. Primò, quando quis ſcienter tacuit aliquod, quod eſt mortale, vel ex verecundia, vel ex alia cauſa. Secundò, quando quis nō impleuit iniunctam pœnitentiam, vel ex contemptu, vel ex notabili negligētia, & illius eſt oblitus. Tertiò, quando quis ſcienter, & ex electione accedit Confeſſarium notabiliter ignorantem: vnde inquit D. Auguſtinus: Qui vult confiteri, vt inueniat gratiam, Sacerdotem quærat ſcientem ſoluere & ligare. Quartò, quando quis confeſſus eſt Sacerdoti, non habenti authoritatem, & illi conſtat, ſecùs ſi ignorāter. Quintò, quandò quis fuit excommunicatus, & non prius fuit abſolutus ab excommunicatione, quàm à pecca

tis: in iſtis enim caſibus homo, vt effe-ctum abſolutionis conſequatur, Con-feſſionem reiterare debet.

Sigillum Confeſſionis nil aliud eſt, quàm quędam obligatio ad celandum audita in Confeſſione ſacramentali, quæ quidem obligatio ſequitur de ne-ceſſitate ad ſacramentalem Confeſſio-nem, ſicut propria paſſio ad ſuum ſu-biectum. Sigillum ſeu celatio Con-feſſionis ſacramentalis eſt de iure diui no, nam Deus tegit peccatum illius, qui ſe ſubijcit per pœnitentiam, Pſal. 31. Beati, quorum remiſſæ ſunt iniqui tates, & quorum tecta ſunt peccata: tunc ſic Confeſſio, qua quis Sacerdoti ſe ſubijcit, eſt ſignum interioris Con-feſſionis, qua ſubijcitur Deo: ergo vt ſignum correſpondeat ſuo ſignato, & Sacerdos Confeſſionem celare debet, ad quod tenetur, ſiue abſolutio ſic ſe-cuta, ſiue non, & in hoc Sacerdos nul-li eſt ſubiectus, per conſequens, vt re-uelet audita in Confeſſione, nulli tene tur obedire: quia eſt contra præceptũ diuinum, contra præceptum naturę, & contra charitatem proximi, ſi tamen Sacerdos audiuit peccatum ante vel poſt Confeſſionem, neceſſitate immi-nente, poteſt in iudicio deponere, &

dicere

dicere peccatum illud: quia per hoc Sacerdos non eſt factus deterioris conditionis, nempè vt non poſſit dicere quod poſſit, ſi Confeſſionem non audiuiſſet.

Sub ſigillo Confeſſionis non cadũt peccata ſecundùm ſe neque perſona confitens per ſe, vnde ſi quis dicat, audiui peccata in Confeſſione, vel audiui talem in Confeſſione, non ob id poteſt dici violator ſigilli Confeſſionis: ſed ſub ſigillo Confeſſionis directè cadunt peccata in relatione ad peccatorem, vt ſi quis dicat: talem commiſiſſe tale peccatum quod ipſe per ſolam Confeſſionem ſcit, reuelat Confeſſionem: indirectè verò ſub ſigillo Confeſſionis ſacramentalis, cadunt omnia, per quæ peccator poteſt manifeſtari per ſe, vel per accidens, directè vel indirectè. Item, omnia, per quæ poteſt generari Confeſſio magis odioſa. Pœna reuelantis Confeſſionē, vltra quòd mortaliter peccat, & pœnam æternam incurrit, talis, ſecundùm iura, debet deponi, & in arctum monaſterium ad omnes dies vitæ ſuæ intrudi. Caueant igitur Sacerdotes, ne tam nefandum ſacrilegium committant.

DE

DE CONFESSORE.

CONfeſſor, cui ſacramentalis Confeſſio de peccatis facienda venit, eſt ſolus Sacerdos, qui in articulo mortis ab omnibus peccatis, & cenſuris abſoluere poteſt, & de facto abſoluit: citra autem mortis articulũ, iuxta poteſtatem illi limitatam, atque à Superiore conceſſam: Verùm Sacerdoti hęretico ſiue excommunicato, nullus cõfiteri debet etiamſi nullus alius Sacerdos detur, & pœnitens conſtitutus ſit in periculo mortis, quia in tali caſu ſufficit Confeſſio in foro animæ, hoc eſt, Deo facta, & eſt, ac ſi copiam Sacerdotis non haberet, propterea tunc contritione data, ſummus Sacerdos, qui eſt Chriſtus Ieſus, ſuppleret.

In Confeſſario quinque communiter deſiderantur, videlicet: poteſtas, ſcientia, prudentia, bonitas, & ſigillũ. Primò, in Confeſſario requiritur poteſtas, nedum characteris, ſiue ordinis, vt ſit Sacerdos: ſed etiã iuriſdictionis, ſiue ordinaria, ſiue delegata: quia materia Sacramenti Confeſſionis eſt homo ſubditus: vnde ſicut prolatis verbis conſecrationis panis ſuper lapide,

Sacerdos nihil efficeret, ita si tentet absoluere hominem non subditum, absolutio est nulla, & pœnitens conscius tenetur alteri confiteri. Secundò, in Confessario, requiritur scientia, quæ in eo debet esse tanta, ad hoc, vt tanto munere absque detrimento, propriæ animæ fungatur, vt sciat distinguere inter peccatum, & non peccatum, inter mortale & veniale, inter casus & censuras, & qui casus sint episcopales, & qui sint Papales, secus talis Sacramẽtum Pœnitentiæ administrans, nõ est tutus in conscientia. Tertiò, in Confessario requiritur prudentia: quia Sacerdos imprudens, circa hoc Sacramẽtum, in multis casibus posset, vel pœnitentem vel se, vel vtrunq; simul præcipitare. primò debet esse prudens imponendo pœnitentias, quas confitentes spontè ferre velint, ne propter magnas satisfactiones, vel factu difficiles iniunctas, peccatores cadant in disperationem. secundo, debet esse prudens, non exigendo iuramẽtum, neque promissionem à peccatore de abstinendo inposterum ab aliquo peccato, vel faciendum aliquid iniunctum, si vult absolui: sed sufficit ostendere grauitatem peccati, hortari peccatorem, vt inpo-
sterum

ſterum abſtineat, & habeat propoſitũ cauendi de cætero. tertio, debet eſſe prudens interrogando pro qualitate, & ſtatu perſonarum, abſoluendo ſine conditione; tamen ſignificare pœnitenti, quòd ſi non reſtituat, vel ſi ſatiſfactionem iniunctam ex contemptu omiſerit, effectum Sacramenti non conſequetur. Quarto, requiritur in Confeſſario bonitas vitæ: quia veriſimile eſt, quòd qui non curat propriam ſalutem minus alienam curabit. Item, quia Confeſſarius exiſtens in mortali audiendo ſacras Confeſſiones, peccat mortaliter: quia in eo, qui ſe exhibet miniſtrum Chriſti & Eccleſiæ, vt dignè ſuum officium peragat in Euchariſtia ſemper requiritur Confeſſio, vbi de mortali conſcientiam habet: in alijs verò Sacramentis ſufficit contritio, cũ propoſito confitendi &c. Quintò, requiritur in Confeſſario ſigillum, hoc eſt, quòd ſit ſecretus, ita vt quocunque caſu dato, nunquam audita in Confeſſione reuelare debeat: ſed potius propriam vitam profundere, ad quod Sacerdos tenetur, priuſquàm ſigillum Confeſſionis ſacramẽtalis violaret.

Confeſſarius debet interrogare cõfitentem,

ſitentem, quem animaduertit, ex igno rantia deficere, iuxta hunc modum: Primò, de excommunicationibus, an ſit excommunicatus, nec ne: quia ſi eſt excommunicatus, & habeat authoritatem, prius abſoluendus eſt ab excõmunicatione, deinde à peccati. Secũdo. de decem præceptis, quæ dicuntur Decalogi. Tertiò, de ſeptem vitijs capitalibus, & eorum circumſtantijs. Quartò, de articulis fidei, de Sacramẽtis Eccleſiæ, de operibus pietatis, & de abuſi ſenſuum, tàm exteriorum, quàm interiorum, iilumq; inſtruendo potiſſimùm de hoc, quod quilibet Chriſti fidelis adultus prima rudimenta Chriſtianæ, religionis, vt articulos fidei, orationem Dominicam, & præcepta Decalogi, ſub reatu lethalis criminis ſcire tenetur: Verum circa interrogationes faciendas in Confeſſione ſacramentali, tria à Confeſſario præcipuè ſunt obſeruanda. Primò, vt quilibet interrogetur de peccatis; iuxta conditionem ſuam. Secundò, vt de peccatis omnibus manifeſtis pœnitens interrogetur explicitè: de alijs verò propter ſcandalum, ꝙ inde poſſet oriri, interrogandus eſt à longinquo. Tertiò, nõ nimis deſcendere ad particulares circumſtã-

tias,

tias, maximè circa venerea, ne inde cõtingat, nocumentum ac damnum tàm confitenti, quàm Confessario. Vide infrà in titulo de Interrogatione.

DE CONFIRMATIONE.

CONfirmatio diuina, de qua nunc intendimus, ex vnum est septem Sacramentis nouæ legis, per quod homo idoneus efficitur ad Christum cõfitendum, confirmatur in pugna contra vitia ac dęmonem, & ad huius mũdi prælia agonesque armatur atq; instruitur. Huius Sacramenti quinque sunt de substantia, duo ex parte Sacramenti, duo ex parte ministri, & vnum ex parte suscipientis. Ex parte Sacramenti duo sunt de substantia, scilicet: Chrysma, hoc est oleum oliuarum cũ balsamo consecratum ab Episcopo, & forma præscripta verborum, quæ est ista: Consigno te signo crucis, & confirmo te chrysmate salutis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Ex parte ministri, duo, scilicet dignitas pontificalis: solus enim Episcopus huius Sacramenti est proprius minister, & intẽtio eius saltẽ habitualis, quæ ad perfectionem Sacramenti necessariò

requi-

requiritur, licet ad certitudinem Sacramenti suscepti sufficiat intentio Ecclesiæ, quæ semper adest, vbi minister seruat seruanda, nempè debitam materiam & formam. Ex parte suscipientis, vnum est de substantia Sacramenti Confirmationis, videlicet, quod in fronte, & non alibi chrysmetur.

Confirmationis Sacramētum Christus nobis insinuauit, Matth. 19. promisit Ioan. 16. exhibuit Actor. 4. Verùm sacramentum Confirmationis nō est de necessitate salutis simpliciter, vt patet in pueris, qui solo Baptismo saluantur, sed est de necessitate salutis ad benè esse: vnde contemnens suscipere hoc Sacramentum, peccat mortaliter, contemptor autem dicitur, qui potest suscipere, & negligit. Confirmationis Sacramentum requiritur in eo, qui vult suscipere Ordines ecclesiasticos, non quidem de necessitate: quia si nō confirmatus ordinetur, collatio tenet, sed requiritur de congruitate.

In collatione Sacramenti Confirmationis, sex præcipuè veniunt obseruanda. Primò, à ieiunis debet dari, & à ieiunis debet suscipi: sed hoc neque est de necessitate Sacramēti, neq; est de necessitate præcepti, ita vt etiam

à prandio abſque peccato conferri & recipi poſſit. Secundò, confeſſis debet adminiſtrari, ſi confirmandi ſunt adulti, & hoc non eſt de pręcepto, ſed de cõſilio; in Euchariſtia enim ſi quis eſt in peccato mortali, eſt præceptum, cõfiteri antequàm ſumatur; in hoc verò Sacramento & in alijs, eſt præceptũ conteri de mortalibus, & eſt conſiliũ confiteri. Tertiò debet dari in frõte, ad inſinuãdum, quòd homo audacter, ſine timore, & rubore Chriſtum confiteri debeat. Quartò, caput à lotione ſeptem diebus ſeruari debet. Quintò, debet adminiſtrari in Diœceſi, ſubditis tantùm & in Eccleſia. Sextò confirmandus debet teneri ab aliquo cõfirmato, nõ quidem de neceſſitate Sacramenti, ſed præcepti.

Sacramenti Confirmationis triplex ponitur effectus. Primus eſt gratia ſacramentalis diſtincta à gratia, quæ in Baptiſmo confertur: quia gratia baptiſmalis datur ad remiſſionem peccati, iſta verò datur ad corroborationem & confeſſionem fidei. Secundus effectus eſt impreſſio characteris, qui eſt diſtinctus à charactere impreſſo p Baptiſmum; nam per characterẽ Baptiſmi homo fit capax aliorum Sacramẽ-

torum,

torum,& fideles ab infidelibus distinguuntur; per characterem autem Cōfirmationis, perfecti Christiani ab im perfectis distinguuntur. Tertius effectus est cognatio quædam spiritualis, quæ oritur ex hoc Sacramento, & impedit dirimitque Matrimonium contractum inter aliquas personas, sicut suprà dictum est in titulo de Baptismo, fol. 46.

DE CONFIRMATIONE Canonica.

ELectores, iuxta institutionē Gregorianam, in Concilio Lugdunensi, quàm primùm commodè possunt, debent dare operam, vt ad actum Electionis procedant, & electi consensum habeant, quem si infra mensem sine causa legibus cognita, electus dare distulerit, iure quod ei ex tali electione est acquisitum, statim carere debet; & per consequens Electores ad aliam electionem liberè cōuolare possunt. Electus post consensum electioni præstitum, si nullum iustum impedimentum, puta locorum distantia obsistat, infra tres menses confirmationem à Superiore petere debet: secus tri-

trimestri spatio elapso, electio est penitus irritanda, cassanda, & annullanda: hęc enim & alia sunt statuta, quibus Ecclesiarum periculosis vacationibus, malignantium subterfugijs electorumque incommodis facilè occurritur, quæ nedum in electionibus, sed etiam in postulationibus obseruari debent.

Quamdiu quis confirmatus nō est, res Ecclesiæ administrare non potest. Quod si negotijs Ecclesiæ, ad quam vocatus est, se temerè ingesserit, omni iure, quod per electionem ei acquisitum fuerit, ipso facto est priuatus, nullo, neque œconomatus, nec procurationis prætextu excusandus. Quare, electo, nisi literis Confirmationis exhibitis & ostensis, non est obediendum, neq; aliquis absq; dictarum litterarū ostensione, eum recipere tenetur.

Confirmatio non conceditur, nisi cum cognitione causæ: propterea is, ad quem munus cōfirmandi pertinet, & electionis processum, & personam electi diligenter examinare debet, & cùm omnia ritè concurrunt, tunc potest Superior tuta conscientia electum confirmare: quod si secus factum fuerit, promotus indignè erit deijciēdus,

& sic promouens puniendus: nam nihil est, quod Ecclesiæ Dei magis officiat & noceat, quàm indigni ad regimen animarum assumantur: Verùm si fortè eligentium vota in duas se diuiserint partes, eo casu is præferendus erit, qui maioribus studijs & meritis iuuatur.

Vacante Ecclesia, si vnus fuerit electus & alter postulatus, præponitur electus æquè idoneus, nisi postulantium numerus sit eligentium duplo maior quia in tali casu postulatio esset admittenda; Quod si postulantes ignoranter indignum postulauerint, tunc nec postulatio, nec electio rata habenda erit: si verò postulantes scienter indignum postulauerint, in tali casu electio erit confirmanda, non obstante, quòd numerus postulantium sit eligẽtium duplò maior.

In confirmatione facienda citandi sunt, quorum interesse potest, ne Superior contra doctrinam Apostolicam nimia celeritate, vtendo, proprium affectum, iuri, & æquitati præponat. Quòd si nemo apparet, qui futuræ cõfirmationi velit opponere, termino assignato peremptorio elapso, proceditur ad actum confirmationis. Quæ

omnia

omnia locum habent, ſiue electio concorditer fuerit celebrata, ſiue non: Sciant tamen ij, qui calumniosè opponunt, ſi probationibus deſtituti fuerint, ſe legitimis pœnis eſſe ſubijciendos.

Confirmato, & nondum conſecrato, eſt permiſſa libera tractatio eorum, quæ ſunt iuriſdictionis, vtputa corrigendi, excommunicādi, iuramentum exigendi, conferendi, confirmandi, & alia idgenus, ea verò, quæ ſunt Ordinis, vt Clericorum ordinationes, benedictiones virginum, depoſitiones actuales, Eccleſiarum & altarium conſecrationes, & his ſimilia, Confirmatus in Epiſcopum, & non conſecratus, præſtare nō poteſt, quandoquidem ratio non ſuadet, vt quis in alios conferre poſſit, quo ipſe indiget. Quòd ſi cōſecratus fuerit, tunc non tantùm, quæ iuriſdictionis, verùm etiam quæ Ordinis ſunt, exequi poterit.

DE CONSECRATIONE.

Conſecratio, ſeu benedicto triplex eſt, vna ornamentorum ſeu inſtrumentorum, puta veſtium ſacerdotalium, corporalium & calicum; alia

locorum,puta cœmiterij,altaris,& Ecclefię,tertia perfonarum,maximè Epifcoporum,de qua nunc præcipuè intẽdimus. In confecratione ergo Epifcoporum tria requirũtur,vti de eius fubftantia. Primò,inunctio capitis chryfmate, fecundò, pofitio libri fuper ceruicem confecrãdi.tertiò,ternarius numerus Epifcoporum, licet fecundùm Petrum de Pal.ternarius numerus Epifcoporum non fit de fubftantia confecrationis Epifcopi, inquit enim in fuo lib.de poteft.Papæ,quòd fuper hoc legitur Gregoriũ in Anglia difpenfaffe.

Papa ex confuetudine confecratur ab Epifcopo Hoftienfi, licet confecrari poffit, à quo velit, quia Papa ftatim poft electionem habet plenitudinem poteftatis, quod alijs inferioribus minimè competit. Metropolitani confecrantur à tribus Epifcopis, omnibus alijs Suffraganeis prouinciæ præfentibus, qui caufa legitima atque neceffaria impediti, per litteras cõfentire debent. Epifcopi exemti confecrantur à Papa,vel ab alio de eius mandato: feruatis tamen feruandis. Epifcopi non exempti confecrantur à Metropolitano cum duobus comprouincialibus Epifcopis, aut à tribus Epifcopis pro-

uinciæ, ex iuſſu Metropolitani: requiſitis tamē omnibus Epiſcopis prouinciæ, vt per epiſtolam conſentiant: deficientibus autem Epiſcopis comprouincialibus, aduocandi ſunt Epiſcopi vicinæ prouinciæ.

Cōſecratio Epiſcoporum debet fieri in Eccleſia die dominico, hora tertiarum, & intra tres menſes à Confirmatione, nec vltra debet differi, niſi aliter neceſſitas ſuadeat, ſicut ſanciuit Synod. Trid. ſeſſ. 23. dec. de reform. c. 2. benedictio tamen Abbatum, & aliorū Prælatorum Epiſcopis inferiorum, fit à ſolo Epiſcopo diœceſano, abſq; iniūctione chryſmatis, verbaliter tantùm. Confirmatus, & nondum conſecratus, exercet ſolum, quæ ſunt iuriſdictionis, non autem quę ſunt ordinis.

Eccleſia in tribus caſibus indiget conſecratione. Primò, ſi neſcitur, aut dubitatur, vtrum fuerit conſecrata, ex quo nullum ſignum, ſeu probatio apparet. Secundò, ſi Eccleſia fuit conbuſta, etiam parietibus remanentibus: quia conſecratio conſiſtit in ſuperficie. Tertiò, ſi parietes Eccleſiæ, vel in toto, vel in parte corruerint. Quinque verò ponuntur caſus, in quibus Eccleſia conſecrata ſ

 polluta,

polluta, indiget reconciliatione, & nõ confecratione. Primò ptopter homicidium perpetratum in ea cum voluntaria irreuerentia occidentis, etiam ſine ſanguine, vt ſi fur ibi ſuſpenderetur: vnde per homicidium caſuale, Eccleſia non violatur. neque ſi quis ex amentia ſeipſum interficeret, neq; ſi ſequatur ex defenſione, neque ſi cõmitatur ſupra tectum Eccleſiæ homicidium, neque ſi martyr ſi qui occiditur: quia talium ſanguine, Eccleſia cõſecratur, & non polluitur. Secundò, propter effuſionem ſanguinis factam in ea, ſi eſt enormis, iniurioſa, & volũtariè facta: vnde ſi effuſio eſt modica. vel facta ab inſano, vel caſu, Eccleſia non indiget reconciliatione. Tertiò, propter adulterium, vel ſeminis humani effuſionem, ſi ſit magna, & facta cũ voluntaria irreuerentia: vnde per effuſionem ſeminis factam in ſomnis, & præter voluntatem, atque irreuerentiam, Eccleſia non polluitur. Quartò, ſi in ea ſepultus eſt infidelis hæreticus, aut excommunicatus, eo caſu prius eſt proijciendum corpus, deinde Eccleſia venit reconcilianda. Quintò, ſi Eccleſia fuit conſecrata, ſeu benedicta ab Epiſcopo hęretico, vel excommunica-

to. In his casibus Ecclesia censetur polluta, & indiget reconciliatione, quæ ordinariè fit ab Episcopo.

DE CONSTITVTIONE.

Constitutio alia Ciuilis, & alia ecclesiastica de qua nunc intendimus. Hæc secundum gloss. quandoq; canon, quandoque decretum, quando que dogma, quandoq; mãdatum, quãdoque edictum & quandoque sanctio appellatur. Canon dicitur quando cõstituitur in Concilio generali. Decretum quando constituitur à Papa. Dogma quando consistit in doctrina fidei christianæ. Mandatum quando consistit in doctrina morum. Edictum quãdo nulla pœna: vberius tamen, nomine constitutionis venit omne Ius scriptum.

Constitutio ecclesiastica si à principio communiter non recipitur authore sciente & tollerante, non obligat ad peccatum: secus si initio à maiori parte recipitur, tunc enim obligat ad peccatum, licet minor pars non seruet. Verum non quælibet constitutio, siue lex canonica obligat ad mortale peccatũ, sed illa cuius materia est præceptiua,

neceſſaria, & multum ponderoſa, per hæc verba præcipimus, & iubemus, vel ſimilia: vnde ſi materia non eſt neceſſaria aut pręceptiua, nec multũ ponderoſa, etiam ſi conſtituens vtatur verbis imperatiui modi, huiuſmodi lex non obligat ad mortale peccatum, vtputa illa. Si quis te percuſſerit in vna maxilla præbe ei, & alteram. Item lex canonica obligat ad mortale, quãdo cõſtituens vtitur verbis inhibitorijs, vt inhibemus, interdicimus, & huiuſmodi: ſecus ſi loquitur per verba communia, vt decernimus, ſtatuimus, innouamus, ordinamus, & ſimilia. Aut quando conſtituens comminatur ſub pęna excõmunicationis: quia nullus excom municatur niſi pro mortali, aut in virtute obedientiæ, vel ſub pœna maledictionis æternæ, vel ſub indignatione Omnipotentis Dei, ſic ſemper lex canonica obligat ad mortale peccatum.

Conſtitutio canonica ſeu ciuilis, in foro conſcientiæ in decem caſibus nõ eſt ſeruanda, primò quando lex poſitiua diſtinguit inter forum cõtentioſum & conſcientiæ, ſic nõ ſeruabitur in foro pœnitentiæ authoritate ipſius legis ſecundò quando lex fundat ſe ſuper mera præſumptione, & non ſuper ipſa

veri-

veritate: quia in foro conscientiæ attenditur veritas, vt credatur confitenti de omnibus. tertiò quando constitutio non est ad vtilitatem communem, sed solum ad propriam vtilitatem Principis, & tunc dicitur lex iniusta ex fine. quartò quando lex non distribuit ęquè onera subditis, quia sic est iniusta ex forma. quintò quando excedit authoritatem constituentis, vt patet in statuto Episcopi, quod non ligat subditos delinquentes extra Diœcesim suam, & sic dicitur iniusta ex authoritate. sextò quando lex est pœnalis, quia ante condemnationem, non tenetur quis soluere pęnam in foro animę. septimò quãdo ratio legis cessat in foro cõscientię: nam plus debet attendi ratio legis, quã lex ipsa. octauò quando lex est ciuilis & improbata de Iure canonico tunc non est seruanda in foro animæ. nonò quando constitutio quouis modo est iniusta, vt sunt leges concedentes vsuras, vel præscriptionem cum mala fide. decimò quando lex ciuilis non fuit moribus vtentium recepta, & lex canonica expresse non aliter disponit: in prædictis enim Casibus constitutio siue ciuilis siue Canonica in foro animæ non est

seruanda, nec obligat de necessitate.

Clerici, & aliç personæ ecclesiasticç non tenentur seruare leges laicorum, si disponunt specificè super Clericis, aut super rebus ecclesiasticis: quia sic sunt nullç, vtpotè à non habẽte potestatem cõditæ. Quod si leges disponunt generaliter, non faciendo mentionẽ de Clericis, seu ecclesiasticis, & sunt rationabiles, nec contradicunt sacris Canonibus, eo casu leges laicorum seruandæ sunt etiam quo ad Clericos: nã certum est quod statutum illud, quod existentibus masculis mulier non succedat, & quod primogenitus succedat, etiam ad mulieres religiosas, & Clericos se extẽdant. Quare omnes leges laicorum disponentes super contractibus emptionis, vẽditionis, locationis, & huiusmodi, si non repugnant sacris Canonibus, sunt seruandç etiam ab ecclesiasticis.

Lex ad hoc vt obliget, & liget, necessariò debet promulgari, & publicari: nam publicatio secundum Glos. est vltimus actus perficiens legem. In legibus Imperatorum prçsumitur scientia post duos mẽses à publicatione facta in Prouincia. Idem aliqui Doctores tenent de Constitutione Papç, qui per Episcopos, & Archiepiscopos noti-

tiam

tiam dare poteſt, ſic vt nullus Iure ſe excuſare valeat: volens tamen probare ignorantiam, eſt admittendus, quia in conſcientia non ligatur ignorans ſine culpa ſua. Condēs leges iniuſtas peccat mortaliter, & ſi contrą libertatem, & immunitatem eccleſiaſticam, tales ſunt excommunicati, & tenentur de damno illato ratione huiuſmodi legis, quę nullo modo eſt ſeruanda.

DE CONSVETVDINE.

CONſuetudo eſt ius quoddam, non pręſcriptum, ſed moribus vtentiū approbatum, quæ aut eſt ſecundùm legem, aut eſt præter legem, aut eſt cōtra legem, Conſuetudo primo, & ſecundo modo accepta, ſi eſt contra legem naturę, vel diuinam, non valet, quod ſi contra humanam poteſt valere, dummodò non ſit contra Canones, minus cōtra vtilitatem publicam.

Conſuetudo ad hoc vt habeat vim legis, & per conſequēs homines ad eius obſeruantiam obliget, ſex neceſſariò requiruntur. Primò, quod ſit rationabilis, hòc eſt, facta ſeu introducta aliquo bono fine, ita vt iura, eam non improbent: ſed potius ſuſtineant. Secun-

dò, quòd sit obtēta per cursum tēporis requisiti ad prçscriptionē. In iure ciuili tēpus præscriptionis consuetudinis, est decem annorum: in iure autē canonico, si cōsuetudo est prçter ius, ad eius præscriptionē sufficit quidē tēpus decē annorū: sed si contra ius canonicū sit, tunc requiritur ad eius præscriptionē tempus quadraginta annorum. Tertiò requiritur, ꝙ sit inducta ex certa scientia potētis legē condere, vel ex tolerantia potentis legem condere. Quartò requiritur, quòd tale quid possit præscribi: spiritualia enim à laicis ex consuetudine præscribi nō possunt, quia sicut ex prçscriptione laicus nō potest acquirere ius spirituale, ita nec ex consuetudine. Quintò, requiritur quòd talis cōsuetudo fuerit in vsu varij vicibus atq; actibus, & duo actus sufficiunt ad consuetudinē inducendam: quia nō actus principaliter, sed tacitus consensus populi, seu principis consuetudinē inducit. Sextò requiritur, quòd maior pars populi tali consuetudine fuerit vsa: nā sicut minor pars populi non potest facere legē, ita nec inducere cōsuetudinē excipiuntur autē infantes, mulieres, & furiosi, qui nō cōputantur in numero.

Consuetudo rationabilis, quā iura

probant,& sustinent,inducta à maiori parte populi, obligat ad eius obseruantiam sub reatu lethalis criminis. Verũ cõsuetudo tollitur, & aboletur p actus contrarios,si est completa, & perfecta ratione debitę pręscriptionis ad illam abrogandam, requiritur tempus decē annorum: si verò non est completa,ad illam abolendã, sufficit vnus actus cõtrarius,& tunc,vt valeat,atque ad eius obseruantiam homines obliget, de nouo debet incipi.

DE CONTRITIONE.

Contritio pars Sacramenti Pænitentiæ, est dolor voluntariè sumptus pro peccatis commissis cum proposito confitendi,& satisfaciendi. Cõtritio, & attritio in duobus potissimũ differunt: vnum est, quòd contritio est dolor de peccatis perfectus,attritio verò est dolor de peccatis imperfectus. Alterum est, quòd contritio, quæ virtualiter includit Confessionem, & Satisfactionem, sufficit ad remissionem peccatorum consequendam: attritio autem sine susceptione Sacramenti Pœnitentiæ in re, non sufficit.

Ad perfectã contritionẽ, duo requi-

runtur: ſcilicet: dolor de peccatis, & propoſitum non peccandi de cętero. Dolor eſt duplex, intellectualis & ſenſibilis. Ad contritionem dolor intellectualis, qui ſemper eſt in facultate hominis, neceſſariò requiritur: dolor verò ſenſibilis, ex quo non eſt ſemper in noſtra facultate, requiritur ad benè eſſe. Dolor intellectualis de peccatis, non poteſt eſſe nimius, quia procedit à charitate, quæ non poteſt eſſe nimia: dolor autem ſenſibilis, nempè afflictio corporis exterior, puta ieiunij, peregrinationis, ſeu vigiliarum, poteſt eſſe nimius: in his enim pro regula accipiēda eſt, vt obſequium noſtrum ſit rationabile, & Deo gratum, conſeruatio ſubiecti, & bona habitudo ad operandū ea, quæ ſibi incumbunt; ſecundùm ſuum ſtatum.

*C*auſa contritionis ex parte Dei, eſt eius miſericordia, atque gratia: ex parte verò noſtri; ſex ponuntur cauſę contritionis, ſcilicet: recogitatio peccati, Eſa. 34. Pudor, qui inde ſequitur, Prouerb. 12. Vilitas peccatorum. Hier. 2. Timor iudicij extremi, 1. Petr. 4. Dolor de amiſſione cœleſtis patriæ, & de offenſione diuina, Apocalip. 3. Spes veniæ conſequendæ. Apocal. 3.

Con-

Contritio propriè accepta, non potest haberi, nisi in hac vita: quia in ipsa tria cadunt, dolor, gratia informans dolorem, & meritum. Defectu primæ conditionis, contritio non habet locũ in cœlis: ibi enim nullus est dolor, sed plenitudo gaudij. Defectu secundæ cõditionis, contritio non habet locum in inferno: quia licet ibi sit dolor, tamen non est informatus gratia. Defectu tertię conditionis, contritio non habet locum in Purgatorio: quia licet ibi sit dolor de peccatis commissis, gratia informatus, tamen ibi existentes, nõ sunt in statu merendi, iuxta illud Ioan. 9. Venit nox, quando nemo potest operari. Quare ex quo contritio est dolor de peccatis commissis, gratia informans, & meritorius, in hac vita solùm haberi potest.

Contritionis, quæ est pars integralis Sacramenti Pœnitentiæ, communiter duplex ponitur effectus, vnus est remissio culpæ: quia talis includit propositum confitendi. alter est remissio pœnę: quoniam talis includit propositum satisfaciendi. Contritio ergo delet culpam, & pœnam, non quantum ad totũ semper: sed quantum ad partem, & quamuis per contritionem tota pœna

remittetur, nihilominus adhuc requiritur Confessio, & iniunctæ Pœnitentiæ expletio, tum propter præceptum Ecclesiæ, tum propter incertitudinem remissionis totius pęnæ: quia nemo certò potest scire, quòd fuerit contritus.

DE CHOREIS.

CHoreæ, & saltationes cõmuniter secundũ Doctores sunt licitæ, vbi septem concurrunt. primò tempus debitum, hoc est non deputatum ad diuina audienda: vnde qui festiuis diebus omissa Missa, prædicatione, aut vesperorũ celebratione, choreis intendunt non excusantur à mortali. secũdò persona conueniens: Ecclesiasticis enim personis ducere choreas prohibetur, de cõs. dist. 5. C. nullus presbyterorum. Itẽ in Conc. Trid. sess. 22. decreto de refor. cap. 1. tertiò modus honestus, hoc est semotis gesticulationibus ad libidinẽ prouocantibus, turpibus cantionibus, & ornatu lasciuo. quartò recta intẽtio, idest vt nõ malo fine fiant, sed exercitationis corporalis, & honestæ recreationis ergo. quintò locus aptus scilicet profanus: qa in loco sacro strictè prohibetur choreas ducere. sextò rarò: nã ducẽs coreas ex cõsuetudine, vix se immunẽ à peccato seruat. septimò stabilitas, & in

tegritas chorizantis: qui.n.ita fragilis
eſt vt terminare nō ſoleat,quod ad libi
dinem non prouocetur,talis ſe ingerē-
do,licet bona intentione incipiat,non
excuſatur à mortali,Eccles 3.qui amat
periculum, peribit in illo Rarò igitur
& ſine corrupta intentione quis cho-
rizare debet,vt præſeruet ſe à peccato,
qđ inde facilè incurritur,teſte D.Hie-
ronymo dicēte: Nō credo viro ſi dicat
ſe illeſum euaſiſſe à.talibus ſpectaculis.
Quare choreę ſi proueniūt ex recreatio
ne animi,& exercitatione corporis poſ
ſunt eſſe ſine peccato. Si ex diſſolutio-
ne mētis laſciuę,ſemper ſunt cū pecca-
to mortali vel veniali. Si deniq; proue
niūt ex ſpirituali iocūditate,ſicſunt ma
teriæ,vt ſaltatio Dauid corā Arca Dñi.
Inſpectio ludo.ū,ſaltationū,& iocu-
lationū quandoq; eſt cum peccato, &
quandoq; ſinę. Ioculatio enim eſt qua-
druplex quędā hiſtrionica,quędā cho-
realis mulierum laſciuarum, quædam
cauſa exercitij, & quędam cauſa acci-
diæ vitandę.Inſpectio ſtudioſa iocula-
tionis primi,& ſecūdi gñris,poteſt eſſe
peccatū mortale. Inſpectio verò iocula
tionis tertij, & quarti gñris poteſt eſſe
venialis, & quandoque meritoria. Et
hæc de choreis, quæ per ſe non ſunt il-
licitæ

licitę ſicut aliqui hac in parte non rectè ſentiunt, nec debet fieri trāſitus ab vſu ad abuſum: poſſunt enim haberi abſque peccato à laicis, ſeruatis ſeruandis: ſecus autem quo ad eccleſiaſticas perſonas, quibus hoc in Iure expreſsè prohibetur, prȩſertim in ſacro Concil. Trid. loco citato, vbi ſic legitur.

Statuit ſancta Synodus, vt quæ aliàs à ſummis Pontificibus, & à ſacris Cōciliis de Clericorū vita, honeſtate, cultu, doctrinaque retinenda, ac ſimul de luxu, commeſſationibus, choreis, aleis, luſibus, ac quibuſcunque criminibus, nec non ſecularibus negotiis fugiēdis copiosè ac ſalubriter ſancita fuerūt, eadem in poſterū iiſdem pęnis, vel maioribus arbitrio Ordinarij imponendis, obſeruentur, nec Appellatio Executionem hanc, quæ ad morum correctionē pertinet, ſuſpendat: ſi quę vero ex his in deſuetudinem abiiſſe compererint, ea quàmprimum in vſum reuocari, & ab omnibus accuratè cuſtodiri ſtudeāt non obſtantibus conſuetudinibus quibuſcunq; ne ſubditorū neglectę emendationis, ipſi condignas, Deo vindice pœnas perſoluant.

DE CORRECTIONE fraterna.

Correctio fraterna, quæ nil aliud est, quàm boni proximi procuratio, cadit sub pręcepto diuino, Mat. 18. Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum. Quod quidem pręceptum quia affirmatiuum, non obligat pro semper, sed pro loco, & tempore, iuxta præceptum euangelicum, videlicet per secretam monitionē, quia proximus noster duo habet, cōscientiam scilicet, & famam, vtrunq; debemus seruare si possumus, secùs fama pro salute conscientię contemnenda est.

Omissio correctionis fraternæ, quādoque potest esse absque peccato, vt quando expectatur tempus magis idoneum, vel vbi timetur, ne inde proximus deterior fiat, aut correctionem nō recipiat, vel si peccatum est iam factū, & in eo proximus non perseuerat, quia in tali casu præsumitur correctus: quādoq; omissio correctionis fraternæ est cum peccato mortali, vt quando probabiliter quis posset proximum à peccato retrahere, occurrēs, speratur emēdatio,

datio,& non est alius,cui ex officio incũbat:tamen pręterminitur,seu negligitur, quandoq; omissio correctionis fraternæ est cum peccato veniali, vt quando timor,seu cupiditas tardiores facit homines ad corrigendum,& dubitant, quòd proximum à peccato retrahere posset,quod si cessaret dubiũ,tales eo casu nõ excusarent à letali crimine.

Correctio fraterna duplex est, vna quę est actus charitatis, tẽdens specialiter ad emendationem fratris delinquẽtis: altera quę est actus iustitiæ,per quam intenditur bonum cõmune, quod procuratur etiam per punitionẽ.Prior correctio pertinet ad omnes tàm subditos, quàm Prælatos: posterior verò ad solos Pręlatos ac Superiores spectat prior subditis est in præcepto: Prælatis autem vtraque.

Correctio fraterna quæ est actus iustitiæ, in quatuor casibus licitè potest dissimulari,& omitti. Primò,quando mali non possunt discerni à bonis. Secundò, quando multitudo malorum tanta est,vt sine Ecclesiæ schismate illa fieri nequeat. Tertiò,quando de emendatione proximi probabiliter pręsumitur. Quartò,quando mali prosunt Ecclesiæ exercitãdo bonos,& nõ obsunt,

in-

in iſtis.n.caſibus diſſimulare, & omittere correctionem proximi, quę reſpicit punitionem eius, ad tempus, non eſt peccatum.

DE CORPORE VITIATIS.

IMpedimenta eccleſiaſticorum ordinum ſunt in duplici differentia, quędam quæ impediunt ſuſceptionem Ordinum ſimpliciter, & ſunt illa, quibus poſitis collatio non tenet, vt ſexus fęmineus: nam ſi Epiſcopus tentaret ordinare mulierē, nihil efficeret: & quędam, quæ impediūt ſuſceptionem Ordinū, ſecundùm quid, & ſunt illa, quibus poſitis collatio quidē tenet: tamen ſic ordinans, peccat mortaliter, talia ſunt pueritia, illegitimatio, ſeruitus, homicidium, defectus membrorum, & alia id genus multa, quibus detenti in iure à receptione Ordinum excluduntur. primò, propter inhabilitatem ad officia exequenda. ſecundò, propter deformitatem, & ſcandalum, quod inde ſequitur. Corpore vitiati ſunt duplicis generis, quidā ſua culpa, & quidam ſine culpa, vt qui à natura, iura autem propriè procedunt de corpore vitiatis primo modo: vnde corpore vitiati ſecundò modo poſſunt promoueri ad ſacros Ordines, niſi timea-

tur scandalum ex nimia deformitate, vel iudicium ex debilitate, cuius rei periculũ est penes Episcopum: Verùm vt hæc doctrina facilius intelligatur, ponuntur nouem conclusiones, quarũ prima est ista: Mutilatio, quæ inducit deformitatem notabilem, vt priuatio nasi, vel inhabilitatem ad exequendũ Officium, vt priuatio manus, impedit promouẽdum, & promotum prohibet ministrare. Superfluitas membrorum, non impedit promotionem ad Ordines, minus executionem, dummodò illa non sit impedimento vsui membri necessarij, neque nimiam deformitatẽ inducat, vt habere sex digitos, in pede siue in manu. Tertia conclusio, Claudicatio naturalis de consuetudine, nõ repellit hominem ab Ordinibus, nisi sit tanta, quòd talis sine baculo altari assistere nequeat. Quarta conclusio. Cæcus, monoculus, & habens maculã notabilem in oculo, à susceptione Ordinum repelluntur. Quinta conclusio: Gibbosus, secundùm iura, ab Ordinibus non repellitur, nisi adsit nimia deformitas, seu debilitas ad exequendũ suum officium. Sexta conclusio; Lepra, impedit promotionem ad Ordines, & promotum ministrare prohibet. Septi-

ma conclusio. Abstemij, qui nullo modo vinum bibere possunt, in iure simpliciter ab Ordinibus repellũtur, Octaua conclusio: Furiosi, lunatici, caduci, & dæmoniaci, ad Ordines promoueri non debent, quòd si tales sint iam promoti, & ex toto liberati, poterũt suum officium exequi, secùs omninò debent abstinere, præcipuè ab Officio Missæ. Nona conclusio: Hermaphroditus, si magis in sexum fœmineum vergit, nõ debet ordinari, & ordinatus characterem non suscipit, sicut nec mulier: nã sexus masculinus necessariò requiritur in susceptione ordinũ ecclesiasticorũ.

DE CRIMINE.

CRimen communiter triplex ponitur, ecclesiasticũ, ciuile, & mixtum. Ecclesiasticum, quod habet cognosci à iudice ecclesiastico, vt hæresis & symonia. Ciuile, quod habet cognosci à magistratu seculari, vt portare arma noctu, homicidium laicale, proditió patriæ, & his similia, quæ pœnam sanguinis exigunt. Mixtum, quod habet cognosci ab vtroque foro, vt sacrilegium, adulterium, vsura, & alia id genus multa.

Crimina Episcoporum leuiora, iuxta decretum sacri Conc. Trid. sess. 24. de refor. cap. 5. sunt iudicanda in Cõcilio prouinciali, vel à deputandis per Concilium prouinciale, Crimina verò Episcoporum grauiora, etiam hæresis, quod absit, quæ depositione, aut priuatione digna sunt, ab ipso tantùm summo Romano Pontifice veniunt cognoscenda, & terminanda, vel per deputatos à Sede Apostolica, si eiusmodi caussa necessariò esset extra Romanam curiam committenda, & eo casu commissio debet esse specialis, & manu ipsius Santissimi signata, cui sententia definitiua est reseruata.

Crimina Clericorum sunt triplicis generis in iure. scilicet: minora, mediocria, & enormia. Minora sunt, vt venatio, ludus aleæ, & ebrietas. Mediocria sunt, vt fornicatio, adulterium, & furtum. Enormia sunt, vt hæresis, symonia in ordine, siue beneficio, & homicidium qualificatum, seu iteratum. Crimina primi generis in Clericis puniũtur suspensione: crimina secundi generis depositione, & crimina tertij generis puniuntur degradatione. Crimina Clericorum minora etiam manifesta, neque impediunt promouendum, ne-

que promotum deijciunt. Crimina Clericorum mediocria, manifeſta, ſiue per ſententiam, ſiue per confeſſionem factam in iudicio, ſiue per euidentiam facti, impediunt promouendum, & promotum deijciunt. Crimina Clericorum enormia etiam occulta, & poſt peractam pęnitentiam, impediũt promouendum, & iam promotum deijciunt.

DE CHRISMATE.

Oleum ſacrum, quod per Epiſcopos in die Cęnæ Domini conficitur, eſt triplex. Primum, & principale, dicitur Chriſma, quod ex oleo oliuarum, & Balſamo fit. Cum iſto benedicuntur fontes baptiſmales, conſecrãtur calices, patenæ, Eccleſiæ, & Altaria. Item hoc oleo inungũtur baptizati in vertice, Epiſcopi in manibus, & in Capite quando conſecrãtur, ac omnes fideles dum confirmantur in fronte. Alterum dicitur oleum cathecumenorum, quo inunguntur baptizandi inter ſcapulas, & in pectore, manus Sacerdotum in illorum ordinatione, Reges in brachio, & humeris. Itẽ Eccleſię, & Altaria ante inũctionem Chriſmatis. Tertiũ dicitur oleum infirmorũ, quo

inunguntur decumbentes,ſeu ægrotantes cõſtituti in periculo mortis, hoc eſt quando probabiliter dubitatur de ipſorum vita corporali; iuxta pręceptum Domini, & vſum Apoſt. Mar. c. 6. Vngebant oleo multos ægrotos, & ſanabantur.

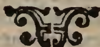
Primum oleum ſacrum, quod dicitur Chriſma non poteſt alio tempore confici quàm in die Cœnæ Domini, vt habetur de conſ. diſt. 4. Alia verò ſacra olea, etiam alio tempore confici poſſunt, ex quo hoc in Iure non legitur eſſe prohibitum. Prædicta ſancta olea cum ſemel tantum in anno ab Epiſcopis conficiantur, deficientibus illis, ſi addatur oleum non conſecratum, efficitur conſecratum: ſicut aqua non benedicta, addita benedictæ, efficitur benedicta: ratiò, quia ſacrum tanquàm dignius, trahit ad ſe non ſacrũ, vti minus dignum. Intellige in liquoribus, & in his quæ mixtione confunduntur: Proinde fallit hoc in Sacramento ſanguinis Chriſti, vt pote quia ibi eſt benedictio aquæ, & olei, manentibus illorum ſubſtantijs: hic verò poſt benedictionem, & conſecrationem vini, non remanet ſubſtantia vini, ſed conuertitur in ſanguinem Chriſti. Vnde

eſt

eſt longè diſpar, & diſſimilis ratio atq; conditio de aqua, ſiue oleo benedicto, & de Sacramento ſanguinis Christi: propterea illatio non valeat, ſi aqua nō benedicta, & oleum non benedictum addantur aquæ, & oleo benedictis, efficiuntur benedicta: ergo, & vinum, non conſecratum ſi addatur vino conſecrato, hoc eſt ſanguini Christi, efficitur ſanguis Christi, non valet, nec tenet conſequentia, propter rationem ſuperius adductam.

Vnctio eſt triplex, teſte Pet. de Pal. 4 ſent. diſt. 45. Vna quæ neque eſt Sacramentum, neque eſt Sacramentalis, vt vnctio Regum, non eſt Sacramentum, quia per ſe non cauſat gratiam. non eſt Sacramentalis, quia non ordinatur ad aliquod Sacramentum perficiendum, vel ſuſcipiendum. Altera quæ eſt Sacramentalis, & non Sacramentum, vt vnctio Cathecumenorum, & baptizatorum, non eſt Sacramentum, quia per ſe non cauſat gratiam, eſt Sacramentalis, quia ordinatur ad ſuſcipiendum, & perficiendum Sacramētum Baptiſmi. Tertia quæ eſt Sacramentum per ſe, & eſt duplex, ſcilicet Chriſmatis, quæ fit in fronte per Epiſcopum, & olei ſancti ſeu infirmorum, quæ fit per ſimpli-

cem Sacerdotem cum laborantibus in extremis, quæ est etiam Sacramentum, vt habetur in Concilijs generalibus, Conſt. ſeſſ. 15. artic 8. flo. decr. 5. & Trid. ſeſſ. 14. can. 1. cuius verba ſunt iſta. Si quis dixerit extremam Vnctionem, non eſſe verè, & propriè Sacramentum à Christo Domino noſtro inſtitutum, & à beato Iacobo Apoſtolo promulgatum, ſed ritum tantùm acceptum à Patribus, aut figmentum humanum, anathema ſit.

DE

DE DEBITO CONIVGALI.

Ebitum cõiugale eſt actus qui debetur ratione contracti coniugij, reſpectu cuius coniuges ſunt paris conditionis. & talis actus habet rationem debiti; quia coniuges ſub reatu lethalis criminis niſi ſubſit rationabilis cauſa, illud reddere tenentur, 1. Corinth. 7. Vxori, inquit Apoſtolus, vir debitum reddat, ſimiliter autẽ & vxor viro. Quinq; aſſignantur cauſæ à ſacris Doctoribus, excuſantes cõiuges à redditione debiti coniugalis. Prima eſt impotentia coeũdi, ſiue per actũ præcedentẽ, ſiue propter aliã cauſam licitã. Secunda eſt, ſi inde reddẽti imminet periculũ mortis, aut infirmitatis, vt cõiunx ſanus, alteri leproſo nõ tenetur reddere debitum reddere non tenetur. Tertia eſt vbi, alter coniugũ religionem approbatam ingredi vult, & eo caſu determinatur tẽpus duorum

mesium, intellige de Matrim. rato, & non de consummato. Quinta est locus sacer, siue publicus, in quo salua honestate, debitum coniugale reddi non potest.

Redditio debiti coniugalis in octo casibus est illicita, potestq; esse peccatum mortale. Primò ratione intentionis, vt si vir in coitu de alia carnaliter cogitat, vel è contrà. Secundò, ratione loci, vt si reddatur in loco sacro, vbi coniuges breui sunt mansuri, secùs si ibi diu violenter tenerentur. Tertiò, ratione modi, vt si extra vas debitum fiat. Quartò, ratione aborsus, vt si redditio debiti coniugalis fiat tempore conceptus, aut partus, maximè circa principium conceptionis: tunc enim magis imminet periculum abortus. Quintò, ratione menstruorum: nam tali tempore redditio debiti coniugalis fuit prohibita, Leuit. 39. tũ propter immunditiam, tum propter nocumen tum inde proli sequens frequenter, ratione primi hoc fuit præceptum ceræmoniale, ratione verò secundi, est morale, ideò, & nunc obligat, quia vsus Matrimonij, quo impeditur bonum prolis, est inordinatus, ex consequenti euitandus. Sextò, ratione iniustæ ne-

gationis, negare enim debitum coniugale absque causa rationabili, peccatum est, quia contra iustitiam, & propter multa pericula, quæ subsunt. Septimo ratione impedimenti voti, qui habet votum continentiæ simplex, & cõtrahit, Matrimonium, quidem tenet, tamen talis exigendo, peccat mortaliter, quia facit contra votũ, quod quantum est ex parte sui potest impleri, videlicet, nõ exigendo, licet cum huiusmodi Episcopus dispensare possit. Similiter qui post Matrimonium contractum, per verba de præsenti cognouit cõsanguineam vxoris, licet per hoc Matrimonium non dirimatur, tamen talis non potest exigere debitum coniugalę asque peccato, & si alteri petenti reddere teneatur. Octauò, ratione adulterij alterius coniugis, si est incorrigibilis, in his ergo casibus, redditio debiti coniugalis est illicita.

Actus coniugij, seu redditio debiti coniugalis in quatuor casibus est meritorius. Primò, quando quis supposita gratia reddit debitum, quia eo casu est actus iustitiæ. Secundò, quando quis petit debitum causa prolis generandę, & educandæ Deo, quia eo casu est actus letriæ. Tertiò, quando

quis facit hoc, vt conseruet socium suum à fornicatione: quia eo casu est actus charitatis. Quartò, quando quis facit hoc ad euitandam fornicationē in se, quia eo casu petitio debiti coniugalis, & redditio, est actus prudentiæ siue castimoniæ. Supposita autem carentia gratiæ, actus coniugij prędictis quatuor modis est indifferens, hoc est, neque demeritorius, quia caret culpa.

DE DECIMIS.

Decimæ, propriè loquendo, non sunt sacrificia, neque oblationes: quia nō immediatè Deo, sed ministris diuini cultus exhibentur. Decimæ communiter triplex ponitur, prædialis, personalis, & mixta. Prædialis, vt vinum, frumentum, fructus arborum, & his similia. Personalis, vt mercatura, venatio, artificium, & alia id genus. Mixta, vt animalia, quæ pascuntur ex prædijs, & eorum fœtus.

Decimæ in veteri lege iure diuino debebantur Sacerdotibus, & ministris Dei, ad eorum sustentationem, vt habetur Leuit. 27. Num. 19. & Deuter. 26.

quod quidem præceptum partim fuit iudiciale, partim fuit morale, iudiciale, quantum ad taxationem talem; morale, quantum ad hoc, vt ministri sustententur, & quia præcepta moralia etiam in noua lege obligant ad eorum obseruantiam, propterea præceptum decimarum, quantum ad id, quod erat morale, & nunc obligat, Matt. 10. Dignus est operarius mercede sua. Itē 1. Corr. 9. legitur, quòd Dominus ordinauit, vt hi, qui Euangelium enunciāt, de Euangelio viuant: vnde Ecclesia ordinauit, vt non minus exhibeatur ministris noui Testamenti: quàm dabatur ministris antiquæ Legis, sicque consonantia quædam esset inter nouū & vetus Testamentum. Quare præceptum de decimis nunc, quantum ad taxationem, non ligat vt ius diuinum; sed vt humanum: quantum verò ad sustentationem ministrorum diuini cultus, & modò ligat vt ius diuinum, propterea hinc sequitur, quòd præceptum, de decimis, quantum ad totum, neque consuetudine, neq; quouis alio modo obrogari possit, vt scilicet nihil ministris Ecclesiæ soluatur.

Subtrahentes decimas, aut impediētes earū solutionē fieri cathedrali, aut

quibuſcunque alijs eccleſijs, vel perſonis, quibus legitimè debentur, ſancta Synodus Trid.ſeſſ.25 de refor.cap 12. decernit, vt excommunicẽtur, & quòd à tali crimine non obſoluãtur, niſi plena reſtitutione ſecuta.

Decimę, ſecundùm iura, debent dari de omnibus fructibus terræ, arborum, animalium, piſcationum, venationum, & artificiorum, hoc tamen tempore conſuetudini eſt ſtandum. Ad decimas prædiales ſoluendas, omnes indiſtinctè tenentur, etiam Iudæi, pagani, & hæretici: decimas verò perſonales, ipſi ſoluere non tenentur, ex quo tales, neque Sacramenta percipiunt, neque diuina audiunt.

Decimæ ſunt ſoluendæ Eccleſiæ parochiali, in qua quis diuina audit, & percipit Sacramenta, Reges tamen ac Principes tenentur eas ſoluere Epiſcopo principalis ſui domicilij, nec aliquis excuſatur à ſolutione decimarum per hoc, quòd Sacerdotes ſint diuites, quia eo caſu Clericus recipit decimas, non vt illas conuertat in proprios vſus ſed in neceſſitates pauperum, ſiue Eccleſiæ vtilitates expendendas: vnde de decimæ Sacerdotibus fideliter veniunt ſoluendæ, non deductis expenſis

etiam

etiam factis pro fructibus colligendis, inde enim triplex remuneratio, seu benedictio resultat, videlicet, abundantia fructuum, sanitas, & bonitas principatus, quapropter quàm non soluunt fideliter suis Ecclesijs, & ministris diuini cultus decimas, non est, vt ex hoc sperent lucrum quia dicitur, quod non accipit Christus, tollit fiscus.

DE DEFENSIONE.

Defensio ad suę personę tuitionem ne lædatur, semper est licita etiã religiosis, vbi duo concurrunt, nempe si fiat ad repellendam iniuriam, & cum moderamine inculpatæ tutelæ. quia hoc est de Iure naturali, & quo ad actus naturales religiosi non censentur mortui, secus autem quando proceditur iustè, & ordine Iuris seruato, tunc enim qui: sine peccato non posset se defendere, iuxta illud Apostoli; Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, Rom. 13.

Defensio manualis ad suę personæ tuitionem est de Iure naturæ; defensio verò per Iudicem Reo dãda petenti vel non petenti, est de Iure Canonico, & Ciuili: Vnde hæc per superiorem

ſeu per legem vniuerſalē, vel municipalē tolli poteſt: appellatio enim quæ eſt ſpecies defenſionis, in multis caſibus tollitur, & defenſio ſecundum Iura ipſi Reo non eſt danda. Defenſio autem manualis cum ſit de Iure naturali, tolli non poteſt.

Defenſio eſt licita, non ſolùm pro perſona, ſed etiam pro rebus ne auferantur, & ablatis recuperentur, ſi incōtinenti fit: ſecus autem ſi per interuallum. Et cum hoc ſit à iure conceſſum, non requiritur authoritas Superioris, nec talis incidit in excommunicationem, ſi perſona à qua repetit ablata eſſet Eccleſiaſtica, etiam immittendo manum in perſonam, quando aliàs ſua recuperare non poſſet.

Inculpata tutela, ſicut Doctores interpretantur, eſt id facere ſine quo aliter ſe defendere non poteſt abſque periculo perſonæ, vel rerum ſuarum: nullus enim debet pati, vt iniuſtè damnificetur in aliquo, maximè quando damnum eſt irrecuperabile. Vt autem defenſio ſit cum moderamine inculpatæ tutelæ, quatuor requiruntur. primo æqualitas, ſcilicet cum armis, cæteris paribus. ſecundò temporis vicinitas: quia ſi poſt ſpatium temporis, tunc eſſet vindicta,

dicta, & non defensio: tertiò talis, ac tanta debet esse defensio, quanta est necessitas. quartò requiritur intentio, vt se vel sua defendat, & non vt occidat: quia actus ex intentione nomen accipit, & nõ ex eo, q̃ est p accidẽs: duo.n. effectus ex vno actu possunt euenire, puta propriæ vitę conseruatio, & inuadentis occisio: vnde si quis intenderet occisionẽ, vti finem, sic non liceret sine peccato mortali: si aũt intẽderet suam defensionem vti finem, & si sequeretur occisio inuadentis, tamen diceretur defensio, & non occisio, cum actus moralis, nõ debeat denominari ab eo, q̃ est præter intentionem, seu à causa per accidens, & sic occisio inuadentis non esset peccatũ, vtpote quia p se nõ inteta.

DE DEGRADATIONE.

HAEc tria, suspensio, depositio, & degradatio licet in iure sæpe confundantur, ac pro eodem vsurpentur: tñ si propriè sumantur, sic differunt inter se, q̃ suspensio importat priuationẽ legitimæ executionis ordinum, vel officiorum, beneficiorum, seu iurisdictionis ad tps. Depositio importat talẽ priuationem sine spe restitutionis: retento tñ priuilegio clericalis fori. Degradatio ipor t at hmõdi priuationẽ, absq; spe

resti-

reſtitutionis, & cum amiſſione priuilegij clericalis.

Degradatio eſt duplex, vna verbalis altera actualis. Degradatio verbalis eſt facienda à proprio Epiſcopo, vel ab eius Vicario generali in ſpiritualibus, vt habetur in Concil. Trid. ſeſſ. 13. de reform. cap. 4. aſſiſtente tamen Canonico numero Epiſcoporum, vel in eorũ defectum, Prelatorum vſum mitræ, & baculi ex priuilegio Apoſtolico habentium, vnde verbalis degradatio eſt, cũ ab eo, qui authoritatem habet, aſſiſtente certo Epiſcoporum numero, ſententia depoſitionis fertur.

Canonicus numerus Epiſcoporum requiſitus in degradatione verbali, eſt iſte: ſi degradandus eſt Epiſcopus, vltra Metropolitanum deſideratur duodecim Epiſcopi; ſi degradandus eſt Presbyter, vltra proprium Epiſcopũ requiruntur ſex alij Epiſcopi; ſi degradandus eſt Diaconus, vel Subdiaconus, vltra proprium Epiſcopum, requiruntur tres alij Epiſcopi: quod ſi degradandus non eſt conſtitutus in ſacris, tunc ſufficit proprius Epiſcopus cum præſentia Capituli, ſecùs ſententia eſt nulla, & tales non tantùm ſunt aſſeſſores, ſed etiam iudices, vnde niſi maior

pars

pars consentiat, sententia contra reum pronunciari non potest: Degradatio autem actualis, siue solennis, quæ nihil aliud est, quàm executio degradationis verbalis, hoc est, cum nō solùm fertur sententia depositionis: verùm etiá ab eo, qui degradādus est, vestes, & singula insignia sui Ordinis, gradatim auferuntur ab Episcopo, priuando reum Ordine, officio, beneficio, & priuilegio clericali, & hæc non requirit prædictū numerum Episcoporum, seu Prælatorum, seu personarum in dignitate ecclesiastica constitutarum.

Clericus degradatus, secundùm iura antiqua, solùm in tribus casibus curiæ seculari venit tradendus. Primò, in crimine hæresis, vbi reus est impœnitens, vel relapsus. Secundò, in falsario literarum Apostolicarum. Tertiò, in eo, qui proprio Episcopo insidiatur cū incorrigibilitate: secundùm verò iura noua additur quartus casus, in quo degradatus tradi debet curiæ seculari, nempè propter homicidium qualificatum, vt si parentem interfecisset, vel iteratum, vt si plura homicidia comisisset.

Degradatus verbaliter tantùm gaudet priuilegio clericali, vnde si quis

talem

talē percutiat, incurrit pęnā Canonis: degradatus aūt actualiter est priuatus priuilegio clericali, & à laico potest iu dicari: verùm Sacerdos degradatus ēt actualiter, si consecret, siue ordinet, tenet: quia per degradationem amittuntur ea, quæ sunt iurisdictionis, & non ea, quæ sunt Ordinis, siue characteris, qui est indelebilis, licet talis grauiter peccaret, & cum huiuscemodi, vt iterū possent exequi suum officium, quod ante degradationem exequebantur, solus Papa dispensat, eosque ad pristinū statum restituere potest: tales tamen, si sūt in sacris, tenentur ad horas canonicas, quia in degradatione, quæ sunt honoris, amittuntur, & quæ sunt oneris, remanent, ne inde reus portet aliquid commodum de iniquitate.

DE DELEGATO.

DElegari est alteri vices suas committere, & hoc facere potest quilibet ordinariam iurisdictionem, seu authoritatem habens, vt Papa, Legatus de latere, Episcopus & Vicarius generalis, quia facit vnum tribunal cū Episcopo. Delegatus à Principe, siue ab habēte authoritatem ordinariam, potest

sub de-

ſubdelegare: delegatus verò ab inferiori, hoc eſt, ab eo, qui non habet authoritatem ordinariam, non poteſt ſubdelegare. Quare delegatus aliquo modo poteſt ſubdelegare, ſed ſubdelegatus ſimpliciter delegare non poteſt: quia talis eſt merus executor delegati.

Legatorum propriè tria ſunt genera, quidam dicuntur Legati laterales, ſeu de latere miſſi, qui iam in cauſis eccleſiaſticis ſunt ſoli Cardinales; quidã dicuntur Legati locales, ſeu nati, ratione ſuæ dignitatis, in qua ex priuilegio ſuæ Eccleſiæ naſcuntur, vt Archiepiſcopus Cantuarienſis, & Salisburgenſis, alijque, quos non opus eſt hic numerare; quidam dicuntur Legati temporales, ſeu communes, vt regulariter omnes miſſi à Papa, à curia, vel ab extra, & tales ordinariè non ſunt Cardinales, ſed Epiſcopi, vel Clerici inferiores.

Legati de latere poſſunt abſoluere percuſſores Clericorum, etiam pro enormi, vt ſecuta mutilatione, ſiue homicidio, in prouincia, & extra, ſubditos, & extraneos, ſeu aliunde venientes, durante eorum legatione.

Item poſſunt confirmare electiones Epiſcoporum, Archiepiſcoporum, & exem-

& exemptorum in prouincia illis decreta,cognoſcere de cauſis motis contra exemptos, conferre beneficia vacātia in terminis ſuæ legationis,nō tamē poſſunt conferre Eccleſias cathedrales neque regulares,neque collegiatas,neque dignitates principaliores, ad quas per electionem venitur,vt eſt dignitas Archidiaconatus,Præpoſiti,& Archipresbyteratus,neque derogare iuripatronatus laicorum , ſed bene eccleſiaſticorum, Legati autem nati,& cōmunes nequeunt hæc præſtare, niſi aliquo peculiari indulto Pontificio ſint ſuffulti.

DE DENVNCIATIONE.

DEnunciatio communiter ponitur triplex,ſcilicet Euangelica,Canonica,& ciuilis. Denunciatio Euangelica, de qua potiſſimum hic intendimus vt debito modo fiat, ſex requiruntur. primò ꝙ denunciandus ſit Chriſtianus, licet etiam infidelis poſſet denunciari, ſi contra legem naturæ, vel illorum in moralibus delinqueret ſiue offenderet. ſecundò quod præcedat ſecreta monitio, vt ſe emendet vel deſiſtat. tertiò quod peccatum non ſit om-

nino

nino occultum, sed quod possit probari per testes, & si vnus tantum esset testis, non posset denunciari ad pęnitentiam imponendam. quartò quod si ad eius monitionem non sequitur emendatio, adhibeat testes qui sciunt, vel cũ quibus potest ipsum conuincere. quintò quod huiusmodi præmissis, si remanet incorrigibilis, denuncietur Superiori seu Iudici. sextò quod denunciãs probet se bis denunciatum monuisse, & quod emendatio non fuerit secuta, prędicta enim sunt obseruanda, vt denunciatio Euangelica debito modo fiat.

Ad denunciationem Euangelicam secundum quòd est solùm fraterna correctio omnes tenentur, quia sic procedit tantum ab actu charitatis, quæ omnes obligat Iure diuino, nec in tali casu prædicta requiruntur, Ad denunciationem verò Euangelicã propriè sumptam, secundum quod distinguitur à fraterna correctione, si agitur de peccato perpetrato, vel etiam perpetrando, quod augmentum, multiplicationem: vel continuationem mali recipit, quilibet si credit fore vtilem, & eam sine graui damno prosequi possit, tenetur de præcepto. At si agitur de peccato

per-

perpetrato, quod non habet multiplicationem, neque continuationem, ad eam solùm tenentur illi, qui habent ex officio: quia hoc procedit ab actu iustitiæ ad instruendum alios exemplo, quod ad superiores pertinet.

Admonitio semper debet præcedere denunciationem Euangelicam, nisi quando peccatum est omnino publicum, & notorium, aut quando tardatio denunciationis inferret nocumentum temporale, vel spirituale proximo, puta proditio Ciuitatis, hæresis, infectio, incendiũ, & huiusmodi: in istis enim casibus sine monitione quis denunciari potest, ac debet. At si inde nullum nocumentum proximo, sed solum peccanti esset subsecuturum, tunc bina monitio semper præcedere debet, vna per monentem solum, altera per monentem adhibitis testibus, quibus possit conuinci ad pœnitentiam ei imponendam. Ad denunciationem Euangelicam si pœnitentia de crimine tantùm quæritur, omnes secundum Inno. admittuntur ad testimonium perhibẽdum: si verò aliquod temporale directè, vel incidenter quæritur, tunc legitimi tantum testes admitti debent.

Si quis infamatur de aliqua re, præcipien-

cipiente Episcopo sub Excommunicatione latę sententiæ, tunc quilibet indistinctè tenetur deponere quicquid scit licet non præcesserit monitio, neq; possit probare: quia tunc talis non venit vt denunciet, sed vt testificetur de eo, quod scit: fallit autem hoc in parentibus & filijs, qui ad testimonium perhibendum aduersus se inuicem, non admittuntur: Si verò non extat infamia contra aliquem, sed quæritur in generali quis fecerit tale quid, sicut communiter obseruatur, tunc monitio debet præcedere secundum ordinem Euangelicum vt se emendet, vel restituat, vel satisfaciat superiori, quod si noluerit, eo casu si sciens potest probare, tenetur reuelare, aliter esset excommunicatus: secus si probare non posset, & ratio est, quia tunc requiritur vt denunciator, non vt testis, quod est notandum, cum hoc sæpe accidat. Quare quando dicitur: Qui scit, intelligitur de sciẽtia probabili: At si superior esset talis, qui sibi id secretè tanquàm Patri, & non Iudici dici vellet, posset reuelari, sed quoniam communiter inquirunt, vt iudicialiter procedant: propterea quis non tenetur nisi de eo, quod probare potest.

DE

DE DIGNITATE.

Dignitas ecclesiastica, officium, & personatus inter se sic differunt, quòd Dignitas ecclesiastica, est administratio rerum ecclesiasticarum cum iurisdictione in foro exteriori, etiam in modicis causis, vt Episcopatus, abbatialis ordo, & prioratus. Officium est administratio rerum ecclesiasticarum sine iurisdictione, vt Sacrista, Syndicus Ecclesiæ, & Ædituus. Personatus neutrum in se habet, neque administrationem, neque iurisdictionem, sed dũtaxat prærogatiuam, puta in choro, siue in dandis votis, vt canonicatus.

Dignitates, quæ habent honorẽ annexum, & administrationem præcisè, vt thesauriatus, & syndicatus Ecclesiæ, possunt appeti, & quæri absque peccato, dummodò tales sint idonei, & finis sit bonus, nempè quòd homo eas quęrat ad sustẽtationem suam, & aliorũm vtilitatem, dignitates verò, quæ habẽt annexum honorem cum administratione, & iurisdictione, vt Episcopatus, prælatura, non possunt appeti, minus quęri licitè, quia ad dignitates ecclesiasticas nullus est dignus, nisi per gratiam

tiam Dei, quam nemo ſcit habere: ſecundum quid tamen vt ſi eſſet dignus, vel vt alijs poſſet prodeſſe, aliquis dignitates eccleſiaſticas, abſque peccato deſiderare poteſt.

In promouendis ad dignitates eccleſiaſticas, ſecundùm iura, certa ętas requiritur. Ad Epiſcopatum ætas triginta annorum completiuè, ad Abbatialem, & Prioratum ætas viginti quinq; annorum requiritur. Cum habentibus autem defectum in ætate, vt promoueantur in Epiſcopos, ſolus Papa diſpenſat, in defectu ſuper ætate, quo ad alias dignitates ſine cura. Epiſcopus poteſt diſpenſare cum eo, qui compleuit vigeſimum annum, item in defectu, Ordinis in dignitatibus Epiſcopatui inferioribus, ſcilicet, vt ille, qui non eſt Sacerdos, ad Abbatiam aſſumatur: verùm cum habentibus defectum in ætate, quo ad Ordines ſuſcipiendos. Epiſcopus diſpenſare non poteſt. Officium temporale, ſiue ſit ſeculare, ſiue eccleſiaſticum, poteſt pretio appeti, & pro illo pecunia dari, vt pro ſyndicatu, & pro clericatu cameræ, vbi duo concurrunt: primò, quòd detur publicè, quia clandeſtinè iura prohibent aliquid dare: ſecundò, quòd

talis ſit idoneus, & per illud officium cupiat alteri prodeſſe, vel ſibi ſine iactura alterius.

DE DISPENSATIONE.

DIſpenſatio eſt rigoris iuris relaxatio canonicè facta per eum, ad quem ſpectat: vnde qui diſpenſant, ſiue licentiam veniendi contra legem dant ſine cauſa rationabili, peccant, & tales potius diſſipatores, quàm diſpenſatores dici deberent, pariter qui ex falſa cauſa, vel tacita varietate diſpenſationem impetrant, peccant, & diſpenſatio ſic obtenta, nulla eſt. Cauſæ autẽ iuſtè diſpenſandi in genere ponuntur ſeptem, ſcilicet, tempus, vtilitas, qualitas perſonæ, neceſſitas, pietas euentus rei, & ſcandalum multitudinis: tamen caueudum eſt, ne quis alatur in ſcandalo.

Papa in his, quæ ſunt iuris diuini, puta in voto, & iuramento, abſque cauſa iuſta, diſpenſare non poteſt, in his verò, quæ ſunt iuris poſitiui, Papa poteſt diſpenſare ſine cauſa, ita vt ille, cũ quo diſpenſatum eſt, ſit tutus in conſciẽtia: quia eius eſt deſtruere legẽ, cuius eſt condere, ſed inferior abſque cogni-

gnitione cauſæ, non poteſt diſpenſare, ſecus venit puniendus, ex quo egit contra legem, quam & ipſe ſeruare tenetur.

Super defectu ætatis, vt quis minor triginta annis promoueatur ad dignitatem epiſcopalem, vel minor viginti quinque ad beneficium curatum, ſolus Papa diſpenſat: ſuper verò defectu ætatis, quo ad alias dignitates ſine cura, Epiſcopus poteſt diſpenſare, cum eo, qui compleuit vigeſimum annum, & cum illegitimo in beneficio ſimplici. Item poteſt Epiſcopus diſpenſare ſuper defectu Ordinis in dignitatibus epiſcopali inferioribus, puta vt ille, qui non eſt Sacerdos, ad Abbatiam aſſumatur: at ſuper defectu ętatis, quo ad Ordines ſuſcipiendos, Epiſcopus diſpēſare nequit, neque cum illegitimo, in beneficio curato; & ad dignitates eccleſiaſticas: ſed in his ſolus Papa diſpenſat.

Caſus præcipui, in quibus Epiſcopus diſpenſare non poteſt, ponuntur decem. Primò, non poteſt diſpenſare cum homicida, vt poſſit promoueri ad Ordines ſacros, ſiue homicidium fuerit cum peccato, ſiue abſque peccato, neque cum promoto in officio. Secun-

dò, cum ſimoniaco ratione Ordinis, vel beneficij. Tertiò, cum Clerico ſuſpenſo, vel excommunicato, qui ſe diuinis ingeſſit. Quartò, cum Clerico, qui excommunicatus recurrit ad magiſtratum ſecularem, contempto eccleſiaſtico iudice. Quinto cum bigamo, & maritis viduarū corruptarum, vt promoueantur ad ordines ſacros. Sextò, cum Clerico non ordinato, miniſtrante cum ſolemni apparatu. Septimo, cū Clerico promoto per ſaltum ad Ordines. Octauò cum eo, qui Ordinem furtiuè ſuſcepit. Nonò, cum Clerico ordinato extra tempora, vèl ab allieno Epiſcopo ſine indulto, & dimiſſorio. Decimò, Epiſcopus non poteſt diſpenſare cum excommunicato ſuſcipiente Ordines ſacros: in his enim caſibus ordinariè ſolus Papa diſpenſat.

Abbas poteſt diſpenſare cum ſuis ſubditis in octo caſibus. Primò, cum nouitio, vt promoueatur ad Ordines ſacros. Secundò, cum apoſtata, vt miniſtrare poſſit, & ad alios Ordines aſcendere, niſi fuerit ordinatus in apoſtaſia. Tertiò, cum illegitimo intrante monaſterium, vt promoueatur ad Ordines: non tamen ad Prælaturas. Quartò, vt non confiteantur, & ſacram Synaxim ſin-

ſingulis menſibus ſumant. Quintò, cum monacho, vt fiat Capellanus Eccleſiæ Parochialis, vbi accedit Epiſcopi, & populi conſenſus. Sextò, cum monacho in ieiunijs cibis, eſu carnium, ſilentio, & alijs ſpectantibus ad regulã, præterquàm in tribus votis. Septimò, cum monacho ſuper irregularitate: Octauò, in obſeruantijs regulæ, ſaltem in ijs, quæ non ſunt de ſubſtantia.

DE DIVORTIO.

Diuortium eſt viri ab vxore, vel vxoris à viro ſeparatio, & ſicut Matrimonium verum duplex eſt: ratum, quod eſt cõtractum legitimè per verba de præſenti, & conſummatum, quod eſt contractum legitimè per verba de præſenti, accedente copula carnali: ita & eius ſeparatio duplex eſt, vna quo ad conuerſationem coniugalem, hoc eſt, quo ad thorum, cohabitationem; altera, quo ad vinculum, ſeu fœdus Matrimonij, Matrimonium ratum, quo ad vinculum, poteſt ſolui atque dirimi dupliciter, ſcilicet: per mortem naturalem, & per mortem ciuilẽ, hoc eſt, per profeſſionem tacitam, vel expreſſam religionis approbatæ, ita vt

remanens in feculo, poſſit liberè cum alio contrahere: Matrimonium verò conſummatum, quantum ad vinculũ, non poteſt ſolui, niſi per mortem naturalem, iuxta illud Matth. 19. & Marc. 10. Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet: Quantum autem ad conuerſationem coniugalem, vtrunque Matrimonium, tàm ratum, quàm conſummatum, quatuor ob cauſas ſeparari poteſt, ſeu ſeparationem, ſecundùm iura, admittit. Primò, propter adulteriũ, quo caſu mulier dotem, & vir donationem propter nuptias perdit. Secundò, propter periculum, vt ſi vnus coniugum, vitæ alterius inſidiatur, vel alterum ad aliquod peccatum trahere nititur. Tertiò, propter hæreſim. Quartò, propter religionis ingreſſum mutuo conſenſu.

Separatio Matrimonij conſummati, quo ad conuerſationem coniugalẽ ratione adulterij, ſi eſt publicum, ita vt adulter maneat com adultera, vel è contrà, poteſt fieri authoritate innocentis coniugis, non cohabitando ei, & debitum coniugale negando: ſi verò adulterium non ſit notorium, ſeparatio, quo ad cohabitationem, non poteſt fieri ſine authoritate, & iudicio Eccleſiæ, & altero inſtante tenetur cohabita-

bitare, nisi probet adulterium in octo dies: quo vero ad thorum separatio fieri potest propria authoritate, vbi innocenti constat de adulterio alterius coniugis: Verum septem ponuntur casus, in quibus vir non potest vxorem adulteram repellere,& è contrà. Primò, si vir sciuit,& non prohibuit, cùm tamē potuerit. Secundò, si credens probabiliter mortem viri, alteri nupsit, nam eo casu vir rediens tenetur eam recipere, nisi scienter steterit cum secundo post aduentum primi. Tertiò, si fuit cognita latenter ab aliquo, quem virum proprium credebat. Quartò, si fuit vi oppressa. Quinto, si post adulterium eam sibi reconciliauit. Sextò, si vir infidelis vxori infideli det libellum repudij, illaque nubat secundò, posteà vterque conuertatur ad fidem, primus tenetur eam etiam cognitam à secundo recipere. Septimò, si vir & ipse est adulteratus, quamuis occultè, eam tuta consciētia dimittere non potest, quia & si in tali casu vxori desit probatio, tamen non ei deficit ius excipiendi. In his ergo septem casibus, vir absque peccato, non potest vxorem adulteram dimittere, neque quo ad cohabitationem, neque quo ad thorum.

Vt hæc doctrina clarior reddatur, sex noto. Primò, quòd in iure nomine Diuortij, nedum venit dissolutio Matrimonij, quæ vtroque coniuge viuente contingit: sed etiam simplex thori separatio. Secundò noto, quòd Matrimonium legitimè contractum regulariter dissolui non potest: tamen copula carnali non secuta, soluitur per ingressum religionis approbatæ facta professione, ita vt remanens in seculo, possit alteri liberè nubere, per susceptionem verò sacri Ordinis, Matrimonium cõtractum, etiam non consummatũ, non dissoluitur. Tertiò noto, quòd ob fornicationem carnalem, vel spiritualem, non soluitur legitimum Matrimoniũ, sed Matrimonij remanente Sacramento, thori tantùm fit separatio. Quartò noto, quòd facta separatione thori, ob fornicationem carnalem, post emendationem, coniuges se recipere non compelluntur, secus si ob spiritualem fornicationem facta sit separatio, nam eo casu si fornicatus spiritualiter ab infidelitate reuertatur, cogetur, quę in fide remansit, illum resumere. Quintò noto, quòd vxor credens virum suum esse mortuum, ingressa monasterium, à viro reuersa educta, post obitum viri,

ri, vt ad monasterium redeat, cogi nō potest. Sextò noto, quòd vxor non plenè certificata de morte sui viri, quamuis ille diutissimè in peregrinatione commoretur, vel ab hostibus captus nuncietur, ad alia vota conuolare non potest, donec certum nuncium de viri morte receperit, de quo in iudicio constare debet.

DE DOMINICA.

DOminica dies, qui in honorem atque gaudium Resurrectionis Saluatoris nostri celebratur, Sabbatho succedit, non quidem constitutione diuina, sed ecclesiastica. Præcepta antiquæ legis erant triplicis generis: ceremonialia, quæ modò cessant: iudicialia, quæ iam possunt, & non possunt à nobis obseruari; moralia, quæ & nunc ad eorum obseruantiam nos obligant: præceptum autem de sanctificatione Sabbathi, partim fuit morale, partim cæremoniale; morale, quantum ad hoc, quod aliquando vacandum sit cultui diuino; cæremoniale, quo ad diem taxatam, ratione primi præceptum de sanctificatione Sabbathi, non potuit mutari, sed benè ratione secundi, sicut

factum eſt.

Sabbathum in noua lege fuit mutatum in Dominicam, quæ dies eſt plena myſterijs: nam tali die opus creationis ſumpſit exordium, Geneſ. 1. tali die fuit reſurrectio Chriſti, per quam mundus eſt recreatus, Mar. 16. tali die datus fuit Spiritus ſanctus, Actor. 2. item Sabbathum fuit mutatum in Dominicam, ne videamur iudaizare: vnde ſicut Iudæi in veteri lege, Sabbathum obſeruabant in memoriam beneficij creationis, ita nunc nos Dominicam ſanctificamus in memoriam Redemptionis noſtræ.

Feſta indicere poteſt Eccleſia, Princeps, & ciuitas: feſta indicta ab Eccleſia violare peccatum eſt: feſta autem indicta à magiſtratu ſeculari violare, non eſt peccatum, licet tales pœnam incurrant, quia ad magiſtratum ſecularem non pertinet feſta inſtituere, minus præcipere. Quare violatores feſti indicti à magiſtratu ſeculari, pœnam tantùm incurrunt ſed violatores feſti indicti ab Eccleſia, pœnam & culpam ſimul incurrunt.

Diebus feſtis homo nedum à peccatis, ſed etiam ab operibus mechanicis, à formatione proceſſuum, à pronuncia-

tione

tione ſententiæ iudicialis, à condem-
nationibus ad pœnam maximè mor-
tis, à iuramentis iudicialibus, abſtinē-
dum eſt, ſecus facientes peccant: opera
tamen ſpiritualia, vt docere verbo, vel
ſcripto exercere diebus feſtis, non eſt
prohibitum, quinimò, nec opus corpo
rale neceſſarium, vt coctio ciborum,
& bellum cauſa defenſionis. Opus ſer-
uile facere die feſto non licet, pro lu-
cro conſequendo principaliter, ſed be-
nè pro damno euitando, & quo ad ſe,
& quo ad proximum.

Diebus feſtis facere opus ſeruile or-
dinatum ad lucrum, eſt peccatum mor
tale, niſi vnum ex quatuor his excuſet:
primò, modicitas rei: ſecundò, neceſſi-
tas operis: tertiò, pietas cordis, vt ſi pro
Dei honore, vel pauperum ſuffragio.
quartò, vtilitas publica, vt ædificatio
pontis. Diebus feſtis ab operibus me-
chanicis abſtinendum eſt, & quinque
potiſſimùm inſiſtendum venit. primò,
vacandum eſt Deo in pſalmis, canticis
ſpiritualibus, hymn. ſecundò orationi.
tertiò audientiæ prædicationis. quartò
compunctioni, & contritioni peccato-
rum. quintò, vacandum eſt audientiæ
ſacræ Miſſæ.

DE DONATIONE.

DOnatio eſt collatio rei licitè ex mera liberalitate, ſeu remunerationis gratia facta, quæ in iure his prohibetur, videlicet: amentibus, furioſis, prodigis, minoribus viginti quinque annis, filijsfamilias, ſeruis, religioſis, ac monachis, qui nihil proprij habent, Prælatis regularibus, vxoribus, quæ vltra dotem nihil habent, criminoſis, qui crimen capitale commiſerunt, & hæreticis, quorum bona ipſo iure ſunt confiſcata, raptoribus, furibus, & debitoribus: iſti enim ſunt, qui ſecundùm iura, donare prohibentur, propterea nihil alicuius momenti ab eis, tuta conſcientia, accipi poteſt.

Donatio remuneratiua legitimè facta, ratione ingratitudinis, in quinque caſibus reuocari poteſt. primò, ſi ille, cui facta eſt donatio, atroces iniurias donatori intulit. ſecundò, ſi manus impias in donatorem iniecit. tertiò, ſi graue damnum rebus donatoris intulit. quartò, ſi attentauit inferri donatori periculum vitæ, quamuis effectus non ſit ſecutus. quintò, ſi ille, cui facta eſt donatio, conditionem, appoſitam non

impleuit: Verùm reuocatio donationis in prædictis casibus, licet possit fieri per donatorem, non tamen per eius hæredes: quia ius reuocandi donationem est personale, propterea non transit ad hæredes donataris, vt possint reuocare, neque ad hæredes donatarij, vt ab eis reuocari possit, vbi causa fuit nota donatori, secus si eam ignorauit: nã eo casu hæredes donatoris possunt agere contra donatarium, seu eius hæredes ad reuocationem, maximè si donatarius cognouisset carnaliter vxorem donatoris ipso viuente, sed ignorante: quia ex quo ignorauit, tacuisse non dicitur.

Donatio causa mortis est ad instar legatorum: nam in vtroque est vltima voluntas, vtrunque quinarium numerum testium requirit, vtrunque non exigit insinuationem, & vtrunque non tenet, seu non est perfectum, nisi morte secuta. Hæc donatio tribus modis reuocari potest. primò, si donatarius moriatur ante donationem. secundò, si donatorem pœnitet donasse, secus de donatione, quę dicitur inter viuos. tertiò, cessante conditione, sub qua donatio facta fuit.

DE DOTE.

DOs eſt, quod datur viro ab vxore, vel ab alio eius nomine, pro oneribus Matrimonij ſuſtinendis. Pater ſecundum iura, tenetur dotare filiam, non ſolùm legitimam, ſed etiam naturalem, non obſtante, quòd filia nupſerit parente inuito: quia filia, ſiue filius conſtitutus in debita ætate, contrahens Matrimonium patre inuito, vtitur permiſſione canonica: nam, ſecundùm iura, conſenſus parentum ad contractum Matrimonij, non requiritur de neceſſitate, ſed benè de decentia atque honeſtate, tamen ſi filia elegiſſet ſibi turpem vitam, pater poſſet eam ex hæredare, pater eo caſu non tenetur dotare filiam, ſecus ſemper tenetur, etiãſi abſque eius conſenſu contraxit, & maximè ſi poſt vigeſimum quintum annum: quia in tali caſu pater videtur culpabilis, ex quo tanto tempore diſtulit, eam collocare: frater etiam, ſecundùm iura, tenetur dotare ſororem, quoniam cauſa dotis in iure eſt fauorabilior, quàm cauſa alimentorum, ſed frater tenetur dare ſorori alimenta: ergo à fortiori dotem, quæ doctrina non

tan-

tantùm in laicis, ſed etiam in Clericis habet locum, qui ex patrimonio, vel ſi patrimonium non habent, de redditibus Eccleſiæ ſorores dotare debent.

Dos ſiue donatio facta propter nuptias, in quatuor caſibus amittitur. Primò, propter adulterium ſecuta tamen ſeparatione, quo ad conuerſationem coniugalem, facta per iudicem ecclesiaſticum, vel ab innocente coniuge, vbi adulterium eſt notorium. Secundò, ſi vxor ingreditur balneum, cum alieno viro, perdit dotem, & vir ingrediens cum aliena vxore, perdit donationem. Tertio, ſi coniuges ſcienter contraxerunt in gradibus iure prohibitis, & tunc dos, & donatio cedunt fiſco. Quartò, propter hæreſim.

Dotis in iure multa ſunt priuilegia. primò, quòd omnia bona mariti ſunt hipotecata pro dote. ſecundò, quòd propter maleficium viri, etiam propter crimen læſæ maieſtatis non perditur. tertiò, quòd præponitur omnibus creditoribus, etiã prioribus. quartò, quod eſt fori eccleſiaſtici: quia habens cognoſcere de principali, habet cognoſcere, & de acceſſorio: ſed Eccleſia habet cognoſcere de Matrimonio,

quod est principale, ergo, & de dote, quæ ad illud accedit. Quintò, quòd vir redactus ad inopiam, potest dare dotem ad lucrum sine vsura pro parte honesta. Sextò, quòd fundus dotis non potest alienari: Quinimò dos in iure est res adeò priuilegiata, vt neque per hæresim viri confiscati possit: nisi scienter contraxerit cum hæretico.

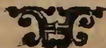
DE DVELLO.

Duellum dictum est quasi duorũ bellum, seu pugna, quod alio nomine dicitur monomachia: verùm nõ omnis pugna duorum propriè dicitur duellum, sed solùm pugna duorum, facta ad cuius rei probationem, quod est prohibitum nedum iure canonico, sed etiam iure diuino, quia sic est Deum tentare, quod Dominus prohibet. Matthæi 4. dicens: Non tentabis Dominũ Deum tuum; iure canonico, quoniam vt docet D. Thomas 2.2. quæst. 95. art. vlt. eadem est ratio de lege duellorum, & de iudicio ferri candentis, atque aquæ bullientis, quæ iam omninò sunt prohibita.

Duellum semper est peccatum mortale, quando est cum periculo vitæ, &

mem-

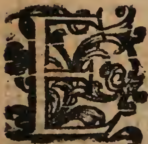
membrorum, ſecus quando eſt abſque periculo vitæ,& membrorum. In duello peccant mortaliter, primò duellantes,ſiue offerant,ſiue ſponte illud ſuſcipiant. ſecundò iudices deferentes illud, ſeu præſtantes authoritatem. tertiò aſſeſſores. quartò dantes conſilium, auxilium, vel fauorem. quintò Sacerdotes dantes benedictionem talibus. ſextò admittentes illud in ſua ditione, cùm poſſint obuiare. ſeptimò inſpicientes, ex quo ſibi placent in eo, quod de ſe eſt mortale,& nunc, iuxta decretum ſacri Concilij Tridentini ſeſſ. 25. de reformat. cap. 19. permittentes duella, patrini, ſpectatores, & duellantes ſunt excommunicati,talesq; morientes in duello, priuantur ſepultura eccleſiaſtica.

DE

DE EBRIETATE.

Brietas est priuatio vsus rationis ad tempus, ex immoderato potu vini, vel alterius rei potabilis, & est peccatum mortale, vbi quis volens & scienter inebriatur, 1. Corin. 6. Ebriosi regnum Dei non possidebunt: nam tales per ebrietatem, non tantum priuant se vsu rationis, sed etiam se exponunt periculo peccandi, ad Ephes. 5. Nolite, inquit Apostolus, inebriari vino, in quo est luxuria: neque excusatur aliquis dicendo, id fecisse gratia sanitatis, quia vt docet D. Paulus ad Rom. 3. non sunt facienda mala, vt veniant bona.

Ebrietas totalis si fuit sine culpa, puta si quis lassus ex itinere, non animaduertẽs fortitudinem vini, fieret ebrius, volens sitim extinguere, excusat hominem à peccato sequenti in ea commisso: si verò ebrietas fuit cum culpa, non excu-

excusat à toto, sed benè aliqualiter minuit peccatum, & quātum ad culpam, & quantum ad pœnam, ex quo talis sic peccans, nempe constitutus in ebrietate, non habet integrum vsum rationis, propterea ebrietas minuit aliqualiter peccatum commissum in ea, quo ad culpam. item quo ad pœnam, quia illud imputatur ad pœnam, quod ex culpa immediatè procedit, non aūt quod mediatè, sicut in casu nostro, vt homicidio commisso in ebrietate, accipimus causam immediatam, & est priuatio vsus rationis, accipimus causam mediatam, & est superflua potatio.

DE ECCLESIA.

Ecclesia vox Græca, Latinè conuocatio, & est duplex, spiritualis, & materialis. Ecclesia spiritualis idem est, quod populus adunatus in Dei cultum. Ecclesia autem materialis est locus, in quo Christi fideles conueniunt propter diuinum cultum. Ecclesia spiritualis duplex est, vniuersalis, id est, totus populus per orbem diffusus, Deo per fidem vnitus, & specialis, hoc est, populus Deo vnitus, non solū per fidē, sed etiam per charitatē, & hæc adhuc du-

duplex est,triumphans,& militans. Ecclesia triumphans est populus Deo vnitus per gloriam: Ecclesia autem militans, est populus Deo vnitus per gratiam.

Ecclesia Christi in terris in his, quæ spectant ad fidem,vel ad mores, errare non potest. primò, quia Christus pro ea orauit,ne fides eius deficiat, vt habetur Luc.22.secundò, quia doctrina Ecclesiæ est doctrina Spiritus sancti, Ioann.14.Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia.tertiò, quia Ecclesiæ continuò assistit Spiritus sanctus, Ioan.14. Ego rogabo Patrem,& alium Paracletum dabit vobis,vt maneat vobiscum in æternum: hinc Apostolus 1. ad Timoth. 3. Ecclesiam columnam, & firmamentum veritatis appellat. Quare Ecclesia Christi in necessarijs ad salutem,vt sunt fides, & mores, errare non potest:in alijs verò,quia Ecclesia sequitur humanam opinionem, siue hominum testimonio innititur, cui sæpè falsum subest,potest errare.

Ecclesia quadrupliciter sumitur:Primo,formaliter & verè, sic Ecclesia accepta est omnis populus fidelis per totum orbem diffusus, Christo vnitus

per

per fidem & charitatem. secundo, formaliter, & repræsentatiuè, sic Ecclesia accepta est Concilium generale legitimè congregatum. tertiò virtualiter, & formaliter simul, & est Ecclesia Romana, quæ est caput omnium Ecclesiarũ, virtualiter continens authoritatem totius Ecclesiæ. quartò virtualiter, & repræsentatiuè simul, sic Ecclesia accepta, est collegium Cardinalium, cum summo Pontifice, modo quando dicitur Ecclesia in his, quæ concernunt fidem, & mores, errare non potest, intellige de Ecclesia, prædictis quatuor modis accepta.

Ecclesia materialis, de qua Apostolus 1. ad Tim. 4. Volo, inquit, in Ecclesia orationes fieri, est locus publicus, authoritate Episcopali constitutus, & consecratus, in quo fideles conueniunt ad percipienda fidei Sacramenta: vnde ad esse Ecclesię materialis tria requiruntur. primò, quòd sit ab Episcopo fundata. secundò, quòd sit facta ad percipienda ibi Sacramenta. tertiò, quòd sit consecrata, secus non Ecclesia, sed basilica dicitur, vel oratorium, quod authoritate priuata in domo propria fieri potest: tamen in eis celebrare non licet, vt habetur in Conc. Trid. sess. 22.

de-

decreto de obseruandis, & euitandis in celebratione Missæ.

Ecclesia in tribus casibus indiget consecratione. Primo, quando nulla probatio seu signum apparet, quòd fuerit consecrata. Secundo, si Ecclesia fuit combusta. Tertio, quando parietes Ecclesiæ, vel in toto, vel in parte corruerunt. In quinque verò casibus Ecclesia polluta indiget reconciliatione. Primo, propter homicidium in ea perpetratum, cum voluntaria irreuerentia occidentis, etiam absque sanguinis effusione, vt si fur suspenderetur in Ecclesia: Secundo, propter effusionem sanguinis, si sit magna, iniuriosa, & voluntariè facta. Tertio, propter effusionem seminis humani, si sit magna, & facta cum voluntaria irreuerentia. Quarto, propter sepulturam hæreticorum, excommunicati & infidelis. Quinto, quã do Ecclesia fuit consecrata ab Episcopo hæretico, vel excommunicato. Verum consecratio Ecclesiæ soli Episcopo conuenit: reconciliatio verò simplici Sacerdoti committi potest, quæ tamen fieri debet cum aqua lustrali Episcopali.

DE

DE ELECTIONE.

Electio canonica est alicuius personæ ad dignitatem vocatio, quæ de iure communi ad Collegium, seu Capitulum pertinet. Ab actu electionis in locis regularibus vndecim genera personarum repelluntur: primo, priuati potestate eligendi. secundo, cóuersi. tertio, non professi, tacitè, vel expressè. quarto, qui non sunt Subdiaconi, tales non habent votum in Capitulo, tàm in secularibus, quàm regularibus Ecclesijs. Quinto, excommunicati maiori excommunicatione, secus si minori, quæ excludit ab actu electionis tantùm passiuè. sexto, suspensi ab officio. septimo, qui scienter celebrarunt in loco interdicto. octauo, qui scienter elegerunt indignum, tales pro ea vice sunt priuati potestate eligendi. nono, minores quatuordecim annis. decimo, qui per laicalem abusum elegerunt. vndecimo, non eligentes intra tempus statutum, secundum iura: isti enim sunt, qui in iure ab actu electionis repelluntur.

Ad hoc, quod aliquis sit eligibilis, septem in eo desiderantur, quorum sex

sunt

ſunt communia Clericis ſecularibus, & regularibus. primò requiritur, quòd eligibilis ſit debitæ ætatis. ſecundò, ꝙ ſit legitimè natus. tertiò, quòd non ſit excommunicatus, nec minori excommunicatione. quartò, quòd non ſit ſuſpenſus, neque interdictus. quintò, ꝙ ſit debitæ literaturæ. ſextò, quòd non habeat impedimentum circa Ordines ſuſcipiendos. ſeptimò, quòd eſt proprium regularium, vt ſi profeſſus, licet nouitius poſſit eligi in Epiſcopum: ꝙ ſi electio facta ſit de eo, qui habet aliquod prædictorum impedimentorũ, ipſo iure eſt nulla, vel ſi maior pars Capituli, ſeu electorum non conſenſerit, licet in electione ſummi Pontificis, vt teneat, non ſufficiat, quòd maior pars collegij Cardinalium conſentiat: ſed requiritur, quòd duæ partes electorum conſentiat electioni de aliquo factæ, vt Papa habeatur: vnde quando dicitur, vt electio ſit canonica, requiritur, quòd maior pars in electum conſenſerit, non debet intelligi reſpectu minorum, hoc eſt, quòd ille ſit canonicè electus, qui habet plura vota, ſed reſpectu totius Capituli, ita vt ille dicatur canonicè electus, qui vltra medietatem vota eligentium habuit.

Tem-

Tempus iure ſtatutum electioni celebrandæ in cathedralibus, & regularibus Eccleſijs, ceſſante impedimento legitimo, eſt ſpacium trium menſium, ſecus electio deuoluitur ad Superiorem proximum, qui ſi & ipſe intra tres menſes non proſpexerit, deuoluitur ad aliũ Superiorem, vſque ad Papam, & ibi fit ſtatus, in alijs autem Eccleſijs prouideri debet intra ſex menſes, aliàs prouiſio prædicto modo ad Superiorem deuoluitur. Electores facta electione tenentur petere conſenſum electi intra octo dies, vbi commodè fieri poterit: electus verò requiſitus, tenetur intra menſem præbere conſenſum, ſecus eſt priuatus iure electionis, ſimiliter electio eſt caſſa, ſi electus poſt conſenſum, confirmationem à Superiori intra tres menſes non petit. Tres ſunt formæ traditæ procedendi in electione à iure, ſcilicet: per ſcrutinium, per compromiſſum, & per communem inſpirationẽ, quæ quidem diſpoſitio ſeruanda eſt ſolùm in electione Epiſcoporum, ac aliorum Prælatorum Eccleſiarum collegiatarum: verùm forma procedendi per ſcrutinium, iam eſt magis in vſu, iuxta decretum ſacri Conc. Trid. ſeſſ. 25. de regularibus, cap. 6. nempè per vota ſecreta,

creta, ita vt nomina singulorum eligentium nunquam publicentur, & in eadem decem veniunt obseruanda, vt electio sit canonica: primò, vt fiat per congregatos in vnum: secundò, vt scrutatores assumantur per collegium: tertiò, vt tres, non plures, neque pauciores scrutatores assumantur: quartò, vt scrutatores sint de collegio: quintò, vt vota singulorum exquirantur secretè: sextò, vt excludendi non admittantur, neque admittendi excludantur: septimò, vt vota in communi publicentur: octauò, vt votorum publicatio mox fiat, nullo actu contrario interueniente: nonò, vt per vnum nomine totius Capituli fiat electio per verba singularis numeri, & talis erit is, qui primam vocē habuit, vel is, cui Capitulum commiserit: decimò, vt maior pars Capituli elegerit, & non maior pars respectu minorum.

Electus canonicè in tribus casibus sub pœna peccati mortalis tenetur consentire. primo, quando à Superiore per obedientiam cogitur. secundo, quando probabiliter videt notabile dispendiū, & periculum Ecclesiæ immittere, nisi assentiat. tertio, quando per viam illicitam refugit, abscondendo se quia in

tali

tali caſu videtur reſiſtere Spiritui ſan-
cto,& diuinæ vocationi.

Electio de iure communi ſpectat ad Collegium, ſeu Capitulum: quælibet enim Congregatio approbata habet vt poſſit ſibi eligere Caput, niſi extet conſuetudo, in contrarium, etiam ſi duo vel tres tantum fuerint: nam ius Vniuerſitatis ſicut notant Doctores, in vno ſolo remanere poteſt, alijs omnibus mortuis, vel priuatis iure eligendi, aut ſuſpenſis vel excommunicatis: tunc enim poteſtas eligendi ad pauciores pertinet, quando inquam maior pars eſt inhabilis ad eligendum: in tali caſu minor pars totum Collegium, ſeu Capitulum repræſentat, & facit: quia inhabiles in numero eligentium non veniunt.

Terminus procedendi ad Actum electionis præſertim in Cathedralibus, & regularibus Eccleſijs eſt infra tres menſes, qui terminus abbreuiari poteſt, ſi duæ partes Capituli, ſeu Collegij ſunt præſentes; ſecus autem ſi duæ partes capituli ſunt abſentes, & cauſa coarctationis non aſſignetur, eo caſu expectari debet terminus, deinde ad Actum electionis procedere: nam vno electorum neglecto, & non vocato, ele-

etio non esset Canonica, talis tamen si vult potest illam ratam habere: at quilibet in Ordine subdiaconatus saltem constitutus esse debet, sicut decernit Trident. Syn sess. 22. decreto de refor. cap. 4. vbi legitur. Quicunque in Cathedrali, vel collegiata, seculari, vel regulari Ecclesia diuinis mancipatus officijs, in subdiaconatus Ordine saltem constitutus non sit, vocem in huiusmo di Ecclesijs in Capitulo non habeat, etiam si hoc sibi ab alijs liberè fuerit concessum: Qui autem Cathedralibus siue Parochialibus Ecclesijs pręficiendi sint, & quales esse debeant, eadem sancta synodus sess 7 cap. 1. sess. 22. cap. 2. & sess. 24. cap. 12. statuit.

DE ELEEMOSYNA.

Eleemosyna est opus misericordię, quo datur aliquid indigenti ex compassione propter Deum, & com muniter duplex ponitur, spiritualis & corporalis: quia & defectus proximi, ad quos eleemosyna ordinatur, sunt du plicis generis, quidam ex parte animi, & quidam ex parte corporis. Eleemosyna spiritualis est actus pietatis, quo subuenitur defectibus spiritualib. pro

ximi,

ximi,& huius ſeptem ſunt ſpecies, videlicet: docere ignorantem, conſulere dubitanti, corrigere peccantem, conſolari triſtem, remittere offendenti, onerosos patienter ferre, & pro omnibus orare. Eleemoſyna corporalis eſt actus pietatis, quo ſubuenitur defectibus corporalibus proximi, cuius pariter ſeptē ponuntur ſpecies, ſcilicet: cibare eſurientem, potare ſitientem, viſitare infirmum, redimere captiuum, veſtire nudum, ſuſcipere hoſpites, & ſepelire mortuos; ſex priores ſpecies eleemoſynæ corporalis habentur in Euangelio Matth. 15. ſeptima verò in Tobia, & Nicodemo.

Eleemoſyna cadit ſub præcepto, Eccleſ. 17. Vnicuique mandauit Deus de proximo ſuo, & Luc. 11. quod ſupereſt, inquit Chriſtus, date pauperibus: duobus tamen concurrentibus: ſcilicet neceſſitas in recipiente, & abundantia in dante. Verùm eleemoſyna ſpiritualis triplici ratione, corporali eleemoſynæ præeminet. primo, ratione eius, quod exhibetur, quia eſt donum ſpirituale. ſecundo, ratione eius, cuius ſubuenitur: quia ſpiritus eſt. tertio, ratione actuum, quibus proximo ſubuenitur: quia ſpirituales.

Eleemoſyna ſecundùm quod ordinatur, ad ſatisfaciendum pro propria, vel alterius culpa, eſt actus Pęnitentię, ſeu ſatisfactionis; ſecundùm quod ordinatur, ad releuandam indigentiam proximi, eſt actus miſericordiæ; ſecundùm quòd homo ad illam tenetur ex præcepto, eſt actus iuſtitiæ; ſecundùm quòd procedit ex mera liberalitate, eſt actus liberalitatis; ſecundùm quod ordinatur ad placandum Deum, eleemoſyna habet rationem ſacrificij, & eſt actus latriæ.

Quinque ſunt genera perſonarum, quæ excuſantur ſi non dant eleemoſynam. primò, religioſi, & monachi, qui nihil proprij habent. ſecundò, ſerui & ancillæ, ſi non dant indigentibus de bonis dominorum ſuorum: quia ſcriptum eſt: Prouerb. 3. Honora Deum de tua ſubſtantia. tertiò, filij familias: quartò, vxores, ſi nihil habent præter dotem, quæ datur viro pro ſuſtinendis oneribus Matrimonij. quintò, minores quindecim annis, qui non habent plenam adminiſtrationem, intellige de magna & non de modica eleemoſyna, quam quilibet horum, abſque notabili nocumento tertij, facere poteſt.

Opera ſatisfactoria præcipua in genere

nere ſunt tria: ieiunium, oratio, & eleemoſyna, inter quæ eleemoſyna eſt opus magis ſatisfactorium: quia includit in ſe virtutem orationis, & ieiunij: nam eleemoſyna conſtituit eum, cui datur, debitorem ad orandum, ad ieiunandũ, & ad faciendum alia bona opera pro eo, qui dedit eleemoſynam. Accedunt loca ſacræ Scripturæ, Tob. 4. Eleemoſyna ab omni peccato liberat. Daniel. 4 Peccata tua eleemoſynis redime, & Luc. 11. Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.

DE EPISCOPO.

EPiſcopus ſuperintendens, & inſpector interpretatur: ipſius enim eſt vitam, ac mores tam Cleri, quam Populi ſibi ſubiecti ſpeculiari, & inſpicere: proinde debet eſſe irrepræhenſibilis, cæteriſque exemplo benè, ac ſanctè viuendi, ſicut docet Apoſtolus 1. ad Timoth. 3. Epiſcopum inquit, oportet eſſe irrepræhenſibilem, ſobriũ, prudentem, ornatum, pudicum, hoſpitalem, Doctorem, iuſtum, ſanctum, & continentem: merito quidem cum Epiſcopi in Eccleſia Chriſti Saluat. noſtri

iure diuino, Apostolis succedant, sicut Sacrosancta Tridentina Synodus declarat sess. 23. de sac. ord. cap. 4. Insuper ipsorum sit, animas sibi commissas, pretioso Christi sanguine redemptas, verbo & exemplo pascere, populum concreditum docere, hortari, corripere, & sacramenta Dei, quę animam intus renouant, aut renouationem spiritualem augmentant, vel nouum esse dignè suscipientibus tribuunt, in subiectis perficere.

Episcopi habent plenam potestatem dispensationis sacramentorum, & verbi Dei declarationem: simplices vero Sacerdotes quinque Sacramentorum tantum sunt ministri, videlicet baptismi, Eucharistiæ, Pœnitentiæ, Extremæ Vnctionis, & Matrimonij. Quinimo pleraque alia Episcopi peragere possunt, quarum functionum potestatem, reliqui inferioris ordinis, non habent, vt baptizatos confirmare, sacerdotes ordinare, & alios ordines in Ecclesia creare, Abbates benedicere, Ecclesias, Altaria, Virgines consecrare, ac Sacerdotes in Episcopo ordinare, & consecrare, quæ potestas non est illis communis cum præsbyteris, vt habetur loco citato, sess. 23. can. 7.

Epi-

Episcopis quædam conueniunt ratione dignitatis Episcopalis, vt cognoscere de causa matrimoniali, iniungere pœnitentias publicas, dare indulgentias, & his similia. Quędam eis conueniunt ratione iurisdictionis Episcopalis, vt excommunicare, absoluere in foro iudiciali, beneficia conferre, & alia id genus. Quædam conueniunt Episcopis ratione ordinis Episcopalis, vt confirmare, ordinare, consecrare Ecclesias, & huiusmodi. Quæ competunt Episcopis, primo & secundo modo, possunt committi etiam illis qui sunt inferioris ordinis: secus autem de his, quæ conueniunt Episcopis tertio modo, hoc est ratione ordinis Episcopalis: talia enim illis, qui non sunt Episcopi, committi nequeunt.

Ordo sacerdotum vt testatur Anacletus Christi Martyr, & D. Petri Apostoli Discipulus Epist. sua 3. est bipartitus constitutione diuina in Episcopos, & Præsbyteros: Ordo verò Episcoporum est vnus, licet constitutione Apostolica aliqui Patriarchæ, aliqui Primates, aliqui Archiepiscopi, & aliqui simpliciter Episcopi dicantur: vnde inter hos est sola differentia præeminentiæ, & non ordinis, neque diuinæ potestatis:

inter illos autem, nempe Epiſcopos, & præſbyteros, non ſolum eſt differentia præeminentiæ, ſed etiam ordinis, & diuine poteſtatis, quia Epiſcopi Apoſtolorum, & præſbyteri ſeptuaginta duorum diſcipulorum locum tenent.

Epiſcopatus propriè, ac verè dicitur, & eſt ordo à cœteris diſtinctus: nã Epiſcopus non ſolùm reſpectu corporis Chriſti myſtici habet aliquem actũ & poteſtatem, qua ſimplex ſacerdos nõ gaudet, ſed etiam reſpectu corporis Chriſti veri, hoc eſt in ordine ad ſacramentum Euchariſtiæ, nempe creare præsbyteros, qui hoc ipſum Sacramentum conficiunt: Præcipua inquit D. Dionyſius Areopagita libr. eccleſ. hierarch. ca. 5. actio Epiſcoporum, ad corporis Chriſti conſecrationem, mediatè ſaltem pertinet: munus enim & exercitium ordinis Epiſcopalis verſatur erga eos, qui ad conſecrandum Chriſti corpus diſponuntur, & collocantur, creando, ordinando, & perficiẽdo eos. Itẽ Epiſcopatus eſt propriè Ordo quia imprimit characterem, teſte D. Auguſ. Epiſt. ad Criſpinum Donatiſtam, vbi expreſsè dicit. Epiſcopatum eſſe ordinem, qui iterari non poteſt ſicut baptiſmus, quia habet effectum indelebilem

in eo, qui ordinatur. Confirmatur hæc veritas authoritate D. Dionyſij loco citato vbi dum recenſet ſacratos ordines, commemorat vti principales epiſcopatum, Præsbyteratum, & Diaconatum, qui principales dicuntur, eo quod per impoſitionem manuum conferuntur. Quare Epiſcopatus dicitur, & eſt, propriè, ac verè ordo à cæteris Ordinibus Eccleſiaſticis diſtinctus.

Cauſæ grauiores contra Epiſcopos, quæ depoſitione, aut priuatione dignę ſunt, ab ipſo tantum ſummo Romano Pontifice cognoſci, ac terminari poſſunt: minores verò cauſæ eorundem, in Synodo Prouinciali, iuxta decretum ſacri Conc. Trid. ſeſſ. 24. de refor. ca. 5. cognoſci, ac definiri debent. Quinimo, & cognitio illarum cauſarum, cũ pro criminis qualitate comparere neceſſe eſt, Pontifice maximo pariter eſt reſeruata, vt habetur loco citato ſeſſ. 13. cap. 8. Vnde licet ſecundum iura antiqua cognitio cauſarum Epiſcoporũ Prouincialium, & non earundem definitio, Archiepiſcopis, ſeu Metropolitanis conceſſa erat: tamen iam ſecũdum iura noua, neque cognitio illis permittitur, ſed vtrunq; nempe tam definitio quam cognitio ſedi Apoſtolicę, ſi cauſę

ſunt grauiores, vel Synodo Prouinciali, ſi ſunt minores, expreſsè reſeruantur.

In multis cauſis Epiſcopi tamquàm ſedis Apoſt. delegati ſicut Sacroſancta Trid. Synodus decernit, procedere poſſunt. primò facere, vt in Monaſterijs, vbi commodè fieri poteſt, etiam lectio ſacræ ſcripturæ, & in Eccleſijs Parochialibus, ipſis Monaſterijs ſubiectis, diebus ſaltem Dominicis, feſtis ſolemnibus, ſacra Concio, & Euangelij prædicatio habeatur compellendo Superiores in hoc negligentes, ſeſſ. 5. de reform. cap. 1. & ſequenti. ſecundò poſſunt Eccleſias quaſcunque, & quomodolibet exemptas ſingulis annis viſitare, & opportunis iuris remedijs prouidere, vt Cura animarum, aliaque debita obſequia rectè exerceantur, ſeſſ. 7. cap. 8. tertiò, propter paupertatem Eccleſiarum, vt illarum ſtatutus, vbi ſacra officia Deo miniſtrantur, ex dignitate conſeruetur, poſſunt Epiſcopi tāquam ſedis Apoſtol. delegati facere vniones perpetuas quarumcūque Eccleſiarum Parochialium, & aliorum beneficiorū Curatorum, & non curatorum, ſeſſ. 21. cap. 5. quartò poſſunt regulares quoſcunque viſitare, & punire iuxta illorū inſtituta, vbi Superiores admoniti, vt

ſibi

ſibi ſubditos in officio contineant, ac moderentur, eos intra ſex menſes non viſitauerint, vel correxerint, loco citato cap. 8. Item regularem punire, qui intra clauſtra Monaſterij degit, & extra ea ita notoriè deliquerit, vt populo ſcandalo ſit, niſi à ſuo Superiore intra tempus ab ipſo Epiſcopo pręfigendum ſeuere puniatur, ſeſſ. 25. cap. 14. quintò in his vbi de viſitatione, aut morum correctione agitur, poſſunt procedere ad executionem congruentibus remedijs eorum, quæ ab eis mandata, decreta aut iudicata fuerint, exemptione, inhibitione, appellatione, ſeu quærela ad ſedem Apoſtolicam interpoſita non obſtantibus, ſeſſ. 24. cap. 10. Hæc & alia Epiſcopi tanquam ſedis Apoſtolicæ delegati, præſtare poſſunt.

Epiſcopi quos Spiritus ſanctus Act. 20. poſuit regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo, ſecundum iura hæc præcipuè poſſunt. primò rebelles, ac manifeſtos peccatores excommunicare, ſuſpendere, interdicere, ac alijs pœnis pro criminis qualitate coercere, ſecundo, condere leges, quibus ordo Eccleſiaſticus in diuino cultu cõmodius dirigatur, & populus in vera pietate conſeruetur. tertio dare indul-

gentias, vti diſpenſatores miniſteriorum Dei, 1. Cor. 4. quartò, confirmare baptizatos, ſine quo ſacramento, nullus teſte D. Clemente perfectus Chriſtianus eſſe poteſt, nec habere ſedem inter perfectos, ſi non neceſſitate, ſed incuria, aut voluntate omittitur. quintò, ſacerdotes ordinare, & alios ſacros ordines in Eccleſia Dei creare. ſextò poſſunt committere Clericis inferioribus quæ ſunt iuriſdictionis, nõ tamen quæ ſunt ordinis epiſcopalis. ſeptimò ſedere pro Tribunali in quolibet loco ſuæ diœceſis, exceptis locis exemptis. Octauò cogere religioſos, vt ad proceſſiones publicas vadant, illis exceptis, quã in perpetua clauſura degunt. nonò celebrare vbicunque, celebrarique facere etiam tempore generalis interdicti, niſi ipſe ſit interdictus, vel cauſam interdicti dederit. decimò, diſpenſare in omnibus irregularitatibus, & ſuſpenſionibus prouenientibus ex delicto occulto, ea excepta quæ ex homicidio voluntario oritur, & alijs deductis ad forum contentioſum. vndecimò abſoluere delinquentes quoſcunque ſibi ſubditos ab omnibus caſibus occultis etiã ſedi Apoſtolici reſeruatis. Item in crimine hæreſis in foro conſcientiæ tan-

tum

tum (quod illorum Vicarijs non permittitur) vt habetur in Conci. Trid. sess. 24. decr. de refor. ca. 6. duodecimò, dispensare cum homicida, qui non ex proposito, sed casu, vel vim vi repellendo vt se à morte defenderet, homicidium cõmisit, causa cognita, & probatis precibus, vt ad sacros ordines promoueri possit, & in susceptis ministrare, sess. 14 decreto de refor. capit. 7. decimotertio dispensare in gradibus prohibitis in matrimonio aliàs publicè in facie Ecclesiæ seruatis seruandis cõtracto, quãdo impedimentum fuit, & est occultũ, & separatio sine magno scandalo, atq; periculo fieri non posset, puta si mulier fuisset cognita carnaliter à fratre viri antequam matrimonium contraheretur. decimoquartò Episcopi possunt dispensare etiam in Canone, & Concilio ratione consuetudinis præscriptæ, vel ratione magnæ necessitatis, seu vtilitatis nouiter emergentis, vel quando Ca non dicit, posse fieri dispensationem, licet expresè non dicatur per Episcopum: nam frustratoriè intelligeretur de Papa qui semper potest.

Item Episcopi omnes in sua cuique Diœcesi grauiora quædam crimina præsertim illa, quibus ex-

com-

excommunicationis cenſura annexa eſt, ſibi reſeruare poſſunt: in quibus caſibus ſacerdotes extra art. mortis nihil poſſunt; in art. autem mortis nulla eſt reſeruatio, ideo omnes ſacerdotes quoſlibet pœnitentes à quibuſuis peccatis, & cenſuris abſoluere poſſunt, ſeſſ. 14. ap. 7.

Epiſcopi, vt officio ſuo in quod Deus ipſos poſuit, ſatisfaciant; Inprimis ita mores ſuos omnes componere debent, vt reliqui ab eis frugalitatis, modeſtiæ, continentię, ac humilitatis exẽpla petere poſſunt. ſecundò aſſidue in Dei laudibus incumbere, ſacrificium Miſſæ quolibet ſaltem die Dominico, in quo Deus lucem condidit, & à mortuis reſurrexit, ac Spiritum ſanctum in Diſcipulos effudit, peragere. tertio Seminariorum erectionem, & conſeruationem in illorum Diœceſibus, vt adoleſcentium ætas à teneris annis ad pietatem, & religionem informentur promouere. quarto ſynodum diœceſanam quotannis habere & Diœceſim per ſe ipſos, aut ſi legitimè impediti fuerint per ſuos generales Vicarios viſitare. quinto ſanam orthodoxamque doctrinam expulſis hæreſibus inducere, bonos mores tueri, prauos corrigere, populum

pulum cohortationibus ad religionẽ pacem, innocentiamque accendere. sexto inſtituere per totam illorum Diœceſim viros pios,& idoneos, qui gregẽ eis commiſſum verbo & exemplo paſcant. ſeptimò vti lineis in publico ſuper veſtimentis,niſi ſint religioſi. octauò conſtituere Iudicem laicum ſi habent iuriſdictionem temporalem,& non intereſſe vindictæ ſanguinis. nonò nullum ordinare niſi conſtet de debita ætate,de integritate vitæ, & in literis ſufficientia, minus beneficia indignis conferre. Vide ſuper his Concil. Triden. de reform. ſeſſ. 23 cap. 18. item ſeſſ. 24 cap. 2. & 3. Qui igitur Epiſcopale munus ſuſcipiunt, quæ ſunt ſuæ partes agnoſcant,ac ſe ad labores,& ſollicitudines pro Dei gloria vocatos eſſe intelligant,Et quod de Epiſcopis dicitur intellige etiam de Patriarchis,Primatibus,& Archiepiſcopis, & Metropolitanis,quorum vnus eſt ordo, & eadem diuina poteſtas, & qui nomine Epiſcoporum,in iure veniunt.

Epiſcopi in debito honore tã apud Clerum, quam populum imò & apud Principes haberi debent;ſunt enim veri ſucceſſores Apoſtolorum in Eccleſia Chriſti:ſunt patres & paſtores ſuorum

ſub-

ſubditorum,locum Dei tenentes, ac vices Chriſti in Eccleſia agentes. Hinc ſacroſancta Trid. Synodus ſeſſ. 24. cap. 17. ſacros Canones omnes, Conciliaq; generalia, atque alias Apoſtol. ſanctiones ad dignitatis Epiſcopalis decorē, & grauitatem pertinentes renouando mandat ipſis Epiſcopis, vt tam in Eccleſia quàm foris, ſuum gradum, & Ordinem præ oculis habentes, vbique ſe Patres, & paſtores eſſe meminerint: reliquis verò tam Principibus, quàm cœteris omnibus, vt eos paterno honore, ac debita reuerentia proſequantur. Meritò quidem, quia vt dicit D. Ambroſius in ſuo paſt. Honor, & ſublimitas Epiſcopalis, nullis comparationibus adæquari poteſt. ſi Regum inquit fulgori compares, & Principum diademati, longè inferius hæc erunt, & quaſi metallum ad auri fulgorem comparabis.

DE ÆTATE.

ÆTas certa, ac determinata in multis, ſecundum iura, neceſſariò requiritur, ita vt ante acta non teneant. Primò, in ſponſalibus celebrandis; iuxta communem opinionem, ætas ſeptem

ptem annorum completorum, tàm in mare, quam in fœmina desideratur: Secundò, in Matrimonio contrahendo, fęmina debet esse ætatis duodecim annorum: mas verò quatuordecim, in quo maior ætas requiritur, quia ē principium generationis actiuum. Tertiò in voto professionis religionis approbatæ, ætas sedecim annorum, vt professos obliget, requiritur, iuxta sanctionē Conc. Trid. sess. 25. de regularibus, & monialibus, cap. 15. Quartò, in ordinibus suscipiendis ad primam tonsurā, & ad tres priores minores ordines, ætas septem annorum desideratur, ad Acolytatum ętas duodecim annorum, ad Subdiaconatum viginti duorum annorum, ad Diaconatum viginti triū annorum, ad Præsbyteratum ætas viginti quinque annorum requiritur, vt habetur in Concilio Tridentino, sess. 23. de reformat. capitu. 12. quòd si quis ante dictam ætatem ordinetur, recipit quidem characterem, sed non executionem: vnde talis quoties celebrat solenniter in Ordine suscepto, vsque ad completum tempus, nisi secum sit dispensatum, peccat mortaliter, non tamen fit irregularis. Quintò, in iuramento requiritur pubertas, quæ in

mare

mare incipit post completum decimũ quartum annũ,& in fœmina post duodecimum annum: eadem ætas in testamentis,& in electione sepulturæ requiritur.

Quærenti modò, quomodo cognosci possit, vtrum ætas completa requiratur, vbi non constat de mente statuentis, seu disponentis? Respondetur, quãdo ætas profertur in genitiuo, tunc requiritur, quòd sit completa; quando profertur in ablatiuo cum ista præpositione (in) non requiritur, quod ætas sit completa, sed sufficit, quòd sit inchoata; quando profertur in ablatiuo sine præpositione, tunc requiritur, quòd sit completa: quando profertur in accusatiuo cum ista præpositione (ad) tunc sufficit annum expressum in iure inchoasse: quando demùm ętas profertur in accusatiuo cum verbo significante rem profectã, vt in præpositione (per) vel cum futuro coniunctiui modi, tũc requiritur, quòd sit completa: sed sine tali verbo, si de re fauorabili agatur, sufficit ætatem ibi expressam inchoasse; si de re odiosa, tunc requiritur, quod ætas ibi nominata sit completa. Quare ex his patet, vbi non constat de mente statuentis, quando ętas requiritur completa,

pleta, & quando sufficit eã inchoasse.

Sex ponuntur ætates in mundo, sicut & in homine: prima ætas mundi fuit ad Adam vsq; ad Noe, in qua fuit hominis institutio & lapsus: secunda fuit à Noè, vsque ab Abraham, in qua destructio & reuocatio humani generis per diluuium facta est. tertia fuit ab Abraham, vsque ad Dauid, in qua Circuncisio & Lex data est: quarta à Dauid vsque ad transmigrationem Babilonis, in qua populi Iudæorum captiuatio fuit: quinta à transmigratione Babilonis, vsque ad Christum, in qua eiusdẽ liberatio facta est: sexta à Christo vsque ad finem mundi, in qua redemptio humani generis facta est. Ab exordio mundi secundùm Eusebium Cęsariensem, & diuum Hieronvmum, vsque ad incarnationem Filij Dei, fuerunt anni 5226. Orosius tamen in suis scriptis ad diuum Augustinum, habet, quòd ab Adam vsque ad Christum fuerunt anni 5189.

DE EVCHARISTIA.

EVcharistia vox Græca. Latinè Bona gratia, sic dicta: quia Christum plenum gratiæ in se continet. Euchari-

stia

ſtia eſt Sacramentum nouæ Legis à Chriſto inſtitutum, in ſua vltima cœna, vt legitur apud omnes ſacros Euangeliſtas, in quo tria cadunt, ſicut in cœteris Sacramentis nouæ Paginæ, videlicet ſacramentum, res, res & ſacramẽtum ſimul. In Euchareſtia ſacramentũ tantùm, ſunt ſpecies panis, & vini, res tantùm, eſt vnitas Eccleſiæ cum Chriſto, nutrimentumque vitę ſpiritualis; res & ſacramentum ſimul, eſt corpus Chriſti verum, ibi realiter contentum: quo ad primum, præcipua figura Sacramenti Euchareſtię fuit oblatio Melchiſedech, Gen. 14. quo ad ſecundum, potiſſima figura eius fuit manna, Exod. 16. quo ad tertium, præcipua figura Sacramenti Euchareſtiæ fuit immolatio agni paſchalis, Exo. 12. Chriſtus enim contentus in hoc Sacramento agnus dicitur, Ioann. 1.

Materia Sacramenti Euchariſtiæ, in quantum ſumitur per modum cibi, eſt panis triticeus, aqua naturali confectus, non diſtinguendo. vtrum ſit azymus, vel frumentatus: nam circa materiam Euchariſtiæ neceſſarium eſt, vt panis ſit triticeus, conueniens autem, vt ſit azymus: quia Chriſtus prima die azymorum inſtituit hoc Sacramentum,

tum, vt habetur Matthæi 26. qua die iuſſu Dei nihil fermentatum erat in domibus Iudæorum, Exod. 12. Vnde in pane confecto ex aqua artificiali, puta roſacea, neque in pane hordeaceo, neque in pane exſpeltai, neque in pane ex farre, poteſt confici hoc Sacramentum: in pane tamen ſiliginis tenet, quia ſilico generatur ex tritico ſeminato in agro ſterili: nunquam tamen ex tritico naſcitur ſpelta, ſeu hordeum, ſeu far.

Materia huius Sacramenti, in quantum ſumitur per modum potus, eſt vinum vitis aqua permixtum: in hoc enim liquore Chriſtus confecit, vt habetur Luc. 22. vnde in agreſta, in aceto, & in vua, hoc Sacramentum confici non poteſt, quod ſi in muſto teneret. Mixtio aquæ in calice, non eſt de neceſſitate Sacramenti, ſed ſolùm de neceſſitate præcepti, ad deſignandum effectum huius Sacramenti, qui eſt vnitas, ſeu incorporatio populi cum Chriſto, & ratione miſterij: quia hoc Sacramentum eſt commemoratiuum paſſionis CHRISTI, ex cuius latere, vt habetur Ioannem decimum nonum exiuit ſanguis, & aqua.

For-

Forma conſecrationis panis eſt iſta: Hoc eſt enim corpus meum, quæ dicitur conueniens ex quo exprimit, quod fit in Sacramento, nempè conuerſionẽ ſubſtantiæ panis in ſubſtantiam corporis Chriſti: verùm dictio illa enim nõ eſt de ſubſtantia formæ, proptereà illa omiſſa, conſecratio tenet, licet celebrans eam ex negligentia, vel ex contemptu omittens, peccet mortaliter. Dicitur in forma conſecrationis panis, Hoc eſt, & nõ dicitur, Hoc fit, quia hæc conuerſio ſacramentalis non eſt ſucceſſiua, ſed inſtantanea: nam hæc conuerſio in Sacramento, non fit operatione humana, ſed virtute diuina, quæ operatur in inſtanti.

Forma conſecrationis vini eſt iſta: Hic eſt enim calix ſanguinis mei, noui & æterni teſtamenti, myſterium fidei: qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum; Verùm ſecundum communem opinione Doctorum, quatuor illa verba, ſcilicet; calix, æterni, myſterium, & fidei, non ſunt de ſubſtantia formæ conſecrationis vini, Græci enim ſine his conſecrant, & verè conficiunt. Quinimò ſecundùm aliquos, inter quos eſt Caietanus ſolùm hæc quatuor verba, nempè:

Hic

Hic eſt ſanguis meus: ſunt de ſubſtantia formæ: quandoquidem illa dicitur perfecta forma Sacramenti, quæ exprimit quod in eo fit: ſed quatuor verba recitata exprimunt quod fit in Sacramento, conuerſionem, ſcilicet, vini in ſanguinem Chriſti: ergo ſubſtantia formæ conſecrationis vini in his verbis conſiſtit: tamen Sacerdos, qui deuiat à forma accepta, & approbata vniuerſaliter ab Eccleſia, peccat mortaliter.

In Sacramento Euchariſtiæ, vt docet D. Thomas 4. ſentent. & 3. part. ſuæ Summæ, ſeptem præcipua ſunt admiratione digna: Primum, quòd corpus Chriſti exiſtens in cœlo localiter, incipit eſſe in Altari abſque ſui mutatione; ſed per alterius conuerſionem in ipsũ. Secundum, quòd ſubſtantia panis, facta conuerſione, non remanet: tamen neque corrumpitur, neque annihilatur, ſed conuertitur in Chriſti corpus. Tertium, quòd ſubſtantia panis conuertitur quidem in ſubſtantiam corporis Chriſti, non tamen in animam, minus in diuinitatem: quia hæc ibi ſunt, non ex vi Sacramenti, ſicut eſt corpus Chriſti: ſed concomitanter. Quartum, quòd multiplicantur hoſtiæ conſecratæ, non autem multiplicatur Chriſti

cor-

corpus, minus augetur: ſed vnum atq; idem Chriſti corpus eſt in multis hoſtijs conſecratis. Quintum, quòd corpus Chriſti in hoſtia conſecrata quantumuis parua cum omnibus ſuis dimẽſionibus continetur: quia ibi eſt per modum ſubſtantiæ, cuius non eſt occupare locum. Sextum, quod fracta hoſtia conſecrata non frangitur, minus diuiditur Chriſtus: quia ibi eſt, nõ per modum quantitatis, ſed per modum ſubſtantiæ, de cuius ratione eſt indiuiſibilitas. Septimum, quòd accidentia in hoc Sacramento virtute diuina, ſine ſubiecto exiſtũt, cum omnibus proprietatibus, quæ prius erant ſubſtantię panis: nutriunt enim, corrumpuntur, reſoluuntur, &c. meritò igitur Dauid Spiritu ſancto afflatus, de hoc Sacramento loquens, Pſal. 110. dixit: Memoriam fecit mirabilium ſuorum miſericors, & miſerator Dominus, eſcam dedit timentibus ſe.

Effectus præcipui Euchariſtiæ ſunt tres: primus eſt collatio gratiæ, Ioann. 6. Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita: ſecundus eſt præſeruatio à peccati morte, Ioan. 6. Hic eſt panis de cœlo deſcendens, vt ſi quis ex eo manducauerit, non moriatur. tertius

effectus Euchariſtiæ eſt vita æterna, Ioann 6. Si quis manducauerit ex hoc pane viuet in æternum. Alij autem effectus Euchariſtiæ minus principales, ſunt remiſſio peccati venialis, remiſſio peccati mortalis obliti, & remiſſio pœnæ pro peccatis Actualibus debitæ: quia Euchariſtia rationem ſacrificij etiam habet.

Miniſter Euchariſtiæ eſt ſolus Sacerdos legitimè ordinatus: ipſius enim eſt ſeruatis ſeruãdis corpus, & ſanguinem Chriſti conficere, fidelibusque diſpenſare, id, quod quilibet Sacerdos, quantumcunque nefarius, etiam ſchiſmaticus, hæreticus excommunicatus, & degradatus præſtare poteſt: quia character ſacerdotalis, ſuper quo poteſtas conficiendi Sacramẽtum Euchariſtiæ fundatur, eſt indelebilis: vnde malitia Sacerdotis non tollit characterem, neque poteſtatem, ſed bonitatem: licèt tales ſic conficientes, tantumque Sacramentum tractantes, ſeu adminiſtrantes, grauiter peccent.

DE EXCOMMVNICATIONE.

EXcommunicatio eſt cenſura quædam, ſiue pœna, qua Eccleſia contra rebelles vtitur, quæ fundamentum ſuum habet in veteri Lege. Nume. 12. per ſeparationem leproſorum. Ioſuæ 6. & Zach. 4. in nouo Teſtamento, Ioan. 4. & 9. cap. item Matt. 18. Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus. Hæc pœna eccleſiaſtica fuit in vſu tempore Apoſtolorum: nam legitur 1. ad Timoth. 1. & 1. Corinth. 5. quòd diuus Paulus Blaſphemum, & fornicarium excommunicauerit.

Excommunicatio communiter ponitur duplex, maior, quæ alio nomine dicitur anathema, & minor. Excommunicatio minor, eſt ſeparatio à participatione Sacramentorum, & ab electione paſſiuè: quæ, quantum ad Deũ, contrahitur pro quolibet peccato mortali: quantum verò ad Eccleſiam, ipſo iure in quinque potiſſimùm caſibus incurritur: primò, cùm quis excommunicat excommunicato maiori in caſibus non conceſſis. ſecundò, cùm quis ſacrilegium committit, licet quandoq; per tale facinus maior incurratur. tertiò, per

per notoriam fornicationem, maximè in Clerico. quartò, propter ſimoniam, licet iam per eam commiſſam in beneficio, vel ordine maior icurratur. quintò, per ea, quibus ſepultura eccleſiaſtica negatur, puta ſi quis temerè ſemel in ànno Sacerdoti peccata non confitetur, & ab hac quilibet Sacerdos expoſitus ad audiendas Confeſſiones, abſoluere poteſt.

Excommunicatio maior, ſiue à iure, ſiue ab homine, eſt excluſio, ſeu ſeparatio à participatione Sacramentorum, ab actu electionis actiuè, & paſſiuè, & à communione fidelium. Excommunicatio à iure differt in tribus ab excommunicatione, quæ dicitur ab homine. primò, quòd excommunicatio à iure etiam latore mortuo durat: excommunicatio verò ab homine mortuo latore, amittit ſuam vim. ſecundò, quòd excommunicatio à iure, tempus futurũ tantùm reſpicit: excommunicatio autem ab homine reſpicit etiam præteritum. tertiò, quòd excommunicatio à iure ligat, nulla admonitione præcedente: excommunicato verò ab homine, non valet, niſi præcedat trina, vel vna pro trina munitione.

Excommunicatio vt teneat, & ex-

communicatum liget, tria debent præcedere, scilicet: peccatum mortale, trina monitio, & contumacia, quæ tria accipimus, Matthæi 18. vbi Christus hanc potestatem suæ Ecclesiæ tradidit. Primum ibi: Si peccauerit in te frater tuus. secundum ibi: Corripe illum inter te & ipsum solum, ecce prima monitio. Adhibe tecum vnum vel duos testes, ecce secunda monitio. Dic Ecclesiæ, ecce tertia monitio, tertium ibi: Si Ecclesiam non audierit: nam vbi ista accedunt, tunc reus iuxta processum euangelicum venit excommunicandus; Sit tibi, inquit Christus, sicut ethnicus, & publicanus.

In quinque, secundùm iura, non licet participare cum excommunicatis. primò, in locutione. secundò, in diuinis. tertiò, in salutatione. quartò, in exercitio, seu habitatione. quintò, in comestione. Quòd cùm huiuscemodi participare non liceat, vt inde redeant ad cor, sacræ literæ docent, vt 1. Cor. 5. & in secunda epistola D. Ioannis, ibi. n. salutatio, habitatio, & sumptio cibi cũ excommunicatis interdicitur: Verùm in quinque casibus aliquis potest participare cum excommunicato absque peccato. primò, propter vtilitatem, si-

ne excommunicati, puta vt conuertatur, siue participantis, exempli gratia, vt suum exigat. secundò, propter necessitatem. tertiò, propter ignorantiam. quartò, propter vinculum Matrimonij. quintò, propter subiectionem, vt filij familias cohabitantes parentibus excommunicatis, excusantur à peccato.

Excommunicatio in quinque casibus est nulla. primò, si ferens excommunicationem non habet potestatem, puta si non est iudex excommunicati. secundò, si ferens est excommunicatus publicè, vel violator interdicti. tertiò, si fertur contra personam priuilegiatã, quo ad hoc. quartò, si fertur post legitimam appellationem. quintò, si sententia cóntinet intolerabilem errorem: est autem intolerabilis error, vt si præcipiatur illicitum, puta furari, vel prohibeatur bonum de se, vt colere Deũ, & pauperibus dare eleemosynam, vel si precipiatur impossibile, vel si pronũcietur expresse contra ius; in his enim casibus excõmunicatio lata nulla est, ex consequenti non ligat. Quare omnis excommunicatio, vel est iusta, vel iniusta, vel nulla; si iusta, ligat apud Deũ, & apud homines; si iniusta,

ligat apud homines,& non apud Deũ; si nulla,neque apud Deum, neq; apud homines ligat. Quærenti autem, quæ differentia sit inter excommunicationem,quæ dicitur nulla,& excommunicationem,quæ dicitur iniusta? Respondetur, quòd excommunicatio nulla, non est timenda, hoc est, executioni non est mandanda, neque in publico, neque in occulto:excommunicatio verò, quæ dicitur iniusta, est timenda, hoc est,executioni venit mandanda in publico,licet non in occulto.

DE EXECVTORE.

EXecutor dicitur qui rem iudicatam ducit ad effectum, & est duplex,scilicet,merus,& mixtus. Executor merus dicitur, vt quando causa est cognita à Superiore,& simplex ac mera executio ei demandatur. Executor verò mixtus dicitur ille cui aliquid à superiore iniungitur exequendum simpliciter. Ab executore mero appellari non potest, nisi sententiæ modum excederet,sed bene ab executore mixto, qui rationabiles exceptiones admittere debet. In causis Ecclesiasticis merus executor potest esse quilibet Clericus:

mix-

mixtus verò non, si commisso sit Authoritate sedis Apostolicæ, tunc executores debent esse in dignitate constituti, vel Canonici Cathedralis Ecclesiæ.

Executores testamentorum possunt dari, ac deputari tam laici, quàm Clerici seculares, etiam religiosi, dummodo illa ex regula, vel Constitutionibus sui Ordinis, non sit prohibitum: serui autem, surdi, muti, prodigi, furiosi, & huiusmodi in iure non admittuntur. Si deputenter tres, vel quatuor executores testamenti simpliciter, vno mortuo, vel renuente exequi, aut existente in partibus remotis, alij possunt liberè procedere: secus autem si deputentur aliqua limitatione, puta quod vnus sine alio nihil facere possit, tunc seruandum est, quod testator statuit. Deputatus executor à testatore: si non præbuit consensum, potest recusare, neque tenetur acceptare tale munus: In legatis tamen ad pias causas Episcopus potest deputatum executorem testamenti citra acceptationem compellere, quod vt delegatus saltem, mentem testatoris exequatur, & vbi testator certum tempus non statuit, seruandum est tempus à iure statutum, nempe vt infra sex mẽses, debita executio in legatis ad pias

causas, sequatur, intellige à die insinua tionis testamenti.

Si executor est negligens in legatis ad pias causas, post binam monitionem, executio deuoluitur ad Episcopum, intellige quando executor habet bona in promptu de quibus potest legata implere. & tamen negligit. Ordinariè autem huiusmodi executio non deuoluitur ad Episcopum, nisi post annum à die mortis ipsius testatoris, sciẽtiæ, & aditæ hæreditatis Richar. in 4. dist. 45. Quòd si testator reliquit quædam bona viginti pauperibus, per Parochum suum declarandis, & nominandis, elapso anno declaratione non facta, talis facultas nõ intelligitur propterea deuoluta ad Episcopum: quia præfactum statutum loquitur de executore, & de tali haberet locum, ita vt non posset amplius se intromittere, & nõ de declaratore sicut in casu nostro, qui non executoris, sed potius Iudicis partes agit. Quid si testator reliquit executori testamenti aliquid distribuendum vbi ei videbitur? respondetur, ꝙ cum in testamentis semper melior interpretatio fieri debeat, medietas esset danda pauperibus, & medietas pijs locis: sic enim saluti animæ ipsius testato-
ris

ris optimè consuleretur.

Dilatio executionis testamenti in legatis ad pias causas, præiudicat animæ testatoris, duplici ratione. primò, quia si huiusmodi pia legata non implētur orationes, & Suffragia pro anima defuncti in specie ad eius alleuiationem, & celeriorem expeditionem à pœnis Purgatorij, non fiunt. secundò quia anima in charitate decedens, aliquid tamen purgabile secum portans, in hac vita meruit, vt eleemosinæ si pro ipsa dentur, prosint ad alleuiationem, & breuiationem pœnæ, quod non sequitur si differantur huiusmodi legata ad pias causas impleri. Quare quanto citius implentur, tanto citius anima alleuiatur, & liberatur à pœnis: è contrà autem quanto tardius implentur, tanto tardius liberatur: vnde patet, quod grauiter peccent, qui huiusmodi pia legata implere differunt, nec carent etiā culpa illi, qui executionem testamenti non per modicum tempus differunt, vt bona carius vendant, & inde largiores eleemosinas pro anima defuncti faciant.

DE EXEMPTIS.

EXemptus propriè dicitur qui Iurisdictioni Ordinarij non subest: proinde in causis exemptorum solus Papa, vel Legatus eius de latere cognoscere potest. Vnde eximere est Apostolicæ sedis, tam ratione loci, quam ratione personæ. Ratione loci puta Monasterij, vel Ecclesiæ, quibus exemptis, etiam Monachi, Conuersi perpetuò oblati, Canonici & Clerici intelliguntur exempti: non autem Curati eiusdē Ecclesiæ, intellige quantum ad ea, quæ curam animarum concernunt, sic nec ipsi Parochiani sunt exempti à iurisdictione Ordinarij loci, vt habetur in Conc. Trid. de reform. sess. 7. cap. 7. & infra sess. 21. cap. 8. Item sess. 24. ca. 10. Ratione verò personæ, & non loci, puta Capellani, & familiares Papæ: tales enim nec ratione delicti possunt puniri à locorum Ordinarijs.

Priuilegium concessum personis respectu certi loci, non extenditur vltra locum: quia tale priuilegium censetur potius reale, quàm personale. Similiter si Canonici alicuius Ecclesiæ eximantur, eo casu ipsi soli sunt exempti, &

non

non illorum Ecclesia, neque alij Clerici eiusdem Ecclesiæ: secus si Clerici in ipso Priuilegio eximantur, tunc exemptio nedum ad Canonicos, sed etiam ad alios omnes Clericos illius Ecclesiæ, se extendit, non autem ad conuersos, vel oblatos, vel Ecclesiam, nisi expresse in Priuilegio exemptionis habeatur.

Exemptio tam locorum, quam personarum probatur, & cognoscitur vbi in Priuilegijs habentur hæc, vel similia verba. Sententiando, vel declarando Ecclesiam, seu Monasterium tale ad ius, & proprietatem Romanæ Ecclesię pertinere, vel iuris Beati Petri existere, aut ad Romanam Ecclesiam specialiter, vel sine medio, vel simpliciter pertinere Aut si dicatur in priuilegio, quòd Ecclesia sit libera, vel quod potiatur libertate Ecclesiæ Romanæ, vel quod Episcopus nō audeat illic Cathedram collocare, seu aliquod imperium, vel potestatem exercere. Aut si in Priuilegio Papæ legitur, quod eximitur à potestate Episcopi, vel recipiantur in proprios subiectos; per huiusmodi enim verba, vel similia exemptio locorum, ac personarum probatur, & cognoscitur: secus autem si habeatur in Priuile-

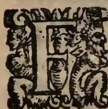
gio quod recipiantur sub defensione, vel protectione, vel in filios, tunc neque loca, neque personæ essent propterea exemptæ à Iurisdictione Ordinarij.

Exemptus notoriè, citatus ab ordinario, non tenetur comparere, & sententia lata tanquàm contra contumacem, non valet, vtpotè quia à non iudice lata, si verò non constat notoriè, qđ sit exemptus, eo casu, citatus ab Ordinario, tenetur comparere, & allegare Priuilegium, illudque infra terminum competentem ipsi Ordinario in loco, congruo, & securo exhibere. Pendente autem lite super validitate Priuilegij, quis non potest, neque debet priuari, vel interdici vsu possessionis, aut turbari in possessione, etiam si possessio sit contra ius, dummodo ex aliqua probatione, licet non sufficienti, ille iustificet possessionem, ratio est, quia Priuilegiũ ex se est fauorabile.

DE

DE FESTIS SEV FERIIS.

Festa; secundùm D. Ant. 2. part. suæ Summæ tit. 9. ca. 7. dicuntur feriæ, eo quod vacationem ab his, quæ in foro iudiciali agi consueuerunt, præstent, & sunt in triplici differentia, scilicet, repentinæ, temporaneæ, & solennes institutæ ab Ecclesia, de quibus cæteris omissis, nunc intendimus: Vnde licet Princeps, & Ciuitas etiam possint indicere festa; tamen festa indicta à Magistratu sęculari non obligant subditos ad eorum obseruantiam, sub pœna peccati, sicut obligant festa indicta ab Ecclesia, cuius solius propriè est festa instituere. Quare violatores festi indicti à magistratu sæculari, pœnam corporalem tantùm incurrunt, violatores verò festi indicti ab Ecclesia, pœnam & culpam simul incurrunt.

Festa

Festa introducta sunt in honorem Dei: propterea diebus festiuis, vacandum est cultui diuino, & abstinendum ab omni opere seruili corporali, vtpotè quod impedit applicationem hominis ad diuina, & factum in die festo, nisi subsit rationabilis causa, puta, pietas, aut necessitas, peccatum mortale inducit: Opera autem seruilia sunt in duplici differentia, quædam ex genere suo, vt artes mœchanicæ, arare, suere, & his similia: quædam verò dicuntur seruilia, in quantum transeunt in communia, vt seruitia Medicorum, aromathariorum, scribarum, & huiusmodi. Opera seruilia primi generis prohibētur fieri in die festo, sub pœna peccati mortalis, & illis violatur festum: Opera verò secundi generis sunt licita, neque illis violatur pręceptum de sanctificatione festi, audita Missa, & euitato scandalo.

In veteri Lege festa præcipua, quæ iussu Dei celebrantur, erant septem, scilicet, Paschatis, Pentecostes, Zenophegiæ, Neomeniæ, Turbarum, Enceniorum, & Sabbat. Festa verò nostra Christiana sunt, omnes dies Dominicales, Natiuitatis Christi, Circuncisionis, Epiphaniæ. Resurrectionis cum duo-

bus diebus sequentibus, Ascensionis, Pentecostes cum duobus diebus sequētibus, Corporis Christi, quatuor festa Sanctæ Mariæ Purificationis, Annunciationis, Assumptionis, & Natiuitatis, festum Ioannis Baptistæ, duodecim Apostolorum, Stephani, & Laurentij Martyrum, omnium Sanctorum, & Inuentionis S. Crucis: in alijs verò festis quilibet debet se conformare consuetudini locorum.

Præceptum de obseruatione Sabbati, duo in se includebat, scilicet, vacationem diuini cultus, & taxationem temporis: ratione primi, fuit morale, ideò durat: ratione secundi, fuit cæremoniale, propterea cessauit, mutatumque est in diem Dominicum, ne videamur iudaizare, quo die mundus sumpsit exordium, Verbum est factum caro, Christus à mortuis resurrexit, & Spiritus sanctus est datus. Quare sicut in veteri Lege Sabbatum celebrabatur in memoriam beneficij creationis: ita nunc in noua Lege celebratur dies Dominicus, in memoriam beneficij Redemptionis, & iustificationis nostræ, quæ ex resurrectione Christi facta die Dominico pendet. Roman. 4. Traditus est propter delicta nostra, resurrexit

xit propter iustificationem nostram.

Circa principium, & finem festorũ, hoc est, quando incipiunt, & quando terminantur, consuetudini locorum standum est: communiter tamen festa seruantur à Vespera, vsque ad Vesperã sequentis diei: verùm si sit aliqua ars, vt sutoria, vel barbitonsoria, quæ consueuit à media nocte, in aliam mediã noctem celebrare festa, talis consuetudo, secundùm Caietanum, tuta conscientia seruari potest, idem sentire videtur Summa Tab.

Violatur festum, & per consequens peccatur mortaliter in festo tripliciter: primò, omittendo diuina, puta Missã, quæ cadit sub præcepto in die festo. secundò, faciendo opus seruile prohibitum, vt arare, suere, & alia id genus. tertiò, committendo aliquid de prohibitis fieri in diebus festiuis, puta formare processus, dare iuramenta, ferre sententiam mortis, & his similia: Verùm tales quandoque excusantur à mortali, vel ratione intentionis, vt quando quis non habet voluntatem, & intentionem violandi festum, verbi gratia, si seruus cogatur à suo domino laborare in die festo: vel ratione modicitatis operis seruilis, parum enim pro nihilo

repu-

reputatur: vel ratione pietatis, aut necessitatis vrgentis, vt quando quis facit opus seruile in die festo, non causa lucri, sed succurrendi gratia miserabilibus personis, aut propriæ, vel proximi necessitati: Excusantur etiam ex cōsuetudine generali coqui, caupones, nautæ, exercentes sua artificia diebus festiuis, audita Missa, &c.

Causæ ergo excusantes opera seruilia corporalia facta in die festo, sunt quatuor. prima, est cultus diuinus, vt portare crucem, pulsare campanas, ornare Ecclesias diebus festiuis, licèt nec inde violetur festum. secunda est pietas, vt quando quis exercet iudicialia pro miserabilibus personis diebus festiuis, ne perdant diurnum laborem eis necessarium ad victum. tertia necessitas sui ipsius, vel proximi, seu Reip. vt quando quis suis manibus laborat pro necessario victu, vel ædificat pontem pro publica vtilitate. quarta est coactio, vt quando quis cogitur à Superioribus etiam diebus festiuis laborare, aut ei graue malum, seu damnum imminet. Istæ enim sunt causæ excusantes eos, qui opera seruilia corporalia diebus festiuis faciunt à violatione præcepti, & à peccato.

Festa

Festa, quando transferuntur, vt contingit in Dominicis Quadragesimæ, transferuntur solum, quo ad officium, non autem quo ad cessationem ab operibus seruilibus, vt notat D. Anton. in sua Summa: quia Ecclesia statuit festa obseruanda, & sanctificanda esse, illa die qua occurrunt, & per consequens, tunc cadunt sub præcepto, & non in die translationis ipsorum.

DE FEVDO.

FEudum est concessio rei immobilis facta pro homagio, ita vt dominium pœnes concedentem remaneat. Vnde de natura feudi sunt octo. Primò, vt dominus retineat sibi directum dominium, ac proprietatem. secundò, vt vtile dominium transeat in vasallum. tertiò, quòd dominus habeat ciuilem possessionem, & vasallus naturalem. quartò, quòd consistat in rebus immobilibus. quintò, quod si vasallus cõstitutum seruitium domino non præstiterit, à feudo repellatur. sextò, vt sine voluntate Domini feudum alienari non possit: quinimò sine voluntate Domini vasallus feudum impignorare, aut alteri dare non potest. Septimò, quòd

quòd in feudo fœmina succedere non potest, nisi fuerit conuentum, quod deficieutibus masculis ad fęminas deuoluatur: quia feudum datur propter seruitium, mulier autem seruire non potest æquè benè vt vir: secus in re Emphiteotica. octauò, quòd vasallus sine voluntate domini potest dimittere feudum, non autem emphiteota: quia feudum datur ad vtilitatem vasalli: emphiteotica verò res traditur ad vtilitatem domini, idest, vt melioretur.

Feudum est multiplex, aliud regale, aliud non regale. Aliud simplex, aliud conditionatum. Aliud paternum, aliud maternum. Aliud reale, quod transit ad hæredem, aliud personale, quod solùm ad vitam vnius conceditur. Aliud francum, scilicet in seruitijs exhibendis, aliud non francum. Aliud nobile, quod possessorem nobilitat, aliud burgense, scilicet, quod non nobilitat. Aliud est etiam ecclesiasticum, & hoc est triplex. primum, quod datur Ecclesiæ. secundum, quod recipitur ab eadem. tertium, quod datur, vel recipitur à Clerico.

Res immobiles Ecclesiæ de nouo in feudum dari nequeunt: quia Prælati hoc iurant licet res, quæ prius erant

feu-

feudales, possint iterum infeudari. putà si vasallus propter aliquam causam, feudum perdidit, eo casu Prælatus poterit alteri concedere. Et hoc potest Prælatus etiam sine solennitate, non obstante licentia, vel iuramento de nõ alienando. Quinimò Ecclesia non valens per se recuperare feudum de manibus potentis, aliàs de iure deuolutũ, potest illud potentiori concedere, vt sic illud recuperet, omni fraude postposita. Dare in feudum potest quilibet, tam masculus, quàm fœmina; tam nobilis, quàm rusticus, modò habeat legitimam administrationem suorum bonorum.

Feudum acquiritur quatuor modis. primò per inuesturam, putà cùm dominus tradit alicui possessionem rei immobilis corporaliter. secundò per id, quod habetur loco inuestituræ, vt cùm dominus dicit alicui: Vade in possessionem illius feudi, & teneas pro feudo. tertio præscriptione, vt si quis triginta annis tenuit feudum, & domino seruiuit, licet nõ fuerit inuestitus. quartò, successione ab intestato: quia ordinatio defuncti facta in feudo non valet.

Feudum amittitur multis de causis.

pri-

primò, si vasallus fiat Clericus, vel religiosus: quia tales non succedunt in feudo. secundò, si hæres vasalli steterit per annum & diem, quod non petiuerit inuestituram feudi à domino: similiter si vasallus ipse post mortem domini non petiuerit ab hæredibus eius, quod verum est, nisi vasallus fuerit minor quatuordecim annis, aut ista causa impedierit. tertiò si vasallus ter requisitus, fidelitatem iurare noluerit. quartò, si vasallus infeudauerit feudum aliter, quàm ipse habeat in inuestitura. quintò, si vasallus interficit germanum domini, vel germani filium, vel si in prælio dominum non mortuum, nec vulneratum ad mortem reliquit: propter enim has, & alias multas ingratitudines, feudum amittitur. sextò, si vasallus scienter negauerit feudum, vel parte, seu conditionem eius: secùs si ignoranter. septimò, si dominum accusauerit, aut testimonium contra illum in causa criminali tulerit: secus in causa ciuili, secundùm aliquos.

Clericus ad sacros ordines etiam promotus, succedit in feudo, ratione cuius vasallus tenetur solum præstare reale seruitium, vel personale. non

repu-

repugnans Ordini eius: nam per clericatum iura successionis non perduntur. Item Clericus succedit in feudo, quando feudum nõ erat sibi apertum, putà quia erant tres fratres, & primogenitus feudum possidebat, & ipse existens: vltimus effectus est Episcopus siue Canonicus, deinde mortui sunt alij fratres sine hærede, in tali casu Clericus succedit in feudo: quia dici non potest, habuisse animum renunciandi, vti tenet Hal. in l. quisquis, C. de Episc. & Cler.

DE FIDE.

Fides virtus Theologica, vt docet D. Paulus ad Hebr. 11. est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium. Ad fidem directè, ac principaliter pertinent solùm articuli fidei: secundariò verò, & indirectè omnia, quæ sunt in sacra Scriptura & doctrina Ecclesiæ, tanquam prædictorum declaratiua. Articulos fidei quilibet, vbi peruenit ad vsum rationis, scire tenetur explicitè, sub reatu lethalis criminis: alia autem credibilia, sufficit credere implicitè.

Articuli fidei sunt in duplici differentia,

rentia, quidam ad maiestatem diuinitatis pertinent, & quidam ad mysteriũ humanitatis Christi. Articuli fidei nostræ, spectantes ad diuinitatem, sunt sex: ratio est, quia Deo tria nobis credenda proponuntur, scilicet: vnitas essentiæ, trinitas personarum, & opera deitatis propria. modò articulus vel est de Deo ratione naturæ, & sic habemus primum: Credo in vnum Deum. vel est de Deo ratione personæ, & habemus secundum articulum: Patrem omnipotentem, & in Iesum Christum filium eius, & in Spiritum sanctum, vel est de Deo ratione effectus, & tunc, aut pertinet ad esse naturæ, & habemus tertium articulum: Creatorem Cœli, & Terræ. aut pertinet ad esse gratiæ, & habemus quartum articulum, Sanctorum communionem, remissionem peccatorum, aut pertinet ad perfectionem ac nouitatem vitæ, & habemus quintum articulum: Carnis resurrectionẽ. aut pertinet ad esse gloriæ, & habemus sextum articulum. Vitam æternam. Similiter articuli spectantes ad mysterium humanitatis Christi, sunt sex, primus est de eius conceptione & natiuitate, ibi, Conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine. secundus

est

est de passione, morte, & eius sepultura, ibi: Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus. tertius de descensu eius ad inferos, ibi: Tertia die resurrexit à mortuis. quintus de ascensione, & eius sessione, ibi: Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Dei Patris. sextus est de aduentu eius ad iudicium, ibi: Inde venturus est iudicare viuos & mortuos.

Fides inter virtutes theologicas primum locum tenet, quia est basis, & fundamentum aliarum virtutum: nam fides potest dare sine spe, & charitate, non tamen è contrà. Fides est necessaria simpliciter homini ad salutem, vt habetur, Hebr. 11. Sine fide impossibile est placere Deo, & Matth. vlt. Qui verò non crediderit, condemnabitur: Quinimò eius confessio est saluti humanæ necessaria, Rom. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem: at quoniam confessio fidei spectat ad præceptum affirmatiuũ, propterea homo non obligatur ad eã, nisi pro loco, & tempore, hoc est, quoties debitus honor Deo, vel vtilitas proximo impedenda subtrahitur: quãdo verò confessio fidei esset solùm ad perturbationem infidelium, tantum

abest

abeſt, quòd eo caſu eſſet laudabilis, vt potius eſſet damnabilis, iuxta illud, Matth. 7. Nolite ſanctum dare carnib.

Diſputare de fide, vti dubitans de ea, eſt peccatum: diſputare autem de fide ad conſultandos errores, ſeu ad exercitium, eſt laudabile. Diſputare de fide coràm firmis, ac confirmatis in ea, vbi nullum cadit periculum, licitū eſt: diſputare autem de fide coram infirmis, & titubantibus in ea, ſi tales sūt ſolicitati ab hæreticis, licet, vt non ſeducantur, ſi verò non ſunt vexati ab hæreticis, diſputare de fide coram eis non expedit: quia ſic potius deſtruitur, quàm ædificetur.

DE FILIIS.

Filiorum octo ſunt genera nempe Spurij, Manſeres, Nothi, legitimi tantum, Spirituales & legitimi, ſpirituales tantum, Naturales & legitimi, & Naturales tantum. Spurij dicuntur, & ſunt omnes nati ex illicito coitu, excepto Adulterio & ſimplici fornicatione. Manſeres propriè dicuntur nati ex adulterio. Tales in bonis neque Patri, neque coniunctis per lineam paternā ſuccedunt. Imò ſecundum iura pater

huiuſmodi filios inſtituere hæredes nõ poteſt, ſed bene illis aliquid ratione alimentorum relinquere: quinimo parentes inſtinctu naturæ tenentur eos alere ſecundum facultates ipſorum. Nota quod licet ſpurij & manſeres nequeãt inſtitui hæredes è parentibus, nec ipſi ſuos parentes hæredes inſtituere valeant: tamen ab extraneis poſſunt inſtitui hæredes, & extraneos etiam inſtituere ſuos hæredes.

Nothi dicuntur nati de Concubina ſoluta domi retenta à ſoluto, qui eam in vxorem ducere poſſet, & tales non exiſtentibus filijs legitimis, vel nepotibus, ſuccedunt patri: ſecus non, & eo caſu ſi pater nihil illis reliquit, in nullo ſuccedunt, ſed à legitimis debent tantum alimentari. Pater non habens filios legitimos, poteſt tales inſtituere hæredes de iure Ciuili, cuius diſpoſitioni in materia hæreditatis ſtandum eſt vbi ius Canonicum oppoſitum non ſtatuit. Legitimi tantum dicuntur qui ſunt adoptati, vel arrogati in filios: tales dicuntur legitimi tantum, quia nõ natura, ſed legis inſtitutione atque beneficio ſunt filij, & iſti ſuccedunt patri legitimo ſimul cum filijs legitimis naturalibus.

Spirituales & legitimi dicuntur suscepti de sacramento baptismi, vel Cõfirmationis, tales in nihilo succedunt: quia cum sint spirituales ad temporalia se non extendunt. Filij spirituales tantum sicut omnes Christiani filij Papæ, & omnes de Diœcesi filij Episcopi, qui pariter in nihilo succedunt parentibus suis. Naturales & legitimi dicuntur qui naturaliter ex legitima parentum coniunctione approbata per leges sunt generati. tales etiam ab intestato succedunt parentibus, omnibus alijs exclusis. Filij naturales tantum persequens matrimonium inter patrẽ, & matrem eius efficiuntur legitimi, intellige si tempore quo geniti sunt inter eos matrimonium esse potuit, secus non.

Parentes tenentur alere filios suos, præter quam in quinque casibus, vt si filius eos accusauit, vel si ipsi parentes egent, vel si filius crimen ingratitudinis contra parentes commisit, puta eos verberando, vel si filius tenet artem, aut habet aliud vnde viuat, vel si subest aliqua causa, ex qua pater filium exhæredare posset, à fortiori & alimenta denegare. E contra filij tenentur parentibus ad tria de præcepto. primò

eos diligere, vnde à mortali non excusantur filij, qui nunquam signa amoris suis parentibus ostendunt, sed semper durè illis loquuntur. secundò ipsis obedire in his quæ ad dispositionem rei familiaris, ac bonos mores pertinent, contrafacientes peccant mortaliter. tertiò in necessitatibus filij tenentur, ac debent suis parentibus pro posse subuenire: secùs à mortali non excusantur, ad Coloss. 3. & Eccl. 3. & 7. cap.

Filij illegitimi etiam apud Ethnicos, honoribus & dignitatibus indigni iudicabantur, vt inde homines ab illicita copula retraherentur, seque iustis nuptijs alligarent. Item sacri canones, quibus maxima cura est sãcto matrimonio fauere, illicitaque punire cõnubia, illegitimos quosque à susceptione ordinum ecclesiasticorum repellũt: tales enim absque dispensatione sedis Apostolicis sacris ordinibus insigniri non possunt: si tamen de facto fuerint ordinati, licet recipiant characterem, ordinis tamen executione carent. Verum hic nota, quòd tales illegitimi ordinati, non incurrunt nouam irregularitatem, si ante obtentam dispensationem celebrant, vt multi Doctores tenent, maximè Nic. Plouius in tract. de

irre-

irregul 40. regula, quòd à Curia seruari dicitur, Ioann. Bernar. Diaz in sua pract. crim. cap. 14.

DE FVRTO.

FVrtum est acceptio occulta rei alienæ, inuito domino rationabiliter. defectu primæ conditionis euulsio, & acceptio spicarum ab Apostolis, Luc. 6. non fuit furtum. defectu secundæ conditionis, expoliatio facta in Ægipto à filijs Israel, non fuit furtum. defectu tertiæ conditionis, si quis suum detentum apud alium accipit, talis non committit furtum. Furtum est nobis prohibitum lege naturæ, Matth. 7. lege scripta, Exod. 20. lege Euangelica, Matth. 19. propterea furtum ex genere suo, est peccatum mortale, 1. Corin. 6. Neque fures, neque auari regnum Dei possidebunt: quandoque tamen propter modicitatem rei acceptæ, potest esse veniale, quandoque nullũ est peccatum, vt si committatur ex necessitate extrema, puta famis, vel nuditatis: quia in tali casu, atque tanto periculo illud reduci debet ad ius naturale, quod vult omnia esse communia.

Patiens extremam necessitatem, &

non valens sibi aliter subuenire, si accipit rem alienam manifestè, vel occultè, vt succurrat tali suæ necessitati, non peccat, neque propriè committit furtum: quia eo casu non alienum, sed suũ accipit, & si talis ad pinguiorem fortunam venerit, non tenebitur ad restitutionem, quia non alienum propriè accipit, sed ꝙ iure naturæ sibi debebatur, & maximè si res est consumpta. Furti nomine venit omnis illicita vsurpatio rei alienæ: committentes autem furtum, secundùm Canones, non possunt ad sacros ordines promoueri, & promoti deijciuntur, & si depositi incorrigibiles fuerint, excommunicantur, & demum brachio sæculari traduntur.

Furtum, & rapina differunt, sicut magis, & minus commune, furtum in plus se habet, quàm rapina: nam omnis rapina est quidem furtum, non tamen è contrà, & licet vtrumque ex genere suo sit peccatum mortale: tamen rapina est grauius peccatũ furto, quia per eam non solùm infertur damnum proximo in bonis externis, sed etiam personæ fit iniuria: quoniam rapina est iniusta, & violenta acceptio rei alienæ.

Furtum in homine in iure ciuili, vbi de eo ciuiliter agitur, si est, manifestum, punitur pœna quadrupli; si est occultum, mulctatur pœna dupli: vbi verò de eo criminaliter agitur. punitur vltimo supplicio, nisi modicitas furti reum excuset; iamque est consuetudo, vt tales malefici suspendantur, quæ quidem consuetudo rationabilis est propter necessitatem pacis conseruandæ in Republica, & frequentem incorrigibilitatem huius malitiæ hominum: si tamen eos pœniteat, possunt recipere Sacramenra, & sepeliri in loco sacro. In iure canonico furtum commissum à Clerico, nisi tenuitas rei acceptæ excuset, punitur depositione atq; carcere: in foro verò conscientiæ, sufficit restituere simplex cum damno.

DE FVTVRIS.

Futura dupliciter præcognosci possunt, sicut docet D. Tho. 22. quæst. 65. art. 1. vno modo in suis causis, alio modo in se ipsis: Causæ autem futurorum sunt in triplici differentia quædã producentes suos effectus ex necessitate, & huiusmodi effectus futuri ex cognitione suarum causarum certitudi-

naliter præcognoſci, & prænũciari poſſunt, puta ecclipſis futura. Quædam producentes ſuos effectus non ex neceſſitate & ſemper, ſed vt in pluribus, & tales effectus futuri opinatiuè, ſeu per quandam coniecturam, ex conſideratione aſtrorum præcognoſci, ac prædici poſſunt, ſic Aſtrologi, pluuias, ſiccitatem, infirmitates, & alia id genus præcognoſcere, ac prænunciare ſolent, ſed non certitudinaliter. Quędam demum ſunt cauſæ, quæ ſe habent ad vtrumlibet, hoc eſt, non magis ad producendum, quàm ad non producendum, ſicut potentiæ rationabiles, ſiue agentia voluntaria, quæ etiam ſecundum Philoſophum ſe habent ad oppoſita, & huiuſmodi effectus ex cognitione cauſarum. præcognoſci nequeunt, eo quia vt in paucioribus, & contingenter eueniunt, ſed ſolum in ſe ipſis. Quare homines, à fortiori Angeli etiam mali futura primi, & ſecundi generis præcognoſcere, & prænunciare poſſunt, ſed non futura tertij generis, quod eſt proprium Dei, qui ſolus in ſua æternitate, videt omnia quæ futura ſunt, ac ſi eſſent præſentia. Iſa. 41. Annunciate quæ ventura ſunt, & ſciemus quia Dij eſtis vos. Hinc ergo patet quod præſumentes

tes huiusmodi futura prædicere (nisi fiat ex reuelatione diuina) grauiter peccent, vtpotè vsurpantes sibi quod est Dei,& simplicis decipientes.

Astrologia in se non est mala, neque prohibita; vtpotè vna ex septem Artibus liberalibus, propterea huiusmodi scientias debitè exercentes, prædicendo ea quæ causantur ex corporibus cęlestibus, vt Ecclipsin, siccitatem, pluuias, & his similia non credēdo tamen necessitatem inesse, cum Deus possit aliter facere, quam Astra indicent, nō peccant. Similiter Medicis in dandis medicinis, in secandis venis,& Rustici in seminando, plantando, cursum lunæ & stellarum inspiciendo, & obseruando, non peccant: prædicere autem casus fortuitos hominum certitudinaliter, vt aliqui temerè faciunt est peccatum, & huiusmodi ars vti temeraria & diabolica est prohibita: ex quo corpora cœlestia licet inclinent, tamen nō necessitant: hinc dicitur, sapiens domi nabitur Astris.

Animalia bruta ex impressione causarum naturalium, ex quibus eorum fantasiæ mouentur, aliqua futura præcognoscunt sicut formicæ pluuias futuras: proinde ante pluuiam grana repo-

nunt in ſuis foraminibus. Item piſces futuras tempeſtates præcognoſcunt, hinc antè loca tempeſtuoſa declinant: Idem apparet in multis alijs animalibus,& hoc habent Bruta ex impreſſione cauſarum naturalium ex quibus eorum fantaſiæ nouentur: homo vero ex conſideratione Aſtrorum licet quædā futura, vti ſupra dictum eſt præcognoſcere poſſit: verùm qui per conſiderationem Aſtrorum futura illa prædicere volunt,quæ aliàs ſic humanitus ſciri aut pręcognoſci nequeunt,tales operibus dæmonis ſe immiſcent, & huiuſmodi diuinatio eſt ſuperſtitioſa & illicita: ſecus autem ſi vtantur conſideratione Aſtrorum ad præcognoſcendum futura, quæ ex celeſtibus corporibus cauſantur puta ſiccitates, pluuias, infirmitates, caritatem ſeu abundantiam annonæ, & alia id genus, non tamen credendo neceſſitatem ineſſe, ſed omnia voluntati & diſpoſitioni diuinæ iuxta illud Pſal. 134. Omnia quæcunque voluit Dominus fecit in Cœlo, & in terra, in mari, & in omnibus abyſſis, ſubeſſe.

DE

DE GABELLIS.

GAbellarū nomine veniunt pensio, census, tributum, vectigal, pedagium, & alia id genus. Pensio est pretium vsus rei locabilis. Census est quædam pensio, quæ de prouentibus soluitur. Tributum est census, qui soluitur Principi, vel communitati de proprio solo. Vectigal est actio pro rebus in aliqua terra mutatis, dum scilicet illuc deferuntur, aut inde auferuntur, aut ibi venduntur, & propriè est pro mercibus. Pedagium est precium, quod soluitur à transeuntibus in locis constitutis à Principe pro fabrica, seu conseruatione pontiū, & nauium, siue pro aptatione viarum.

Super quacunque re census potest imponi ab eo qui habet ius in illa: tamen Ecclesijs, ac Monasterijs nouos census imponere, aut veteres augere, in iure omnibus, citra Papam, prohibi-

tum eſt,etiam Epiſcopis:tamen ipſi ad vtilitatem,non propriam, ſed alterius Eccleſiæ, rationabili cauſa ſubſiſtente, Eccleſijs eis ſubiectis,pleno iure nouos cenſus imponere poſſunt, veteresque augere,niſi cōtrarium expreſsè habeatur in iure, & ſubditi gabellas iuſtè impoſitas ſoluere tenentur, ſecus committunt furtum,ac per conſequens, tenentur ad reſtitutionem.

Vt vectigal, pedagia, & his ſimilia iuſtè imponantur, quatuor requiruntur:primò, vt imponantur ab habente poteſtatem, ſecus tales ſunt excommunicati in bulla Cœnæ Domini. ſecundò, vt imponantur propter iuſtam cauſam, puta propter vtilitatem, ſeu neceſſitatem publicam, ſecus eſt rapina. tertiò, vt non imponantur perſonis in iure exemptis,vt ſunt Clerici. quartò, vt imponantur,quantum neceſſitas requirit,& facultas ſubditorum patitur, & non ad explendam ingluuiem luporum viuentium ex raptu. Similiter vt huiuſmodi gabellę iuſtè exigantur,tria neceſſariò requiruntur. primò, vt tale onus,ſi eſt antiquum probabiliter credatur eſſe impoſitum ab ijs,qui authoritatē habuerunt.ſecundò, vt tale onus credatur eſſe impoſitum ex iuſta cauſa,&

ſa,&

ſa,& debitè, puta propter neceſſitatem publicam,pro facultate ſubditoru n,& non perſonis exemptis. tertiò, vt exactores præſtent id, propter quod tale onus fuit impoſitum:quia ceſſante cauſa,& effectus ceſſare debet.

DE GVLA.

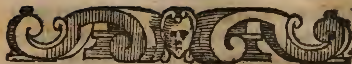
GVla eſt appetitus ſenſitiuus edendi,& bibendi inordinatus: eſt autem iſta inordinatio,dum quis appetit cibum,vel potum, nō ad neceſſitatem naturæ, ſed ad voluptatem, quod quidem vitium gulæ quinque modis committitur. primò, appetendo comeſtionem ante tempus. ſecundò, quætendo cibos delicatiores.tertiò,excedendo in ſumptione cibi, ſeu potus in quantitate.quartò,non ſeruando modum debitum in edendo, vel bibendo. quintò, quærendo cibos nimis accuratè præparatos prout faciunt illi, de quibus ad Philipp.3. quorum Deus venter eſt.

Gula tripliciter poteſt eſſe peccatum mortale.primò,quādo homo propter delectationem, quam accipit in cibo & potu, paratus eſt agere contra

præ-

præcepta Dei, vel Ecclesiæ, vt frangendo votum ab eo emissum, vel ieiuniũ Ecclesiæ. secundò, quando homo scienter comedit, aut bibit in graue nocumentum corporis, secùs si inaduertenter fiat. tertiò, quando homo ex voluptate comedit, aut bibit vsque ad vomitum, vel vsque ad ebrietatem. quartò, ratione finis, vt si homo inordinatè comedat, vel bibat ad luxuriandum. quintò, quando quis in alio est causa prædictorum.

Gula nedum ponitur peccatũ mortale, sed etiam capitale: quia ex ipsa multa alia vitia oriuntur, nempè hebetudo mentis, inepta lætitia, stultiloquium, scurrilitas, & incontinentia, iuxta illud Ezechielis 16. Iniquitas Sodomæ, superbia, saturitas, & abundantia panis.

DE HAEREDITATE.

HÆreditas ordinariè spe-ctat ad consanguineos, & proximiores, quorum tres sunt gradus, siue lineæ. prima est ascendentium. secunda descendentium. tertia collateralium Hæreditas. ergo in laicis ex intestato secundum ius commune primò pertinet ad legitimos descendentes si sunt, omnibus alijs exclusis, & si reperiuntur multi primi gradus, æqualiter succedunt in bonis: si verò sunt nepotes, aut vlteriores gradus, eo casu non succedunt in æquis partibus: sed in ea parte quam pater eorum, si viueret, habuisset; nec distinguitur, an sint masculi, vel fœminæ; an sint naturales legitimi, vel adoptiui, non emancipati. secundò, si non dantur descendentes legitimi, tunc succedunt in hæreditate fratres, siue sorores eorum. tertiò, si nō sunt

ſunt filij, neque fratres, neque ſorores, tunc ſuccedunt aſcendentes, puta pater, auus, abauus, fratres, & ſorores eorum ex vtroque parente, ſalua ſemper prærogatiua gradus: quia ſcilicet pater præfertur auo, auus pręfertur abauo. quartò, ſi non dantur deſcendentes legitimi, neque aſcendentes, neque fratres & ſorores, tunc ſuccedunt filij fratrum, & ſororum præmortui, & ſic deinceps, vſque ad decimum gradum: quia vltra vix habetur memoria de agnatione. quintò, filij naturales tantum, ſiue ſpurij, ſi ſunt ex eadem matre, vnus ſuccedit alteri ab inteſtato; ſi verò ſunt ex eodem patre, & non ex eadem matre, non ſuccedunt inuicem. ſextò, deficientibus deſcendentibus, aſcendentibus, & collateralibus, tunc vir ſuccedit vxori, & vxor ſuccedit viro. vltimò, prædictis omnibus deficientibus, ſuccedit fiſcus, hoc eſt, cameræ principis.

Clerico morienti ab inteſtato, in bonis proprijs de quibus ipſe dum viueret, liberè diſponere poterat, ſuccedũt cognati, quos ſi non habet, ſuccedat Eccleſia, vel Altare, cui inſeruiebat tempore mortis, in bonis autem Eccleſiæ, de quibus Clerici liberè diſponere,

ne-

nequeunt,ſuccedit Eccleſia. Qui modo ſint caſus, in quibus, ſecundum iura, hæredes excludantur ab hæreditate, & in quibus poteſt pater filios ſuos exhæredare, habitum eſt ſuprà in titulo de filijs fol.165.

In iure duodecim genera perſonarum,non poſſunt inſtitui hæredes. primò,hæretici.ſecundò, eorum defenſores, & receptatores. tertiò, apoſtatæ. quartò,damnati ob crimen famoſum. quintò,inſecutores Cardinalium. ſextò,excommunicati tempore inſtitutionis. ſeptimò, ſpurij nati ex coitu damnato, puta ex inceſtu, ex adulterio, vel ex ſcorto. octauò,inceſtuoſi cum moniali. nonò, qui commiſerunt crimen læſæ maieſtatis. decimò ſimoniaci. vndecimò, qui nec in proprio, nec in communi poſſunt aliquid habere, vt fratres minores. duodecimò, collegiũ illicitum.

Hæres non tenetur pro delicto commiſſo à defuncto, niſi in crimine hæreſis, & in crimine læſæ maieſtatis: pro his enim hæres accuſatur,agiturq; contra illum, non vt puniatur ex illo delicto, ſed vt bona auferantur ab eo, quæ aliàs ob huiuſmodi crimina

ipſo

ipſo iure ſunt confiſcata. Hæres tenetur ſoluere legata, & piam mentem defuncti adimplere in foro conſcientiæ, vbi ei de mente defuncti conſtat, non obſtante quacunque ſolennitate teſtamenti omiſſa: ita tamen vt prius creditoribus, quàm legatarijs ſatisfiat, ſecus creditores ſaluum atque integrum ius contra legatarios habent. Hæres tenetur ad vota teſtatoris realia, puta dare, ſeu exponere tantum pro Eccleſijs, vel pauperibus: non autem tenetur ad vota teſtatoris perſonalia, puta ieiunare, peregrinari, & continere. Quod ſi votũ ſit mixtum, hoc eſt, reale, & perſonale ſimul, puta ire ad Sanctam Mariam Lauretanam, & offerre ornatum, eo caſu hæres tenetur ad ornatum, non tamen ad peregrinationem, niſi ſe ad hoc obligaſſet.

DE HAERESI.

HAEreſis eſt error intellectus, in his quæ ſunt fidei, cũ pertinacia: vnde ad hoc, vt aliquis errans circa fidem, propriè ſit hæreticus, quinque requiruntur. primò, error in ratione, & talis ſequatur opiniones falſas. ſecundò, quòd error ſit circa ea, quæ ſunt fidei,

dei, vt circa sacram Scripturam, articulos Fidei, aut doctrinam vniuersalis Ecclesiæ. tertiò, quòd error sit in eo, qui Catholicam Fidem semel sit professus, secus talis non dicetur hæreticus, sed infidelis, vt Iudæus, siue Paganus. quartò, quòd talis aliquam veritatem de fide Christi fateatur, siue quo ad humanitatem, siue quo ad eius diuinitatem, aliàs non hæreticus, sed apostata propriè dicetur. quintò requiritur, vt talis errorem, quem habet circa fidem, pertinaciter sequatur: vnde errãs ex ignorantia, & paratus corrigi, non est propriè hæreticus.

Pœna hæreticorum, secundùm iura, est multiplex. primò, tales ipso facto sunt excommunicati, ita vt cum illis participare; præterquàm inspectantibus ad eorum salutem, absque peccato non liceat. secundò, talium ipso iure bona sunt confiscata, licet executio cõfiscationis, seu bonorum occupatio fieri non debeat ante sententiam latam per personam ecclesiasticam. tertiò, tales siue sint laici, siue sint clerici, indistinctè debent deponi ab omni dignitate, & descendentes ab hæreticis per paternam lineam, vsque ad secundum gradum: per maternam verò vsque ad pri-

mum tantùm, nullum beneficium ecclesiasticum, neque officium publicũ adipisci possunt, nisi parentes emendati decesserint. quartò, tales appellare non possunt, similiter eorum receptatores, defensores, ac fautores. quintò, contra tales ad testimonium ferendũ, etiam excommunicati, & socij criminis admittuntur. sextò, tales hæredes institui nequeunt. septimò, eorum vasalli absoluti sunt ipso iure à debito fidelitatis omnisque obsequij. octauò, tales in vita sunt priuati omnibus Sacramentis, & in morte sepultura ecclesiastica. nonò, tales non possunt promoueri ad sacros ordines, etsi redierint ad Ecclesiam, nisi prius cum illis dispensetur. Decimò, cum huiusmodi mulieres scienter contrahentes, ipso facto perdunt dotẽ, secus autem, si ignoranter. vndecimò tales, vbi sunt obstinati, vel relapsi, morti traduntur, & de consuetudine cõburuntur, iuxta Christi mandatum in parabola, Matth. 13. Colligite, inquit, primùm zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum.

DE HOMICIDIO.

HOmicidium propriè acceptum, vt docet D. Thom. 1.2. quæst. 100 art. 8. ad 3. est occisio hominis ab homine iniusta, & committitur sex modis, scilicet: facto, consilio, defensione, permissione, & cooperatione. Homicidium, authoritate priuata cõmissum, nobis est prohibitum lege naturæ, Matth. 7. quæ singulis dictat: Omnia quæcunque vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Lege scripta, Genes 9 & Exod 20. Non occides. Lege euangelica, Matth. 5 vbi Christus non solùm occisionem hominis prohibet: sed etiam animi commotionẽ, quæ est radix homicidij, vnde homicidium ex genere suo, peccatum mortale est, 1. Ioan. 3. Omnis homicida non habet partem in regno Christi & Dei: Homicidium verò commissum authoritate publica, seruato ordine iuris, non est prohibitum, sed potius præceptum, Exod 23. Maleficos non patieris viuere super terram: vnde iudices, & milites occidentes homines in bello iusto, non peccant.

Homicidium authoritate priuata com-

commiſſum, duplex eſt voluntarium, quod ſemper eſt peccatum, & caſuale, quod fit præter intentionem, ac voluntatem occidentis, & hoc ponitur duplex, vnum, quod neque in ſe, neque in ſua cauſa eſt volitum, & hoc nullo modo imputatur ad peccatum, neque inducit irregularitatem: alterũ eſt, quod licet, in ſe non ſi volitum, tamen in ſua cauſa quodammodo eſt volitum, & hoc eſt peccatum, & inducit irregularitatem. Vt autem hæc doctrina faciliùs intelligatur, tres concluſiones pono, quarum prima eſt iſta: Qui dat operam rei licitæ, & adhibet debitam diligentiam, non tenetur de caſu fortuito inde ſequente. Secunda concluſio: Qui dat operam rei licitæ, non adhibita tamen debita diligentia, tenetur de caſu fortuito ſequente. Tertia concluſio. Qui dat operam rei illicitæ, etiamſi omnem diligentiam poſſibilẽ adhibuerit, tenetur de omni caſu fortuito inde ſequente.

Medici, ſub quorum cura infirmi moriuntur, neque peccant, neque fiunt irregulares, vbi quatuor ſimul concurrunt. primò, quòd eis tale munus exercere non ſit prohibitum, ſicut clericis, & religioſis, in iure chirurgia prohibetur.

tur. secundò, quòd tales sint periti in illa arte, siue medicinæ, siue chirurgiæ: tertiò, quòd omnem diligentiam secũdum artem adhibuerint. quartò, quòd ægrotum de his, quæ sunt contraria ægritudini, informauerint, secus medici in sua arte peccant.

DE HONORE.

HOnor, vt docet Philosophus, 4. Ethic. est testimonium, seu præmium virtutis. quæ est in homine, qui dupliciter honorari potest, vel propter virtutem propriam, vel propter virtutem alienam. primo modo soli virtuosi à nobis honorandi veniunt: secundo verò modo Principes, Prælati, parentes, senes diuites, etiã si sint mali: Principes, & Prælati, quia gerunt personam Dei; parẽtes, propter participationem diuinæ conditionis; senes, quia sunt signum virtutis, Sap. 4. Cani sunt sensus hominis; diuites, non propter diuitias; sed quiá tales gradum eminentiorem in Republica obtinent. Diuitem honorare, & præferre pauperi, quo ad exteriorem conuictum, est licitum, quoniã tales in terrena Republica statum altiorẽ habent: quò verò ad fidem Chri-

sti,

sti, puta in administratione Sacramentorum, diuitem præferre pauperi, est peccatum; sic enim acceptio personarũ committitur, nisi aliqua ex istis causis accedat, vt deuotio, necessitas, honor Dei, siue dispositio: nam in tali casu præferre diuitem pauperi in administratione Sacramentorum, non est peccatum, quia sic non respicitur ad personam, sed ad causam, sicut facit Summus Pontifex, quando dispensat in gradibus prohibitis cum Principibus, & non cum pauperibus.

Honor licitè à nobis appeti potest, vbi duo simul concurrunt. Primò, ꝙ homo virtutem, quam habet, propter quam debetur ei honor, recognoscat, quòd non à se, sed à Deo habet. Secundò, quòd homo recognoscat virtutem ea ratione habere à Deo, non vt in se quodammodò sepulta maneat, sed vt alijs prosit. Verùm in appetitu honoris, tripliciter potest esse peccatum. primò, si appetatur honor de virtute, quæ non habetur. secundò, si appetatur honor de virtute habita, non referendo illum in Deum: sed potius in seipsum. tertiò, si appetatur honor, vt maneat in se, & alijs non prosit: his enim tribus modis appetere honorem, peccatũ est.

Appe-

Appetitus honoris inordinatus quã doque eſt peccatum mortale, & quandoque veniale,ſicut ambitio;vel ratione finis,vt quando quis eſt paratus peccare mortaliter,gratia conſequendi honorem & gloriam mundanam; vel ratione rei appetitæ, vt ſi quis appetat beneficium, & ſciat ſe eſſe indignum ad illud : in his duobus caſibus appetitus honoris inordinatus eſt peccatũ mortale,ſecus ſemper eſt veniale peccatũ.

DE HORIS CANONICIS.

HOræ canonicæ,ſeu officia diuina certis horis diei naturalis Deo ſoluenda à perſonis eccleſiaſticis, ſunt ſeptem,videlicet: Matutinum, Prima, Tertia,Sexta,Nona,Veſperæ, Completorium, iuxta ritum Dauidis, de quo Pſalm. 118. Septies in die laudem dixi tibi : officium autem Beatæ Virginis, & defunctorum,in iure non computãtur inter horas canonicas, propterea ad illa Clerici tàm ſæculares, quàm regulares non tenentur, niſi pro conſuetudine ſuarum Eccleſiarum.

Horæ canonicæ ſunt ſeptem; nõ plures, neque pauciores: quia ſunt inſti-

tutæ præcipuè ad laudandum Deum pro beneficijs, inter quæ eſt opus creationis, quæ ſeptima die fuit abſoluta, beneficium redemptionis, quæ quodammodò ſeptem horis fuit perfecta, & beneficium dationis Spiritus Sancti, cuius ſeptem ſunt dona. Quare meritò Eccleſia horas canonicas ſub numero ſeptennario concluſit.

Ad horas canonicas perſoluendas, ſecundum omnes Doctores, tenentur Clerici beneficiati, omnes conſtituti in ſacris, & religioſi profeſſi religionis approbatę Clerici beneficiati, ſiue ſint in ſacris, ſiue in minoribus conſtituti, tenentur ad horas canonicas: quia qui recipit bona temporalia alicuius, tenetur ad ſpiritualia. Clerici in ſacris, etiã ſi nullum beneficium habeant, ſecundùm communem opinionem, tenentur ad horas canonicas: quia tales videntur eſſe aſſumpti ſpecialiter ad laudem diuinam: Religioſi profeſſi, & ſi non ſint in ſacris, tenentur ad horas canonicas: quia ex eo, quòd monaſteriũ illis tenetur, poteſt dici, quòd habeant beneficium ſimplex: habentes autem ſolùm primam tonſuram, item exiſtentes in minoribus, & nouitij in religione, non tenentur ad horas canonicas,

ne-

neque autenticum eſt, quod apud aliquos legitur, nempè quòd prima tonſura obliget ſub pœna peccati mortalis, ad ſeptem Pſalmos Pœnitentiales, neque quòd minores ordines obligent ad officium Beatæ Virginis licet tales, ex quo aſcribuntur cultui diuino, & gaudēt priuilegio clericali, ad aliquid plus teneantur, quàm laici.

Modus, ſiue ritus recitandi horas canonicas, quo ad Clericos ſeculares, ordinariè ſumendus eſt ab Eccleſia Romana, vel à Metropolitana: quo verò ad regulares, in hoc attendenda eſt eorum Regula, ſeu Conſtitutiones: verũ qui eſt ordinatus ad ſuum patrimoniũ, poterit dicere Officium, quod voluerit dummodò illud ſit ab Eccleſia approbatum.

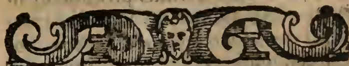
Si quis dimiſit Officium, non eſt ei iniungendum, vt illud de nouo repetat: quia in Officio ratio temporum, & locorum habenda eſt, vnde ſi quis diceret tempore Paſchali Officium, de hebdomada ſancta eſſet abſurdum: ſed aliæ laudes ſunt iniungendæ, ſecundùm quantitatem delicti, licet iſta commutatio, ſiue pœnitentia ſit arbitraria. penesque Vicarium Chriſti. Si quis prætermiſit aliqua verba, vel non interfuit

Officio in principio, seu in fine, ex causa legitima, non est opus, vt à capite reincipiat: potest tamen aliquid post Officium propter hoc supplere. Item si quis omissa vna hora dicat sequentẽ, nõ est opus, vt iterum eam repetat, sed sufficit supplere quod omissum est.

Qui tenentur ad horas canonicas, illas omittunt, nisi subsit rationabilis causa, puta infirmitas, obliuio, occupatio propter maius bonum, peccãt mortaliter: quia faciunt contra præceptum Ecclesiæ, fundatum super præcepto diuino: verùm si quis omittit omnes septem horas vnius diei, non septem peccata mortalia, sed vnum tantùm committit: quia totum Officiũ vnius diei, cadit sub vno præcepto licet grauius peccet, qui plus de Officio omittit.

Tempus dicendi Officium diuinũ est totus dies naturalis, à Vespera scilicet præcedentis diei, vsque ad mediam noctem sequentis diei, ita tamen quòd solæ Matutinæ in Vespera præcedentis diei dici licitè possint: reliqua verò horæ sequenti die, à mane vsque ad mediam noctem, sic vt præcepto Ecclesię satisfiat, dici licitè possunt.

DE

DE IDOLOLATRIA.

IDololatria, species superstitionis, est quædam protestatio infidelitatis per exteriorem cultum, siue est indebitus cultus exterior creaturæ exhibitus, qui soli Deo debetur, latrię scilicet. Idololatria dupliciter committitur, vno modo exhibēdo diuinum cultum imaginibus, alio modo exhibendo diuinū cultum immediatè ipsis creaturis, Vtramque speciem idololatriæ accipimus ex D. Paulo ad Rom. 1. Mutauerunt, inquit, gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis hominis, & volucrum, & quadrupedum; ecce prima species. deinde sequitur: Coluerunt, & seruierunt potius creaturæ, quam creatori; ecce secunda species idololatrię homini prohibita.

Idololatria omnibus prohibetur in veteri lege, Deuter. 17. Vadant & seruiant dijs alienis, & adorent eos, Solem & Lunam, & omnem militiam cœli, quæ non præcepi. Esa. 2. Proiecisti populum tuum domus Iacob, quia repleti sunt vt olim, & augures habuerunt, vt Philistijn, & repleta est terra eius idolis. In noua lege, Matth. 4. Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Act. 17. item 1. Cor. 10. & Apoc. 22. Cecidi vt adorarem ante pedes Angeli, qui dixit mihi: Vide ne feceris, conseruus enim tuus sum, Deum adora.

Idololatria est omnium peccatorũ grauissimum, quia est immediatè contra Deum: nam idololatra ponit aliũ Deum, & quantum in se est, principatum veri Dei minuit, verùm ex parte peccantis, hæresis potest esse grauius peccatum idololatria, vt si hæreticus scienter peccet, & idololatra ignoranter: vnde si attendatur grauitas peccati ex parte ipsius peccati, idololatria est omnium grauissimum: si verò grauitas peccati attendatur ex parte ipsius peccantis, potest dari peccatum grauius idololatria.

DE

DE IEIVNIO.

IEiunium in ſacris literis duplex eſt, ſpirituale, & corporale. Ieiunium ſpirituale eſt abſtinentia à vitijs, de quo Eſa. 58. Ieiunium corporale eſt abſtinentia ab eſcis, ſiue eſt afflictio carnis per ſubtractionem cibi, & potus, contra concupiſcentiam carnalem, & ad deletionem culparum inſtitutum. Ieiunium corporale duplex eſt, naturę & Eccleſiæ. Ieiunium naturæ eſt carentia cibi & potus ſimpliciter, incipiendo à media nocte, & hoc ieiunium requiritur in celebrante, atque in communicante, citra caſum neceſſitatis: ieiunium autem Eccleſiæ, quod eſt indictum certis tēporibus, ac diebus, duo in ſe includit, abſtinentiam à quibuſdam cibis, & parſimoniam: vnde ieiunium naturæ differt à ieiunio Eccleſię potiſſimum in duobus: primò in hoc, quòd ieiunium naturæ ſoluitur per potum, ſecùs autem de ieiunio Eccleſiæ. ſecundò, quòd ieiunium naturę per comeſtionem, ſeu potationem factam, poſt mediam noctem ſoluitur: ieiuniū autem Eccleſię per hoc non ſoluitur.

Ieiunium corporale, de quo nunc in

tendimus, initium suum accepit in Paradyso terrestri, Genes. 2. De ligno boni, & mali ne comedas, quod hoc ieiunium sit Deo gratum, sacrę literę testātur, Daniel. 10. Ioel. 2 Matth. 4. & 2. Corinth. 6. In omnibus, inquit Apostolus, exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in vigilijs, & ieiunijs. Verùm ad perfectionem ieiunij corporalis Ecclesiæ, tria requiruntur, scilicet, vnica comestio, abstinentia regulariter ab esu carnium, & competens hora. Primò ad ieiunium vnica comestio requiritur: tamen si quid moderatè per modum medicinę, vel ad sustentationem naturę, & non ad delicias, siue ante prandium, siue post sumatur, ieiuniū Ecclesiæ non soluitur. Secundò, ad ieiunium requiritur abstinentia à quibusdam cibis: nam in ieiunio quadragesimali, quod est omnium celeberrimum, generaliter abstinendum est à tribus, à carnibus, ab ouis, & à lacticinijs: in alijs verò ieiunijs generaliter à carnibus est abstinendum, quò ad alia, standum est consuetudini prouincię, quæ venit seruanda. Tertiò, ad perfectionem ieiunij requiritur hora competens, quę est, secundùm Doctores, ho

ra

ra nona, hoc est, meridies, & meritò, quia ieiunantes, affligentes propriam carnem, conformant se Christi passioni, quę hora nona fuit completa: tamē si quis sumat prandium post sextam, non propterea soluitur ieiunium, quia de ratione ieiunij, licet sint tria, abstinentia, vnica comestio, & hora, attamē hora non est tantę necessitatis, sicut reliqua duo, maximè quòd nō est aliquis textus expressus de hora prādendi diebus ieiunij indicti ab Ecclesia, sicut est textus expressus de vnica comestione, & de abstinentia à certis cibis.

Ieiunium corporale, quod in se includit parsimoniam, & abstinentiam quorundam ciborum, cadit sub præcepto Ecclesiæ certis temporibus, ac diebus anni, nempè à die cinerum vsque ad Sabbathum sanctum inclusiuè, exceptis diebus dominicis, in quatuor angarijs, seu temporibus anni, & in omnibus vigilijs, videlicet; Natalis Domini, Matthię Apostoli, Pentecostes, Ioannis Baptistę, Apostolorum Petri & Pauli, Iacobi Apostoli, Laurētij, Assumptionis Beatę Virginis, Bartholomei Apostoli, Simonis & Iudę, Omnium Sanctorum, Andreę, & Thomę

Apostolorum: vnde qui sine rationabili causa prędictis diebus ieiunium nō seruat, peccat mortaliter, non quidem quoties comedit in die, toties lethaliter peccat, sed semel tantùm: verùm in Quadragesima homo tenetur omni die ieiunare, propterea quot dies omittit, nisi subsit rationabilis causa, tot peccata mortalia talis committit.

Ad ieiunium Ecclesię tenentur omnes, qui sunt sanę mentis, doli capaces, & potentes ad illud, etiam iusti, si non ad deletionem culpę, saltem ad conuersationem iustitię, qua quilibet in hac vita mortali indiget: Ab hoc tamen vinculo ieiunij aliquot genera personarum communiter excipiuntur. primò infirmi. secundò pauperes mendici, qui hora debita, cibum ad sufficientiam, pro sustentatione naturę non inueniunt. tertiò, mulieres pręgnantes, & lactantes. quartò, peregrini, concionatores, cantores in Ecclesia, & operarij, vbi tales cum ieiunio sua munera competenter subire, & perficere nequeunt. quintò, pueri propter incrementum, vsque ad finem tertij septennij. sextò, senes, in quibus calor, ac virtus debilis est: nomine autem senum communiter veniunt septuagenarij: isti enim,

si non

si non ieiunant, excusantur à peccato mortali.

DE IGNORANTIA.

IGnorantia communiter triplex ponitur, scilicet: negationis, priuationis, & prauę dispositionis. Ignorantia negationis cadit in his, qui neq; sciũt, neque scire possunt, vt sunt pueri. Ignorantia priuationis cadit in his, qui possunt scire, tamen negligunt. Ignorantia prauę dispositionis cadit in hęreticis: Verùm ignorantia priuationis, quę propriè dicitur ignorantia, duplex est, iuris & facti. Ignorãtia iuris est, exempli gratia, vt si quis ignoret facientem sacrum, & absoluentem à peccatis, debere esse Sacerdotem, vel furtum esse peccatum: Ignorantia verò facti est, vt si quis ignoret Petrum facientem sacrum, & absoluentem à peccatis, non esse Sacerdotem. Ignorantia iuris, si est naturę, vel diuini, non excusat à peccato, si est humani, vt ciuilis, vel canonici, potest in aliquo casu excusare, nedũ à culpa, sed etiam à pœna: ignorantia verò facti excusat maximè idiotas à culpa, licet quandoque non à pœna.

Ignorantia ex parte ignorantis, du-

plex eſt, inuincibilis, quæ humano ſtudio ſuperari non poteſt, talis eſt in pueris & amentibus; altera eſt vincibilis, quæ humano ſtudio eſt ſuperabilis, tamen ex mera negligẽtia homo neſcit, quæ neceſſariò veniunt ſcienda. Ignorantia primo modo dicta, non eſt peccatum: quia talis ignorantia neque eſt voluntaria, neque imputatur ad negligentiam: ignorantia autem ſecundo modo dicta, quandoque eſt peccatum, & quandoque non; eſt peccatum, ſi eſt eorũ, quæ ſaluti humanæ ſunt neceſſaria; non eſt peccatum, ſi eſt eorum, quæ homo pro æterna ſalute conſequenda ſcire non tenetur. Quare ignorantia omninò inuoluntaria, ex toto excuſat à peccato; ignorantia voluntaria per ſe non excuſat, neque minuit peccatũ: ignorantia inuoluntaria per ſe, voluntaria tamen per accidens non excuſat à peccato, ſed peccatum minuit.

DE IMMVNITATE.

IMmunitas, ſeu libertas, ſiue exemptio Eccleſiæ, tria potiſſimùm reſpicit, ſcilicet: loca, perſonas, & res. Loca, quę gaudent immunitate eccleſiaſtica, ſunt iſta: Eccleſia, ſiue ſit conſecrata,

fiue non,cœmiterium,hospitale.dummodò hæc sint fundata authoritate Episcopi,& pallatium episcopale.

Immunitas localis,quantum ad Ecclesiam, & cœmiterium, ad multa se extendit. primò,in eis non debent fieri negotiationes, neque processus, neque sententiæ, maximè à iudice seculari,secus sunt nullę.secundò,in eis suppellectilia non debent poni,minùs ibi conuiuari.tertiò,in eis nulla debet fieri violentia:tamen quatuor genera personarum confugientium ad prædicta loca,non sunt tuta, vt latrones publici,depopulatores agrorum, qui noctu agros depopulantur,& vastant,sacrilegi, vt qui enorme quid in cœmiterio, vel Ecclesia comiserunt,raptores virginum,& secundùm Petrum de Ancona, adulteri,& homicidę.quartò,huiusmodi loca non possunt conuerti in vsum secularium. quintò,in eis non debent fieri ludi, & prophanæ comœdiæ, secus de honestis ducentibus hominem ad deuotionem.

Immunitas personalis ad quinque præcipuè se extendit.primò,quòd percutiens Clericum, est excommunicatus.secundò,quòd Clericus non potest con-

conueniri coram laico. tertiò, quòd Clericus non poteſt fatigari ſeruitutibus perſonarum, aut rerum. quartò, q Clericus vnà cum ſua familia eſt exceptus ab omnibus officijs ſordidis, ſiue turpibus, quæ quandoque toti communitati imponuntur, vt mundare cloacas, fodere arenam, coquere calcem, & alia id genus. Quintò, Clericus eſt exemptus à cuſtodia ciuitatis, & à profectione ad bellum.

Immunitas eccleſiaſtica quantum ad res, ad multa ſe extendit. primò, q quilibet poteſt regulariter res ſuas relinquere Eccleſiæ, etiam donare inter viuos, ſecundùm quantamcunq; ſummam ſine inſinuatione. ſecundò, quòd dominum rei ſola, ac nuda promiſſione, transfertur ad Eccleſiam: in alijs verò traditio eſt neceſſaria, vt dominiũ rei intelligatur trãſlatum. tertiò, quòd res Eccleſiæ ſunt exemptè à ſtatutis laicorum. quartò, quòd Eccleſijs, & earũ rebus exactiones, ſeu cenſus imponi non poſſunt. quintò, quòd res Eccleſiæ ſine certa, ac determinata ſolennitate alienari nequeunt, & illam accipis in titulo de Alienatione, fol. 25. ſextò, q res Eccleſiæ ſunt exemptè à iudicio ſeculari. ſeptimò, quòd lædentes res Eccleſiæ,

clesiæ, sunt sacrilegi. octauò, quòd relicta Ecclesiæ in testamento minus solenni, valent. nonò, quòd res Ecclesiæ pro alienis debitis obligari non possunt. decimò, quòd res Ecclesiæ in vsum secularium conuerti nequeunt.

DE IMPEDIMENTO.

IMpedimenta, quibus personæ redduntur illegitimæ, ad contrahendũ inter se Matrimonium triplici lege cõstituuntur, scilicet: naturæ, diuina, & ciuili: ratio est, quia & ipsum Matrimonium ex qualibet dictarum legum statuitur; lege naturæ, in quantum est in officium naturæ; lege diuina, in quã tum est Sacramentum; lege ciuili, in quantum est in officium communitatis. Impedimenta ergo Matrimonij sunt in duplici differentia, quædam quæ impediunt Matrimonium contrahendum, & non dirimunt contractum: quædam verò, quæ impediunt contrahendum, & dirimunt contractum, intellige contractum de facto, sed non de iure: nam Matrimonium ritè contractum, per nullum sequens impedimentum soluitur.

Impedimenta primi generis, quibus

non obstantibus, Matrimonium contractum tenet, communiter ponuntur sex. primum dicitur interdictum, hoc est, feriæ ab Aduentu vsque in diem Epiphaniæ, & à die Cinerum vsque ad octauam Paschatis, vt habetur in Concil. Trid. sess. 24. de refor. Matrim. cap. 10. secundum, sunt sponsalia legitimè celebrata, tertium est catechismus, qui parit aliquam affinitatem spiritualem inter catechizantem, & catechizatum, vt habetur 1. Cor. 4. In Christo Iesu per Euangeliũ ego vos genui. quartum, est votum simplex castitatis. quintum, est crimen, puta incestus, vxoricidium, raptus alienæ sponsæ, & susceptio propri filij de sacro fonte scienter. Sextum, interfectio Sacerdotis. Qui enim est innodatus aliquo istorum impedimentorum, non est habilis. secundùm iura, nisi prius secum dispensetur ad contrahendum Matrimonium, si tamen sic contrahit. Matrimonium tenet, sed peccat mortaliter.

Impedimenta secundi generis, quæ impediunt, & dirimũt Matrimonium contractum de facto, licet non de iure, communiter ponuntur quatuordecim. primum, est error personæ; non fortunæ, seu qualitatis, vt si quis putat contra-

trahere cum Vrſula, & contrahit cum Barbara: nam eo caſu deeſt conſenſus, qui eſt de eſſentia Matrimonij. ſecùs ſi putat contrahere cum diuite, & contrahat cum paupere, ſecundum, eſt conditio, non quæcunque, ſed ſeruilis, vt ſi quis putat contrahere cum libera, & contrahat cum ſerua: nam eo caſu poteſtas proprij corporis, quæ eſt de ſubſtantia Matrimonij deeſt. tertium, eſt votum ſolenne continentiæ, quo quis priuatur poteſtate proprij corporis. quartum, eſt ordo ſacer, cui votum continentiæ eſt annexum. quintum, eſt cognatio conſanguinitatis, cuius duplex eſt linea, vna aſcendentium, & deſcendentium, in qua eſt perpetua prohibitio. Geneſ. 2. quia tales ſe habẽt, vt parentes & filij: Altera tranſuerſalium, in qua, ſecundùm iura, modò eſt prohibitio, vſque ad quartum gradum incluſiuè. ſextum, eſt cognatio ſpiritualis, quæ ex duobus Sacramentis oritur, nempè ex Baptiſmo, & Confirmatione, verùm talis cognatio, inter quas perſonas impediat, & dirimat Matrimonium contractum, vbi præcedit, habetur ſupra in titulis de Baptiſmo, & Confirmatione, fol. 46. & 101.

ſepti-

ſeptimum, eſt cognatio legalis, quæ ex adoptione prouenit, hæc inter quas perſonas impediat, & dirimat Matrimonium, ſuprà in titulo de adoptione, fol. 18. dictum eſt. octauum, eſt vxoricidium commiſſum, vt ducat eam, cum qua mœchatur, vel è contrà: inter tales Matrimonium contractum non tenet. nonum, eſt diſparitas cultus, vt ſi fidelis cum infideli contrahat, iuxta illud, 2. Cor. 6. Quæ pars, inquit Apoſtolus, fidelis cum infideli? decimum eſt vis, ſeu coactio abſoluta, quæ cauſat metum iuſtum, hoc eſt, metum cadentem in conſtantem virum. vndecimum, eſt ligatio, vt ſi quis cum vna contraxit per verba de præſenti, deinde contrahat cum altera, & conſummet; non tenet: duodecimum, eſt iuſtitia publicæ honeſtatis, quæ ex ſponſalibus legitimè celebratis oritur, & hæc iam ad primũ gradum ſolùm ſe extendit, vt habetur in Conc. Trident. ſeſſ. 24. de reformat. Matrim. capit. 4. decimumtertium, eſt affinitas, quæ prouenit ex copula matrimoniali, vſque ad quartum gradum incluſiuè: affinitas verò oriens ex copula fornicaria, non ſe extendit vltra ſecundùm gradum, vt habetur in Concil. Triden. ſeſſ. 24. de reform. Matrim.

cap.

cap. 4. intellige de affinitate primi generis tantùm, quæ est inter virum, & consanguineas vxoris, seu concubinæ, & inter vxorem, seu concubinam, & consanguineos viri. decimumquartũ, est impotentia perpetua coeundi, quæ iudicatur perpetua in iure, si durat per triennium. Qui ergo est innodatus aliquo istorum impedimentornm, & illo prius non amoto per dispensationem. contrahit. talis non solùm peccat mortaliter: sed etiam Matrimonium sic cõtractum, ipso iure est nullum.

DE INCENDIARIO.

INcendiarius propriè dicitur qui Ciuitatem, Castrum, Domum, segetem & similia malo animo, puta odio, vel liuore vindictæ, aut intentione iniuriandi incendit. Item qui sinistra intentione ignem apponi facit, vel consilium, vel auxilium scienter dat, nomine Incendiarij venit. Quod si incidenter ex negligentia, siue casu, vel iusto bello quis incendit, talis propriè incendiarius dici non potest.

Incendiarij propriè dicti, hoc est qui scienter, & voluntariè incendium faciunt, vltra mortale peccatum ipso

iure sunt excommunicati, & non solum tenentur ad restitutionem de dãno illato, sed etiam de rebus perditis propter incendium. Quinimo etiam accipientes res illorum qui incẽdium patiuntur, tenentur in conscientia ad restitutionem, nisi huiusmodi res fuissent habitæ pro derelictis, puta quia ignis tantum inualuerat, quod nullus sine euidente periculo vitæ poterat eis succurrere, & Dominus talia, vti derelicta permittebat incendio perire, eo casu accipiens aliena sic vt præmittitur non teneretur de necessitate ad restitutionem, sed posset illa tuta cõscientia retinere.

Destruens domum sui vicini timore incendij, nempe ne sua domus comburatur, si metus fuit iustus, talis non tenetur ad restitutionem neque de dãno inde illato: nam nullam iniuriam, aut damnum dare videtur æquè peritu ris ædibus: secus autem si timor non fuit iustus, quia tunc destruens Domũ vicini teneretur ad restitutionem, & per consequens de damno illato: secundũ tamen aliquos, inter quos est Host. præfactus casus sic deciditur, quod si domus alicuius est destructa à vicinitate, iusto metu incendij, quod tunc Iu

dex

dex ex officio, & ſumma ęquitate facere deberet, vt quilibet vicinus pro parte ſua damnificato ſatisfaceret, & hæc opinio vti rationi, & æquitati conſona mihi magis probatur.

DE INCESTV.

INcœſtus eſt conſanguinearum, ſeu affinium abuſus, res quidem prohibita, nedum iure canonico, ſed etiam iure diuino, vt habetur Leuit. 18. Omnis homo ad proximam ſanguinis ſui non accedet. Incœſtus ergo ex genere ſuo eſt peccatum mortale, quod committitur ex commixtione carnali, ſine diſpenſatione, inter affines, & conſanguineos, vſque ad quartum gradum inclusiuè.

Incœſtus ſe extendit ad affines, affinitate proueniente ex copula matrimoniali, vſque ad quartum gradum: ad affines verò affinitate proueniente ex copula fornicaria, inceſtus ſe extendit tantùm, vſque ad ſecundum gradum, vt habetur in Concil. Trident. ſeſſ. 24. de reformat. Matrimon. capit 4 Incœſtus eſt graue peccatum, quinimò in primo, & ſecundo gradu, ſiue conſanguinitatis, ſiue affinitatis, eſt caſus

sus reseruatus Episcopo de consuetudine generali, secundùm nonnullos celeberrimos Doctores.

Incœstum non solum committit ille, qui accedit consanguineam, vel affinem: sed etiam accedens monialem, talis scelerosus committit incœstum: quia monialis est sponsa Dei, qui est Pater noster; committit adulterium, quia sponsam alterius corrumpit; committit sacrilegium, quia personā Deo consecratam violat, atque prophanat.

Peccata carnis, seu species luxuriæ, sunt septem, scilicet: simplex fornicatio, stuprum, adulterium, raptus alterius vxoris, incœstus, sacrilegium, & vitium contra naturam, modò secundùm D Thomam 2.2. quæst. 154. artic. 12. stuprum est grauius peccatum fornicatione, adulterium stupro, raptus adulterio, incœstus raptu, sacrilegium incœstu, omnium autem grauissimū, est vitium contra naturam.

DE INDVLGENTIIS.

INdulgentia est relaxatio, siue remissio pœnæ temporalis pro peccatis actualibus debitæ, apud diuinam iustitiam in foro exteriori facta: dicitur remissio

missio pęnæ; quia per indulgentias propriè, ac directè non remittitur culpa, sed solum pœna. secundò dicitur temporalis: quia pœna peccati æterna, non tollitur, nisi per Sacramentum, puta Baptismi, & Pœnitentiæ. tertiò, dicitur pro peccato actuali: quia pœna debita pro peccato originali, non tollitur per indulgentias, sed per Baptismum. quartò, dicitur in foro exteriori: quia remissio pœnæ pro peccato actuali debitæ, quæ fit in foro conscientiæ, non est per indulgentias, sed ex vi clauium, quas quilibet Sacerdos expositus ordinariè habet, & in articulo mortis quilibet Sacerdos, etiam non expositus: Vnde remissio pœnæ pro peccato actuali debitæ in foro exteriori, fit per indulgentias absque Sacramento: in foro verò interiori, talis remissio non fit absque Sacramento. Effectus totalis Sacramẽti Pœnitentiæ est remissio peccati, & quo ad culpam, & quo ad pœnam: effectus autem indulgentiarum, est remissio pœnæ tantùm. modò conferre totalem effectum Sacramenti, absque Sacramento, est solius Dei: conferre verò partialem effectum Sacramenti absq; Sacramento, vt fit per indulgentias, propriè & principaliter est Papæ.

Indulgentiæ trahunt ſuam originē, & vim habent ex ſuperabundanti paſſione Chriſti, ac Sanctorum: nam paſſio Chriſti fuit meritoria, & ſatisfactoria ſimul. fuit meritoria ſibi & nobis; ſibi, qua Chriſtus ſua paſſione gloriā, ac exaltationem ſuæ humanitatis meruit, Lucæ 24. Nonne hæc oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam? item ad Philipp. 2. Factus obediens vſque ad mortem, mortem autē crucis, propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen. fuit meritoria nobis: quia Chriſtus ſua paſſione, gratiā, atque gloriam nobis meruit; Pſal: 83. Gratiam & gloriam dabit Dominus: fuit autem ſatisfactoria nobis tantùm, non ſibi, quia de ipſo ſcriptum eſt, 1. Petr. 2. Qui peccatum nō fecit, nec dolus inuentus eſt in ore eius: Paſſio verò Sanctorum fuit meritoria ſibi, & non alijs, ſatisfactoria autem ſibi, & alijs; ſibi, quia ſaltē labe originali fuerunt infecti, iuxta illud ad Roman. 3. Omnes peccauerunt in Adam, & egēt gratia Dei; alijs, ad Coloſſ. 1. Nūc gaudeo in paſſionibus pro vobis, & adimplo, quæ deſunt paſſioni Chriſti in carne mea pro corpore eius, quod eſt

Ecclesia. item 2. ad Tim. 2. Omnia sustineo propter electos, vt & ipsi salutem consequantur.

Opera pœnalia Sanctorum: quatenus meritoria fuerunt in eis plenè remunerata, imò vltra condignũ, Rom. 8. Non sunt condignæ passiones huius seculi, ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis: quatenus verò satisfactoria, opera pœnalia Sanctorum, non fuerunt in eis remunerata, quia plus passi sunt Sancti Dei, quàm debuerint, vt testatur Iob de seipso in suo lib. cap. 6. Vtinam, inquit, appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quam patior in statera, quasi arena maris, hæc grauior apparerent. Qui nimo aliqui Sancti fuere, qui omninò innocenter passi sunt, vt in veteri lege Ieremias, in noua lege Ioannes Baptista, & Beatissima Virgo, qui in vtero matris fuerunt sanctificati, sed remunerantur in nobis, quatenus per satisfactiones superfluas, seu superabundantes Christi, & Sanctorum, soluitur pœna temporalis, pro peccatis nostris actualibus debita, & quodammodò remunerantur in Sanctis: quia videntes, quòd passio sua pœnam peccati alieni soluat, propter nimiam charitatem.

quam habent, non solùm erga Deum, sed etiam erga proximum gaudent. Quare dici potest, quòd opera pęnalia Sanctorum, quo ad pręmium essentiale, fuerint plenissimè in eis remunerata: quo verò ad præmium accidentale, quòd adhuc in dies remunerentur.

Dantur in sacris literis superabundantes satisfactiones Christi, & Sanctorum, item intentio eorum patiendi, & satisfaciendi pro nobis, vt ex dictis patet, ergo dantur indulgentiæ, neque opus est contendere de voce, vbi res ipsa per vocem significata habetur. Indulgentiæ igitur nihil aliud sunt, quam thesaurus quidam spiritualis Ecclesiæ, resultans ex superabundantia meritorum Christi, & satisfactionum Sanctorum, cuius thesauri clauiger, & dispensator est Summus Pontifex, successor D. Petri, cui dictum est; ac per consequens suis legitimis successoribus, Matth. 16. Tibi dabo claues regni cęlorum, quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cęlis.

Indulgentiæ ad hoc, vt sortiantur suum effectum, quatuor necessariò requiruntur, primò authoritas dantis: facere autem indulgentias possunt, Papa, Concilium generale in tota Chri-

ſtianitate, Legati in omnibus locis, ad quæ eorum legatio ſe extendit, & Epiſcopi in ſua diœceſi. ſecundò, requiritur cauſa legitima, puta vt dentur pro honore Dei, & Eccleſiæ vtilitate tertiò requiritur diſpoſitio recipientis, nempè vt ſit in gratia Dei: quia exiſtentibus in peccato mortali, indulgentiæ non proſunt, proptereà in bullis indulgentiarum, iſta eſt forma conſueta, verè pęnitentibus, & confeſſis. quartò, quòd fiat id, pro quo dantur indulgentiæ, vnde ſi quis nõ obſeruat præcepta in bulla, non conſequitur effectum Iubilæi, ſeu Indulgentiarum.

Quando dantur indulgentię tot annorum, vel dierum, bulla non procedit de annis, diebuſque præſentis vitæ, & in hoc Summi Pontifices ſequuntur modum antiquorum canonum, qui cuilibet peccato mortali pęnitentiam ſeptem annorum iniungebant: vnde per indulgentias propriè, ac principaliter relaxantur pœnitentiæ tot annorum, quas homo in hac vita, iuxta diſpoſitionem antiquorum Canonum, propter peccata commiſſa, facere debuiſſet; conſequenter autem relaxantur pœnitentiæ, quas homo facere deberet in Purgatorio, ſecundùm proportio-

nem: pęna enim Purgatorij est adeò intensa, quod illic pati per horam plus est, quàm in hac vita pati per annum, sit ergo dictum, exempli gratia: si conceduntur indulgentię mille annorum, per eas seruatis seruandis relaxatur pęna, seu pęnitentia sustinenda hic, iuxtà antiquos Canones, mille annis: in Purgatorio verò relaxatur pęna temporalis, quam homo pro peccatis actualibus ibi mille diebus ferre deberet. Quare sic intelligendo nullus mirabitur, minus dubitabit, dum legit in bullis pontificijs, indulgentias decem millia annorum, & vltra dari.

DE INFAMIA.

INfamia est læsæ dignitatis status, vnde infamis dicitur, qui vita & moribus est reprobatus, & communiter duplex ponitur, scilicet: facti & iuris. Infamia facti, multis modis incurritur, vt propter crimen publicum, iustum carcerem, iustam repulsionem à testimonio, ac propter turpem nominationem de eo factam per parentem in testamento. Huius infamiæ sex præcipuè sunt effectus. primò, repellit hominem à dignitatibus, tàm ecclesiasticis,

quàm

quàm fecularibus. fecundò, repellit hominem à teſtimonio in cauſa criminali. tertiò, repellit hominem ab actu accuſandi. quartò, repellit hominem à promotione Ordinum. quintò, rumpit teſtamentum officioſum fratris, ſi infamem hæredem inſtituit. ſextò, inducit purgationem canonicam, infamia iuris duobus modis incurritur. primò, ꝑ iudicijs ordinarij ſententiam diffinitiuam criminis publici, & aliquãdo priuati. ſecundò, incurritur infamia iuris ipſo facto abſque pronunciatione ſententiæ à iudice in ſex caſibus. primò, quando Imperator militi aufert inſignia, vel aliquem in exilium mittit. ſecundò, exercendo lenocinium, vel proſtituendo filias, aut neptes. tertiò, exercendo, ſeu exigendo vſuras. quartò, adulterando, ſeu contrahendo cum duabus, vel ſimul duas ſpõſas habere. quintò, locando operas ſuas pugnandi gratia cum feris. ſextò, exercendo ludos periculoſos in publico, maximè ſi illud fiat lucri gratia, vt ſolent facere iaculatores, & hiſtriones: huius infamiæ ijdem ſunt effectus, qui & infamiæ facti.

Crimina publica in iure, dicuntur illa, quorum denunciatio, ſeu accuſatio

tio cuilibet de populo est concessa; talia sunt, homicidium, adulterium, & crimen læsæ maiestatis, siue diuinæ, siue humanæ: crimina verò occulta, seu priuata, in iure dicuntur illa, quorum denunciatio, siue accusatio ad illos tantùm pertinet, quibus facta est iactura, talia sunt, furtum, illata damna, & iniuriæ.

DE INFERNO.

INfernus communiter, secundùm sacros Doctores, est quadruplex, scilicet: damnatorum, puerorum, purgandorum, & sanctorum Patrum. In primò, qui propriè dicitur infernus, sunt tria, carentia gratiæ, carentia gloriæ, & pœna sensus. In secundo, qui alio nomine dicitur limbus puerorum, sunt duo, carentia gratiæ, & carentia gloriæ. In tertio, qui proprio nomine dicitur purgatorium, sunt duo, carentia gloriæ, & pœna sensus. In quarto, qui dicitur limbus Patrum, erat tantùm vnum, scilicet: carentia gloriæ: vnde sancti Patres fuerunt puniti retardatione gloriæ ad tempus, pueri puniuntur carentia gratiæ, & retardatione gloriæ æternaliter, existentes in purgatorio, puniuntur retarda-

tardatione gloriæ,& pœna ſenſus temporaliter; damnati puniuntur carentia gratiæ, retardatione gloriæ, & pœna ſenſus æternaliter.

Receptacula animarum diſtinguuntur ſecundũ ſtatus eorum: nam anima coniuncta mortali corpori, eſt in ſtatu merendi,exuta verò corpore eſt,in ſtatu recipiendi pro meritis bonum, vel malum: vnde anima ſeparata à corpore, vel eſt in ſtatu recipiendi finale præmium quantum ad bonum; & ſic eſt in Paradiſo; vel quantum ad malum; tunc ſic, vel ratione culpæ actualis, & ſic eſt in Inferno; vel ratione culpæ originalis,& ſic eſt in limbo puerorum; vel anima ſeparata à corpore, eſt in ſtatu,quo impeditur à finali retributione recipienda,quod contingit dupliciter, vel propter defectum perſonæ,& ſic eſt in purgatorio; vel propter defectum naturæ,quo ſancti Patres in limbo detinebantur. Quinque ergo ſunt receptacula animarum, limbus patrũ, purgatorium, Paradiſus, Infernus, & limbus puerorum, primum eſt euacuatum Zach. 9. ſecundum euacuabitur, reliqua tria erunt perpetua.

Quod infernus detur, ſacræ literæ teſtantur, Num. 26. Pſalm. 113. & Luc. 16

ta, & vltima conditio inferni est æternitas durationis. Iob in suo libr. cap. 7. Qui descenderit ad inferos, non ascendet.

Christus descendit ad inferos, vt habetur ad Ephes. 4 in anima, non quidē eo genere motus, quo corpora mouentur, sed eo genere motus, quo Angeli mouentur. Ad limbum Patrum Christus descendit in anima, secundùm essentiam, consolando, & demùm liberando Patres ibi detentos: ad infernū autem, & ad Purgatorium Christus descendit per effectum tantùm, licet diuersimodè; ad infernum arguendo eos de incredulitate, & eorum malitiam confutando; ad Purgatorium, dando illis spem gloriæ consequendæ: & quādiu corpus Christi fuit in sepulchro, nempè per integrum diem, & duas noctes, ad comprobandam veritatem suę mortis, tandiù anima eius fuit in limbo Patrum, vt sic simul anima de limbo, & corpus de sepulchro educerētur.

DE INFIDELITATE.

INfidelitas opposita fidei, quæ est virtus theologica, potest sumi dupliciter, negatiuè, & priuatiuè. Infidelitas

mo modo accepta, cadit in his, qui nihil vnquam de fide Christi audierunt, talis non dicit imperfectionem, minus est peccatum, iuxta illud Ioann. 15. Si non venissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent, scilicet infidelitatis; infidelitas verò secundo modo accepta, cadit in his, qui audierunt de fide Christi, sed credere recusant, hæc dicit imperfectionem, & est peccatum vt habetur loco citato, cuius tres sunt species, vt docet D. Tho. 2. 2. quæst. 10. Prima est Paganorum, secunda est Iudæorum, tertia est hæreticorum; quæ est omnium pessima: quia infidelitas Paganorum est contrarietas ad fidem Christi nondum susceptam; infidelitas Iudæorum est contrarietas ad fidem Christi susceptam in figura: infidelitas autem hæreticorum, est contrarietas ad fidem Christi susceptam in re & veritate, ergò grauius peccatum est infidelitas hæreticorum infidelitate Paganorum, seu Iudæorum, quorum omnia opera sunt peccatum, Rom. 14. Omne quod non est ex fide, peccatum est; intellige factum ex fidelitate, vel relatum ad infidelitatem, vt si Saracenus ieiunat, vt seruet legē Mahometi, vel Iudæus sabbatizat, vt seruet legem Moy-

sis,

ſis, peccant: ſecus tales poſſunt habere actus bonos ex obiecto, vel circunſtantijs, placentes Deo, licet nullus actus eorum ſit meritorius: quia non factus in gratia.

Infideles, qui nunquam ſuſceperunt fidem Chriſti in re, & veritate, ad eam ſuſcipiendam non ſunt compellendi: quia credere eſt voluntatis; licet tales poſſint cogi, ne fidem Chriſti impediant: infideles autem, qui ſemel ſuſceperunt fidem Chriſti, in re & veritate, & poſteà ab ea apoſtatarunt, vt hæretici veniunt compellendi, etiam corporaliter, vt impleant quod promiſerunt; ac teneant quod ſemel ſuſceperunt: nã licet credere ſit voluntatis, adimplere tamen quod eſt promiſſum, & fidem ſemel ſuſceptã ſeruare, eſt neceſſitatis.

Chriſtianis, communicare infidelibus, maximè Iudæis, quo ad multa, iura prohibent. primò, manducare azyma eorum. ſecundò, habitare cum eis. tertiò, accipere ab eis medicinã. quartò, ingredi balneum, & ſe cum eis lauare: pœna autem tranſgreſſorum in iure, ſi contrà faciens eſt Clericus, venit deponendus, ſi verò eſt laicus, venit excommunicandus, intellige ſi hæc fiant abſque neceſſitate, vel diſpenſatione.

que tanquam de eis substantia, requiruntur. primò, quòd iudex inquirens sit competens, hoc est, nullo modo suspectus inquisito. secundò, quòd inquisitus sit de iurisdictione inquirentis. tertiò, quòd materia sit talis, de qua possit inquiri: nam secularis magistratus de causis matrimonialibus non habet inquirere. quartò, quòd præcedat infamia, vbi inquisitio fit contra certam personam ad pœnam imponendã. quintò, quòd seruetur debita forma à iure præscripta: vnde si inquisitio formetur, non seruato ordine iuris, est nulla, & condemnatio inde sequi non potest. Inquisitio non potest fieri, nisi de crimine illo, de quo aliquis est diffamatus: nam peccatum occultum est exemptum ab inquisitione humana, & per consequens inquirens de criminibus occultis, peccat: quia videtur sibi vsurpare iudicium Dei, qui occultorum solus est iudex.

Quærenti, vtrum subditi ad mandatum Superioris teneantur, crimen alienum, seu proprium manifestare? Respondetur quæsito tribus conclusionibus, quarum prima est. Si maleficus est notorius, eo casu subditus iudice mandante, tenetur eum reuelare. Secunda

con-

conclusio est: Si maleficus non est notorius, tamen potest probare per duos testes sine ipso, talem illud commisisse, tenetur reuelare. Tertia conclusio est: Si maleficus non est notorius, neque potest probare per duos saltem testes, eo casu etiam iudice mandante, subditus non tenetur eum reuelare, imò non potest de iure, & Superior si præcipit, seu excommunicat subditum, nisi reuelet, non ligat in tali casu: quia iudex non debet intendere velle scire nisi quæ humanitus scire potest, talia sunt, quæ testimonio duorum, aut trium probari possunt, iuxta illud. Deuter. 19. Non stabit testis vnus contra aliquem quicquid illud peccati, & facinoris fuerit: sed in ore duorum, aut trium testium, stabit omne verbum.

DE INTERDICTO.

Ecclesiasticum interdictum est separatio à iure, vel ab homine facta à certis Sacramentis, à diuinis officijs, & à sepultura ecclesiastica. Interdictum communiter ponitur triplex, locale, personale, locale & personale simul: nam quandoque locus tantùm interdicitur, & eo casu incolæ, qui non dede-

dederunt causam interdicti alibi possunt absque peccato diuina audire, & Sacramenta recipere. quandoque persona solùm interdicitur,& eo casu tam in proprio loco, quàm alibi homo tenetur sub pœna peccati mortalis seruare interdictum, similiter si persona, & locus simul interdicuntur.

Interdictum, siue locale, siue personale, duplex est, generale & particulare. Interdictum locale generale, à iure fertur in septem casibus. Primò, contra ciuitatem lædentem Cardinalem excepta vrbe. secundò, contra territorium lædentium Episcopum. tertiò,cõtra ciuitatem lædentem proprium Episcopum. quartò, contra non seruantes constitutiones pontificias in electione Papæ. quintò,contra terras Ecclesiæ locantes domus vsurarijs peregrinis. sextò,contra loca impedientium legatos, seu nuncios apostolicos. septimò, contra loca cogentia Ecclesias, seu personas ecclesiasticas soluere exactiones pro rebus suis ad vsum.

Interdictum locale particulare à iure pariter fertur in septem casibus. Primò,vbi Ecclesia iniuriosa sanguinis effusione, vel seminis procurata polluitur. secundò, vbi Ecclesia per simoniã

IV. tertiò, contra recipientes dignitatem ecclesiasticam à laico, & contrà conferentes talem dignitatem laico. quartò, contra participantes cum excommunicatis, & interdictis, præterquam in casibus à iure concessis. quintò, contra locantes domos alienigenis ad fœnus exercendum. sextò, contra exigentes pedagia ab Ecclesijs, & à personis ecclesiasticis. septimò, contra capitulum, seu collegium accipiens aliquid ex fructibus beneficij vacantis. octauò, contra Episcopos ingredientes clausuram monialium, extra casus necessitatis.

Interdictum omnis potest ponere, qui habet potestatem excommunicandi, vel suspendendi à diuinis officijs ratione iurisdictionis ordinariæ, siue delegatæ, quam habet super interdicendos, vt Papa in tota Ecclesia, Legatus in locis suæ legationis, Episcopus in sua Diœcesi, & inferiores Prælati habentes iurisdictionem ordinariam in suos subditos: requiritur tamen semper causa rationabilis.

Tempore interdicti, sex potissimum in iure prohibentur. primò, celebratio diuinorum. secundò, administratio Sacramentorum. tertiò, collatio ordinũ.

quar-

quartò, sepultura ecclesiastica. quintò, pulsatio campanarum pro diuinis, secus pro alijs rebus. sextò, apertio ianuarum Ecclesiæ, tempore, quo diuina celebrantur: verùm tempore interdicti etiam generalis, quædam in iure sunt concessa. primò, administratio Sacramentorum Baptismi, Pœnitentiæ absolutè, & Eucharistiæ existentibus in articulo mortis, aliàs non. secundò, celebratio diuinorum officiorum singulis diebus in Ecclesijs, tàm secularibus, quàm regularibus cum ista moderatione, scilicet: submissa voce, ianuis clausis, campanis non pulsatis, & interdictis exclusis. tertiò, celebratio diuinorum in locis interdictis alta voce, ianuis apertis, & pulsatis campanis in quatuor solennitatibus conceditur, videlicet: Natiuitatis, Resurrectionis, Pentecostes, & Assumptionis Beatæ Mariæ, interdictis admissis, ita tamen, quòd illi, propter quos latum est interdictum, altari non propinquent, nunc additur solennitas corporis Christi, & eius octaua.

Pœna violantium interdictum est ista: Si contrafaciens est Clericus, peccat mortaliter, & fit irregularis, si contrafaciens est laicus, peccat mortaliter,

& illi

& illi est prohibitus ingressus Ecclesiæ, non tamen fit irregularis.

DE INTERROGATIONE.

IN Confessione sacramentali, interrogationes veniunt faciendæ: quia vt docet D. Thomas 4. sentent. distinc. 19. Sacerdos in Confessione debet perscrutari conscientiam peccatoris, quasi medicus vulnus, & iudex causam, licet in interrogationibus faciẽdis, tria sint attendenda. primo, vt peccator interrogetur de peccatis, quę consueuerunt in hominibus illius conditionis abundare. secundò, vt non fiat interrogatio explicita de peccatis, nisi de illis, quæ omnibus manifesta sunt. tertiò, vt de peccatis pręcipuè carnalibus, Sacerdos non descendat nimis ad particulares circumstantias, ne sic fortassis sibi, & confitenti noceat. Sacerdos antequàm pœnitentem de peccatis interroget, quinque obseruare debet. primò, cognoscere, an pœnitens sit suæ iurisdictionis. secundò, quęrere, an sit innodatus aliqua censura, vel peccato, à quibus ipse non possit absoluere. tertiò, videre, quamdiu non sit confessus, si fecit pœnitentiam illi in-

rium,& alicuius momenti,si vendidit, vel emit, si dimisit Missam ex negligentia,si seruauit vigilias sanctorum,si dies festos consummauit in iocis, ludis,choreis,& similibus.

Circa quartum præceptum:Honora patrem,&matrem,si dilexit parentes, si eis obediuit, si eis maledixit, si eos verberauit,si eorum testamenta est exe cutus.

Circa quintum præceptum: Non oc cides,si occidit,vel vulnerauit,siue per cussit aliquem extra ordinem iustitiæ, & casum defensionis, si habuit animũ deliberatum occidendi, mutilandi,vel percutiendi proximum, si procurauit aborsum, si commisit homicidium spi rituale, inducendo aliquem ad peccatum mortale,quo occiditur anima.

Circa sextum præceptum:Non mœchaberis, si commisit fornicationem, vel adulterium,vel stuprum, vel incœstum,vel sacrilegium; vel raptum, vel vitium contra naturam, si commisit mollitiem, vel pollutionem procuraue rit. Circa septimum præceptum: Non furtum facies,si sit furatus, si commisit rapinam,si exegit pedagia iniusta, posuit,vel auxit, si inuenit aliquid, quod non restituit,si exercuit vsuras, si ven-

didit vnam rem pro alia; si defraudauit iustam gabellam. Circa octauum præceptum: Non dices falsum testimonium, si dixit mendacium in iudicio, si dixit contra fidem, vel in damnum alicuius, siue quo ad animam, siue quo ad corpus, siue quo ad famam, si denegauit alicui debitum, si reuelauit occulta ex odio. Circa nonum præceptum: Nō concupisces vxorem proximi tui, si alienam vxorem desiderauit, si delectatus est cogitando inhonesta, si in Ecclesia amorem profanum solicitauit, si aliquid fecit, vt se vel alium ad luxuriam incitaret. Circa decimum præceptum: Non concupisces rem proximi tui, interrogandus est pœnitens, si voluit habere res sui proximi qualitercunque, siue iustè, siue iniustè, si desiderauit diuitias malo fine, si exposuit se periculo animæ, vel corporis, vel propriæ famæ notabili, pro lucro.

Circa septem vitia capitalia, Circa primum in ordine, quod est Superbia, peccator est interrogandus, si existimauit bonum, quod habet, à se habere, & non à Deo; si gloriatus est habere bona, quibus caret; si appetiuit dignitates, sciens se esse indignum; si quæsiuit laudem de re turpi. Circa secundum vi

tium capitale quod eſt Auaritia, ſi reti-
nuit, quod reſtituere tenebatur; ſi non
ſoluit creditoribus in termino cū poſ-
ſet; ſi retinuit ſuperflua, & non fecit e-
leemoſynam; ſi appetiuit diuitias illici
tè. Circa tertium vitium capitale, quod
eſt Luxuria, quomodò pœnitens ſit in-
terrogandus, habetur ſuprà de ſextò
præcepto decalogi. Circa quartum vi-
tium capitale, quod eſt Gula, ſi præue-
nit horam in comedendo; ſi nimis lau-
tè comedit, ſi nimium ſtudium in co-
medendo appoſuit, ſi nimis comedit,
ſeu bibit ſcienter, vſque ad vomitum,
vel ebrietatem, vel vſque ad infirmita-
tem. Circa quintum vitium capitale,
quod eſt Inuidia, ſi odio habuit proxi-
mum ſuum, ſi triſtatus eſt de bono ſui
proximi, ſi detraxit eius honori, ſi ſemi
nauit diſcordias reportando malum al
teri de altero. Circa ſextum vitium ca-
pitale, quod eſt Ira, ſi appetiuit vindi-
ctam de proximo: ſi ei retinuit loque-
lam, ſi conuitijs, & contumelijs proxi-
mum ſuum affecit, ſi murmurauit con-
tra Deum, vel contra ſuum Superiorē.
Circa ſeptimum vitium capitale, quod
eſt Accidia, pœnitens eſt interrogan-
dus; ſi neglexit neceſſaria ad ſalutem, ſi
pœnituit ſe benè feciſſe, ſi deſit bona fa

opera carnis, quæ sunt: fornicatio, impudicitia, luxuria, inimicitiæ, inuidiæ, homicidia; qui talia agũt, regnum Dei non consequentur. Quinimò inuidia est vitiũ capitale, quia ex ipsa quatuor alia vitia oriuntur, scilicet, odium proximi, obtrectatio, susurratio, afflictio in prosperis, & exultatio in aduersis proximi, quarum sufficientia sumitur ex hoc, quòd in conatu inuidiæ tria veniunt consideranda, principium, medium & terminus. Principium inuidię est, vt aliquis minuat alterius gloriam, vel in occulto, ecce susurratio, prima filia inuidiæ, vel in publico, ecce detractio. Medium in conatu inuidiæ est, quod intendens minuere gloriam alterius, aut potest, ecce exultatio in aduersis; aut non potest, ecce afflictio in prosperis. Terminus inuidię est odium proximi: quia sicut bonũ causat amorem, ita tristitia causat odium: Verùm inuidia potest esse peccatum veniale, ex imperfectione actus, vel ex paruitate obiecti. Tristitia de bono alieno, potest contingere quatuor modis. primò, potest aliquis dolere de bono alterius: quia inde timet sibi nocumentum, talis tristitia potest esse sine peccato: nã legitur Exod. 15. quòd Israel lætatus sit

de submersione Ægyptiorum iniustè persequentium. secundò, potest aliquis tristari de bono alterius, non quia talis habet bonum illud; sed ex eo, quod sibi tale bonum, quod habet proximus, deest, & hæc tristitia est zelus laudabilis, 1. Corinth. 14. Æmulamini charismata meliora. tertiò, potest aliquis tristari de bono alterius, ex eo, quod accidit illi, qui est eo indignus, talis tristitia prohibetur in sacris literis; Psalm. 36. Noli æmulari in malignantibus, neque zelaueris facientes iniquitatem. Rursus Psalm. 72. Zelaui super iniquos, pacem peccatorum videns: nam bona temporalia indignis proueniunt ex iusta Dei ordinatione, vel ad eorum correctionem, vel ad eorum iustam damnationem. quartò, potest aliquis tristari de bono alterius, ex eo, quòd talis ipsum excedat in bonis, & hæc tristitia propriè est inuidia, semperque est peccatum: quia sic homo dolet de eo, de quo illi esset gaudendum, nempè de bono proximi.

DE

DE INVOCATIONE dæmonum.

INuocatio dæmonum communiter ponitur duplex, vna explicita, altera implicita, seu occulta. Inuocatio dęmonum implicita, sex præcipuè modis cognoscitur. Primò, ex conditione vana adiuncta vti necessaria, puta quod talis herba, vt habeat suum effectum, colligatur tali die sub pulsu campanarum vel talia verba, vt habeant suum effectum, debeant esse scripta in charta membrana, vel manu sinistra, vel à virgine. secundò, ex appositione characterum ignotorum. tertiò, ex positione nominum ignotorum, vel saltem nescitur, ad quid pertineant talia nomina. quartò, quando effectus expectatus ex talibus superstitionibus, virtutem naturalium agentium excedit, puta cognoscere occulta, sanari in puncto. quintò, quando ex verbis sacris quæritur effectus vanus puta motio annuli, cribri, & similia. sextò, cognoscitur, ꝙ adsit inuocatio dęmonum implicita ex adiunctis quibusdam verbis falsis, & apocryphis, puta si dicatur, per dolorem, quem beata Virgo passa est in partu, &

alia id genus. His ſtantibus, vtraque inuocatio dæmonum eſt illicita, vtraque eſt peccatum: quia vtraque præ ſe fert amicitiam, & ſocietatem cum dæmone, quæ ſocietas ſimpliciter homini eſt prohibita, 1. Corin. 10. Nolo, inquit Apoſtolus, vos fieri ſocios dæmoniorum.

3 Inquirere aliquid, puta loquendum, vel faciendum à dæmone, non ſicut ab amico, vel ſocio: ſed ſicut ab hoſte, nullum eſt peccatum: inquirere autem aliquid à dæmone, tanquam ab amico, ſi actus ſocialis eſt perfectus, peccatum mortale eſt, ſi verò actus ſocialis eſt imperfectus, puta proueniens ex mera leuitate, ſeu curioſitate, poteſt eſſe peccatum veniale. Quare homo duobus modis licitè poteſt ſe habere ad dęmonē, vno modo expellendo, vt fit in exorciſmis, alio modo compellendo poteſtate diuina, vt aliqua dicat, vel faciat.

DE IRA.

IRa, ſecundùm Philoſophum, eſt accenſio ſanguinis circa cor, & ſecundùm D. Auguſt. eſt appetitio vindictæ. Ira in ſacris literis duplex eſt, bona & mala; de bona, Rom. 1. Reuelatur ira

Dei de cœlo. & Psalm. 4. Irascimini, & nolite peccare. de mala, Iacob. 1. Ira iustitiam Dei non operatur. Ira bona est appetitus vindictæ ordinatus ad correctionem vitiorum, vel ad iustitiæ conseruationem: ira verò mala, est appetitus vindictæ inordinatus, hoc est, præter ordinem rationis.

Ira, quando est inordinata ex parte appetibilis, in quod tendit, ex genere suo est peccatum mortale, quia contrariatur iustitiæ, & charitati: potest tamẽ esse peccatum veniale, propter imperfectionem actus, quæ attenditur; vel ex parte appetitus, puta cum motus iræ præuenit iudicium rationis, vel ex parte appetibilis, putà cùm aliquis cupit se vindicare in aliquo modico, vt puerum trahere per capillos. Quare ira, supposita deliberatione actus, & notabilitate vindictæ, potest esse peccatum mortale quinque modis. primò, cùm quis appetit aliquem puniri, qui non meruit. secundò, cùm quis appetit aliquem puniri vltra sua demerita. tertiò, cùm quis appetit, aliquem puniri indebitè. quartò, cùm quis appetit, aliquem puniri, non propter debitum finem, qui est conseruatio, & correctio culpę. quintò, ira est peccatum mortale, quando

do quis ex feruore ipsius iræ cadit ex charitate Dei, vel proximi, puta blasphemando Deum, vel maledicendo proximum, vel non succurrendo ei in necessitate.

Ira vt est appetitus vindictæ inordinatus, non solùm est peccatum mortale, sed etiam est vitium capitale: quia ex ipsa sex alia vitia oriuntur, scilicet: rixa, tumor mentis, cõtumelia, blasphemia, inordinata locutio, seu clamor, & indignatio. ratio est: quia ira potest tripliciter considerari. primò, vt est in corde, & sic ex ipsa duo vitia nascuntur, indignatio, & tumor mentis. secundò, vt est in ore, & sic ex ira duo vitia oriũtur, inordinata locutio, & blasphemia. tertiò, secundùm quod est in effectu, & sic ex ea duo vitia nascuntur, rixa, & contumelia, per quę intelliguntur omnia nocumenta, quę facto proximo inferuntur.

Irę tres sunt gradus, vt habet Matth. 5. primus gradus iræ est cordis, & accipitur ibi: Omnis, qui irascitur fratri suo. secundus gradus iræ est oris, & habetur ibi: Qui dixerit fratri suo racha. tertius gradus iræ est operis, & innuitur ibi: Qui dixerit fatue. Modò si primus gradus iræ est peccatum mortale,

secun-

secundus est grauius peccatum, & tertius adhuc grauius: nam im primo gradu iræ, iuxta seriem euangelicam, ponitur iudicium, quod est minus: quia in eo locus defensionis adhuc datur. in secundo gradu iræ ponitur concilium, quo iudices tractant, quo supplicio affici debeat. in tertio gradu iræ ponitur gehenna ignis, quę est certa damnatio.

DE IRREGVLARITATE.

IRregularitas est impedimentum canonicum ex facto, seu defectu proueniens: quo quis ad ecclesiasticos ordines promoueri, & promotus in eis ministrare prohibetur, quæ in genere tribus modis incurritur, quandoque ex delicto, quandoque ex defectu corporis, & quandoque ex defectu Sacramēti: clarius tamen dici potest, quòd irregularitas nouem modis contrahatur: primò, ex homicidio. secundò, ex mutilatione. tertio, ex indebita celebratione, vel executione ordinū. quarto, per apostasiam à fide. quinto, ex infamia, vel crimine. sexto, propter excommunicationem, suspensionem, vel interdictum, siue à iure, siue ab homine. septimo, propter bigamiam. octauo, per so-

lennem pœnitentiam. nono, incurritur irregularitas propter vitium corporale. Ad maiorem autem euidentiam huius doctrinę, ponuntur conclusiones immediatè sequentes.

Prima conclusio est ista: Irregularitas, hoc est, inhabilitas ad executionē, & susceptionem ordinum ecclesiasticorum incurritur ex homicidio, vel ex mutilatione actuali, siue verbo, siue facto, siue occasione commisso voluntariè. Secunda conclusio est: Irregularitas non contrahitur ex homicidio, ex necessitate ineuitabili, siue ex mera casualitate commisso, idem teneas de mutilatione. Tertia conclusio est: Irregularitas non incurritur ex vulnere, quando nec mors, nec mutilatio sequitur. Quarta conclusio est: Irregularitas contrahitur, non solùm ex homicidio iniusto, sed etiam ex homicidio iusto: vnde in causa mortis, vel mutilationis actualis iudex, assessor, notarius, scriba sententiæ, promulgator, accusator, testis, aduocatus contra reum, aduocatus pro reo, si mors infligatur accusatori, sunt irregulares. Quinta conclusio est: Mutilati, gibbosi, claudi notabiliter, cęci monoculi, hermaphroditi, leprosi, furiosi, lunatici, non habentes lucida

inter-

interualla, laborantes morbo comitiali, dæmoniaci, abstemij, & illegitimi sunt irregulares, hoc est, inhabiles ad promotionem, & ad vsum in promotis. Sexta conclusio est: Irregularitas contrahitur ex indebita susceptione, celebratione, seu executione Ordinũ. primò, si quis celebret in Ordine sacro quem non habet cum solenni apparatu. secũdò, si quis ordinatus per saltum exerceat actum Ordinis sacri omissi. tertiò, si quis excommunicatus maiori excommunicatione, siue suspensus, siue interdictus à iure, vel ab homine, celebret in Ordine, quem habet. quartò, si quis recipit Ordines etiam minores scienter ab Episcopo excommunicato, schismatico, vel hçretico, vel ab Episcopo, qui renunciauit loco, & dignitati, vel extra tempora statuta, absque dispensatione. Septima conclusio est: Irregularitas incurritur per reiterationẽ illorum Sacramentorum, quæ imprimunt characterem, vt sunt Baptismus, Confirmatio, & Ordo, & quo ad ministrantem, & quo ad recipientẽ, si ignoranter, cum eo dispensat Episcopus, si scienter, solus Papa. Octaua conclusio est: Irregularitas contrahitur per apostasiam à fide, cum Sacerdotibus, & si

P 5 id

id factum sit iusto timore, solus Papa dispensat,cum alijs verò Episcopus,secus si voluntariè sine iusto timore, eo casu cum ipsis etiam solus Papa dispensat. Nona conclusio est: Irregularitas incurritur propter bigamiam, & infamiam, siue iuris, siue facti: tales enim sunt irregulares, hoc est, inhabiles ad susceptionem, & ad executionem Ordinum,nisi præcedat dispensatio.

Irregularitas tribus modis tollitur, per Baptismum,per ingressum religionis approbatæ,& per dispensationem Summi Pontificis, Baptismo tollitur omnis irregularitas, contracta ante illum ex delicto,vel ex sequela delicti,vt ea,quæ oritur ex homicidio, seu mutilatione,siue cum peccato,siue absq; peccato fuerit, & ea, quæ ex infamia tàm iuris,quàm facti prouenit.Ingressu religionis tollitur irregularitas, quæ ex delicto alieno prouenit,vt ea,quę contrahitur ex defectu natalium, tales possunt promoueri ad Ordines in fauorē religionis,quam sunt ingressi: non tamen possunt sine dispensatione ad dignitates,seu prælaturas promoueri. Dispensatione Papæ omnis irregularitas quomodocunque contracta,siue ex delicto, siue ex defectu corporis, siue ex

defectu Sacramenti tollitur: q̃a omnis irregularitas est iuris positiui, super q̃d est Papa: Verũ hic Lectorẽ non latebit decretum illud Sacri Concil. Trident. sess. 24. de reform. capit. 6. quo habetur, quòd iam Episcopi possunt dispensare in omnibus irregularitatibus, & suspẽsionibus prouenientibus ex delicto occulto, ea excepta, quæ ex homicidio voluntario oritur, & alijs deductis ad forum contentiosum: item eis licet absoluere quoscunq; delinquentes sibi subditos in sua Diœcesi per seipsos, aut Vicarium ad hoc deputatum in omnibꝰ casibus occultis, etiam Sedi Apostolicę reseruatis in foro conscientiæ gratis, imposita pœnitentia salutari: quinimò & in crimine hæresis, sed hoc tantùm ipsis Episcopis, & non eorum Vicarijs est permissum. Insuper modò licet Episcopis dispensare cum ijs, qui non ex proposito, sed casu, vel vim vi repellendo homicidium commiserunt, vt possint ad Ordines promoueri, vbi constat rem ita se habere, & in promotis ministrare.

DE IVDÆIS.

IVdæorum nomine veniunt, qui legem Mosaicam literaliter tenent, ac obseruando sequuntur, & dicti sunt à principali tribu, quæ fuit Iudæ: prius tamen dicebantur Hebræi ab Heber, cuius sola familia cultum Dei tenuit, cæteris idololatria fœdatis. Christianis in iure multa prohibentur, in quibus Iudæis communicare non licet. Primò, iura prohibent Christianis comedere cum Iudęis. secundò, cohabitare illis. tertiò, recipere eos ad côuiuia. quartò, comedere eorum azyma. quintò, vocare eos, aut ab eis recipere medicinas in infirmitatibus. sextò, balneari cum eis. septimò, relinquere illis aliquid in testamento. octauò, nutrire eorum filios, maximè in illorum domo. nonò, eis inseruire in domo. secùs extra domum.

Iudæis in iure multa prohibentur. primo, habere seruum Christianum. secundo, habere officia publica inter Christianos. tertio, habere dominium super fideles. quarto, procedere in publicum sine habitu, vel signo distincto à Christianis. quinto, erigere nouas synago-

nago-

nagogas: antiquas tamen, ac ruinosas reficere possunt. sexto, ferre testimoniũ contra Christianum, & hæc prohibitio est etiam circa Saracenos, seu Gentiles: contra facientes autem si sunt laici, veniunt excommunicandi, si sunt Clerici, veniunt deponendi, peccantque mortaliter, nisi ignorantia iuris, vel necessitas tales excuset: si vero contra facientes sunt Iudæi, licet ipsi nõ possint puniri, quo ad pœnam spiritualem, puniuntur tñ quo ad pœnam corporalẽ.

Christiani contra Iudæos multa, secundùm iura, facere nequeunt. primo, non debent eos violenter cogere ad fidem Christi suscipiendam: quia credere est voluntatis, licet seruare fidem semel susceptam sit necessitatis. secundo, non debent eos offendere in persona, vel in bonis sine iudicio terrenæ potestatis. tertio, non debent eos impedire, ne suas cõsuetudines ĩ festiuitatib. suis obseruent, modo nihil faciãt, in opprobriũ Christianę fidei: nã inde testimoniũ fidei nostræ ab hostib. habemus, ꝙ ob cãm ritus Iudæorũ ab Ecclesia tolerantur. quarto, non debent ab eis exigi coacta seruitia, quæ facere non consueuerunt. quinto, non debet fieri iniuria eorum sepulchris, neque corporibus hu-

humatis,neque illorum cœmiterijs.sextò,in Sabbathis suis non debent trahi ad iudicium.septimò,non debent spoliari suis bonis iniustè acquisitis, nec debita successione si conuertantur ad fidem,ex quo non perdunt agnationē: vnde in tali casu agnati debent succedere in eorum bonis. octauò, non sunt prohibendi conuerti ad fidem, & Baptismum suscipere, etiam si sint serui Christianorum.

DE IVDICE.

IVdex dicitur ille qui iure potest vnicuique sibi subdito, iustum decernere,ac reddere, & communiter ponitur triplex.Ordinarius,qui habet vniuersitatem causarum ex officio. Arbiter, qui habet iurisdictione ex voluntate partium,& Delegatus,qui habet iurisdictionem ex commissione Superioris: ratio autem sufficientiæ huius diuisionis est, quia nullus potest iudicare, nisi sibi subiectum, vel ordinariè, ecce primum genus iudicum, vel propria sponte,ecce secundum genus iudicum, vel ex commissione Superioris; ecce tertium genus iudicum. Verùm in iure à iudicis officio aliqui repelluntur, scili-

ſcilicet: ſurdus, mutus, furioſus perpetuò, impubes, fœmina, ſeruus, excommunicatus, conſanguineus rei, inimicus actoris, vel alia cauſa ſuſpectus, & imperitus.

Iudex ordinarius ſicut & delegatus, duplex eſt, ſecularis & eccleſiaſticus. Iudex ſecularis in Clerico nullam habet iuriſdictionem, neque in criminalibus, neque in ciuilibus: Vnde Clericus reſpondendo coram iudice ſeculari, ſi cauſa eſt ciuilis, eo caſu cadit à ſua cauſa, ſi eſt criminalis, amittit ſuum locum, ſeu dignitatem, & iudex laicus, qui iudicat de Clerico, peccat mortaliter, & ſecundùm iura, debet priuari officio iudicandi, ſententiaque inde ſequens eſt nulla: fallit tamen hęc doctrina, præcipuè in tribus caſibus. primò, in cauſa reconuentionis ciuilis: nam ſi Clericus conuenit laicum coram iudice ſeculari, & ille reconuenerit Clericum ciuiliter, feraturque ſententia contra Clericum tenet, quia in tali caſu factus eſt ſuus iudex per reconuentionē ſecùs ſi laicus reconuenerit Clericum criminaliter, quia ſic laicus Clericum coram iudice ſeculari, neque conuenire, neque reconuenire poteſt. ſecundò fallit quando Clericus eſt traditus cu-

humatis,neque illorum cœmiterijs.sextò,in Sabbathis suis non debent trahi ad iudicium.septimò,non debent spoliari suis bonis iniustè acquisitis, nec debita successione si conuertantur ad fidem,ex quo non perdunt agnationē: vnde in tali casu agnati debent succedere in eorum bonis. octauò, non sunt prohibendi conuerti ad fidem, & Baptismum suscipere, etiam si sint serui Christianorum.

DE IVDICE.

IVdex dicitur ille qui iure potest vnicuique sibi subdito, iustum decernere,ac reddere, & communiter ponitur triplex.Ordinarius,qui habet vniuersitatem causarum ex officio. Arbiter, qui habet iurisdictione ex voluntate partium,& Delegatus,qui habet iurisdictionem ex commissione Superioris: ratio autem sufficientiæ huius diuisionis est, quia nullus potest iudicare, nisi sibi subiectum, vel ordinariè, ecce primum genus iudicum, vel propria sponte,ecce secundum genus iudicum, vel ex commissione Superioris; ecce tertium genus iudicum. Verùm in iure à iudicis officio aliqui repelluntur, sculi-

ſcilicet: ſurdus, mutus, furioſus perpetuò, impubes, fœmina, ſeruus, excommunicatus, conſanguineus rei, inimicus actoris, vel alia cauſa ſuſpectus, & imperitus.

Iudex ordinarius ſicut & delegatus, duplex eſt, ſecularis & eccleſiaſticus. Iudex ſecularis in Clerico nullam habet iuriſdictionem, neque in criminalibus, neque in ciuilibus: Vnde Clericus reſpondendo coram iudice ſeculari, ſi cauſa eſt ciuilis, eo caſu cadit à ſua cauſa, ſi eſt criminalis, amittit ſuum locum, ſeu dignitatem, & iudex laicus, qui iudicat de Clerico, peccat mortaliter, & ſecundùm iura, debet priuari officio iudicandi, ſententiaque inde ſequens eſt nulla: fallit tamen hęc doctrina, præcipuè in tribus caſibus. primò, in cauſa reconuentionis ciuilis: nam ſi Clericus conuenit laicum coram iudice ſeculari, & ille reconuenerit Clericum ciuiliter, fertaturque ſententia contra Clericum tenet, quia in tali caſu factus eſt ſuus iudex per reconuentionē ſecùs ſi laicus reconuenerit Clericum criminaliter, quia ſic laicus Clericum coram iudice ſeculari, neque conuenire, neque reconuenire poteſt. ſecundò fallit quando Clericus eſt traditus cu-

riæ ſeculari. tertiò, quando interuenit epiſcopalis authoritas, in his enim caſibus iudex ſecularis licitè poteſt Clericum iudicare in cauſa merè temporali.

Iudex ſecularis ordinarius tuta conſcientia ſportulas, ſeu munera, nec petere, nec recipere poteſt, vbi ſufficientem prouiſionem habet, iudex autem ſecularis delegatus petit, & recipit ſportulas, puta duos aureos in principio, & duos in fine, quando cauſa excedit centum aureos, ſecùs nihil habebit, excipiuntur tamen comeſtibilia, & potabilia ex mera liberalitate oblata finito iudicio, iudex eccleſiaſticus, ſiue ordinarius, ſiue delegatus ſportulas, neque petere, neque recipere poteſt, vbi habent ſufficientes redditus, vel beneficium. poſſunt tamen petere à partibus litigātibus, niſi ſint pauperes, ſalarium honeſtum pro notario, nuncijs, ac alijs inferioribus officialibus, non habentibus deputatos, ſufficienteſq; redditus, dummodò non participent cum eis.

Iudex delegatus, ſiue ſit ſecularis, ſiue ſit eccleſiaſticus, cùm proficiſcitur extra domicilium, poteſt petere, & recipere expenſas pro victualibus, ac vecturis equorum, niſi talis eſſet delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, nam eo

caſu

casu ordinarius prouidebit de suo: Iudex verò ecclesiasticus ordinarius, quãdo proficiscitur extra domum, non potest petere, minus recipere expensas, nisi quando profiscitur pro consecratione Ecclesiæ, & quando visitat pronunciam suam: sic tamen vt in petitione, ac receptione expensarum computentur expensæ, quas ipsi domi fecissent, quæ, vt tales à restitutione excusentur, debent detrahi à tota summa.

DE IVDICIO.

IVdicium diuersimodè sumitur, quãdoque pro vsu rationis, quandoque pro casu fortuito, quandoque pro sententia iudicis, quandoque pro pœna, quæ ex sententia infligitur, & quandoque pro instantia, seu ordinatione causæ discutiendæ in iure coram iudice, sicque iudicium acceptũ, de quo nunc intendimus, nihil aliud est, quàm quædam definitio, seu determinatio eius, quod iustum est secundùm leges, ad quod tres personæ necessariò concurrunt, scilicet: actor, reus, & iudex: vnde iudicium ab aliquibus dici-

dicitur actus trium personarum verè, vel fictè, quia aliquando fama locum tenet actoris. Iudicium & arbitrium licet quodammodò sint idem: tamen in duobus potissimum inter se differunt. primò in hoc, quod iudicium est de causa ciuili & criminali: arbitrium verò de ciuili tantùm. secundò, quòd iudicium necessario: arbitrium autem voluntariè subimus.

Iudicium redditur nullum, tribus modis. primò, ratione iudicis incompetentis, puta vel quia non habet authoritatem supra reum, vel quia est suspectus, vel aliam ob causam in iure ad missam. secundò, ratione personæ agentis, puta, quia est minor, & agit sine authoritate curatoris, vel quia est excommunicatus: tales enim in iudicio agere non possunt, nisi in causis a iure expressis; pariter iudicium est nullum, si pupillus vocetur in iudicium, & nullus eum defendat. tertiò, ex parte rei, puta quia non potest tractari sub tali iudice, vt ius patronatus corã iudice principe inferiore, vel causa matrimonialis coram iudice laico: peruertitur autem iudicium quatuor modis, videlicet, timore, cupiditate, odio, & amore.

Iudicium debet exerceri de die: si ta

men

men iudex de nocte procedat cum lumine candelæ ad litis conteſtationem, vel ad ſententiæ prolationem, tenet: multa enim in iure prohibentur, quæ tamen facta tenent. ſecundò, iudicium debet fieri ſecundo, & in loco ſuæ iuriſdictionis: alibi autem de conſenſu partium, ac iudicis territorij, nec huic doctrinæ obſtat, quod legitur Matth. 7. Nolite iudicare, & non iudicabimini: quia ibi Chriſtus non prohibet omne iudicium, ex quo habetur Pſalm. 2. Erudimini qui iudicatis terram. Eſaiæ 1. Iudicate pupillo, defendite viduam, & Ioann. 7. cap. Iuſtum iudicium iudicate: ſed prohibet iudicium temerarium, quod eſt per vſurpationem, vel quando quis iudicat quantum ad euẽtum futurum, vel ex incertis, & occultis, de quibus non habemus iudicem, niſi Deum.

DE IVRAMENTO.

IVramentum eſt affirmatio, vel negatio de aliquo facto, vel fiendo, ſacræ rei atteſtatione firmata, & communiter ponitur duplex: Aſſertorium, quod fit ad confirmandum aliquod præſens, vel præteritum; & Promiſſoriũ, quod

fit ad confirmandum aliquod futurũ. Iuramentum assertorium, & promissorium in duobus potissimum inter se differunt. primò, quod in iuramento assertorio non cadit dispensatio: quia esset contra præceptum Dei, Matth. 5. Reddas Domino iuramenta tua: in iuramento verò promissorio cadit dispẽsatio: quia quod nunc est vtile, & bonum, successu temporis erit inutile, ac nociuum. secundò, quod in iuramento assertorio non attenditur semper honestas facti, super quo iuratur, sed attenditur sola veritas: nam testis iuratus tenetur dicere veritatem super facto adulterij, quod est inhonestum; in iuramento autem promissorio semper attenditur honestas facti: vnde si quis iurat de re illicita facienda, tale iuramentum non ligat, & sic iurans mortaliter peccat, & obseruando adhuc grauius peccat.

Iuramentum debitè factum, est actus latriæ, & iurantem ad eius obseruantiam obligat de iure diuino, vt habetur Matth. 5. Reddas, inquit Christus, Domino iuramenta tua: maior tamen est obligatio voti, quàm sit obligatio iuramenti, vt docet D. Thom. 2. 2. quæst. 89. ratio est, quia obligatio voti cau-

ti causatur ex fidelitate: obligatio verò iuramenti causatur ex reuerentia, sed grauius peccatum est infidelitas, quàm irreuerentia: quia infidelitas includit irreuerentiam, & non è contrà: ergo obligatio voti est maior, quàm sit obligatio iuramenti.

Iuramentum actus religionis externus, est introductum propter duo, videlicet: ad honorandum Deum, & ad cõtrouersias terminandas, vt habetur Hebr. 6. Homines per maiorem se iurant, & omnis controuersiæ eorum finis, ad confirmationem est iuramentum: Vnde iuramentum secundùm se est licitum, & honestum, Deuteron. 19. Dominum tuum timebis, & illi soli serujes, iurabisque in nomine eius, & Psalm. 62. Laudabuntur omnes, qui iurant in eum: nam iurans fatetur Deum esse infallibilis veritatis, ac omnium notitiã habere: Verùm vt iuramentum non cedat iuranti in malum, debet esse præditum tribus conditionibus, quæ habentur Ierem. 4. Iurabis, inquit Propheta, viuit Dominus in veritate, iudicio, & iustitia. primò, requiritur veritas, hoc est, vt illud, quod iuratur, sit verum. secundò, requiritur iudicium discretionis, hoc est, qđ pro-

pter

pter magnam causam iuretur. tertiò, requiritur iustitia, hoc est, vt illud, qđ iuratur, sit iustum, licitum, & honestũ, quod si aliqua conditio istarum deest, iuramentum eo casu tam iudiciale, quàm extra iudiciale, est illicitum; ac per consequens cedit in malum iurantis, & iudicis, qui pro re leui, partibus defert iuramentum.

Nec obstat huic doctrinæ, quod legitur Matth. 5. Non iurate, inquit Christus, neque per cœlum, neque per terrã. & Iacob. 5. Ante omnia, dicit Apostolus, fratres mei, nolite iurare: quia in his, & in alijs locis non prohibetur iurare secundùm quid, nempè per creaturas ea ratione, ne eis exhibeatur reuerentia, & honor diuinus, ex quo iuramẽtum est actus latriæ, qui soli Deo debetur, Exod. 23. Per nomen externorum deorum non iurabis. Item non prohibetur iurare, sed facilitas & consuetudo iurandi, ex qua venit ad periurium, Eccles. 23. Iurationi nõ assuescat os tuum. Quare iurare per creaturas secundùm se non licet, vt docet D. Tho. 2.2. quæst. 89. & 3. sentent. dist. 39. sed benè licet iurare per creaturas in ordine ad Deum, quatenus in eis diuina veritas manifestatur: nam sic vocamus

Deum

Deum in testimonium veritatis, quæ in creaturis relucet.

Qui indebitè iurat, tribus modis potest peccare mortaliter. primò, quando iurando blasphemat, attribuẽdo Deo, quod ei non conuenit, vel negando, qđ ei conuenit, vel attribuendo creaturæ, quod soli Deo competit. secundò, quãdo quis iurando nomina, mẽbra Dei, & Sanctorum eius inhonestat. tertiò, quando periuratur quocunque modo: quia contra secundum præceptum decalogi: Non assumes nomen Dei tui in vanum.

DE IVRE PATRONATUS.

IVs patronatus est ius honorificum alicui competens in Ecclesia pro eo, quod de consensu Episcopi eam construxit, fundauit, vel dotauit: vnde ius patronatus tribus modis acquiritur. primò, quando quis fundat Ecclesiam, hoc est, dat fundum ad ædificandum, & eo casu tàm diu durat ius patronatus, quàm diu durat fundus. secundò, quando quis Ecclesiam ædificat, vel funditùs destructam reparat de consensu Episcopi, & eo casu primus ædificator si

tor si fuit requisitus, & recusauit reædificare, perdit ius patronatus, nisi fundũ dedisset. tertiò, quando quis Ecclesiam dotat, siue ante, siue post consecrationem, quod si aliquid magnum Ecclesię aliquis det, non tamen nomine dotis, talis dicetur benefactor illius Ecclesię, & non patronus. Quare vnius, & eiusdem Ecclesiæ possunt esse tres patroni, vnus ratione fundi, alter ratione ædificij, & tertius ratione dotis.

Patronus Ecclesiæ, intuitu iuris patronatus, tria sibi acquirit, scilicet: honorem, onus, & vtilitatem. Primò acquirit sibi honorem, vt præsentet instituendum, & in processionibus primũ locum, quòd si Episcopus, vel alius Prælatus Rectorem instituat, sine patroni præsentatione, institutio ipso iure est nulla: fallit tamen, si patronus fuisset negligens in præsentando; quia elapso tempore à iure præscripto, institutio facta ab Episcopo, tenet: nam si patronus est laicus, intra quatuor menses à tempore vacationis; si verò patronatus est persona ecclesiastica, vel monasterium intra sex menses tenetur præsentare. secundò fallit, si instituens sit Papa: ipse enim potest Rectorem Ecclesiæ instituere, sine præsentatione patroni. tertiò,

tiò, fallit in Legato de latere qui poteſt inſtituere Rectorem Eccleſiæ proprio Sacerdote orbatæ, ſine præſentatione patroni, vbi patronus eſt eccleſiaſticus ſecus ſi ſit laicus. Secundò, patronus Eccleſię intuitu iuris patronatus acquirit ſibi onus, quòd ſit defenſor præcipuus Eccleſiæ, ita vt eam ab omnibus oppreſſoribus defendat. Tertiò, acquirit ſibi hanc vtilitatem, quod ſi vergat ad inopiam, de bonis ipſius Eccleſiæ debeat ali: alias patronus Eccleſiæ nihil poteſt exigere tuta conſcientia in recognitionem iuris patronatus, niſi in fundatione aliquid de conſenſu Epiſcopi, ſibi reſeruaſſet.

Patronus tenetur præſentare idoneum: vnde qui ſcienter præſentat indignum, peccat mortaliter, quia infideliter agit in officio ſibi commiſſo: Quinimò, ſi Patronus ſit collegium, vel perſona eccleſiaſtica, pro ea vice priuatur iure præſentandi; ſecùs ſi Patronus pręſentans ſit laicus: quia tales ordinariè circa eccleſiaſtica non ſunt experti. Patronus ſeipſum præſentare non poteſt: pater tamen poteſt præſentare filium, vel nepotē, ſi ſit idoneus. Quòd ſi multi ſint Patroni, poſſunt præſentare vnum de ſeipſis, & ſi in præſentando diſcor-

dent,eo casu ille debet præfici, qui maioribus iuuatur precibus;& à pluribus eligitur, vel durante discordia Patronorum, Episcopus prouidebit,ne interea Ecclesia aliquam iacturam in temporalibus,minùs in spiritualibus patiatur. Item quando Patroni sunt multi; vel habent hoc ius,vt collegium,vel vt singuli,si primo,vt præsentatio teneat, requiritur maior pars respectu totius collegij,si secundò, sufficit maior pars respectu aliarum partium.

Ius patronatus, secũdùm omnes Doctores;transit ad hæredes, & erit apud quemlibet hæredum insolidùm, etiãsi ex inæqualibus partibus sint hæredes, vt inde laici magis inflammentur ad constructionem,dotationemque ecclesiarum,& licet hoc ius non possit diuidi:tamen vbi sunt plures Patroni,possunt conuenire, vt alternatis vicibus præsentent. Ius patronatus, potest transferri in alium quatuor modis, videlicet:successione,permutatione,donatione,& venditione: nam licet ius patronatus specialiter, absque labe simoniæ vendi nequeat, tamen transit de iure cum vniuersitate, nisi de ipso excipiatur:vnde si ius patronatus ematur cum vniuersitate temporalium, cum qua il-

lud transit,non est simonia.

De Iure Patronatus quæ à Trident. Synodo decreta sunt leguntur sess. 14. decreto de reform.cap.12.& sequenti. Item sess. 24.cap.18.& sess.25. capit.9. vbi inter alia hæc vti præcipua, summariè annotare voluimus.primò,quòd nemo cuiusuis dignitatis, Ecclesiasticę vel secularis quacunque ratione, nisi Ecclesiam, beneficium, aut Capellam de nouo fundauerit,& cõstruxerit, seu iam erectam de suis proprijs, & patrimonialibus bonis competenter dotauerit,Ius patronatus impetrare, aut obtinere possit,aut debeat.secundo, quod non liceat Patrono cuiusuis priuilegij prætextu aliquem ad beneficia sui Iuris patronatus, nisi Episcopi loci Ordinario ad quem prouisio, seu institutio ipsius beneficij], cessante priuilegio iure pertineret quoquo modo præsentare,alias præsentatio, ac institutio forsan secutæ,nullæ sint,& esse intelligantur. tertio, quod Episcopus statim habita notitia vacationis Ecclesię si opus fuerit idoneum in ea Vicarium, cum congrua eius arbitrio fructum portionis assignatione cõstituere debeat,qui onera ipsius Ecclesiæ sustineat, donec ei de Rectore prouideatur.Porro Epi-

ſcopus,& qui Ius patronatus habet, intra decem dies, vel aliud tempus ab Epiſcopo præſcribendum, idoneos aliquot Clericos ad regendam Eccleſiam coram deputãdis examinatoribus nominet. quartò, quod prçſumentes titulum Iuris patronatus ex fundatione, vel dotatione, id authentico documento, & alijs iure requiſitis oſtendere teneantur, nec immemorabilis temporis probatio aliter eis ſuffragetur, quam ſi præter reliqua, ad eam neceſſaria, præſentationes etiam continuate, non minori ſaltem, quàm quinquaginta annorum ſpatio, quæ omnes effectum ſortitæ ſint, authenticis ſcripturis probentur: nam vt verbis præfatæ Sanctæ Trident. Synodi vtar; Sicuti legitima patronatuum iura tollere, piaſque fideliũ voluntates in eorum inſtitutione violare ęquum non eſt; ſic etiam vt hoc colere beneficia eccleſiaſtica in ſeruitutem, quòd à multis impudenter fit, redigantur, non eſt permittendum.

DE IVSTIFICATIONE.

IVſtificatio eſt quædam tranſmutatio de ſtatu iniuſtitiæ ad ſtatum iuſtitiæ, ad quam quatuor neceſſariò con

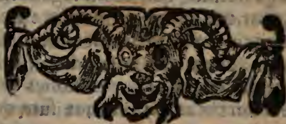
currunt, ſcilicet; remiſſio peccatorum, infuſio gratiæ, motus liberi arbitrij in Deum, & motus liberi arbitrij contra peccatum, & quamuis hęc quatuor ſint ſimul tempore, tamen ordine naturæ in iuſtificatione impij, primum eſt infuſio gratię, ſecundum eſt motus liberi arbitrij in Deum, tertium eſt motus liberi arbitrij contra peccatum, quartũ verò & vltimum, eſt remiſſio peccatorum, ad quam tota iſta tranſmutatio ordinatur, ſicut ad finem.

Peccatum & damnatio noſtra habuit originem ab Adamo; iuſtificatio autem noſtra originem habet à Chriſto, iuxta illud, Rom. 5. Sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem, ſic & per vnius iuſtitiã in omnes homines in iuſtificationem vitæ; Verùm in ſacris literis iuſtificatio noſtra multis attribuitur. Primò, Deo, vt habetur Rom. 3. Deus: inquit Apoſtolus; eſt qui iuſtificat impium. ſecundò, attribuitur Chriſti paſſioni, Apocal. 1. Lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo. tertio attribuitur Diuinę gratię, Rom. 3. Iuſtificati gratis per gratiam ipſius. quartò, attribuitur fidei, Rom. 3. Arbitramur hominem iuſtificari per fidem. quintò, attribuitur ſpei,

Rom.8.Spe salui facti sumus.sextò, attribuitur charitati,ad Galat.5.In Christo Iesu neque circumcisio,neque præputium aliquid valet,sed fides,quæ per charitatem operatur.septimò, attribuitur pœnitentiæ, Ezech.18. In quacunque hora ingemuerit peccator, omniũ iniquitatum eius non recordabor.octauò, attribuitur Sacramentis nouæ Legis,Marc.16.Qui crediderit,& baptizatus fuerit,saluus erit.& Ioan.6. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.nonò,attribuitur ministris,Ioan. 20.Accipite Spiritum sanctum, quorũ remiseritis peccata,remittuntur eis.decimò,,iustificatio nostra attribuitur bonis operibus., Rom.3.Non auditores legis, sed factores iustificabuntur, diuersimodè tamen,Deo primò, & principaliter.Gratię formaliter.Fidei,spei, charitati,& pœnitentiæ dispositiuè.Sacramentis instrumentaliter, & Sacerdotibus iustificatio nostra attribuitur ministerialiter.

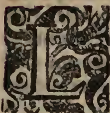
Iustificatio impij est maximum opus Dei,iuxta illud,Psalm.144.Miserationes eius super omnia opera eius, & D.Augustinus exponens illa verba, Ioan.14.Maiora horum faciet, inquit, quod maius opus est, vt ex impio iu-

ſtus fiat, quàm creare cęlum & terram. Verùm hic ſciet Lector, iuxta doctrinam D. Thomæ 2. 2. quæſt. 113. quod aliquod opus poteſt dici maius altero dupliciter. vno modo ex parte modi agendi, & ſic maximum opus, eſt opus creationis, in qua ex nihilo fit aliquid: alio modo ex parte eius, quod fit, & ſic opus iuſtificationis impij, eſt maius opere creationis: quia iuſtificatio impij, terminatur ad bonum æternum, & ſupernaturale: creatio verò terminatur ad bonum naturæ mutabilis.

DE LEGE.

Ex est quædam ordinatio rationis ad bonum commune, ab eo, qui curam communitatis habet promulgata; cuius iuxta doctrinam D. Thom. 1.2. quæst. 90. septẽ sunt species, scilicet: æterna, naturalis, Mosaica, Euangelica, consuetudo, canonica, & ciuilis: Verum nunc de triplici lege, nempe naturali, canonica, & ciuili, cœteris omissis intendimus. In lege naturæ, quæ omni lege creata est prior, tria cadunt, videlicet: prima principia, vt nulli esse nocendum, secũdum rationem esse viuendum, & huiusmodi. quædam conclusiones principiorum communium, quæ sunt quasi secundaria principia, vt non occides, depositum reddes, & his similia. tertiò, in lege naturæ sunt quædam particulares determinationes, vt iniquum punies hoc vel illo modo. Lex naturalis,

quæ

quæ eſt communis omnibus nationibus, quantum ad ſua prima principia, eſt omninò immutabilis, quantum ad ſecundaria principia, lex naturalis, licet vt in pluribus ſit immutabilis: tamen in paucioribus poteſt mutari, vt depoſitum non eſt reddendum, in caſu quod eſſet damnoſum, vt ſi repetatur ad impugnandum patriam, vel ad occidendum proximum, quãtum demum ad particulares determinationes, ius naturale eſt mutabile, & per conſequẽs non eſt omnibus commune.

Lex humana, quæ diuiditur in canonicam, & ciuilem, dicitur iuſta, vel iniuſta, ex quà duplici genere cauſarum. primò, ex fine lex dicitur iuſta, quando ordinatur ad bonum commune, quod eſt finis eius: eſt autem iniuſta, quando eſt contraria bono communi. ſecũdò, ex cauſa efficiente lex dicitur iuſta, quando ſtatuens non excedit ſuam poteſtatem: iniuſta verò dicitur, quando fertur ſuper illos, qui non ſunt ſtatuenti ſubiecti. tertiò, ex cauſa formali lex eſt iuſta, quando ſecundùm æqualitatẽ proportionis, onera imponuntur ſubditis in ordine ad bonum commune: iniuſta autem, quando onera non imponuntur proportionaliter, ſed aliqui

alleuiantur, & aliqui nimis notabiliter aggrauantur. quartò, ex causa materiali lex dicitur iusta, quando est de rebus in se licitis, & honestis: iniusta verò quando est de illicitis, puta contra ius diuinum, siue naturale.

Lex humana ad hoc, quod habeat vim obligatiuam in se, siue in communi, quatuor requiruntur. primò, quod sit iusta. secundò, quòd sit debitè promulgata. tertiò, quòd elapsum sit tempus, post quod incipit obligare. quartò, quòd per subditos sit suscepta, & approbata saltem à maiori parte, quod si nõ recipitur, & princeps tolerat, non receptio excusat: quia toleratio, & dissimulatio principis in actu de iure prohibito, inducit dispensationem, secus quando princeps non receptionem legis, nõ tolerat: nam eo casu nõ receptio legis, subditos non excusat. Ad hoc autem, quod lex obliget, ac liget in particulari, puta istum, vel alium hominem vltra prædicta quatuor, quintum desideratur, nempe quod eius notitiam habuerit, aut eam sua culpa ignorauerit. vnde si subditus non seruet legem quia eam ignorat absque sua culpa, excusatur etiam in conscientia.

Lex humana, siue canonica, siue ci-

uilis obligat ex ſua tranſgreſſione ad peccatum mortale, quia ſcriptum eſt, Prouerb.8. Per me reges regnant, Roman. 13. Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: non enim eſt poteſtas niſi à Deo, & qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit, & ſibi dãnationem acquirit. Item Heb. 13. Obedite, inquit Apoſtolus, præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis: Verum lex humana non obligat, ſicut lex Dei æterna: nam tranſgreſſio in præcepto legis diuinæ ſemper eſt mortale, quia præcepta Dei ſunt iuris naturalis, & ſecundùm ſe neceſſaria ad ſalutem: tranſgreſſio verò in præcepto legis poſitiuæ, nõ eſt peccatum mortale, niſi accedat contemptus, vel conſuetudo: quia ſtatuta iuris canonici, & ciuilis non ſunt de his, quæ per ſe ſunt de neceſſitate ſalutis, exempli gratia, omnis qui committit homicidium authoritate priuata, peccat ſemper mortaliter: quia non occidere, cadit ſub pręcepto Dei, non autem omnis, qui ieiunium tali die non obſeruat, ſemper peccat mortaliter: q̃a ieiunare tali die cadit ſub præcepto poſitiuo, in quo admittitur exceptio.

Perſonæ eccleſiaſticæ non tenentur ſeruare leges, ſeu ſtatuta laicorum, quã-

do tales leges disponunt specificè super personis ecclesiasticis,& bonis earum: quia eo casu sunt nullæ, vtpote quia cō ditæ ab eo, qui non habet potestatem: nullus enim princeps secularis habet authoritatem super Ecclesias, aut eccle siasticas personas: fallit tamen hæc doctrina in duobus casibus. primò, quando lex laicalis est priuilegiatiua: quia potest quis etiam non sibi subditum priuilegiare. secundò, quando lex est fundata supernaturali ratione: qa tunc ab omnibus seruari debet etiam à Clericis, non ratione legis, sed ratione iustitię naturalis: quando verò statuta laicorum disponunt generaliter, non faciendo mentionem de personis ecclesiasticis, si non possunt seruari, absque peccato, neminem ligant: si verò huiusmodi statuta sunt rationabilia, & non repugnantia sacris canonibus, sunt seruanda etiam quo ad personas ecclesiasticas in materia fauorabili, sicut illud, quod existentibus masculis, mulier nō succedat, etiam ad Clericos se extēdit, secus quando ius ciuile est contrarium iuri canonico, vel præiudicium personis ecclesiasticis affert, tunc leges ciuiles à personis ecclesiasticis nullo modo veniunt seruandæ.

Multa in iure canonico per contrariam consuetudinem, vel per nouas cōstitutiones sunt abrogata, seu reuocata inter quæ sunt ista: primò, quod Clerici inchoent ieiunium quadragesimale immediatè post Sexagesimam. secundò, quod iuramentum fiat à ieiuno, & quod non exigatur, neque detur in iudicio, in Quadragesima, Aduentu, & Dominicis diebus. tertiò, quod Sacramentum Altaris à ieiunis conficiatur, excepto die cœnæ. quartò, quod post sumptum Sacramentum seruetur ieiunium per aliquod horas. quintò, quod volentes communicare, contineant se ab actu coniugali pet tres, vel quatuor dies. sextò, quod certa tempora, ac internalla in suscipiendis Ordinibus seruentur, puta ad subdiaconatum viginti anni, ad diaconatum viginti quinque, ad sacerdotium triginta. septimò, quod sex gradus consanguinitatis in Matrimonio contrahendo seruentur. octauo. quòd omnes in Cœna Domini, & ter in anno, Natiuitate, Résurrectione, & in Pētecoste communicent: hæc enim, & alia plura per consuetudinem, vel nouis constitutionibus sunt abrogata, seu reuocata.

Princeps legibuis suis non est subiectus,

ctus, quantum ad vim coactiuam, sed benè quantum ad vim directiuam: quia & ipse secundum iudicium Dei est subiectus, propterea vbi lex sua est iusta, debet eam propria voluntate seruare, secùs peccat. Princeps dicitur esse supra legem: quia potest eam mutare, & in ea pro loco, ac tempore dispensare: tamen vbi lex est iusta, princeps sine causa rationabili, neque secum, neque cum alijs potest absque peccato dispensare.

DE LOCATIONE.

LOcatio est personæ, vel rei ad vsũ facta concessio, mercede in pecunia numeranda conuenta: conductio verò est personæ, vel rei ad vsum acceptio, pecuniariæ mercedis interuentu: vnde locator dicitur, qui sub pecuniaria mercede locat rem, vel personam suam: conductor autem dicitur, qui huiusmodi accipit soluenti pensionem. Quærenti modò quæ res possint locari. Respondetur, quòd omnes res, quę sunt venales, locari possunt, nisi sint seruitutes prædiales, puta iter, actus, via, & alia id genus multa: res tamen venales estimatę periculo conducentis, quo ad

ad perditionem, & deteriorationem locari nequeunt, sed locator rem suo periculo tradit, secùs talis contractus nõ esset locatiò, & conductio, sed potius venditio,& emptio, licet conductor teneatur de damno, quòd re locata contingit sua culpa.

Prælati religiosi locare nequeunt redditus, vel partem eorum, vel iura, vel possessionem monasteriorum, vel aliarum administrationum sibi commissarum, nisi necessitas, vel vtilitas cõuentus, siue loci exposcat, accedenteq; consensu conuentus, vel Superioris, si conuentum non habeat, aliter secundũ iura, ipso facto à suis officijs sunt suspẽsi. secundò, neque beneficiati ad longũ tempus, puta vltra nouem annos, redditus suarum Ecclesiarum absque licẽtia Superioris locare possunt, quòd si beneficiatus ante tempus locationis elapsum moriatur, locatio extinguitur quia Clericus comparatur vsufructuario, cuius ius est personale, ideò amittitur,& extinguitur cum persona vsufructuarij: vnde si conductor soluit pensionem, non eam accipiet à successore in eodem beneficio, nisi sit conuersa in vtilitatem Ecclesiæ: quòd si res locata non est ecclesiastica, tunc successor

vni-

vniuersalis tenetur stare locationi, secùs tamen si successor est particularis in re locata: fallit tamen, quando locator habuit plenam administrationem, vt si maritus locauit prædium dotale, vel tutores bona pupillorum, mortuo marito, & tutoribus, vxor, ac pupilli adhuc tenentur stare locationi. tertio, neque Sacerdotibus licet locare operas suas pro diuinis officijs dicendis, absque labe simoniæ: licet tamen eis pacisci cum aliquo, quod maneant in aliqua Ecclesia, vt ibi celebrent, dummodò non habeant intentionem ad diuina, sed ad mansionem, quàm ibi faciunt, vel ad laborem, quem sustinent, vel ad damnum, quod patiuntur ratione moræ.

Locator potest expellere conductorem in quatuor casibus: primò, si domus locata necessaria facta sit suę habitationi, puta, quia destructa est domus suæ habitationis, vel duxit vxorem, vel similis necessitas occurrit, facta locatione, & aliter prouidere non potest, secùs autem si tempore locationis ipse locator aliam domum nō habebat: nam eo casu ante finitum tempus locationis conductorem expellere non pōt. secūdò, si domus eget restauratione, quia rui-

ruinam minatur, quam tempore locationis non minabatur, quo casu, sicut & in præcedenti fiet remissio pensionis pro rata temporis, vel prospicietur conductori de aliqua domo æquè idonea. tertiò, si conductor in domo turpiter viuit, puta tenendo meretrices, vel maleficos, vel lenones, & dominus in locatione, conditionem conductoris ignorabat, quo casu non remittitur pẽsio, vel si conductor manet in domo cũ eius lesione, puta alendo porcos in habitationibus humanis, vel incidendo arbores, vel nõ colendo agros suo tempore, quo casu non solum recipitur pẽsio, sed etiam locator aget contra conductorem ad interesse de damno sibi dato. quartò, locator põt expellere conductoré, si nõ soluit pensionẽ terminis cõstitutis, q̃ si vult soluere audiẽdus ẽ.

Remissio, seu diminutio pensionis propter notabilem sterilitatem est facienda ad arbitrium boni viri, quãdo talis sterilitas euenit præter consuetudinem, hoc est, casu fortuito, sine culpa coloni, puta ex grandine, vel alia aeris intemperie, & non potest fieri cõpensatio cum fertilitate anni præcedẽtis, vel sequentis immediatè, durante eadẽ locatione, secùs si sterilitas non cõtingat

casu

casu fortuito, sed vitio, seu debilitate terræ, vel in curia coloni: Pensio autem propter fertilitatem, non est augẽda, si hoc sit, quia fructus valent plus solito, sicut nec fieret minutio, si minus valerent, neque si sit propter industriã coloni, ne sua industria sit tibi damnosa, neque si contingat propter bonitatem rei, quia bonitatem dominus locauit meliori pretio, quàm potuit: sed bene pensio est augenda propter fertilitatem prouenientem casu fortuito, puta si quis locauit molendinum, ex quo conductor annuatim quinquaginta aureos tantùm accipiebat, & hoc anno accepit centum propter alia molendina destructa, fiet augmentum pensionis pro rata, sicut fit remissio, seu minutio propter sterilitatem casu fortuito contingentem: nam contrariorum eadem est disciplina.

DE LVDO.

LVdus siue iocus est locutio, vel operatio ordinata ad delectationem, & vt docet D. Thom. 4. sentent. distin. 16. quæst. 4. artic. 2. triplex est, turpis, qui operatione diabolica est inuentus, ad inducendos homines ad peccatum, vt lu-

vt ludus theatralis, recreatiuus, qui ad recreationem honestè fit;& laudabilis, siue diuinus, qui ex gaudio deuotionis procedit,de quo Dauid.2.Reg.6.Laudam, & vilior fiam coram Domino. Primus à quolibet debet euitari, tertius à quolibet debet assumi, & secundus potest à quolibet sumi, temperatè tamen: in ludis enim recreationis tria sunt cauenda:primò, dicta & facta turpia vel nociua. secundo, resolutio grauitatis:nam in ludis, vt docet Tullius in 1.de offic.datur licentia,quæ ab honestis actionibus non est aliena.tertiò, in ludis recreatiuis sunt cauendæ indebitæ circunstantiæ,secundum personã, tempus,locum,& huiusmodi; Verùm excessus in ludo recreatiuo ratione turpitudinis,vel nocumenti in re notabili,est peccatum mortale: ratione verò indebitæ circunstantiæ, est peccatum veniale, nisi in eo ponatur finis.

Ludus humanus multis modis est prohibitus, quandoque ratione materiæ, in qua fit, quia scilicet est turpis, vel nociua notabiliter, & hoc est mortale,quandoque ratione periculi notabilis corporis, seu animæ suæ, vel alterius,quod ex tali ludo probabiliter sequi potest, & hoc est mortale, quãdoq;

ra-

ratione circumstantiæ loci, vt quia fit in loco sacro, & si accedit magna irreuerentia, est peccatum mortale, quia scriptum est: Domus mea domus orationis vocabitur, quandoque ratione personę. Clericis enim, & religiosis oĩs ludus cum armis, ludus histrionalis, saltationes, choreæ in publico maximè, ludus larualis, ludus alearum, taxillorum, & chartarum in iure prohibētur, ita vt contrafaciētes, lethaliter peccēt: ludus tamen latrunculorum, siue schaccorum Clericis non est prohibitus, sed tali ioco possunt se recreare, dummodò ratione eius diuina officia, ad quæ tenentur, non omittant, quandoque ratione scandali, vt si Clericus ludat in publico, & seculares scandalizarentur, potest esse peccatum mortale, quãdoq; ratione cupiditatis lucri, vt quando qs ludit ex auaritia, & non luderet cessante spe lucri, & potest esse mortale quandoque ratione temporis, puta si quis in Parasceue ludat: quia tunc non est tempus recreationis, sed potius doloris, & potest esse mortale, propter magnitudinem irreuerentiæ.

In ludo potest esse peccatum mortale multis modis, primò, quando quis in delectatione ludi ponit vltimum finem,

nem, vt quando homo ita vehementer esset affectus ad ludum, quod esset paratus facere contra præcepta Dei, vel Ecclesiæ, de quibus Sap. 15. Æstimauerunt ludum esse vitam nostram. secundò, quando quis causa ludi vtitur turpibus verbis, vel factis in nocumẽtum proximi notabili. tertiò, ratione loci, vel personæ, vt si fiat in loco sacro, vel per Clericum. quartò, in ludo potest esse peccatum mortale ratione periculi læsionis corporalis, sicut in torneamentis: Verùm ludi humani, vt alearum, chartarum, taxillorum, saltationum, chorearum, & his similes, secundùm se non sunt mali, & per consequens absque peccato fieri possunt, vt si ad honestam recreationem propriam, vel aliorum, per personas, quibus non prohibetur, seruatis seruandis, & nõ omissis his, quæ quilibet Christi fidelis facere tenetur, fiant.

In tribus casibus homo tenetur restituere illi, à quo est lucratus per omnem ludum, siue ingenio tantùm innitatur, vt ludus scacorum, siue fortunæ, vt ludus alearum, siue sit mixtus ingenio, & fortuna, vt ludus tabularum, cum taxillis. primò, quando est

lu-

lucratus ei, qui rem suam alienare non potuit, tales sunt furiosi, prodigi, minores viginti quinque annis, pupilli, mente capti, surdi, cœci, serui, filij familias Clerici quo ad bona ecclesiastica, religiosi, & vxores: his enim, qui lucrantur restituere tenentur. Secundò, quando quis lucratur fraude, ac dolo; quia hoc vt furtum reputatur, puta si signatis chartis lusit, vel finxit se inscium ludi. tertiò, quando quis traxit illum, cui est lucratus ad ludum vi, aut nimia importunitate, siue in principio ludi, siue in medio; lucrum enim acceptum ex ludo, his prædictis tribus modis tuta conscientia retineri non potest.

DE LVXVRIA.

Luxuria est quædam solutio in voluptates, & quia voluptates venereę maximè hominem soluunt, ideò ex sentent. D. Thomæ 2.2. quæst. 153. luxuria primo & principaliter est circa voluptates venereas, cuius sex ponuntur species, fornicatio simplex, adulteriũ, incestus, stuprum, raptus, & vitium cõtra naturam. Additur etiam sacrilegiũ, vt cùm quis abutitur persona sacra, sed ista propriè non est species luxuriæ: qa

potest

poteſt reperiri etiam in alio genere,puta furti,& homicidij.

Fornicatio ſimplex, eſt coitus ſoluti cum ſoluta,intellige quolibet vinculo, nempè coniugij,conſanguinitatis,affinitatis,ordinis,religionis,& voti,licet largè accepta ſit omnis coitus illicitus. Adulterium, eſt alieni thori violatio,vt quando vir accedit vxorem alterius,vel è contra inceſtus, eſt coitus cũ perſona ſanguine,vel affinitate coniuncta:vnde inceſtuoſi propriè dicuntur, qui conſanguineis, ſeu affinibus abutuntur. Stuprum, eſt illicita Virginum defloratio. Raptus, eſt violentia facta mulieri, vel parẽtibus propter coitum aſſequendum, etiam matrimonialem. Vitium contra naturam,eſt actus venereus repugnans nedum rectæ rationi, ſed etiam ipſi ordini naturali actus venerei,qui humanæ ſpeciei conuenit,& hæc ſpecies luxuriæ tres ſpecies ſpecialiſſimas ſub ſe continet: prima dicitur mollities, quæ eſt, cùm quis ſine coitu ſpontè polluitur. ſecunda dicitur ſodomia,quæ eſt,quando debitus ſextus nõ ſeruatur, tertia dicitur beſtialis quæ eſt, quando coitus fit cum re alterius ſpeciei; omnis ergo actus venereus, excepto coniugali, de ſe eſt peccatum

mor-

mortale, vt habetur expreſsè ad Galat. 5. Non ſolùm vbi opus exterius perpetratur, ſed etiam ſi ipſa perpetratio deliberetur, Matth. 5. Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo.

Fornicatio ſimplex, ſecundũ omnes Doctores eſt peccatũ mortale, ex quo hominem à regno Dei excludit, 1. Corinth. 6. Fornicarij regnum Dei non poſſidebunt. in Clerico autem; vltra peccatum mortale, fornicatio inducit depoſitionem, ſi monitus non vult corrigi, & iam vigore decreti Conc. Trid. ſeſſ. 25. de reform. cap. 14. Clerici concubinarij poſt primam diſpoſitionem, ſi non deſiſtunt tertia parte ſuorum red dituum ipſo facto ſunt priuati; poſt ſecundam admonitionem, ſi non reſipiſcunt, veniunt ab adminiſtratione ſuo rum beneficiorum ſuſpendendi; quòd ſi adhuc in peccato perſeuerent, tunc ſuis beneficijs, officijs, & penſionibus quibuſcunque eccleſiaſticis, perpetuò priuantur, & inhabiles ad quæcunque officia, beneficia, honores, dignitatesque in poſterum redduntur. donec poſt manifeſtam vitæ emendationem, ab eorum Superioribus, cum ijs ex cauſa, viſum fuit diſpenſandum; De adulte-

rio

rio vide suprà suo loco fol. 19. Incestuosi qui consanguineis, vel affinibus abutuntur, secundùm ius canonicum, duplicem pęnam incurrunt, vna est, quòd tales priuantur facultate contrahendi Matrimonium, quod si contrahant absque dispensatione, peccant mortaliter: Matrimonium tamen tenet, nisi subsit aliud impedimentum; altera est, quòd tales absque peccato non possunt exigere debitum à proprijs vxoribus, quas habuerunt ante incestum commissum: vxori tamen petenti, ipsi tenentur reddere debitum, & non è contrà. Stupratores, qui virgines illicitè deflorant, lege diuina iudiciali, vt habetur Exod. 22. tenentur illas ducere in vxores, & dotare; secundum ius canonicum, stuprator, si virginem seduxit, tenetur eã dotare, & ducere in vxorem, vel saltem dotare, si pater noluerit eam illi tradere, secùs si spontè virgo acquieuit, & volens, eo casu in foro conscientiæ stuprator non tenetur ad dotem: sed duntaxat hæc pęna canonica incurritur in foro conscientiæ, quando virgo mendacijs, ac promissionibus fuit deflorata; secundùm ius ciuile, stuprator debet relegari, & dimidia pars bonorum eius publicari, quòd si reus est vilis, de-

bet verberari siue cedi virgis, & si vis accessit, debet capite plecti. Raptores, secundum ius ciuile, capite puniuntur, similiter omnes fautores raptorum, etsi raptor ingenuam rapuit, etiam suã substantiam perdit, secùs si ancillam, vel seruam rapuit: nam eo casu punitur quidem capite, non tamen amittit sua bona respectu successorum. secundùm ius canonicum raptores, & fautores excommunicantur, & efficiuntur serui rapte, vel patris. Verum in quatuor casibus raptor excusatur à crimine raptus, & per consequens non incurrit pœnas prædictas: primò, quando præcessit tractatus de nuptijs, & puella pro Matrimonio contrahendo fuit abducta, vt sic liberius posset contrahere. secundò, quando quis rapuit propriam sponsam: nam ex desponsatione vir habet aliquod ius in suam sponsam. tertiò, quando puella consentit in Matrimonium, etiam contra voluntatem parentum, secùs si consentiat solùm in rapinam. quartò, quando quis rapuit mulierem inhonestam, atque impudicam: in his enim casibus non committitur verè raptus, & propterea tales nequeũt puniri, vt raptores. Vitium contra naturam, secundùm ius ciuile, vltimo suppli-

plicio punitur; secundùm ius canonicum, si reus est Clericus, deponitur, & accedente incorrigibilitate, intruditur in aliquo monasterio ad perpetuam pœnitentiam peragendam, si verò reus est laicus excommunicatur, huius peccati grauitas, habetur Genes. 11. & ad Romanos 1. capitu. Qui talia agunt, digni sunt morte.

Sacrilegium prout est species luxuriæ, multis modis committitur. primò, si coitus habetur in loco sacro. secundo, si coitus habetur cum persona ecclesiastica, vt si mulier cum Clerico, vel laicus cum moniali, & talis secundùm constitutionem Iustiniani Imperatoris, capite plectitur. tertiò, quando quis abutitur persona sibi coniuncta spirituali coniunctione, quæ quidem cognatio spiritualis contrahitur inter aliquas personas in catechismo, in Baptismo, & in Confirmatione.

DE MALEFICIO.

Maleficium, de quo nunc intendimus, nihil aliud eſt, quàm nocumentum illatum homini, vel rebus à diabolo ad requiſitionem malefici; maleficus autem, vel malefica dicitur, qui nocumentum procurat fieri proximo, ſiue rebus eius à diabolo, pacto expreſſo, vel tacito interueniente. Ad hoc genus maleficij reducitur omnis diuinatio, incantatio, alligatura, ſortilegium, & omnes aliæ artes diabolicæ, quæ debent eſſe alienæ ab omni viro Chriſtiano.

Primò quærenti, ad quid ſe extēdat ſcientia diaboli? Reſpondetur, quòd dæmones tripliciter veritatem cognoſcunt, ſcilicet; per naturam, per reuelationem, & per experientiam: ita vt quilibet ipſorum cognoſcat virtutes omnium cœlorum, ſtellarum, volucrum, quadrupedum, piſcium, arborum, herba-

barum, metallorum, lapidum, & elementorum, illisque omnia corpora inferiora, quantum ad motum localem ad nutum obediunt, mouere tamen totam terram, aut vnum aliud elementũ nequeunt: quia hoc esset euertere ordinem naturæ, licet possint mouere turrim siue montem: quinimò naturaliter tanta celeritate moueri possunt, vt in tempore imperceptibili ab oriente in occidentem, & ab occidente in orientem, nullo medio per transito moueri queant, cum suum moueri sit suum operari, & per consequens possunt aliquod corpus celerrimè deferre, & vt paucis rem totam complectar, dęmones circa corpora inferiora, possunt omnia possibilia per motum localem, aut per applicationem virtutum actiuarum naturalium, vt pluuias, ventos, grandines, & alia id genus, similiter aerem condensare, illum fugare, & in eo apparere in forma viri, aut mulieris, vel bestiæ, ex permissione diuina.

Secundò quęrenti, ad quid se extendat potestas diaboli specialiter circa hominem? Resdondetur, quod potestas diabolica, Deo permittente, circa hominem ad multa se extendit. primò, dęmones possunt priuare hominem

vſu rationis: quia poſſunt omnes humores hominis mouere, & reducere ad caput. ſecundò, poſſunt immutare hominis voluntatem, non quidem directè mouendo, ſed perſuadendo, paſſionesque concitando. tertiò, poſſunt agere in noſtra phantaſmata applicando ſuam virtutem, & diſponendo vt homo dubitationes percipiat, quas ſoluere neſciat, vt accidit in ſcrupuloſis, qui ſepè ineptiſſimè errant, & fallũtur. quartò, poſſunt ipſum hominem ad aliquod peccatum efficaciſſimè inclinare, reducendo ad imaginationem illa phantaſmata, quæ habent allicere concupiſcentiam, vel iraſcibilem concitare. quintò, poſſunt inducere infirmitates in corpus humanum, vt patet de Iob. ſextò, poſſunt inferre nocumentũ rebus humanis, vt patet Iob, quem diabolus omnibus bonis ſuis expoliauit. ſeptimò, dæmones poſſunt immutare omnes ſenſus hominis, tàm interiores, quam exteriores, ita vt homo decipiatur apprehendendo rem aliter, quã ſit, quod fieri poteſt multipliciter. primò, per hoc, quòd diabolus ex aere format corpora, & oſtendit quæ non ſunt. ſecundo, applicando per motum localẽ, quædam actiua naturalia, quæ hoc fa-

cere possunt: nam inquit D. Thomas, quòd sit quædam herba, quæ fumigās, facit trabes apparere serpentes. tertiò, reducendo spiritus, qui sunt in homine ad phātasiam, & eam suo modo immutando, vt patet in phreneticis, arreptitijs, & insanijs. quarto, per acrisiam, vel per arosiam, quæ est cœcitas, qua homini quædam cælantur, sicut oculi discipulorum euntium in Emaus tenebantur, ne Iesum agnoscerent.

Tertiò quęrenti, qui sint effectus maleficorum virorum, siue maleficarum mulierum, quæ expresse, vel tacitè pactum habent cum dæmone? Respondetur, quod omnes effectus istorum diabolicorum hominum reducuntur ad quinque, aut sunt diuinationes, aut sūt infirmitates, aut sunt sanationes, aut sunt falsæ apparitiones, aut effectus mirabiles, & iudicio vulgi impossibiles. Quantum ad diuinationē, ex sentētia omnium Theologorum, dęmones possunt scire, & docere futura, item cognoscere præsentia, & occulta omnia, nisi à Deo prohibeantur: exceptis cordium cogitationibus: vnde dæmones sciunt omnia consilia principum, & tractatus hominum, ideò possunt prædicere, & docere futura, puta bellum, caritatē

annonæ, mortem alicuius, & huiusmodi: quia subitò mouentur, & subitò nũciant. Quantum ad infirmitates, & sanationes, dæmones ex quo sciunt omnia proficua, & nociua, ea quæ possunt à longissimis partibus afferre, & locis opportunis applicare, siue visibiliter, siue inuisibiliter, exterius & interius, ideò possunt inducere infirmitates, & sanitates corporales. Quantum ad apparitiones, dæmones ex quo possunt per aeris condensationem formam, quam voluerint oculis ostendere, propterea in diuersis figuris apparere possunt, licet sæpè ex diuina prouidentia cogatur apparere aliter, quàm velint, puta in figuris bestiarum. Quantum ad effectus mirabiles, tales quandoque faciũt, quod quis euomat acus, clauos, pilos, ossa magna, vel plumas ingenuosissimè consertas; vel fiant subitò tonitrua, grandines, & huiusmodi, vel per illusiones, ita vt videantur ea quæ non sunt, vel per aeris condensationem, siue accrisiam, quod si sint vera, ipsi dæmones huiusmodi inuisibiliter stomacho intulerunt, & inde visibiliter educunt, nec obstat, quod videantur ita magna: quia possunt ea diuidere, & integrare saltem apparenter, cum hæc
cor-

corpora inferiora, parteſque eorum ad nutum moueantur ab eis, & inuicem conglutinentur.

Quartò quærenti, quomodò maleficia poſſint auferri, & ſolui? Reſpondetur, quòd tribus modis. primò, diuina virtute immediatè, vel mediatè: nam quandoque Deus huiuſmodi maleficia à diabolo illata, immediatè ſoluit; quãdoque verò Deus talem virtutem tribuit Angelis bonis, & ſanctis viris, qui talia per orationes, ieiunium, & adiurationes deſtruunt. ſecundò, virtute naturali Angeli mali, ſi ſit natura ſuperior Angelo malo authore maleficij; quia angeli mali natura ſuperiores habent authoritatem in inferiores, ita vt poſſint eos alligare quibuſdam corporibus, puta annulis, vel ampullis, aut libro, ſoluere, & à corpore expellere, licet non ab anima: quia tunc regnum ſatanæ eſſet diuiſum, ergo per conſequens poſſunt remouere actiua naturalia, per quæ inferiores angeli mali agunt maleficia. tertiò, virtute naturali Angeli boni, qui natura eſt ſuperior angelo malo authore maleficij: quia ſi poteſt Angelus malus natura ſuperior: ergò, & Angelus bonus natura ſuperior,

idem virtute sua naturale præstare poterit: homo enim ex se, siue ꝓprijs suis viribus naturalibus, non potest soluere maleficium factum à dæmone: quia sic homo est minoris potestatis, quàm sit diabolus, vt testatur Iob in suo lib. ca. 41. Non est potestas super terram, quæ comparetur ei: licet diuina gratia adiutus, homo omnia opera diabolica destruere possit, vt fit per deuotas orationes, ieiunium, & adiurationes.

Quintò quærenti, an liceat soluere maleficia per aliquam incantationem, siue obseruantiam? Respondetur, quòd non licet, & qui inducunt aliquem ad hoc faciendum, peccant mortaliter, similiter qui pro auferendis, siue soluendis huiusmodi maleficijs, maleficos, seu sagas accedunt, & consulunt, nam legitur Leuit. 20. Anima, quæ declinauerit ad magos, & ariolos, ponam faciem meam contra illam, & interficiam illã.

DE MARTYRIO.

Martyrium idem est, quod testificatio Christianæ veritatis, sicut martyr Græcè, Latinæ dicitur testis Christi, eo quòd tales in suis corporibus, vsque ad mortem testimonium veritate-

ritatis, seu doctrinæ Christi perhibent; vnde ad hoc, vt aliquis Christi martyr propriè dicatur, tria necessariò requiruntur. primò, requiritur pœna, non quęcunque sed quę est mors, vel ex qua sequitur mors. secundò, requiritur causa; id est, veritas fidei, vel opus virtutis, ita quòd dicta pœna sustineatur pro confessione fidei Christi, aut pro bono opere faciendo, vel peccato vitando. tertiò, requiritur voluntas, ita vt voluntariè dicta pœna sustineatur: vnde innocentes propriè non fuerunt martyres, sed ex gratia, quia ipsi voluntariè mortem propter Christum, non sunt passi, prout docet D. Th. 2. 2. quęst. 124.

Sustinere martyrium propter Christum, quandoque est de præcepto, vbi hoc salus aliorum exigit: nam eo casu homo debet esse paratus profundere vitam, & sustinere omne martyrium, iuxta charitatis ordinem, qui expostulat, vt homo magis animam proximi, quàm proprium corpus diligat: vnde si Pręlatus animaduerteret, ꝙ ex sua fuga sequeretur dispendium notabile in fide, eo casu tenetur ex præcepto sustinere mortem, sicut fecit B. Thomas Cãtuariensis: quandoque sustinere martyrium cadit sub consilio, vt quando so-

lùm opportunitas manifestandi gloriam Dei, ædificandique Ecclesiam adest, & non agitur de salute animarum simpliciter, neque de dispendio in fide Christi, eo casu martyrium est supererogationis, & non necessitatis.

Martyrium oblatum patienter tolerari debet: tamen quæri non debet; quia occasio agendi iniustè dari non debet, intellige sine necessitate. secùs ex necessitate: sicut licitum est indigenti accipere mutuum ab vsurario, & mulieri pulchræ adire Ecclesiam, sub oculis lasciuorum, quos euitare nō potest: quia tunc est occasio peccati accepta, & non data, quæ est absque omni culpa.

DE MATRIMONIO.

MAtrimonium est coniunctio legitima viri, & mulieris, indiuiduam vitæ consuetudinem retinens. primò dicitur coniunctio, scilicet, animorum, & in consensu, qui est causa matrimonij, & sine quo matrimonium non est. Insuper dicitur coniunctio: quia ex matrimonio aliqui ordinantur

tur ad vnam generationem, ad vnam educationem prolis, & ad vnam vitam domesticam. secundò dicitur legitima, hoc est, legibus non contraria. tertiò, dicitur viri, & mulieris, & non dicitur virorum & mulieris, neque viri & mulierum: quia nec vnus vir plures vxores, nec vna mulier plures viros de iure habere potest, licet in veteri lege, Deo dispensante, ad multiplicandũ genus humanum, quandoque vnus plures vxores simul habuerit; quartò, dicitur indiuiduam vitę consuetudinem retinens, intelligendo de matrimonio consummato inter fideles, quod nullo modo separari potest: nam matrimonium infidelium non est omninò firmum, nisi ratificetur per fidem Christi, ideo aliquo casu potest dissolui, sicut docet D. Thomas 4. sententiarum distinctione trigesima nona, similiter matrimonium ratum, & non consummatum, inter fideles, aliquo casu potest dissolui, puta per ingressum religionis approbatæ secuta professione.

Causa prima efficiens matrimonij est Deus illud instituens: instrumentalis verò, est consensus; forma sunt verba, siue nutus, vel alia signa exprimen-

tia

tia consensum; materia sunt actus exteriores tantum personarum legitimarum; finis Matrimonij principaliter est proles generanda,& educāda,deinde vitatio fornicationis,mutuum obsequium, Fides & Sacramentum: vnde ex his patet, Matrimonium esse officiū naturæ ad generādum, esse remedium contra concupiscentiam,& esse Sacramentum, ex quo vnionem Christi ad Ecclesiam significat. Quare in Matrimonio,sicut in cęteris Sacramentis nouæ legis,dantur tria,scilicet: Sacramētum,res,res & Sacramentum simul. In Matrimonio Sacramentum tantū,sunt actus exteriores; res & Sacramentum simul,est obligatio mutua; res tantùm, est vnio Christi ad Ecclesiam,significata per Matrimonium,vt docet D Paulus ad Ephes. 5.

Matrimonium vt est in officium generandi prolem, quæ erat necessaria et peccato non existente, institutum fuit à Deo ante lapsum Adæ,dicente. Gen. 1. Crescite,& multiplicamini, vt est in remedium peccati,fuit institutum post peccatum, tempore legis naturæ secundùm determinationem personarum contrahentium,institutum fuit in lege Moysi, secundùm quod est Sacramen-

rum repræſentans coniunctionē Christi & Eccleſiæ, inſtitutum eſt in lege euangelica, ſicque acceptum Matrimonium, eſt vnum Sacramentum nouę legis, vt teſtatur Apoſtolus ad Epheſ. 5. & definitiones ſacrorum Conciliorum, Florentini decret. 5. & Tridentini ſeſſ. 24. can. 1.

De ratione atque integritate Matrimonij, ſunt quatuor. primò, ſunt perſonæ legitimæ, hoc eſt, quæ legibus matrimonialiter coniungi non prohibētur: nam in iure aliquæ perſonæ à Matrimonio repelluntur, vt ſuprà docuimus in titulo de impedimento, fol. 225 ſecundò, de ratione Matrimonij, ſi mutuus conſenſus. tertiò, eſt expreſſio conſequens per verba de præſenti, vel æquiualentia ſigna; quandoquidem ſolus conſenſus interior, non ſufficit. quartò, de ratione Matrimonij ſunt bona excuſantia actum ipſius, ne ſit malus, & ponuntur tria, ſcilicet, fides, ne coniunx cùm alia, vel alio miſceatur; proles, ſcilicet, vt amanter ſuſcipiatur, religioſeque educetur; & Sacramentum, ſcilicet, vt Matrimonium non ſeparetur, & hæc tria adeò ſunt ſubſtantialia coniugio, quod conditio contra aliqđ eorum appoſita, vitiat contractum Ma-

trimonij; concubitus, seu copula carnalis, non est de perfectione, & integritate matrimonij essentiali; quia sine ea matrimonium tenet, & est validum, sed est de perfectione matrimonij accidentali, quia per eam matrimonium efficitur consummatum, sicut puer per deductionem ad quantitatem perfectam, efficitur vir consummatus, qui tamen puer existens, habebat totam suam perfectionem in esse primo, quæ respicit hominis essentiam.

Matrimonium vt teneat, & in foro animæ, & in foro exteriori, debet esse celebratum in facie Ecclesiæ, adhibitis etiam solennitatibus iuris. primò, vt mulier, seu virgo petatur ab his, qui habent curam eius. secundò, vt à propinquis sponsetur, & dotetur: tertiò, vt suo tempore à Sacerdote benedicatur. quartò, quod ante publicè in Ecclesijs per Præsbyteros fiant proclamationes, vt, si qui voluerint opponere, possint: vnde matrimonium clandestinum, qđ contra Ecclesiæ prohibitionem generalem, vel specialem, expressam vel tacitam fit, semper Ecclesia Catholica damnauit, atque detestata est: ita vt de consuetudine generali sit càsus Episcopo reseruatus: Verum ante Concilium

Tri-

Tridentinum matrimonia clandeſtina, vbi liber conſenſus contrahentium accedebat, erat rata & vera: ſed iam contrahentes clandeſtinè, non ſolùm peccant mortaliter, verùm etiam matrimonium ſic contractum, eſt irritum & nullum, non tantùm in facie Eccleſiæ, ſed etiam in foro conſcientiæ: quia modò vigore decreti Sacri Concilij Tridentini ſeſſio. 24 de reformat. matrimon. ca. 1. perſonæ ad ſic contrahendum ſunt redditæ inhabiles, ſicut duæ perſonæ ſanguine iunctæ, vſq; ad quartum gradum ſunt inhabiles, ad contrahendum matrimonium, quod ſi contrahant, matrimonium eſt nullũ, etiam in foro animæ.

Matrimonium contrahere poteſt quilibet, qui eſt debitæ ætatis, ſanæ mẽtis, & lege non prohibitus: ætas autem legitima in matrimonio contrahendo, ex ſententia omnium Doctorum, in puero eſt quatuordecim annorum, in fœmina eſt duodecim annorum cõpletorum, quòd ſi ante contrahant, erunt ſponſalia, ſed non matrimoniũ, niſi tales eſſent pubertati proximi, & malitia ſuppleret ætatem: proximitas enim ætatis ad contrahendum matri-

trimonium,vt ſit validum ſola non ſufficit, ſed requiritur etiam proximitas pubertatis,& malitia,ideſt, vigor naturalis, ſiue potentia coeundi. ſecundò, ad contractum matrimonialem requiritur ſanitas mentis, vt quis poſſit conſentire:vnde furioſi, niſi habeant lucida interualla, & ebrij contrahere nequeunt.tertiò requiritur,quod tales cōtrahere legibus non prohibeantur: qui autem à Matrimonio repellantur, dictum eſt ſuprà in titulo de Impedimēto. Quid ſi habens legitimam ætatem: tamen impotens ad coitum contrahat, vtrum Matrimonium eſſet validum, atque teneret? Reſpondetur,quòd ſic, & eo caſu expectanda eſſet perfecta pubertas in adoleſcente,quæ eſt in decimooctauo anno,& tunc ſi eſſet impotens ad coitum, & mulier inſtaret propter diſſolutionem Matrimonij, diſſolutio fieri poſſet:quia in tali caſu præſumeretur impedimētum eſſe perpetuū.

Matrimonium non ſolùm inter præſentes,ſed etiam inter abſentes,per procuratores,ſiue nuncios contrahi poteſt ſicut legitur feciſſe Iſaac cum Rebecca:verùm vt aliquis ſit idoneus procurator in hac re, debet habere ſpeciale mandatum,in quo perſona, cum qua

Ma-

Matrimonium contrahi debeat, exprimatur, nec talis potest alium substituere, nisi ei specialiter sit commissum, quod si fuit reuocatus antequàm contraxit, licet ille, vel illa, cum qua contraxerat, hoc ignorauerit; tamen hoc non obstāte, Matrimonium posteà contractum, non tenet in foro animæ, etsi constat de dissensu, neque in foro exteriori potest cogi ad cōsummationem talis Matrimonij. Modus autem contrahendi sponsalia per procuratorem est iste, dicet procurator: Promitto tibi de mandato Domini mei N. & nomine eiusdē quòd ipse te ducet in vxorem, & hoc in animam suam iuro: vice versa dicet puella: Promitto tibi nomine domini tui N. recipiēti, & sibi per te, quod ego ducam ipsum in virum, & hoc iuro. In Matrimonio verò de præsenti contrahendo per procuratorem, sic erit dicendum: Dominus meus N. per me accipit te, & consentit in te tanquam in vxorem suam; & vice versa dicet puella: Et ego te mediāte dominum tuum N. recipio in meum virum, & in eo consentio, tanquam in dominum, & maritum. De Impedimentis Matrimonij, & de Diuortio, vide suprà in proprijs locis.

DE

DE MEDICINA.

ARtis medicinę primi authores, vt refert D. Antoninus 3. par. suæ Sũmæ, titu. 7. fuerunt Apollo, & Æsculapius quos secuti sunt Hippocrates, Galenus, Auicēna, & alij antiqui medicinæ artis scriptores, quę ars de se est licita, honesta, ac omni necessaria in hac vita mortali, Eccles. 38. Honora medicum propter necessitatem, &c. Confirmatur, quia & sancti viri huiuscemodi artem exercuerunt, vt Lucas Euangelista, ad Coloss. 4. Salutat vos, inquit Apostolus, Lucas medicus charissimus.

1 In medico, vt suam artem absq; peccato exerceat, quatuor potissimùm requiruntur: primò, quòd sit peritus, ita vt communiter à peritis illius facultatis idoneus reputetur; vnde si medicus ex notabili ignorantia procedat, non sequendo traditiones artis, & si sanitas sequatur, peccat mortaliter: quia ex ponit se operi, vnde potest sequi notabile nocumentum proximo, intellige, si talis assumpsit officium voluntarie, secus si ex necessitate, ac bona fide fecit, qđ potuit, alijs medicis deficientibus. secundò requiritur, quòd sit diligens: vn

de medicus etiam peritus notabiliter, negligens in reuidendo libros, inuisendo infirmos, vel in qualitate rerum medicinalium, & huiusmodi, si sequatur magna aggrauatio infirmitatis, peccat mortaliter, quod si sequatur mors, non solùm lethaliter peccat, sed etiam fit irregularis. Dicitur autem medicus diligens, quando sequitur traditiones artis, visitat ægrotos personaliter, & eis modum viuendi præscribit. tertiò requiritur, quòd habeat intentionem rectam: vnde medici, qui, vt plus lucrentur, extendunt & protrahunt curam, peccant mortaliter, & tenentur ad restitutionem: idem dic, quando fouent malitias aromatariorum, quibus medici, vt sint tuti in conscientia, non debent fidere, nisi sciant, illos esse viros probos, peritos, & practicos in sua professione. quartò requiritur in medico, quod ante omnia, iuxta canonicam sanctionem, moneat infirmos de sacramentali Confessione peccatorum Sacerdoti facienda, ita vt vbi infirmo de spirituali salute prouisum fuerit, ad salutē corporalem commodius, atq; melius procedatur; contrafacientes verò, peccant mortaliter, quia hoc cadit sub præcepto Ecclesiæ: legitur enim in decreto:

Di-

Districtè præcipimus: His accedit, ꝙ vt medici suam artem absque peccato exerceant, debent accipere salariũ moderatum, hoc est, pro qualitate curæ laborum, industriæ, pro facultate infirmi, & consuetudine loci.

In conferendis medicinis corporalibus, pariter medicus ne peccet, quædã obseruare debet. primò, ne det medicinas, de quibus illi secundùm artẽ, non constat. secundò, non debet dare medicinam prægnanti, vt abortiatur: quia hoc est peccatum mortale, maximè si fiat, vt peccatum lateat. tertiò, medicus obseruare debet, ne vnquam det medicinam corporalem contra salutẽ animæ, quia anima corpori semper est præferenda: vnde peccatum est consulere fornicationem, siue ebrietatẽ pro salute corporali consequenda, eodemque pede claudicant illi medici, qui sine causa rationabili, ex aliquo humano respectu, vel mentis dissolutione, abstinentias carnium, vel Ecclesiæ ieiunia dissuadent, secus si id faciunt ex cã rationabili, credita, aut saltem dubitata. quartò, medicus tenetur pauperibus non valentibus soluere, nec per se, nec per alios magis coniunctos, gratis mederi, medicinasque corporales dare: tamen

men non tenetur eos quærere, sed sufficit, si occurrentibus, aut vocantibus subueniat.

Ars medicinæ aliquibus in iure prohibetur: primò, Clericis existentibus in sacris, & etiam constitutis in minoribus, si sint sufficienter beneficiati: nã eo casu non licet eis operari in medicina physica, nisi gratis pro miserabilib. personis, vel consanguineis, & vbi nullum est periculum probabile vitæ: Officium autẽ chirurgi, quod incisionẽ, vel adustionem requirit, omnibus Clericis, tam existentibus in sacris, quàm in minoribus, simpliciter est interdictum: vnde Clericus contrahit irregularitatem, vbi eam laicus non contraheret, quia dat operam rei illicitę. Quare medici, physici, & chirurgi, si nihil de contingentibus omiserunt, & habẽt de hoc consciẽtiã probabilem, possunt promoueri ad ordines. secundò, ars medicinæ prohibetur Iudæis erga Christianos; verùm quando accedit necessitas, puta, quia non potest alius haberi, eo casu si Christianus vtatur opera Iudæi medici, excusatur à peccato. tertiò ars medicinæ, secundùm iura ciuilia, seu imperialia, prohibetur illegitimis, & nõ iuratis: tales enim absque dispen

satio-

ſatione ad practicam medicinæ admit ti non debent.

DE MENDACIO.

MEndacium eſt falſa ſignificatio vocis cum intentione fallendi; vnde ad perfectam rationem mendacij duo requiruntur, ſcilicet, falſitas eius, quòd enunciatur. & intentio fallendi, quod ſi dicatur falſum, & deſit voluntas, adhibitaque ſit diligentia, propriè non eſt mendacium, quia mendacium propriè conſiſtit in voluntate dicendi falſum, non quidem recitatiuè, neque repræſentatiuè, ſed aſſertiuè. In mendacio ergo duo cadunt, materiale, & formale; materiale in mendacio eſt falſa enunciatio; formale verò eſt intentio fallendi. mendacium ratione primi, poteſt eſſe ſine peccato: ratione autem ſecundi, ſemper eſt peccatum, ſi non mortale, ſaltem veniale.

Mendacium communiter ponitur triplex, ſcilicet, iocoſum, officioſum, & pernitioſum. Iocoſum eſt, quod nulli nocet, ſed tantùm delectandi gratia dicitur. Officioſum eſt, quod nulli nocet, & alicui prodeſt, huius generis fuit mēdaciū obſtrecticiū Ægypti. Pernitio-

tiosum est, quod cum iniuria & iactura alterius dicitur. Mendacium primo & secundo modo sumptum, est saltem peccatum veniale: mendacium verò tertio modo acceptum, ex genere suo est peccatum mortale, vt habetur Psal. 5. Perdes omnes, qui loquuntur mendacium, & Sap. 1. Os, quòd mentitur, occidit animam: licet quandoque possit esse veniale, vel propter imperfectionem actus, vel propter modicitatem nocumenti. Quod omne mendacium etiam officiosum sit peccatum, habetur Eccles. 7. Noli velle mentiri omne mendacium. Quare mendacium per se est prauum, & fugiendum, ideò falsum est, quod aliqui asserunt, nempè quod quandoq; liceat mentiri ob magnam vtilitatem assequendam, vel magnum malum euitandum, iuxta illud Roma. 3. Quidam aiunt, faciamus mala, vt veniant bona, quorum damnatio inquit Apostolus, iusta est.

Mendacium potest esse peccatū mortale tripliciter. primò, ratione materię, vt si sit circa res diuinas, vel bonum proximi, puta circa fidem, vel mores: quia tunc contrariatur charitati Dei, & proximi. secundò, ratione finis intenti, puta si sit in iniuriam Dei, aut in

nocumentum notabile proximi, siue quantum ad personam, siue quantum ad bona, siue quantum ad famam. tertiò, mendacium, potest esse peccatum mortale per accidens, hoc est, ratione scandali, vel damni inde probabiliter consequentis, vel ex circumstantia iuramenti, siue iudicij, quia mortale est, falsò iurare, & mentiri in iudicio, seruato ordine iuris.

Celatio veritatis, quando homo non est obligatus, respondere secundùm intentionem alicuius, in quatuor casibus potest esse licita. primò, quãdo id quod dicitur, est verum in vno sensu, licet nõ sit verum in alio, in quo capitur ab audiente, sicut Abraham dixit. vxorem esse sororem, Genes. 12. cuius dictum fuit verum in vno sensu, quia erat filia fratris, quę iuxta phrasim veteris legis, soror dicitur: non fuit verum in alio, in quo captum est, quia non erat filia parentum Abrahæ. secundò, quando ad eandem interrogationem possunt dari multæ responsiones, daturq; vna, & altera tacetur, sicut fecit Samuel, 1. Reg. 15. qui venit in Bethlehem principaliter ad iniungendum Dauid in regem, & secundariò ad sacrificandum: interrogatus tamen, ad quid venisset, respon-

respondit de causa secundaria; scilicet, quòd venisset ad sacrificandum, tacens de principali, nēpè quod venisset gratia vngendi Dauid in Regem. tertiò, quod locutio est ambigua, habens duplicem sensum, in vno quorum est vera, & in altero falsa: sicut Tob. 5. Angelus interrogatus, quis, & de quo genere esset, respondit ex filijs Israel ego sū Azarias Ananiæ magni filius: quæ verba sunt vera secundùm interpretationē illorum vocabulorum; falsa verò secundùm sonum illum externum, similiter Christus, Ioann. 8. non negauit se esse Samaritanum, id est, custodem, secundùm nominis interpretationem. quartò, licet celare veritatem, quandò quis interrogatur de aliquo, quod dicere non expedit, & eo casu quis potest dicere, se illud nescire, puta vt alteri dicat; sicut legitur, Marc. 13. Dominum dixisse se nescire diem iudicij, puta vt alijs ipsum reuelaret; Celatio autem veritatis in tribus casibus potissimū, est peccatum, & illicita. primò, quando scandalum posset ex ipsa oriri. secūdò, in iudicio vero ac iusto. tertiò, vbicunque quis tenetur confiteri veritatem, de qua interrogatur, & si ad illud

tenetur ex præcepto,eo casu celatio illa esset peccatum mortale.

DE METV.

Metus est trepidatio mentis causa instantis,vel futuri periculi,& communiter ponitur duplex, scilicet, leuis;& iustus. Leuis dicitur, qui cadit in virum leuem, timentem vbi non oportet: Iustus verò dicitur:qui cadit in constantem virum.Metus primi generis nullo modo excusat à peccato; metus autem secundi generis, non excusat quidem à toto,quia ad peccatum nullus iustus metus cogit, sed solum à tanto,quia quod metu fit, quantum ad aliquid,non est voluntarium. Verùm clarius dicimus, quod metus iustus in his,quæ sunt mortalia de se, puta quia naturali,vel diuino iure, sub præcepto sunt prohibita,non excusat à mortali, quoniam homo debet potius quælibet mala sustinere, quàm malo de se consentire, in his verò quæ solo iure humano sunt prohibita,timor iustus,hoc est cadens in constantem virum, excusat à mortali.

Mala quorum metus est iustus, non pos-

possunt esse peccata, quia huiusmodi sunt mala maxima de se, propter quæ non sustinenda, etiam mori debet homo, sed sunt quædam mala corporalia, vt mors, cruciatus, dehõnestatio per stuprum, seruitus, & alia his similia, et si sint solùm in comminatione, & non illata, quando probabiliter æstimatur; quod ita erit, intellige siue aliquod malum prædictorum immineat personæ propriæ, siue filiorum, siue vxoris, & illi de facili occurri non potest, secùs si ei occurri posset, puta adeundo Superiorem, vel alio modo, nam eo casu metus non esset iustus.

Metus iustus in contractibus, in quibus liber consensus non requiritur. nõ excusat ab obligatione cõtractus, hoc est, non facit, quod contractus sit nullus, quia coacta voluntas, est voluntas, licet eo casu, si acta sint perfecta causa metus cadentis in constantem virum, officio iudicis veniant rescindenda, quod si sint imperfecta, per exceptionẽ veniunt rescindenda: in contractibus verò, in quibus liber consensus requiritur, metus iustus facit, ꝙ contractus ipso iure sit nullus, quia licet coacta voluntas sit voluntas, tamen non est voluntas libera, deficit eo casu qualitas li

bertatis, quæ est substantia contractus.

Octo sunt, quę exigunt liberum consensum, & sine quo ipso iure sunt nulla primò, omnia quæ sunt meritoria, vt Pœnitentia, Confessio, Eleemosyna, & alia id genus, quæ si fiant ex tali metu, meritum excludunt, & perinde est, ac si non forent facta, intellige nisi characterem imprimant, quo casu, adueniẽte libera voluntate, conualescunt: alia autem non. secundò, matrimonium. tertiò, dotis promissio vel solutio. quartò, electio Prælati. quintò, authoritas tutorum. sextò, absolutio ab excommunicatione. septimò, testes, vt eorum testimonium valeat. octauò, votum, hæc enim vt teneant, liberum consensum requirunt, & per consequens, si ex metu iusto fiant, ipso facto sunt nulla; metus autem leuis in foro causarum, neq; excusat, neque annullat, neque rescindit, neque tollit actum, seu cõtractum requirentem liberum consensum; sed illo non obstante, tenet atque obligat.

DE MISSA.

MIssa, vox desumpta ex codice Hębręo, Deuteron. 16. Latinè oblatio spontanea. meritò hic ritus celebrã

di Euchariſtiæ Sacramentum, ab Ecleſia Catholica Miſſa,ſeu Oblatio ſpōtanea appellatur: nam in ea Chriſtus immolatur, qui ſe in ara Crucis ꝓ peccatis noſtris, vti legitur Eſa. 53. & Ioann. 10 ſpontè obtulit, quæ vox in Eccleſia Chriſti non eſt noua, ſicut aduerſarij ſomniarunt: huius enim vocis meminerunt antiquiſſimi, ac ſanctiſſimi Patres. Ignatius diſcipulus D. Ioannis Euangeliſtæ, in ſua Epiſtola ad Smirnenſes. Martialis Chriſti diſcipulus, in ſua Epiſtola ad Burdegalenſes, Dionyſius diſcipulus D. Pauli, in ſuo libr. eccleſ. hierar. cap. 15. & in lib. cœleſt. hierarch. cap. 3. Hic ritus celebrandi Euchariſtiæ Sacramentum, qui Miſſa dicitur, à ſacris OEcumenicis Concilijs eſt approbatus, & pro diuino inſtituto omnibus Chriſti fidelibus proponitur ac commendatur, vt alijs omiſſis breuitatis gratia, eſt videre in Concilio Laodicēſi, celebrato Ann. Dñi CCCLXIV can. 5. Agatenſi, celebrato Anno Domini CCCC. xxxix. can. 31. & in Triden. ſeſſ. 22.

Miſſa non eſt adinuentum Papiſticum, minus humanum, ſicut Neoterici falsò docent, ſed eſt inſtitutum diuinum: Chriſtus enim hunc ritum celebran-

brandi Eucharistiæ Sacramentum, ab Ecclesia Catholica Missa nũcupatum, in sua vltima Cœna, instituit quando dixit, Lucæ 22. Hoc facite in meam commemorationem, nam Dominus noster Iesus Christus circa institutionem venerabilis Sacramenti Altaris, tria Apostolis mandauit, ac per consequens eorum successoribus. primò, cõsecrationem corporis & sanguinis sui, quando dixit, Hoc facite. secundò, comestionem, & bibionem, quando dixit, Accipite, & manducate, Accipite, & bibite. tertiò, mandauit illis, memoriam suæ mortis, ac passionis habendã, quando dixit, Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis, quæ tria à Christo præcepta accipimus in Missa, Sacerdos enim in celebratione missæ consecrat, corpus, & sanguinem Christi offert. tertiò, comedit, & bibit, ergo Missa est Christi institutio, atque traditio, quam Apostoli obseruarunt, vt habetur Act. 3. Sacrificantibus illis, Domino, & ieiunantibus, quem locum etiam Erasmus de hac sãcta oblatione interpretatur. Hunc ritum nobis Apostolus Hebr. 3. ad viuum expressit, Omnis, inquit. Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus consti-

tuitur, in his, quæ sunt ad Deum, vt offerat dona, & sacrificia pro peccatis, qui condolere possit his, qui ignorant, errant, quoniam & ipse circũdatus est infirmitate, & proptereà debet quemadmodum pro populo, ita etiam pro seipso offerre pro peccatis, ex his ergo patet, quòd Missa non est ex traditione humana, sed diuina.

In Missæ duo veniunt considerãda, nempè id, quod est principale, & id, quod est accessorium. Principale in missa est ipsum Eucharistiæ Sacramentum: accessorium verò, seu secundariũ in missa sunt orationes deputatæ partim ab Apostolis, partim à Summis Põtificibus ad maiestatem, solennitatem, ac decorẽm tanti Sacramenti, atque diuini ministerij. Quare missa ratione primi, non potest damnari, quia sic cõsiderata missa, nil aliud est, quàm consecratio, immolatio, comestio, & bibitio corporis & sanguinis Christi, quæ omnia facienda Dominus ipse præcepit, nec ratione secundi, hoc est, accessorij. Missa reprobari potest, quia omnes orationes, quæ recitantur in missa, sunt desumptæ ex sacris literis, veteris & noui Testamenti, sicut cuilibet eas animo Christiano consideranti, clarè

conſtabit, vnde ſupereſt, vt relictis hæreticis, ſacroſanctum miſſæ ſacrificiũ, viuam memoriam paſſionis Chriſti, vinculumque vnitatis, ac pacis, ambabus vlnis, vt dicitur, amplectamur, atque veneremur.

Miſſa ratione ſui acceſſorij, eſt repleta myſterijs, & diuiditur in tres partes. prima eſt ab Introitu vſque ad Canonem, qua Chriſti aduentus totaq; eius vita vſque ad paſſionem deſignatur. ſecunda eſt à Canone vſque ad Complẽdam, qua Chriſti paſſio exprimitur, & repræſentatur. tertia eſt à Complenda vſque ad Benedictionem Sacerdotis, qua ſepultura, & reſurrectio Chriſti deſignatur. Miſſa triplici lingua eſt compoſita, Græca, ſicut Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, id eſt, Domine miſerere; Hebraica, ſicut Alleluia, id eſt, Laudate Deum, Sabaoth, id eſt, exercituum, Oſanna, id eſt, ſalua obſecro, Amen, id eſt, fiat; alia ſunt Latina, quia & titulus crucis, hac triplici lingua conſtabat.

Ad hunc ritum celebrandi Euchariſtiæ Sacramentum, qui à ſanctis Patribus miſſa eſt appellatus, quædam ſacrę veſtes, quas celebrans induere debet, requiruntur, quæ numero ſunt ſex, ſcilicet, Amictus, Alba, Cingulum, Mani-

pulus,

pulus, Stola, & Caſula. Amictus ſignificat operimentum, quo Iudæi velabant faciem Domini, Luc. 22. Alba ſignificat veſtem illam, qua Herodes Chriſto illuſit, Lucæ 23. Cingulum repræſentat flagella, quibus Chriſtus fuit cæſus, Marc. 15. Manipulus deſignat funem, quo Chriſtus comprehēſus à miniſtris fuit ligatus, Ioann. 18. Stola ſignificat crucem, quam Dominus proprijs humeris portauit, Luc. 23. Caſula repræſentat veſtem purpuream, qua Chriſtus à militibus fuit indutus, Mat. 15. Quare Miſſa tum ratione eorum, quę in ipſa fiūt, tum ratione ſacrarum veſtium, quas Sacerdos celebraturus induit, paſſionem Domini noſtri Ieſu Chriſti, ad viuum repræſentat. Obiectiones verò aduerſariorum contra hoc diuinum inſtitutum, deſumptæ ex quibuſdam locis ſacræ paginæ: ita faciunt ad rem noſtram, ſicut Pſalm. Magnificat ad Matutinas, nam doctrina Catholica procedit de hoſtia, & oblatione incruēta, inſtantiæ autem hæreticorum procedunt de hoſtia, & oblatione cruenta. ſecundò, doctrina Eccleſiæ Catholicæ procedit de oblatione repræſentatiua, quæ fit in altari: obiectiones verò aduerſariorum procedunt de oblatione

reali facta in ara crucis, propterea apparet, quòd ineptè nos recrucifixores appellent. tertiò, doctrina nostra procedit de oblatione Christi, sub specie aliena, nempè panis, & vini: argumenta autem hæreticorum procedunt de oblatione Christi in propria specie: ergo ex his patet, obiectiones aduersariorum huic sanæ doctrinæ nō obesse.

Tempus celebrandi missas, secundùm omnes Doctores, est de die, incipiendo ab aurora vsque ad meridiem: vnde qui celebrat post meridiem, vel noctu, peccat mortaliter, vtporè quia talis contra generalem cōsuetudinem Ecclesiæ facit: fallit tamen hæc doctrina in quatuor casibus. primò, in nocte Natiuitatis Domini, in qua licet Sacerdoti celebrare vnam missam tantùm, & qui plures ea nocte celebrat, peccat. secundò, si Episcopus in itinere celebret, vel celebrari faciat ante diem. tertiò, secundùm aliquos, de licentia Episcopi imminente necessitate, puta quia infirmus moritur, & non habetur Eucharistia. quartò, generaliter, quoties Papa dispensat: die ergo regulariter celebrandum est, ac semel tantùm: quia missa est repræsentatiua passionis Christi,

sti, qui semel passus est, meritò igitur Ecclesia statuit, quòd Sacerdotes semel duntaxat in die missam celebrent, excepto die Natiuitatis Domini, qua die singulis Sacerdotibus concessum est, tres missas celebrare, ad designandum triplicem Natiuitatem Christi, scilicet, æternam, de qua Psalm. 2. & Esaiæ 53. Carnalem, siue temporalem, de qua Matth. 1. & Lucæ 2. Spiritualem, de qua 2. Petr. cap. 1. Verùm Sacerdos ante officium matutinarum absolutum, Sacrum facere non debet, secùs ex sententia omnium Summistarum, peccat mortaliter, intellige nisi adsit necessitas, cui non possent obuiari, puta quia monasterio siue Ecclesię imminet scandalum graue, vel aliquid simile, eo casu Sacerdos celebrans missam officio matutinali non dicto excusaretur à mortali, secundùm Doctores.

Ad celebrationem missæ saltem diebus festis omnes curam animarum habentes tenentur, nisi per alium populo satisfaciant: Sacerdotes verò, qui non habent populum, neque ex obedientia tenentur celebrare, vt religiosi, ex sententia doctissimorum virorum, vt refert D. Thomas 4. sentent. distinct. 13.

& 3.part.quæst.82.omittentes celebrationem non peccant: ipse tamen dicit, quòd Sacerdos non vtens sibi data nobilissima potestate, reus erit negligentiæ, iuxta illud 1.Pet.cap.4. Vnusquisq; sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei, vnde etsi nulli hominum, inquit, teneatur, nihilominus celebrare debet, vt Deo sacrificium reddat: quia Sacerdotibus præceptum est Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem: ex quo videtur, quòd Sacerdoti non liceat, omninò à celebratione missæ cessare: sed ad illam saltem teneri in summis solennitatibus, vt in die Natiuitatis, Resurrectionis, & Pẽtecostes, quibus diebus Sacerdos, qui sine rationabili causa nõ celebrat, ex sententia D.Thom. loco citato, non excusatur à mortali: nullus enim gratiam Dei in vacuum recipere debet. Quid si institutio beneficij habeat, quod Sacerdos quotidie celebrare teneatur? Respondetur, quòd talis institutio, nisi sano modo intelligatur, est illicita, & dãs materiam peccandi: vnde eo casu beneficiatus debet accipere interpretationem huiuscemodi institutionis à fundatore, vt scilicet in telli-

telligatur, quod debeat & teneatur celebrare, quantò frequentiùs potest, salua conscientia sua, debita reuerentia, & deuotione ad Sacramentum; secùs fundatoris intentio fuisset corrupta, ac deprauata.

Circa celebrationem missæ, nouem præcipuè veniunt attendenda, & obseruanda. primò, in missa solenni secundùm iura, tres ad minus cum celebrante debent adesse, sed nunc per contrariam consuetudinem abrogatum est: In missis verò priuatis, sufficit vnum habere, qui Sacerdoti nomine totius Ecclesiæ Christi respondeat, & ministret, & hoc generalis consuetudo Ecclesiæ approbat: mulier tamen ab hoc angelico munere in iure repellitur. secundò, missa celebrari debet cum debitis vestimentis benedictis. tertiò, cũ lumine. quartò, cum calice & patena. quintò, cum altari lapideo. sextò, cum corporali & tribus mappis, secundùm autem D. Antonium, ad minus debent esse duæ: quia duo fuere linteamina, quibus fuit inuolutum corpus Iesu, vt habetur Luc. 24. & Ioann. 20. septimò, cum missali, hostia, vino, & aqua. octauò, capite discooperto, nisi hoc aliqua rationabili causa fieret, & quando Euã-

gelium

gelium legitur, omnes debent stare. non nò, in celebratione missæ nihil debet omitti de his. quæ ordinariè dicuntur: vnde si Sacerdos omittit aliquid notabile scienter, vel ex magna negligentia, puta Euangelium, Epistolam, Canones, & huiusmodi, peccat mortaliter, secùs si omittit aliquod solum verbum, quod non est de consecratione. Quod si Sacerdos celebret sine lumine, aqua, vel pane fermentato in Ecclesia Latina, sine Altari consecrato, missali, calice, & patena, vel sine manipulo, stola, casula, cingulo, alba, vel amictu, peccat mortaliter: non tamen efficitur irregularis, quia hoc non est expressum in iure.

Omnes Christi fideles ex præcepto Ecclesiæ, nedum diebus Dominicis, sed etiam alijs diebus festis, missam integram audire tenentur, nisi tales essent excommunicati, interdicti, vel legitimè impediti.

Legitima autem impedimenta sunt, vt custodia infirmorum, qui sine periculo notabili relinqui non possunt, infirmitas, ob quam homo sine periculo exire non valet, custodiam puerorum à quibus sine periculo, qui eorum curam habent, abesse nequeunt.

Ar-

Arduum negotium, quod esset relinquendum propter auditionem missæ, secus vbi audito Sacro, tractari adhuc posset, Puellæ nubiles, quando prohibentur à parentibus, similiter viduæ, quæ per aliquod dies ob mortem mariti, secundùm laudabilem consuetudinem, domi manent, item miserabiles personæ, quæ ob carentiam vestium, salua honestate in cõspectu hominum apparere nequeunt.

Sacramentum Eucharistiæ, quod est principale in missa, in quantum Sacramentum, habet effectum, ad quem est institutum, scilicet spiritualem nutritionem per vnionem Christi ad membra eius, & cõcomitanter remissionẽ, non solùm culpæ, sed etiam pęnæ secundùm modum deuotionis, ac feruoris; quia dicta vnitas fit per charitatem, ex cuius feruore quis consequitur remissionem non tantũ culpæ, sed etiam pœnæ. Inquantũ verò sacrificiũ, Sacramẽtũ Eucharistiæ, habet vim satisfactiuã; & licet secundũ se sit virtutis infinitæ: tñ in missa, vt docet D. Tho. 3. p. quæst. 79. art. 5. & in 3. dist 45. artic. vlt. quęst. vlt. ad vltim. argument. operatur finitè, & limitatè, seu ad finitum effectum: nam ista virtus infinita sacrificij missæ,

missæ, limitatur ad effectum finitum ex dispositione offerentis. Quare & si hæc oblatio sancta ex sui virtute, ac quantitate sufficiat ad satisfaciendum pro omni pœna; tamen fit satisfactoria illis, pro quibus offertur, & etiam offerentibus secundum quantitatem suæ deuotionis, & licet omnes missæ tàm boni, quàm mali Sacerdotis sint æquales, quo ad Sacramentum; tamen quantum ad effectum Sacramenti, non omnes missæ sunt æquales: quia sic comparantur, atque commensurantur dispositioni offerentis, vel eorum, pro quib. offertur, vel rogantium, quæ quidem dispositio, & deuotio non semper est æqualis. Ex his ergo patet, quòd missa, dicta pro pluribus, tantùm valeat, ac si pro singulo eorum sigillatim diceretur quia Sacramentum Eucharistiæ ex vi Sacramenti, & in quãtum sacrificium, est virtutis infinitæ, ideò valet pro omnibus, secundum dispositionem, & deuotionem offerentium, siue eorum, pro quibus offertur: malè tamen facit Sacerdos promittens alicui specialiter, quòd tali die pro eo velit celebrare missam, deinde celebrat pro tribus; item promittens celebrare in vno loco, vel de Spiritu sancto, & non facit,

quia

quia infideliter agit, & non satisfacit: verùm talis secundùm D. Antoninum, excusatur in tribus casibus. primò, propter impossibilitatem celebrandi. secūdò, propter consuetudinem, de qua populo constat. tertiò, excusatur, si alijs suffragijs satisfacit: itē quia missa quo ad sacrificium, cùm sit virtutis infinitæ, tantùm valet si dicatur pro omnibus, quantum si pro vno solo diceretur: quilibet enim accipit quod suum est, iuxta quantitatem suæ deuotionis.

DE MONACHO.

Monachus vox græca, latinè singularis, id est separatus à conuersatione seculari, vtpote soli Deo militans. Conuersi sunt qui se & sua Monasterio obtulerunt mutando habitum, seculares tamen dicuntur, quia ad sacros ordines tales promoueri non solent: Oblati verò sunt qui se & sua Monasteri o obtulerunt, habitu non mutato. Monachi nedum possunt promoueri ad sacros Ordines, sed etiam præfici alicui Ecclesiæ curatæ de licentia sui Abbatis adiuncto sibi socio, non tamen possunt fieri canonici alicuius Ecclesiæ secularis, minus eligi in Prælatum

latum alterius religionis, quod si eligerentur, electio ipso iure esset nulla, ac per consequens non valeret. At in Episcopum monachus secundum iura eligi potest, susceptoque munere Episcopali à iurisdictione sui Abbatis ex toto eximitur. Item absoluitur ab omnibus illis præceptis Regulæ, quam alias est professus, quæ exercitium Officij Pontificalis impedire quouis modo possunt, sicut sunt ieiunia, orationes, silentiũ, & similia, ad quæ dum in claustro viueret, tenebatur. Quod si in his aliqua dispensatione opus esset, sedes Apostolica immediatè est consulenda. Nota hic qđ appellatione monachorũ in materia religionis veniunt etiam alij religiosi.

Monachis in iure quædam præcipiũtur, & quædam prohibentur. primò, vt integrum habitum sui Ordinis, & tonsuram monachalem semper palam gestent. secundò, vt silentium continuum in Dormitorio, Refectorio, & Oratorio, in Claustro verò certis horis seruent: tertiò, vt nouitij, & professi, sacrisquè initiati, vsque ad sacerdotium exclusiuè singulis mensibus, si non sæpius confiteantur, & communicent. quartò, vt illorum capitula de triennio in tri-
en-

ennium celebrentur. quintò, vt indusijs laneis, & non ex tela vtantur. sextò, vt ille qui præest Regulam in capitulo vulgariter exponat, vel ab alio exponi faciat. septimò, vt aucupationes, & venationes euitent, vtpote sibi interdictas. octauò, vt se non subijciant obsequio alicuius Prelati, seu Principis, vel Vniuersitatis, vel communitatis sine licentia sui superioris sicut decernit synodus Trid. sess. 25. de reform. capit. 4. nonò, vt arma intra sæpta monasterij non teneant, neque habeant. decimò, vt carnes extra articulum necessitatis non comedant. Hæc & alia multa monachis, & alijs Religiosis iuxta Regulam, & sanctiones suorum Ordinum sunt prohibita. Nota, quod monachi qui comedunt carnes in illis monasterijs in quibus memoria non extat, qđ non comederint, impune possunt comedere; quia in tali casu debet præsumi tale quid ex causa legitima fuisse, & esse introductum; secus si ex corruptela, tunc non eucusarentur propter consuetudinem.

Monasterium ex facto monachi non obligatur nisi in duobus casibus. primus si illud in vtilitatem ipsius monasterij versum sit. secundus si administra-

ſtratio ei à conuentu ſit commiſſa, & tunc monaſterium in tantum obligatur, in quãtum vtilitas, vel adminiſtratio ſe extendit, & non vltra. Bona ingredientis ordinem illorum Religioſorum qui in communi habẽt propria, pertinent ad ipſum monaſterium iure traditionis, ſeu donationis inter viuos: ſecundum aliquos verò iure ſucceſſionis. De bonis autem illorum, qui ingrediuntur ordinem capucinorũ, vel aliorum religioſorum, qui nihil proprij habent, quatuor ſunt opiniones, quarum prima eſt, quod huiuſmodi bona habeantur pro derelictis. ſecunda, quod pertineant, ad illos, qui ſuccederent ab inteſtato. tertia, quod iudicio & diſpoſitioni Epiſcopi in cuius diœceſi ſunt, ſubijciantur. quarta, quod acquirãtur, & cedant Eccleſiæ Romanæ cui ſubſunt; & inde alantur, & hæc videtur verior, & ſecurior opinio.

Acquiſita ex induſtria per Monachum expulſum, vel fugitiuum efficiũtur monaſterij, intellige ſi voluit eum recipere, ſed recuſauit: ſecus autem ſi monaſterium noluit eum cupientem redire, recipere, vel non curauit illius reditum, quo caſu erunt ſecundi monaſterij ſi quod eſt ingreſſus, vel Epiſcopi

Diœ-

Diœcesani. Quod si Monachus fortè est translatus ad aliud monasterium ad peragendum ibi pœnitentiam propter delictum commissum, tunc bona illa quæ proprio monasterio attulerat quo ad vsum fructum erunt secundi monasterij, & post eius obitum redibunt ad primum. Si verò transijt ad secundum monasterium licitè, sic quicquid ex industria posteà acquiret erit secũdi monasterij, & alia primi.

DE MORTE.

MOrs, secundùm Philosophus, est priuatio vitæ, & communiter à sacris Doctoribus ponitur triplex, corporalis, spiritualis, & gehennalis: sicut etiam triplex est vita, corporalis, gratiæ, & beatitudinis. Mors corporalis duplex est, naturalis qua quis priuatur vita substantiali, omnique operatione vitali; & ciuilis, qua quis priuatur aliqua operatione vitali, puta propria voluntate, aut ciuium & amicorum fruitione, sicut fit per religionem, vel relegationem. Mors corporalis adhuc duplex est, violenta & naturalis; mors violenta etiam pro criminibus illata, aufert totam pœnam peccati, vel partem,

secun-

ſecundùm quantitatem culpæ, patientiæ, & contritionis: non autem mors naturalis, quia per naturalia, neque meremur, neque demeremur.

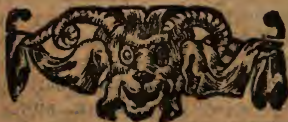
Exponere ſe morti corporali pro ſalute animæ proximi certa, eſt præceptum, alias eſt conſilium: mors corporalis naturaliter eſt orribilis: tamen propter æternam beatitudinem conſequendam eſt appetibilis, ſicut legitur de Dauid, Pſalm. 119 & de D. Paulo ad Philip. 1. qui optabant diſſolui, ſeu mori corporaliter, vt cum Deo, quo ad ſpiritum, & animam, quæ per ſe eſt beatificabilis, perpetuò eſſent: vnde per ſe quilibet diligit vitam, mortem verò per accidēs, nempè vel propter aliquid acquirendum, vel propter aliquod malum euitandum.

De morte amici dolendum eſt moderatè, & ordinatè, vt docet Apoſtolus ad Theſſal. 4. Nolumus autem vos, inquit ignorare, fratres, de dormiētibus, vt non contriſtemini, ſicut & cæteri, qui ſpem non habent, & Eccl. 22. Modicùm plora ſuper mortuum: quia nos credimus huiuſmodi defectus non eſſe perpetuos, ad Philipp. 3. Saluatorem expectamus Dominū noſtrum Ieſum Chriſtum, qui reformabit corpus humili-

militatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ; concedit tamen Apostolus, dolendum esse de morte amici, quod est pietatis: nam propter quatuor debemus tristari de mortuis. primò, propter defectum corporis, quod propter animam venit diligendum, Eccle. 41. O mors, quàm amara est memoria homini pacem habenti. secundò, propter discessum, ac separationem, quæ dolorosa est amicis, 1. Reg. 15. Sic ne separat amara mors? tertiò, quia per mortem fit commemoratio peccati, Romanor. 6. Stipendia peccati mors, quartò, quia per mortem amici, fit commemoratio mortis nostræ, Eccles. 7. In illa enim finis cunctorum hominum admonetur, & viuẽs cogitat quid futurum sit.

In articulo, siue periculo mortis, quilibet Sacerdos habet plenitudinem potestatis, & quo ad peccata, & quo ad censuras: dicitur autem esse in periculo mortis infirmus, qui quotidiana febri laborat, obsessus ab hostibus volentibus illum occidere, nauigaturus per loca insidiosa, ætate confectus, generaliter verò regula sumitur ex arbitrio bonij viri, vt consideratis omni-

bus circumſtantijs, ille dicatur eſſe in periculo mortis, qui probabiliter iudicatur eſſe in tali periculo.

D E

DE NEGOTIATIONE.

NEgotiatio, quæ ex ipſa nominis ſignificatione priuationem, ſeu negationem otij importat, eſt commutatio, ſiue permutatio ad lucrum ordinata: vnde in ſpecie negotiator dicitur is, qui rem comparat, vt integram, & immutatam vendendo, lucretur: in genere autem, & in communi negotiator dicitur, qui vacat alicui exercitio, & ſicut negotiator, & mercator ſæpè apud Doctores pro eodem vſurpantur: ita etiam negotiatio & mercantia, ſiue mercatura idem ſignificãt.

Negotiatio ratione materiæ, circa quam eſt communiter ponitur triplex. prima eſt pecuniæ ad pecuniam, quæ proprio nomine dicitur cambium. ſecunda eſt pecuniæ ad rem, quę dicitur, Emptio. tertia eſt rei ad rem, quæ dicitur Permutatio: ratione verò finis, in quem ordinatur, ex ſententia D. Tho-

mæ 2 2. quæſt. 77. artic. 4. negotiatio eſt duplex, vna quæ ordinatur ad neceſſitatem vitæ, quæ propriè non ad mercatores, ſed ad œconomos, & politicos pertinet, qui habent prouidere familiæ, aut ciuitati de neceſſarijs, cum permutatione rerum ad res, vel rerum ad pecunias. Altera, quæ ordinatur ad lucrũ conſequendum, & iſta propriè dicitur negotiatio. prima de ſe eſt laudabilis: quia habet honeſtum finem, ex quo neceſſitati vitę talis negotiatio deſeruit, licet in ea poſſint diuerſa peccata committi, quæ in tali caſu erunt hominum vitia, & non artis in ſe; ſecunda verò ſecundùm ſe. habet quandam turpitudinem: quia de ſui ratione deſeruit cupiditati lucri, quæ terminum neſcit, ſed tendit in infinitum: poteſt tamen eſſe licita, ſi negotiator ordinet lucrum ad aliquem finem neceſſarium, vel honeſtum, puta ad ſuſtentationem decentẽ ſui, & familiæ, aut ſubuentionem pauperum, aut publicam vtilitatem.

Negotiatio, ſiue mercatura ſeptem modis redditur illicita. primò, ex fine, vt quando fit propter auaritiam, vel alium malum finem. ſecundò, ex perſona, puta ſi ſit Clericus, vel religioſus, quibus in iure exercere mercaturam

pro;

prohibetur, iuxta illud 2. ad Timoth. 2. Nemo militans Deo, inquit Apostolus, implicat se negotijs secularibus, vt ei placeat, cui se probauit. tertiò, ex tempore, puta si fiat diebus festis: quia est opus seruile, quo Dei Sabbathum violatur; fallit tamen secundùm Petr. de Pal. in nundinis scitis, & toleratis, si diuina non omittantur. quartò, ex loco, vt si fiat in loco sacro, siue in Ecclesia: quia scriptum est Matth. 21. Domus mea, domus orationis vocabitur; excusantur tamen vendentes candelas in cœmeterio, vel etiam in Ecclesia intentione satisfaciendi principaliter honori diuino, ac fidelium deuotioni; secundariò autem accipiendi inde aliquod lucrum. quintò, ex modo, puta quia exercetur dolosè, vel cum mendacijs, ac periurij: sextò, ex commercio, puta quando illud esset Reipublicæ damnosum, sic vt, cùm quis totum granum, aut omnes merces emit, vt coactis alijs à se emere, vendat suo modo, vel quando quęritur lucrum immoderatum, vel quando omnes conueniunt, vt certo pretio vendat, vel vt vnus solus vẽdat tale quid, nisi pretium esset conueniens, cuius taxatio p recto

res ciuitas fieri debet. ſeptimò, negotiatio redditur illicita ex conſortio, puta quando quis habet ſocietatem cum negotiatore, quem ſcit eſſe malę conſciẽtiæ, talis, vt notat D. Antoninus, tenetur ſoluere ſocietatem, ſi commodè fieri poteſt, vel ſi non poteſt proteſtari, ꝙ de illicitis lucris participare nolit, in his enim caſibus mercatura eſt illicita, & cum peccato.

DE NOVITIO.

NOuitius religionis approbatæ, quilibet rationis capax, & pubes eſſe poteſt, maſculus vbi decimũquartum annum compleuerit, fęmina verò vbi duodecimum annum abſoluerit, ꝙ ſi filius, vel filia à parentibus, ſiue tutoribus ante prædictum tempus offeratur, ipſiq̀ue conſentiant, eo caſu tales exire nequeunt, priuſquàm ad legitimam ætatem veniant, ſicut in matrimonio carnali, vbi autem ad perfectã ætatem peruenerint, pro arbitrio egredi poterunt, quod ſi non conſenſerunt oblationi, ac ſuſceptioni habitus, in tali caſu poſſunt egredi, quando voluerint. Si impubes propria authoritate religionem ingreditur, extrahi poteſt à pa-

parentibus, vel tutoribus vsque ad annum, & diem pubertatis: si verò adolescens, siue adolescentula in annis pubertatis seruire Deo in aliqua religione elegerit, eo casu neque parentes, neque tutores prohibere possunt, tamen tales, quandiu sunt nouitij, possunt exire absque alia pœna, nisi essent professi tacitè, nouitius autem tribus modis efficitur professus tacitè. primò, quando se ingerit actibus, qui solùm professis de iure, vel de consuetudine conueniunt, intellige scienter, & non ex metu. secundò, ex delatione habitus professorum, sciens, quod ex tali delatione de iure, vel de consuetudine inducitur professio. tertiò, nouitius efficitur professus tacitè, per delationem habitus religionis approbatæ vltra annum, intellige vbi non sit distinctio manifesta habitus nouitiorum, & professorum, sicut cõtingit in ordine Prædicatorum, vbi verò fit distinctio manifesta in forma, vel colore, vel scissura, nunquam per delationem habitus nouitiorum, etiãsi per viginti annos portaretur professio inducitur. Professio tacita facta infra annum probationis, non obligat tacitè professum illi religioni præcisè, sed benè obligat illam religionẽ sibi, quia

eum expellere non poterit, illa autem professio, quæ fit per delationem habitus vltra annum, obligat illi religioni in specie,quo ad forum exterius,in foro verò animæ, & coram Deo, si talis nullo modo habuit animum obligandi se,non tenetur religioni,& si tales nempè tacitè professi contrahant matrimonium, tenet, licet grauiter peccent: nam professio tacita ita se habet ad professionem expressam,sicut se habent votum simplex,& votum solenne continentiæ illud impedit,sed non dirimit,istud impedit,& dirimit.

Tempus nouitiatus regulariter est annus à susceptione habitus, & hoc tempus datur in fauorem nouitij, & monasterij: nouitij vt experiatur regulam,disciplinam, modum viuendi, & huiusmodi;monasterij vt probent mores, ac vitam illius, vtrum sit pro eis, nec ne. Professio tamen in quacunque religione tàm virorum: quàm mulierum,iuxta decretum sacri Concil. Tridentini sess.25.de regularibus, & monialibus, fieri nō debet ante decimum sextum annum expletum, & ad eam nullus admitti debet, nisi per annum post susceptum habitum in probatione steterit, quod si fiat antè, vigore di-

cti decreti, est nulla, & per cõsequens, nullam obligationem ad alicuius regulæ, vel religionis, vel ordinis obseruationem, aut ad aliquos quoscunque effectus inducit.

Nouitij non obligantur ad præcepta regulæ, nisi eo modo, quo alij Christiani: debent tamen induci, vt eam seruent, ea nempè ratione, vt eius austeritatem probent, quam facta professione sustinere tenentur: verùm illis aliquid est indulgendum, ne retrocedant, maxime quo ad pœnas, vbi delinquũt: quia nouitij, durante nouitiatu, liberè ad seculum redire possunt. Nouitius non potest eligi in Prælatum alicuius religionis, sed benè in Episcopum, neque potest ordinari, etiam ad primam tonsuram, quod si habuit beneficium, per ingressum religionis, non vacat, ideò alteri infra annum probationis conferri non potest, nisi de eius consensu, sed eo casu per alium deseruiat assignata illi eiusdem beneficij congrua portione, & reliqui fructus reseruabuntur, vel in Ecclesiæ vtilitatem exponentur, similiter si est Canonicus per ingressum religionis canonicatus ei' durante nouitiatu, non vacat: tamen talis infra annum probationis ad electionẽ

Episcopi, vel alterius vocari non debet, intellige si electio ad eum pertineat iure collegij in communi, secùs esset de patrono, siue de eo, ad quem electio pertinet, non iure collegij, sed iure singulari, nam eo casu nouitius ad electionem vocari deberet.

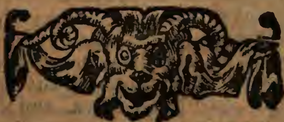
DE

OBEDIENTIA.

Bedīētia, vt docet D. Thomas 2.2. quæſt. 104. artic. 2. eſt virtus moralis, & pars iuſtitiæ, licèt diuerſimodè conſiderata ſub diuerſis virtutibus contineatur; nam obedientia ſi conſideretur in quantum procedit ex reuerentia Superiorum, continetur ſub obſeruantia; ſi conſideretur quatenus procedit ex reuerentia parentum, continetur ſub pietate, ſi cõſideretur in quantum, procedit ex reuerentia Dei, continetur ſub religione, & pertinet ad deuotionē, quæ eſt principalis pars religionis: huius ſpeciale obiectum eſt præceptum tacitum, vel expreſſum cuiuſcunque Superioris: voluntas enim Prælati, quocunque modo innoteſcat, eſt quoddam præceptum tacitum: dicitur autem obedientia maior, & minor, ſecundùm quod propria

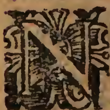
bus circumſtantijs, ille dicatur eſſe in periculo mortis, qui probabiliter iudicatur eſſe in tali periculo.

D E

DE NEGOTIATIONE.

Egotiatio, quæ ex ipſa nominis ſignificatione priuationem, ſeu negationem otij importat, eſt commutatio, ſiue permutatio ad lucrum ordinata: vnde in ſpecie negotiator dicitur is, qui rem comparat, vt integram, & immutatam vendendo, lucretur: in genere autem, & in communi negotiator dicitur, qui vacat alicui exercitio, & ſicut negotiator, & mercator ſæpè apud Doctores pro eodem vſurpantur: ita etiam negotiatio & mercantia, ſiue mercatura idem ſignificāt.

Negotiatio ratione materiæ, circa quam eſt communiter ponitur triplex. prima eſt pecuniæ ad pecuniam, quæ proprio nomine dicitur cambium. ſecunda eſt pecuniæ ad rem, quę dicitur, Emptio. tertia eſt rei ad rem, quæ dicitur Permutatio: ratione verò finis, in quem ordinatur, ex ſententia D. Tho-

mæ 2 2. quæst. 77. artic. 4. negotiatio est duplex, vna quæ ordinatur ad necessitatem vitæ, quæ propriè non ad mercatores, sed ad œconomos, & politicos pertinet, qui habent prouidere familiæ, aut ciuitati de necessarijs, cum permutatione rerum ad res, vel rerum ad pecunias. Altera, quæ ordinatur ad lucrũ consequendum, & ista propriè dicitur negotiatio. prima de se est laudabilis: quia habet honestum finem, ex quo necessitati vitę talis negotiatio deseruit, licet in ea possint diuersa peccata committi, quæ in tali casu erunt hominum vitia, & non artis in se; secunda verò secundùm se. habet quandam turpitudinem: quia de sui ratione deseruit cupiditati lucri, quæ terminum nescit, sed tendit in infinitum: potest tamen esse licita, si negotiator ordinet lucrum ad aliquem finem necessarium, vel honestum, puta ad sustentationem decentē sui, & familiæ, aut subuentionem pauperum, aut publicam vtilitatem.

Negotiatio, siue mercatura septem modis redditur illicita. primò, ex fine, vt quando fit propter auaritiam, vel alium malum finem. secundò, ex persona, puta si fit Clericus, vel religiosus, quibus in iure exercere mercaturam pro-

prohibetur, iuxta illud 2. ad Timoth. 2. Nemo militans Deo, inquit Apostolus, implicat se negotijs secularibus, vt ei placeat, cui se probauit. tertiò, ex tempore, puta si fiat diebus festis: quia est opus seruile, quo Dei Sabbathum violatur; fallit tamen secundùm Petr. de Pal. in nundinis scitis, & toleratis, si diuina non omittantur. quartò, ex loco, vt si fiat in loco sacro, siue in Ecclesia: quia scriptum est Matth. 21. Domus mea, domus orationis vocabitur; excusantur tamen vendentes candelas in cœmeterio, vel etiam in Ecclesia intentione satisfaciendi principaliter honori diuino, ac fidelium deuotioni; secundariò autem accipiendi inde aliquod lucrum. quintò, ex modo, puta quia exercetur dolosè, vel cum mendacijs, ac periurij: sextò, ex commercio, puta quando illud esset Reipublicæ damnosum, sic vt, cùm quis totum granum, aut omnes merces emit, vt coactis alijs à se emere, vendat suo modo, vel quando quęritur lucrum immoderatum, vel quando omnes conueniunt, vt certo pretio vendat, vel vt vnus solus vẽdat tale quid, nisi pretium esset conueniens, cuius taxatio p recto

res ciuitas fieri debet. septimò, negotiatio redditur illicita ex consortio, puta quando quis habet societatem cum negotiatore, quem scit esse malę consciẽtiæ, talis, vt notat D. Antoninus, tenetur soluere societatem, si commodè fieri potest, vel si non potest protestari, ꝙ de illicitis lucris participare nolit, in his enim casibus mercatura est illicita, & cum peccato.

DE NOVITIO.

NOuitius religionis approbatæ, quilibet rationis capax, & pubes esse potest, masculus vbi decimũ quartum annum compleuerit, fęmina verò vbi duodecimum annum absoluerit, ꝙ si filius, vel filia à parentibus, siue tutoribus ante prædictum tempus offeratur, ipsique consentiant, eo casu tales exire nequeunt, priusquàm ad legitimam ætatem veniant, sicut in matrimonio carnali, vbi autem ad perfectã ætatem peruenerint, pro arbitrio egredi poterunt, quod si non consenserunt oblationi, ac susceptioni habitus, in tali casu possunt egredi, quando voluerint. Si impubes propria authoritate religionem increditur, extrahi potest à pa-

parentibus, vel tutoribus vſque ad annum, & diem pubertatis: ſi verò adoleſcens, ſiue adoleſcentula in annis pubertatis ſeruire Deo in aliqua religione elegerit, eo caſu neque parentes, neque tutores prohibere poſſunt, tamen tales, quandiu ſunt nouitij, poſſunt exire abſque alia pœna, niſi eſſent profeſſi tacitè, nouitius autem tribus modis efficitur profeſſus tacitè. primò, quando ſe ingerit actibus, qui ſolùm profeſſis de iure, vel de conſuetudine conueniunt, intellige ſcienter, & non ex metu. ſecundò, ex delatione habitus profeſſorum, ſciens, quod ex tali delatione de iure, vel de conſuetudine inducitur profeſſio. tertiò, nouitius efficitur profeſſus tacitè, per delationem habitus religionis approbatæ vltra annum, intellige vbi non ſit diſtinctio manifeſta habitus nouitiorum, & profeſſorum, ſicut cõtingit in ordine Prædicatorum, vbi verò ſit diſtinctio manifeſta in forma, vel colore, vel ſciſſura, nunquam per delationem habitus nouitiorum, etiãſi per viginti annos portaretur profeſſio inducitur. Profeſſio tacita facta infra annum probationis, non obligat tacitè profeſſum illi religioni præcisè, ſed benè obligat illam religionẽ ſibi, quia

eum expellere non poterit, illa autem professio, quæ fit per delationem habitus vltra annum, obligat illi religioni in specie, quo ad forum exterius, in foro verò animæ, & coram Deo, si talis nullo modo habuit animum obligandi se, non tenetur religioni, & si tales nempè tacitè professi contrahant matrimonium, tenet, licet grauiter peccent: nam professio tacita ita se habet ad professionem expressam, sicut se habent votum simplex, & votum solenne continentiæ illud impedit, sed non dirimit, istud impedit, & dirimit.

Tempus nouitiatus regulariter est annus à susceptione habitus, & hoc tempus datur in fauorem nouitij, & monasterij: nouitij vt experiatur regulam, disciplinam, modum viuendi, & huiusmodi; monasterij vt probent mores, ac vitam illius, vtrum sit pro eis, nec ne. Professio tamen in quacunque religione tàm virorum: quàm mulierum, iuxta decretum sacri Concil. Tridentini sess. 25. de regularibus, & monialibus, fieri nõ debet ante decimum sextum annum expletum, & ad eam nullus admitti debet, nisi per annum post susceptum habitum in probatione steterit, quod si fiat antè, vigore di-

cti decreti, est nulla, & per cõsequens, nullam obligationem ad alicuius regulæ, vel religionis, vel ordinis obseruationem, aut ad aliquos quoscunque effectus inducit.

Nouitij non obligantur ad præcepta regulæ, nisi eo modo, quo alij Christiani: debent tamen induci, vt eam seruent, ea nempè ratione, vt eius austeritatem probent, quam facta professione sustinere tenentur: verùm illis aliquid est indulgendum, ne retrocedant, maxime quo ad pœnas, vbi delinquũt: quia nouitij, durante nouitiatu, liberè ad seculum redire possunt. Nouitius non potest eligi in Prælatum alicuius religionis, sed benè in Episcopum, neque potest ordinari, etiam ad primam tonsuram, quod si habuit beneficium, per ingressum religionis, non vacat, ideò alteri infra annum probationis conferri non potest, nisi de eius consensu, sed eo casu per alium deseruiat assignata illi eiusdem beneficij congrua portione, & reliqui fructus reseruabuntur, vel in Ecclesiæ vtilitatem exponentur, similiter si est Canonicus per ingressum religionis canonicatus ei⁹ durante nouitiatu, non vacat: tamen talis infra annum probationis ad electionẽ

Epiſcopi, vel alterius vocari non debet, intellige ſi electio ad eum pertineat iure collegij in communi, ſecùs eſſet de patrono, ſiue de eo, ad quem electio pertinet, non iure collegij, ſed iure ſingulari, nam eo caſu nouitius ad electionem vocari deberet.

DE OBEDIENTIA.

OBedie̅tia, vt docet D. Thomas 2. 2. quæst. 104. artic. 2. est virtus moralis, & pars iustitiæ, licèt diuersimodè considerata sub diuersis virtutibus contineatur; nam obedientia si consideretur in quantum procedit ex reuerentia Superiorum, continetur sub obseruantia; si consideretur quatenus procedit ex reuerentia parentum, continetur sub pietate, si cō sideretur in quantum, procedit ex reuerentia Dei, continetur sub religione, & pertinet ad deuotione͂, quæ est principalis pars religionis: huius speciale obiectum est præceptum tacitum, vel expressum cuiuscunque Superioris: voluntas enim Prælati, quocunque modo innotescat, est quoddam præceptum tacitum: dicitur autem obedientia maior, & minor, secundùm quod propria

voluntas obedientis magis, vel minùs promptè, ac deuotè tendit ad impletionem præcepti sui Superioris.

Virtutes sunt in duplici differentia, quædam theologales, vt fides, spes, & charitas, omnibus alijs virtutibus longè potiores: quia Deo per se inhærent, quædam morales, inter quas, omnium maxima est obedientia: homo enim in alijs virtutibus moralibus contemnit bona externa, vel bona corporis propter Deum: virtute verò obedientiæ homo contemnit, vt Deo inhæreat, bona animę, scilicet voluntatem propriã, quæ inter bona animæ est præcipua, inquantum homo per voluntatem omnibus alijs bonis vtitur: vnde per se loquendo inter virtutes morales laudabilior est obedientia, quæ propter Deũ propriam voluntatem contemnit, quinimò in sacris literis obedientia præfertur victimis, 1. Reg. 15. Nunquid, inquit Samuel, vult Dominus holocausta, & victimas, & non potius, vt obediatur voci eius? melior est enim obedientia, quam victimæ, & iure, quia per victimas aliena caro, per obedientiam propria voluntas mactatur.

Inobedientia, quæ charitati contrariatur, secundùm se est peccatum mortale,

tale,2.2.quæstion.105.articul. 1. non solùm illa,quæ est in Deum,sed etiam quæ est in Superiores, iuxta illud Hebræor. 13. Obedite præpositis vestris, & Romanor. 13. Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, & damnationi sibi acquirit: obedientia tamen, quæ respicit Deum, semper est præferenda obedientiæ, quæ respicit hominem, Act. 5. Obedire oportet magis Deo,quàm hominibus: homo tenetur obedire Deo quantum ad interiora: Superioribus verò solùm quantùm ad exteriora, quòd si Prælati multiplicarent tot præcepta, quod subditi ea implere non possent, eo casu excusarentur:quia ad impossibile nemo tenetur, & licet omnis inobedientia sit peccatum, vbi quod præcipitur est iustum, honestum, & possibile, tamen vna potest esse grauior altera dupliciter, vno modo ex parte præcipientis, & sic grauius est, esse inobedientem Deo, quàm homini: alio modo ex parte præceptorum, & sic inobedientia circa præceptum de meliori bono est grauior, vnde qui est inobediens præcepto de dilectione Dei, grauius peccat,

quàm

quàm qui est inobediens præcepto de dilectione proximi.

DE ORATIONE.

ORatio actus religionis, quo reuerentia Deo exhibetur, est eleuatio mentis in Deum, cum quadam decentium petitione, & communiter à sacris Doctoribus ponitur duplex, vocalis & mentalis. De vocali Psalm. 5. & Matth. 6. De mentali, Psalm. 26. & 1. Corinth. 15. potior tamen, ac principalior est mentalis, iuxta illud Matth. 15. Hic populus labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me, sine causa autem colunt me. Quòd oratio sit Deo grata, hominique salutaris contra Pelagium, ac eius sequaces, multis modis comprobari potest. primò, quia Christus docuit orare, Matth. 6. secundò, quia Dominus præcepit orare, Luc. 11. tertiò, quia ipsemet orauit, Luc. 22. quartò, quia Apostolus omnes ad orandum hortatur, 1. ad Timoth. 2. quintò, quia Apostoli in ea se exercuerunt, vt habetur 1. ad Thessal. cap. 1. Orare non conuenit diuinis personis: quia oratio fit ad Superiorem, quem personæ diuinæ non habent, licet filius orauerit secundùm

dùm humanitatem, qua est Patre, imò seipso minor, & nunc etiam oret pro nobis, iuxta illud Romano.8. Christus Iesus, qui mortuus est, imò qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiã interpellat pro nobis, tamen non dicimus, Christe ora pro nobis, sed Miserere nobis, quia supponit suppositum æternum: conuenit verò orare Sanctis, & Angelis beatis in patria, non pro se, quia omnia succedunt eis ad votum, sed pro nobis. secundò, orare conuenit peccatoribus, quos orantes ex bono desiderio naturæ, Deus non quasi ex iustitia, sed ex pura misericordia exaudit, quatuor conditionibus obseruatis. primò, vt petant pro se. secundò, quòd petant necessaria ad salutem. tertiò, piè & humiliter. quartò, perseueranter.

Oratio aliquem contingit dupliciter, scilicet sicut exauditorem, seu impletorem nostræ orationis, & sicut impetratorem, siue intercessorem. primò modo solum Deum oramus, quia omnes præces nostræ ordinari debent ad gratiam, & gloriam consequendam, quæ à solo Deo datur, Psalm.83. Gratiam & gloriam, inquit Propheta, dabit Dominus. secundò modo oramus Sanctos, quam distinctionem diuersita-

tatemque, modus orandi Ecclesiæ ostendit, nam à Sanctissima Trinitate petimus, vt misereatur, ab alijs autem postulamus, vt orent pro nobis. Sancti existentes in patria licet naturaliter ignorent ea, quæ in hoc sæculo fiunt, maximè cogitationes cordis, tamen in verbo, & in intuitu diuinę essentiæ manifestatur eis id, quod eos decet cognoscere de his, quæ circa nos aguntur, etiam quantum ad interiores motus cordis, huiusmodi maximè sunt petitiones nostræ ad eos directæ, voce vel corde, quas Deo manifestante cognoscunt. Quare oratio nostra tanquam deprecatoribus, & intercessoribus porrigenda est ad Sanctos, & ad Angelos beatos, tanquam datori, largitori, ac impletori, oratio nostra ad solum Deũ est dirigenda, orandum autem nobis est pro peccatoribus, qui sunt in via, pro excommunicatis, pro infidelibus, & pro existentibus in purgatorio, pro damnatis verò non est orandum.

Orandum nobis est pro obtinendis spiritualibus, ac temporalibus; pro temporalibus, Prouerb. 20. & Matth. 6. Panem nostrum quotidianum da nobis; pro spiritualibus, ibidem, Adueniat regnum tuum. Verùm vt rectè Deum,

&

& Sanctos eius oremus, primò & principaliter ſpiritualia poſtulare debemus, ſecundariò temporalia ipſa, iuxta illud Matthæi 6. Quærite primum regnum Dei, & iuſtitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Vt autem oratio noſtra exaudiatur, quatuor conditionibus debet eſſe prædita, primò, ſi ſit publica, ſeu communis debet eſſe vocalis: quia talis fit in perſona totius populis, cui debet innoteſcere, vt inde ad deuotionem cum orantibus populus excitetur, ſi verò ſit priuata, ſeu ſingularis, non eſt quidem neceſſarium, quòd ſit vocalis, tamen vox illi adiungitur, vt orans ſeipſum ad deuotionem excitet. ſecundò, vt intentionem ſuam cuſtodiat, ne vagetur. tertiò, vt debitum reddatur ſeruiendo Deo, nedum mente, ſed etiam corpore. ſecundò, requiritur attentio, vt oratio ſit meritoria, & impetratiua, 1. Corinth. 14. Orabo ſpiritu, orabo & mente. Triplex autem eſt attentio: quæ orationi vocali adhiberi poteſt vna ad verba, quibus petimus: altera ad ſenſum verborum, id eſt, ad petitionem ipſam, & tertia ad finem orationis, id eſt, ad gratiam, & gloriam conſequendam modò quæcũque harum adſit, oratio attenta dici po-

potest. tertiò, debet esse diuturna, & continua, non quidem secundùm se; quia oportet nos etiam in alijs operibus occupare, sed secundùm desideriũ charitatis, quod actu, vel virtute in nobis debet esse cõtinuum; quoniam virtus huius desiderij manet in omnibus, quæ ex charitate facimus. quartò, requiritur, quod sit de re honesta, hoc est, de his, quæ faciunt ad æternam salutẽ consequendam, oratio enim nostra, si has quatuor conditiones habuerit, semper audietur, Matth. 21. Quęcunque petieritis in oratione, credentes, accipietis.

Oratio non tantùm mentalis, sed ẽt vocalis cadit sub præcepto diuino; nã ex Christi doctrina, Matth. 6 debemus dicere, Pater noster, qui es in cęlis, &c. Hanc orationem omnibus alijs præferendam, omnes Christiani scire, & orare tenentur, quæ in se septem petitiones continet. in prima petimus, quod nomen Dei ab omnibus, vt sanctum, habeatur. in secunda postulamus, ad gloriam regni Dei peruenire. in tertia petimus, vt ita ei ab hominibus obediatur in terra, sicut ab Angelis in cœlo. quartò, postulamus necessaria ĩ hac vita, nobis tribui. in quinta petimus ve-

veniam, & remissionem peccatorum. in sexta postulamus à Deo; ne permittat nos tentationibus carnis,mundi,ac dœmonis succumbere,& superari. in septima petimus protectionem diuinā aduersus omnia mala præsentis & futuræ vitæ; scriptum est enim Psalm. 26. Deus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?& Roman.8.Si Deus pro nobis, quis contra nos?

DE ORDINE.

ORdo Ecclesiasticus de quo hic intendimus est signaculum quoddā in anima diuinitus impressum, in quo spiritualis potestas, & officium traditur ordinato. Et communiter ponuntur septem.4.sentent.distinc.24. cap.1. scilicet,Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus, Accolytatus, Subdiaconatus, Diaconatus,& Præsbyteratus. In hoc concordant omnes Theologi: Canonistæ verò tenent,quod sint nouem ordines ecclesiastici: prædictis.n. addūt primam tonsuram, & Ordinem Episcopalem. In quolibet ordine imprimitur character indelebilis, ideò absque sacrilegio,iterari non possunt. In Ordine Ostiarij imprimitur character in-

traditione clauium,& expressione verbi. Lectoris in traditione Codicis lectionum diuinarum. Exorcistæ in traditione libri exorcismorum. Accolyti in traditione Candelabri, & Vrceoli. Subdiaconi in traditione patenæ, & calicis vacui. Diaconi in traditione libri Euangeliorum, & secundum aliquos in manus Episcopi impositione. Sacerdotis in traditione Calicis,& patenæ cum hostia,& vino,ac verbis, Accipe potestatem offerre sacrificiũ, &c. & in impositione manuum Episcopi super caput cum illis verbis, Accipe Spiritum sanctum,&c. sic enim Episcopus concorditer agit summo Episcopo Christo, qui prius contulit potestatem Apostolis conficiendi,quàm absoluendi: vnde sunt duæ formæ partiales ordinis sacerdotalis,in quarum vna confertur potestas conficiendi Eucharistiam, in altera potestas absoluendi à peccatis. In ordine Episcopali imprimitur character ex impositione manuum Episcoporum super caput, cum illis verbis, Accipe Spiritum sanctum, & cap. Episc. iuncta glo. 23. dist. Nec obstat. c. vlt. de sac. vnc. non iter: quia loquitur de impositione quæ fit Diacono,& Sacerdoti,quę non est de essentia istorum ordi-

ordinum. Aliqui tamen dicunt, quod imprimatur character in vnctione capitis ex chrismate, & in prima tonsura quando capilli abscinduntur.

In collatione ordinum quædã sunt de necessitate, & substantia ordinis, vt tactus corporalis instrumenti in cuius traditione imprimitur character, D. Thom. in 4. sentent. distinct. 24. Gof. & Host. Vnitas ministri, vnde si Episcopus exprimit verba, & alius facit actus vel è contra nihil fit: quia sacramenta sunt vnitatis, quæ diuidi non possunt, de consecr. dist. 2. Missa in maioribus ordinibus, & huiusmodi. Quędam sunt dubia, vt manus impositio Episcopi in ordine Diac. & Præsb. Ieiunium ordinãtis, & ordinati, & alia id genus. Quædam verò non sunt de necessitate, & substantia ordinis, vt genuflexio, tempus, ætas, Episcopus, proprius, Missa in minoribus ordinibus, & his similia. Quare si omissum in Collatione ordinum est de substantia debet iterari. Si dubium debet suppleri vti notant. Inn. Host. & Goff. si verò certò constat, quod omissum non erat de substantia, tunc illud iterari, vel suppleri non est opus.

Abbas qui ex Priuilegio habet vsum mitræ, & baculi pastoralis, potest conferre

ferre ordines minores suis subditis tā-tùm, alijs verò non, vt habetur in Concil. Trid. sess. 23. de reform. cap. 10. Episcopus autem potest conferre omnes ordines omnibus de sua diœcesi oriundis, aut qui in sua diœcesi habent domicilium, vel beneficium, etiam peregrinis de licentia suorum Ordinariorum, vel Capituli sede vacante vltra annum.

In iure prohibentur ordinari non habētes debitam ætatem, illiterati, criminosi, bigami, solenniter pœnitentes, Neophiti hoc est noui in fide, vel religione, tales nec ad minores ordines promoueri possunt. Ratiocinijs obligati, serui, corpore vitiati, vxorati, illegitime nati, peregrini, & ignoti, infames, suspensi, interdicti, vel excommunicati, & hermophroditus qui nisi prę-ualeat sexus virilis, non suscipit characterem: Episcopus enim huiusmodi ordinando secundum D. Thom. peccat mortaliter, nisi in casibus in quibus potest dispensari, prius cum illis dispensetur.

Prima tōsura potest dari omni tempore. Quatuor minores ordines iuxta sacrorum Canonum dispositionem, extra ordinationem generalem, Domi-

nicis

nicis,& alijs festiuis diebus per annum conferri possunt:alij verò ordines, nẽpe maiores & sacri tantùm in sex temporib. Anni,& manè, videlicet in Sabbathis Quatuor temporum, Sabbatho ante Dominicam de Passione, & Sabbatho sancto conferri debent: Ordo verò Episcopalis die Dominico hora tertiarum,& sic vti legitur in canonibus Apostolorum receptis, & approbatis in sexta Synodo generali Constant. Episco.a duobus, aut tribus Episcopis ordinetur, Præsbyter, Diaconus,& reliqui Clerici ab vno Episcopo ordinentur, Can. 1.& 2.

Circa collationem ordinũ quatuor potissimum obseruari debent. primò, quod præcedat examen ita vt constet nullum impedimentum ex prædictis esse inordinando. secũdò, debet missa celebrari ab eo qui vult ordinare,quod si missa omittatur secundum Raij. nihil fit, sed totum est iterandum: quia missa in sacris ordinibus conferendis est de substantia. Quod si vnus dicat missam, & alius consecret Ordo tenet vt dicit Hugo de Sanct. Vict. licet fieri non debeat: Aliqui tamen limitant, & dicunt illud verum esse in minoribus, sed non in sacris: vnde securius est, vt

qui

qui ordinat ſemper celebret, iuxta vniuerſalem conſuetudinem Eccleſiæ,hoc in ſe continet Pontificale,& quia vnus debet eſſe miniſter ſacramenti, ſic .n. plures viderentur eſſe miniſtri partiales,cum Miſſa ſit de ſubſtantia ſacrorũ ordinum. ſecus in minoribus. tertiò, ordinandi debent habere indumenta pertinentia ad ordinem quem ſuſcipere volunt. quartò,quod ordinans nihil omittat de ordinatis in Paſtorali: nam Doctores communiter tenent, quod excepto loco,tempore,ætate,vnctione, impoſitione manuum (intellige in ordine Diaconatus,& Præsbyteratus) ieiunio,miſſa in minoribus,orationibus quibuſdam,quæ non dicuntur in traditione Inſtrumentorum, & quod ſit proprius Epiſcopus,omnia alia ſint de neceſſitate, ſic quòd ſi aliquid omittatur, nihil fiat, totumque ſit reiterandum: ex Theologis autem multi dicunt, ſi in Collatione Ordinum omitterentur illa in quibus imprimitur character, tunc totum eſſet reiterandum, & ordo ſic collatus non teneret, ſecus ſi alia omitterentur, eo caſu inquiunt omiſſa ſolum eſſet ſupplenda; at prior opinio eſt ſecurior.

Ordo Eccleſiaſticus de quo hic agitur

tur eſt verè, & propriè ſacramentum à Chriſto Domino noſtro inſtitutum, vti teſtatur ſacri Concilij Tridentini ſeſſ. 23. de Sacramento Ordinis Can. 3. & licet plures ſint Ordines, vti ſuprà dictum eſt, & vt habetur loco citato can. 1. tamen ſunt vnum ſacramentum, non vnitate indiuiſibilitatis, vt pũctus, neque vnitate continuitatis vt linea, neque perfectione vnius formæ, vt corpus animatum, ſed perfectione vnius finis, omnes enim ordines ad vnum finem, nempe ad Euchariſtiam ordinantur; nam quilibet ordo habet propriũ actum in ordine ad ſacramentum Euchariſtiæ, Oſtiarij eſt dignos admittere, & indignos à ſumptione eius repellere. Lectoris eſt homines inſtruere ad huiuſcemodi ſumptionem. Exorciſtæ eſt homines diſponere ad receptionẽ Euchariſtiæ. Accolyti eſt pręparare materiam ſacri calicis. Subdiaconi eſt pręparare materiam Euchariſtiæ in ſacris vaſis. Diaconi eſt ſanguinem ex calice miniſtrare, & Sacramentum Euchariſtiæ in pixide geſtare. Præsbyteri eſt corpus & ſanguinem Chriſti in Altari conficere. Epiſcopi etiam habent proprium actum in ordine ad ſacramentum Euchariſtiæ à cæteris diſtinctum,

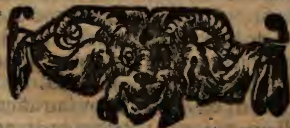
 nem-

nempè creandi Præsbyteros, qui hoc ipsum Sacramentum Eucharistiç conficiunt, proinde Episcopatus est verè, & propriè Ordo in Ecclesia Christi à cæteris distinctus, qui iterari non potest, D. August. Epist. ad Crispinum Donatistam, & D. Dion. Areop. lib. eccles. hierarç. cap. 5.

Quilibet ordo præsupponit characterem baptismi de necessitate: characterem verò Confirmationis solùm de congruo, similiter character vnius ordinis characterem alterius, proinde recipiens posteriorem ordinem, priori omisso, non reordinatur in posteriori, fallit tamen secundum omnes Theologos de non sacerdote consecrato in Episcopum, nam si quis non sacerdos consecraretur in Episcopum, ordinatio esset nulla, ac per consequens talis non reciperet potestatem, & characterem Episcopalem, secus autem si esset sacerdos, quocunque alio ordine deficiente, eo casu ordinatio, & consecratio teneret, & posset omnes ordines cõferre, eo excepto, quem non haberet.

In susceptione Ordinum ecclesiasticorum requiritur debita çtas, nempe ad Primam tonsuram, & tres priores ordines minores, çtas septem annorũ,

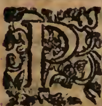
& ad Accolytatum ętas duodecim annorum desideratur, ętas verò requisita ad maiores,& sacros ordines suscipiendos exprimitur in Conc. Trid. sess. 23. de reform. cap. 12. vbi legitur; Nullus in posterum ad Subdiaconatus ordinem ante vigesimum secũdum,ad diaconatus ante vigesimum tertium, ad Prę sbyteratus ante vigesimum quintum ętatis suę annum promoueatur. Regulares quoque nec in minori ętate,nec sine diligenti Episcop. examine ordinentur, Priuilegijs quibuscunque quo ad hoc pœnitus exclusis: Ad Episcopatum verò ętas triginta annorum iuxta Canones sanctiones in promouendo desideratur.

DE

PAPA.

Apa quasi pater patrum, successor D. Petri, est Vicarius Christi, & Dei in terris: nam principale caput Ecclesię, in quod tendit fides nostra, est Christus, ad Ephes. *1*. Ipsum, inquit Apostolus loquens de Christo, dedit caput super omnem Ecclesiã, & Coloss. *1*. Ipse est caput corporis Ecclesię: secundarium verò, & ministeriale caput, est Papa, in quod non credimus, sed illi veluti Vicario Christi in terris obedimus; vtpotè quia ei cura vniuersalis Ecclesię, diuinitus est demandata, quando à Domino dictum est Petro, Ioann. *21*. Pasce agnos meos, pasce oues meas; tunc Christus Petro, & per consequens eius successoribus, omnes credentes in ipsum subiecit. Quare ex hoc loco rectè à nobis inferri potest, ergò qui non sunt sub cura, & obe-

obedientia Papæ, tales non sunt oues Christi: sed hœdi Satanæ sunt. Papa debet eligi à duabus partibus Cardinalium, aliter qui gereret se pro Papa, est excommunicatus.

Primatum D. Petri, & eius successorum in Ecclesia Christi, ex multis testimonijs, atque prærogatiuis ex sacris literis desumptis, accipimus primò, quia Matth. 16. legitur, quod Christus illi soli nominatim claues regni cœlorum promisit. secundò, quia Dominus alijs Apostolis dedit claues cœli, vt habetur Matthæi 18. Petro verò dedit claues cœlorum, Matth. 16. quæ diuersæ dicendi formulæ, maiorem authoritatem fuisse à Christo collatam Petro, quàm alijs ostendunt. tertiò, quia onus confirmandi in fide reliquos Apostolos soli Petro Christus iniunxit, ac demandauit, Lucæ 22. quartò, quia Dominus curam suarum ouium soli Petro nominatim commisit, Ioann. 21. quintò, quia Christus vbi resurrexit, singulariter Petro, & primò præ cœteris apparuit, eiusque resurrectio iussu Angeli, soli Petro nominatim annunciata fuit, Marc. vltim. sextò, quia quotiescunque catalogus Apostolorum texitur, semper Petrus primo loco recẽsetur, vti legitur Matt.

10. Luc. 6. & Act. 1. Hæc igitur, & alia multa testimonia, atque prærogatiuæ satis pio Christiano, Petri primatum ostendunt, quem Dominus illi, eius gloriosa confessione audita, alijs præsentibus promisit, Matth. 16. quando dixit. Tu es Petrus, & super hanc Petram ędificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam, & tibi dabo claues regni cœlorum, & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunq; solueris super terram, erit solutum & in cœlis. Hunc post Resurrectionem Dominus effectualiter illi contulit, quando dixit Ioann. 21. Pasce agnos meos, pasce oues meas, quem primatum vbi Christus cœlos ascendit, Petrus in Ecclesia exercuit, Primò, dirigendo ordinationem Matthiæ in Apostolorum, Act. cap. 1. secundò, defendendo publicè omnes Apostolos, Act. 2. testiò, sanãdo claudum præsente Ioanne, Act. 3. quartò, pronunciando sententiam mortis in Ananiam, & Saphiram, Act. 5. quintò, dum præfuit in Concilio Hierosolymis celebrato, & eius sententiæ omnes consenserunt, Act. 15. & accedit, ꝙ Christus Petrum vocauit Cœpham, id est. Caput.

Papa summum gradum potestatis in spiritualibus,& temporalibus æqualiter Petro Apostolo, habet, ideò iudicem non habet in terra; à nullo enim potest iudicari, à nullo potest deponi, nisi desinat esse caput, vt in casu hæresis manifestæ, aut spontè se subijciat, vel Papatui renunciet: sicut legimus de Clemente, Cyriaco, Marcellino, & Celestino, quos Ecclesia canonizauit: licet per Concilium generale possit declarari depositus, vbi à fide deuiasset: quia tunc ipso iure Papa est præcisus ab Ecclesia,est depositus, & desinit esse caput Ecclesiæ; pro alijs autem criminibus notorijs, excepto crimine hæresis, à membris iudicari non potest,quoniam eo casu Papa non esset caput præcisum,sed languidũ, & per consequens non desinit esse caput Ecclesiæ: si tamẽ suis prauis moribus Ecclesiam Christi destrueret,vel bona Ecclesiæ alienaret, ditando suos consanguineos eo casu ei esset resistendum per honestam repræhensionem,exemplo Pauli, qui restitit Petro in faciem,ad Galat.2. & orandũ esset,vt à Deo corrigeretur: vtrum autem Papa vtendo sua potestate in iudicando, ac statuendo errare possit, habes suprà in titulis de Canonizatione,

fol.63.& Concilio, fol. 89.

Poteſtas Papæ in genere, ex quo gerit vices Chriſti in terris, licet ad omnes ſe extendat; tamen in ſpecie. primò ſe extendit ad illos quæ ſunt in Purgatorio, mediante theſauro indulgentiarum. ſecundò, ad Paganos, ſi quid faciunt in ſua ſuperſtitione, quod vergat in irreuerentiam fidei. tertiò, ad Iudæos, vt ſeruent Canones, qui eos reſpiciunt, & licet tales non poſſit punire poena ſpirituali, quia ſunt extra Eccleſiam; tamen poteſt eos punire pœna pecuniaria, vel corporali. quartò, ad hæreticos, & ſchiſmaticos, eos excommunicando, deponendo, & auferendo bona temporalia, niſi ad gremium ſanctæ matris Eccleſiæ redeant. quintò, ad Imperatorem, quem habet confirmare, conſecrare, & coronare; quinimò & illum ex rationabili cauſa deponere, ſicut Innocentius III. Ottonem, & Innocentius IV. Federicum depoſuit, à fortiori poteſtas Papæ ſe extendit ad reges, & alios Principes Chriſtianos. ſextò, ad leges ciuiles, quas poteſt tollere, & abrogare, ſi vergunt in detrimẽtum animæ, vel ſacris Canonibus ſint contrariæ. ſeptimò, ad legem naturalem, & diuinam, eas declarando, & interpre-

tan-

tando. octauò, ad omnes gradus consanguinitatis, & affinitatis, prohibitos, vt Matrimonium contrahatur, dispensando in illis, præterquàm in primo gradu consanguinitatis, & affinitatis in linea ascendentium, & descendentium, & in primo gradu consanguinitatis, & affinitatis in linea transuersali; quia est contra ius diuinum, & naturale, vt filius ducat matrem, & vxorem patris. item quòd frater ducat sororē, vel frater vxorem sui fratris, licet in lege Mosaica ex Dei dispensatione ad suscitandum semen fratris mortui, & ad multiplicandum genus humanum per missum, atque concessum fit, ducere vxorem fratres defuncti, & habere plures vxores: multiplicato autem genere humano, creditur quòd, & Iudæi in veteri lege ab huiusmodi abstinuerint.

Summus Romanus Pontifex in suprema militantis Ecclesiæ specula constitutus, iuxta canonicas sanctiones, præsertim sacri Conc. Trident. decreta, ex iniuncto sibi Apostolicæ seruitutis officio, habet animaduertere in Pastores absentes à suis Ecclesijs, & diœcesi, legitimo impedimento, seu iustis, & rationabilis causis cessantibus, & accedente illorum contumacia, suæ supre

mæ ſedis auctoritate, Eccleſijs ipſis de Paſtoribus vtilioribus prouidere, ſicut in Domino nouerit ſalubriter expedire, ſeſſ.6. decreto de reform. cap. 1. Item pro ſuprema poteſtate, ſibi in Eccleſia vniuerſa tradita, Romanus Pontifex cauſas aliquas criminum grauiores, ſuo poteſt peculiari iudicio reſeruare, cuius etiam eſt, cauſas criminales grauiores contra Epiſcopos cognoſcere, & terminare, ſeſſ. 14. capit. 7. & infra ſeſſ. 24. capit. 5. Ad quem pariter proceſſus formatus de promouendis ad Cathedrales Eccleſias eſt trāſmittendus, qui plena totius negotij, ac perſonarum notitia habita, pro gregis Dominici commodo de illis, ſi idonei per examen, ſeu per inquiſitionem factam reperti fuerint, Eccleſijs poterit vtilius prouidere, ibidem cap. 1. nam Papę Pont. max. cura Vniuerſalis Eccleſiæ diuinitus eſt demandata: propterea ei per omnia tanquàm Beati Petri Apoſtolorū Principis ſucceſſori, ac Ieſu Chriſti Vicario, vera obedientia ab omnibus detur, ita vt ipſo inconſulto nihil nouum, aut in Eccleſia hactenus inuſitatum decerni poſſit, ſicut eadem ſacroſancta ſynodus ſeſſ. 25. de inuocat. & veneratio. Sanctorum ſentit, & mandat.

DE

DE PECCATO.

PEccatum prima ſua diuiſione communiter à ſacris Doctoribus diuiditur in originale,& actuale. de originali, Pſal. 50.& Rom. 5. quod nil aliud eſt, quam carentia iuſtitiæ originalis, & deletur per Baptiſmum. Actuale pariter duplex eſt, ſcilicet, mortale, & veniale, vt habetur 1. Ioann. cap. 5. Peccatum mortale eſt dictum, factum vel cõcupitum contra legem Dei: peccatum verò veniale eſt dictum, factum, vel concupitum præter legem Dei. Peccatum originale ab actuali differt in tribus. primò, quòd originale contrahitur voluntate aliena: actuale voluntate propria. ſecundò, quòd originale omnibus eſt commune, actuale ſolùm adultis. tertiò, quòd originale reiterari non poteſt, actuale verò eſt reiterabile. Peccatum mortale ſimiliter à veniali in quatuor differt. primò, quòd mortale excludit gratiam gratum faciẽtem, veniale ſtat cum ipſa gratia. ſecundò: quòd mortale non deletur, niſi in hoc ſeculo: veniale etiam in futuro. tertiò, quòd mortale commiſſum poſt Baptiſmum non tollitur, niſi per Sacramen-

tum pœnitentiæ, vel in re, vel in voto veniale multis alijs modis, ac medijs, vt per aſperſionem aquæ benedictæ, per abſolutionem Sacerdotis factam in Miſſa, & per alia multa. quartò, ꝙ peccata mortalia genere ſunt ſeptem, ad quæ omnia alia reducuntur, ſcilicet ſuperbia, auaritia, luxuria, inuidia, accidia, ira, & gula: venialia ſunt infinita

Omnia peccata contra pręcepta diuinæ, naturalis, vel humanæ legis, ſecū dùm omnes Doctores, regulariter ſunt mortalia, fallit tamen hæc doctrina ex ſententia D. Thomæ, 2. 2. quæſt. 35. & 59. in quatuor caſibus. primò, ex imperfectione actus, qui ex primo motu ſenſualitatis erumpit, & non pertingit, vſque ad conſenſum rationis. ſecundò, ex imperfectione obiecti, vt ſi fiat contra iuſtitiam in aliquo minimo. tertiò, ex interuentu diſpenſationis factæ per Superiorem. quartò; ex interuentu cauſæ rationabilis excuſantis, quo ad præcepta humana.

Cauſa peccati communiter duplex ponitur, interior & exterior; cauſa peccati interior triplex eſt, ſcilicet, voluntas, intellectus, & appetitus ſenſitiuus, iſta enim ſunt principia humanorum actuum, principalis tamen, immedia-

ta &

ta & sufficiens causa peccati, est voluntas; causa verò exterior peccati est homo, dæmon, & sensibilia externa, inquantum mouent rationem, voluntatem, & appetitum sensitiuum ad aliquid faciendum, quod ex genere suo peccatum est, non quidem necessitando, sed disponendo, inclinando, & persuadendo, nam causa sufficiens, & complens peccatum, est sola voluntas nostra, Oseæ 13. Ex te perditio tua Israel; Deus autem mali culpę nullo modo est causa effectiuè, Prouerb. 14. Odio est Deo impius, & empietas eius, sed benè permissiuè; mali verò pœnæ, Deus dicitur causa etiam effectiuè, Amos 3. Non est malum in ciuitate, quod non fecerit Dominus.

Peccati mortalis à sacris Theologis, triplex ponitur effectus, videlicet; diminutio boni naturalis, priuatio gratiæ, & reatus pœnæ æternæ. primus effectus lethalis criminis est diminutio boni naturalis, Luc. 10. Homo incidit in latrones, qui dispoliauerunt eum, & plagis impositis abierunt, semiuiuo relicto. secundus effectus est priuatio gratiæ, Esa. 59. Iniquitates vestræ diuiserunt inter vos, & Deum vestrum. tertius effectus peccati mortalis, est reatus

tus

tus æternæ pœnæ, Matth. 25. Ibunt ij in supplicium æternum. Peccatum mortale triplici ratione pœna æterna, & infinita extensiuè punitur. primò, ex parte obiecti: quia offenditur Deus, qui est virtutis infinitæ. secundò, ex parte voluntatis peccantis: quia qui peccat propter delectationem, quam inde habet, semper vellet adhærere peccato, nisi per accidens retraheretur timore pœnæ, iuxta illud D. Greg. 24. Moral. iniqui, inquit, vellent sine fine viuere, vt possent sine fine peccare. tertiò, ex parte peccantis: quia per peccatum mortale homo priuatur gratia Dei, quæ est principium remissionis culpæ: vnde decedens in peccato mortali, non est susceptiuus gratiæ, quia in eo semper manet culpa, ergo & pœna: meritò igitur lethale crimen, has ob causas pęna æterna punitur.

Decem communiter secundum Doctores, excusant hominem à peccato mortali. primò Alienatio mẽtis, exemplo Loth, quando voluit filias suas prostituere, vt liberaret quos hospitio susceperat, vnde insania, furor, & his similia quandoque excusant à peccato. secundò, coactio absoluta, quia peccatum non est peccatum, nisi sit voluntarium.

rium. tertiò, ignorantia inuincibilis. quartò consuetudo, quę tollit legem humanam contrariam, Superiore sciente & tollerante. quintò, necessitas, quæ vti dicitur non habet legem. sextò iocatio seu ludus, dummodo non sit noxius. septimò diligentia debita, si fuerit adhibita. octauò indeliberatio mentis. nonò obedientia, intellige quando præcepta non sunt contra legem maioris. decimò pietas siue zelus, exemplo Mathathiæ, qui accensus furore secundum iudicium legis, insiliens trucidauit eum super aram, qui in omnium oculis sacrificauit Idolis, 1. Mac. cap. 2.

DE POENA.

POEna in genere duplex est, damni & sensus, siue priuatiua, & positiua. Pœna damni propriæ est, qua pro culpa aufertur perfectio, & infertur priuatio, cuiusmodi est carentia diuinæ visionis, qua damnati, & pueri decedentes sine Baptismo, perpetuò puniuntur, pœna verò sensus propriè est, qua aufertur perfectio, & infertur priuatio afflictiua appetitus semper, vt subtractio peculij, verbera, ignis, & huiusmodi. Pœna sensus secundum se, in genere

tri-

triplex eſt, ſpiritualis, corporalis, & pecuniaria, ſpiritualis, vt increpatio, excommunicatio, interdictum, ſuſpenſio, & alia id genus. corporalis, vt ieiunium, peregrinatio, exilium, & his ſimilia. pecuniaria, quæ quandoque infertur pro iniuria illata perſonæ, vel loco, quandoque pro ſatisfactione illati damni, & quandoque ad punitionem criminis, quod in nullius vertitur iniuriam, niſi Dei, vt propter peccatum blaſphemiæ ſaltem per modum eleemoſynæ, ſecundùm verò cauſas, pęna ſenſus ponitur triplex. prima eſt à iure canonico, vel ciuili. ſecunda eſt à conſuetudine, & tertia eſt ab homine, quæ triplex eſt iudicialis, arbitraria, & conuentionalis.

Pœna, ſecundùm propriam rationē pœnæ, non infertur à Deo ſine culpa: quatenus verò habet rationem medicinæ, quia ſcilicet eſt ſanatiua peccati præteriti, præſeruatiua reſpectu futuri, & promotiua in aliud bonum; quandoque infertur ſine culpa, non quidem in bonis ſpiritualibus, ſed in bonis tēporalibus: in iudicio autem humano, nullus poteſt puniri pœna ſenſus, puta vt occidatur, aut mutiletur, vel flagelletur ſine ſua culpa, licet pœna damni aliquis

quis ſine ſua culpa, non tamen ſine cauſa puniatur, & hoc tripliciter. primò, propter ineptitudinem ad aliquod bonum aſſequendum: ſicut propter leprã, bigamiam, & iudicium ſanguinis, homo repellitur à ſacris Ordinibus. ſecũdò, quia bonum, in quo talis damnificatur, non eſt proprium, ſed commune: ſicut propter interfectionem Antiſtitis tota ciuitas punitur pęna damni, inquantum priuatur titulo ciuitatis, & populus cum Clero, vt careat Epiſcopo. tertiò, quia bonum vnius dependet ex bono alterius: ſicut in crimine læſæ maieſtatis, filius hęreditate priuatur, pro peccato parentis.

Pœna ſpirituali, quę propriè reſpicit animam, & ęterna, vnus non punitur peccato alterius, iuxta illud ad Gal. 6. Vnuſquiſque portabit onus ſuum: pęna tamen temporali vnus punitur peccato alterius, etiam in iudicio diuino, Geneſ 20. Ego ſum Deus zelotes, viſitans iniquitatem patrum in filios in tertiam, & quartam generationem, & Matth. 23. Vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus, & hoc triplici ratione. quia vnus temporaliter & corporaliter eſt res alterius, vt filius ſecundùm corpus eſt aliquid patris, & ſeruus eſt ali-

quid domini: propterea filius, & seruus quandoque in pœnam patris, & domini puniuntur. secundò, per modum meriti, vt cum Deus permittit malum prælatum, ac tyrannum, non solum super malis, sed etiam bonis regnare. tertiò, ad commendandam vnitatem societatis humanæ, vt inde omnis solicitus sit ad detestationem peccati, cùm scilicet pœna vnius redundat in omnes, quasi omnes sint vnum corpus; tamen semel punitus pro aliquo crimine, non debet alia pœna affligi, quia scriptum est, Deus nō iudicabit bis in idipsum, intellige in eodē genere iudicij, etiam si minor pęna fuerit iniuncta, maior non debet imponi, secùs autem si iudicia sunt diuersa, puta ècclesiasticum & seculare, tunc aliquis pro eodem crimine, videlicet, blasphemiæ, adulterij, in vtroque foro puniri potest pęnis diuersorum generum.

DE POENITENTIA.

POEnitentia est conuersio hominis ad Deum, siue dolor, & displicentia de peccato commisso, & communiter ponitur duplex, interior, & exterior, siue vna, quæ est virtus, &

alte-

altera,quæ eſt Sacramentum. Pęnitentia quæ eſt virtus, eſt præterita mala plangere,& plangenda iterum non cõmittere,pęnitentia verò, quæ eſt Sacramentum, eſt dolor de peccatis proprijs cum propoſito ſubijciendi ſe clauibus Eccleſiæ per confeſſionem,& ſatisfactionem,ſub ſpe veniæ conſequendæ, vnde ad veram pęnitentiam quatuor neceſſariò requiruntur. primò, dolor de peccatis propter Deum. ſecundò, propoſitum non peccandi de cætero. tertiò,pęna voluntaria,Luc. 3. Facite fructum dignum pęnitentiæ. quartò, ſpes veniæ conſequendæ, nam verè pęnitens non debet dubitare, quando Sacerdos dicit; Abſoluo te à peccatis tuis de abſolutione, & remiſſione peccatorum,ſed firmiter credere,ſe abſolutum eſſe,ſicut Dauid, quando dictum eſt ei à propheta,2.Reg.capit.12. Tranſtulit Dominus peccatum tuum. & Maria Magdalena,cùm audiuit, Luc. 7. Remittuntur tibi peccata tua.

Pęnitentia, de qua nũc intendimus, eſt Sacramentum nouæ legis,tum quia confert remiſſionem peccatorum, vt habetur Lucæ 24. tum quia in ipſa illa tria cadunt,& quæ in cęteris Sacramẽtis,nempè Sacramentum,res, res & Sa

cramentum simul.in pœnitentia, Sacramentum sunt actus exterius exerciti, tàm per pęnitentem, quàm per absoluentem, res tantùm, est remissio peccati, res & Sacramentum simul, est dolor interior peccatoris. Accidit hic definitio Concilij Florentini, decreto 5. & Trident. sess. 14. item doctrina sanctorum patrum, Ioannis Chrysostomi in suo lib. de lapsis, Epistol. 5. ad Theodorum lapsum, Ambrosij in suo lib. de pęnit. August. in suo libr. de vera, & falsa pœnit. cap. 5. Pęnitentia ergo est Sacramentum, quod iterari potest, Matt. 18.

Materia Sacramenti pęnitentiæ remota, sunt peccata, iuxta illud Ioann. 20. Quorum remiseritis peccata. verũ cum peccatum actuale sit duplex, mortale scilicet & veniale, vtrumque sub materia Sacramenti pęnitentiæ cadit: diuersimodè tamen, veniale ad benè esse, mortale de necessitate, & eius circumstantiæ aggrauantes in infinitum, hoc est, mutantes speciem peccati: Materia verò propinqua Sacramenti pęnitentiæ, sunt actus pęnitentis, quibus conteritur, confitetur, & satisfacit: ex his enim, & Sacerdotis absolutione, Sacramentum pęnitentiæ perficitur, atque integratur.

For-

Forma Sacramenti pęnitentiæ essentialis est ista: Ego absoluo te à peccatis tuis, vt habetur in Concil. Triden. sess. 14. de pęnitent. capit. 3. quæ quidem forma elicitur ex illo, Matth. 16. quodcunque solueris super terram, solutum erit, & in cęlis. Circa absolutionem Sacramentalem quædam requiruntur ad ornatum, & de congruentia. primò, vt Misereatur tui. Absolutionem, &c. secundò, inuocatio sanctissimæ Trinitatis, quæ in Baptismo, vt legitur Matth. vlt. est de necessitate Sacramenti. Tertiò, manus impositio, quę in Confirmatione, & Ordine, vt habetur Act. 8. & 1. ad Timoth. 4. est de integritate Sacramenti: nam Dominus, quando dixit Petro: Quodcunque solueris, &c. nullam mentionem fecit de inuocatione sanctissimæ Trinitatis, sicut in Baptismo, neque de manuum impositione, sicut in Confirmatione & Ordine; quædam verò requiruntur ad formam absolutionis vti de necessitate, & integritate ipsius Sacramenti, & sunt hæc verba: Absoluo te à peccatis tuis: dictio illa, Ego, ex vi verbi habetur, propterea non est de essentia formæ Sacramenti pęnitentiæ: Verùm omittens absque rationabili causa præcedentia, &

sequentia predictam formam, peccat mortaliter.

Partes integrales Sacramenti pęnitentię sunt tres, Contritio, Confessio, & Satisfactio: nam tribus modis Deus à nobis ostenditur, scilicet, corde, ore, & opere; Contritio tamen primum locum sibi vendicat, vtpote saluti humanę magis necessaria: Contritio enim absque Confessione, & Satisfactione in re, aliquo casu potest sufficere ad salutem consequendam: Confessio verò, & Satisfactio sine Contritione in re, nequaquam. Contritio est dolor animi de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cętero. Quare duo ad perfectam Contritionem requiruntur, odium vitę malè actę, & propositum in posterum non peccandi. Contritio est dolor de peccato commisso propria voluntate, est de peccato nedum mortali, sed etiam veniali; est de pręteritis, & non de futuris: est de proprijs, & non de alienis. Contritio non habet locum in cęlo, neque in inferno, neque in purgatorio, sed solum in hoc seculo: quia Contritio est dolor de peccato gratia informatus, & meritorius: defectu primi, non est in cęlo; quia ibi nullus est dolor, Apoc. 21. defectu secundi, non

est

eſt in inferno; quia ibi licet ſit dolor, non tamen eſt gratia informatus, Iob. cap. 7. Qui deſcendet ad inferos, non aſcendet. defectu tertij, Contritio non eſt in purgatorio: quia ibi exiſtentes, licet habeant dolorem de peccatis gratia informatum, tamen non eſt meritorius, Ioann. 9. Venit nox, quando nemo poteſt operari, De Confeſſione vide ſupra ſuo loco, pariter de ſatisfactione infrà.

Sacramenti Pęnitentię duplex eſt effectus, vnus eſt collatio gratię, qui omnibus Sacramentis nouę legis eſt communis, Matth. 4. pęnitentiam agite, & appropinquabit regnum cęlorum, alter eſt remiſſio peccatorum, Lucę 24. Oportet prędicare pęnitentiam in remiſſionem peccatorum. Remiſſio peccati originalis, eſt effectus pręcipuus Baptiſmi; remiſſio peccati mortalis obliti eſt effectus Euchariſtię; remiſſio peccati venialis, eſt effectus Extremę Vnctionis: remiſſio peccati mortalis commiſſi poſt Baptiſmum, de quo homo conſcientiam habet, eſt effectus Sacramenti pęnitentię, cuius miniſter eſt ſolus Sacerdos legitimè ordinat': Chriſtus enim hanc poteſtatem dimittendi peccata contulit Apoſtolis poſt Reſur-

rectionem, quos antè Sacerdotes creauerat, quando dixit, Ioann. 20. Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Vide, si placet, circa hanc materiam meum Enchiridion.

DE POSTVLATIONE.

POstulatio, secundùm quod est vnus ex modis prouidendi Ecclesiæ vacanti, de qua nunc intendimus, est alicuius personæ concors, & certa Capituli petitio, ad prouidendum Ecclesiæ, & communiter duplex ponitur, vna scilicet non solennis, per cuius admissionē non acquiritur postulatio ius prælaturæ, sed habilitas, vt eligi possit; sicut si Canonici postulent ab Abbate, vt eis concedat monachum eligendum in Episcopum, altera verò solennis, per cuius admissionem acquiritur postulatio ius prælaturæ.

Vt postulatio solennis sit canonica, quinque desiderantur. primò, vt fiat ab his, qui postulare possunt. secundò, vt porrigatur illi, à quo admitti potest. tertiò, vt fiat de eo, qui promoueri possit ab illo qui eam admittere debet. quar-

tò,quòd sit concors,id est,ab omnibus, vel à duabus,&si aliqui teneant, quòd maior pars Capituli sufficiat. quintò, quòd seruetur forma, videlicet vt procedatur per formam scrutinij, & cum alijs requisitis. In prælatum, seu Superiorem,secundùm iura,criminosus, puta periurus per sententiam, nō in communi sermone,homicida,& inobediēs contumaciter,epilepticus,mutilatus,& alij corpore vitiati,bigamus, irregularis,excommunicatus, non professus in prælatum regularem, nisi necessitate instante,postulari nequeunt.

Admissio postulationis,si quis postulatur in Episcopum, ordinariè ad Papam pertinet, si ad inferiores dignitates,vel Ecclesias postulatur,eo casu admissio postulationis spectat ad immediatum Superiorem, modò duo concurrant,vnum est,quòd talis dispensare valeat super defectu postulati in ordine ad huiuscemodi dignitatem, siue Ecclesiam: vnde si quis viginti annorum postuletur ad dignitatem sine cura,Episcopus postulationem admittere potest,si verò cum cura, spectat ad Papam;similiter si Canonici postulent in Archidiaconum aliquem habentem viginti octo annos, quia super isto de-

fectu Epiſcopus diſpenſare nequit, alterum eſt, quod ille, ad quem confirmatio ſpectat, ſit Epiſcopus, quia inferiores prælati diſpenſare nequeunt, niſi in caſibus eis ſpecificè permiſſis, effectus autem poſtulationis ſolennis eſt, quod illa admiſſa, poſtulatus conſequitur ius ac ſi fuiſſet electus, & confirmatus, ita vt opus non ſit alia confirmatione, vel electione, effectus verò poſtulationis non ſolennis, eſt, quod poſtulatus eligi poſſit, vel electus confirmari, nullum tamen inde conſequitur ius.

Poſtulatio ſi concorditer non eſt facta, ſaltem à duabus partibus Capituli, ſeu Collegij, per eam nullum ius acquiritur poſtulato, vel alteri, & illam Superior ſine cuiuſquam præiudicio reijcere poteſt, neque per hoc alicui iniuriam facit, quod ſi poſtulatio vnanimiter fit, vel ſaltem à duabus partibus Capituli, propter neceſſitatem, ſeu vtilitatem Eccleſiæ, reijci non poteſt ſine iniuria poſtulantium, & Eccleſiæ, ad quam facta eſt, & per eam acquiritur ius poſtulantibus, non tamen poſtulato, niſi fuerit Superiori præſentata.

Poſtulantes à poſtulatione reſilire nequeunt, poſtquàm Superiori, qui eã admittere poteſt, præſentata fuerit: ante ve-

te verò præsentationem, etiam post pũ blicationem scrutinij, variare possunt, etiam inuito postulato, ac reuocare nũcium, antequam præsentet, secùs in electione; verùm postulantes, scienter indignum, ipso facto potestate eligendi, & postulandi, etiam si illam habeant ex iure communi, siue ex priuilegio, sunt priuati.

Aliqui sunt, qui eligi nequeunt, postulari tamen minimè prohibentur: exempli gratia, constat quòd minor triginta annis, non potest eligi in Episcopum, neque illegitimè natus ad aliquã prælaturam: postulari tamen possunt. Episcopus, & electus, ex quo propriæ Ecclesiæ sunt alligati, ideo ad aliam Ecclesiam non eligendi, sed postulandi erunt: at non idem iuris est in Abbatibus, & cæteris prælatis, infra Episcopalem dignitatem constitutis: isti licet propriæ Ecclesiæ videantur alligati: nihilominus tamen eligi possunt, sed in tali casu proprium monasterium non deserunt, nisi licentia legitimè impetrata.

Si vnus sit postulatus, & alius electus, in confirmatione concedenda, semper præfertur electus æquè idoneus, nisi postulantium numerus sit eli-

gentium duplo maior: quia in tali casu postulatio esset admittenda, & electioni præferenda: verùm si postulantes scienter indignum postulassent, tunc electio venit confirmanda, & postulatio reijcienda.

Postulatus, sicut & electus infra tres menses post consensum præstitum, vel notitiam habitam, cessante iusto impedimento, tenetur confirmationem à Superiore petere: secùs iure, quod ei per postulationem acquisitum est priuatur, ita vt postulantes ad aliam postulationem, seu electionem liberè procedere possint. Postulato sicut & electo interdicitur administratio Ecclesiæ, neque ei obediendum est, nisi literis Confirmationis ostensis. Quod si talis ante confirmationem se negotijs Ecclesiæ ingesserit, eo casu omni iure, quod ei per postulationem acquisitum est priuatur.

DE PRÆLATO.

PRælatus sic dictus: quia alijs est ante latus, siue positus, & dicitur tripliciter, scilicet communiter, propriè, & proprijssimè. primò, communiter dicitur Prælatus, quilibet Clericus curã

ani-

animarum habens, vt Parochi. secundò, propriè nomine Prælati veniunt habentes prærogatiuam maiorem; sine tamen iurisdictione, vt Decanus, Archipresbyter,& huiusmodi. tertiò, propriissimè dicuntur Prelati, habentes iurisdictionem in personas ecclesiasticas in foro exteriori; vnde ad hoc, qđ aliquis tertio modo Prælatus, quatuor requiruntur. primò, quòd talis eligatur à Capitulo, siue Collegio, & Confirmationem à Superiori obtineat. secundò, quòd vniuersitas, seu collegium, quod illum eligit, sit Clericorum, vel Religiosorum, secùs iurisdictionem in personas ecclesiasticas dare non potest. tertiò, quòd electus sit Clericus: nam in laico iurisdictio spiritualis non cadit. quartò requiruntur, quòd habeat iurisdictionem ordinariam in foro contentioso excommunicandi, &c.

Prælatus, sicut dignitate, ita iustitia, sanctitate, & innocentia alios præcedere debet: vnde in Prælato, vt officio suo, in quod Deus illum posuit, satisfaciat, sex potissimum desiderantur. primò, ab improborum commercijs abstinere debet: malorum enim consortia bonos corrumpunt, Psalm. 17. Cum electo electus eris, & cum peruerso peruer

teris. secundò, debet orationi, & prædicationi præcipuè insistere. Malach. 2. Labia Sacerdotis custodiunt scientiã, & legem requirunt ex ore eius, item Act. 6. Non est æquum, nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensæ. tertiò, debet esse hospitalis, atque liberalis, non quidem erga histriones, adulatores, & lenones: sed erga Christi pauperes, Hebr. 13. Charitas fraternitatis maneat in vobis, & hospitalitatem nolite obliuisci. quartò, debet esse iustus, & sanctus, ad Tit. cap. 1. Oportet Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem. quintò, debet esse alienus à negotijs secularibus, 2. ad Timoth. 2. Nemo militans Deo, implicet se negotijs secularibus, vt ei placeat, cui se probauit. sextò, debet esse pudicus, & castus, 2. Cor. 6. Exhibeamus, inquit Apostolus, nosmetipsos sicut Dei ministros in multa patientia, in tribulationibus, vigilijs, ieiunijs, & castitate.

DE PRÆSCRIPTIONE.

PRæscriptio est acquisitio dominij per continuam possessionem temporis à lege definiti: vnde ad præscriptionem, secundùm iura canonica, qua

tuor requiruntur. primò, poſſeſſio rei præſcribendæ continua ſine interruptione, vſque ad finem prꝯſcriptionis. ſecundò, requiritur bona fide prꝯſcribentis, ita vt poſſidens rem prꝯſcribendam, credat reuera eſſe ſuam, licet de facto erret. tertiò, requiritur titulus iuſtus, videlicet vt neque ius commune, neque præſcriptio ſit contra poſſeſſorem, vel vt allegetur præſcriptio tanti temporis, cuius contrarij non ſit memoria; quartò requiritur, quòd res ſit præſcriptibilis: nam quædam ſunt, quꝯ nullo tempore præſcribuntur, vt decimæ, primitiæ, oblationes. & ſpiritualia iura: hæc enim nullo iure à laicis præſcribi, vel poſſideri poſſunt, item res publicæ, vt viæ, plateæ, pontes, & his ſimilia, reſeruata Principi in ſignum ſubiectionis, vt tributum.

Præſcriptio duplex eſt, vna, quæ dicitur longiſſimi temporis: in præſcriptione primi generis requiritur tempus decem annorum, aut viginti, in præſcriptione verò ſecundi generis, requiritur triginta, vel quadraginta annorũ: verùm contra Eccleſiam nullus prꝯſcribit, niſi ſpatio quadraginta annorum, imò contra Eccleſiam Romanam, niſi ſpatio centum annorum. Vt autem hꝯc

doctrina Lectori clarior reddatur, qui buſdam diuiſionibus procedetur: nam aut ſumus in actionibus perſonalibus, & ſic vt præſcriptio currat, requiritur ſpatium triginta annorum; aut ſumus in rebus corporalibus immobilibus, & ſic requiritur ſpacium decem annorum continuè inter præſentes, & viginti inter abſentes: aut ſumus in corporalibus, ſicut ſunt iura, & ſic requiritur vſus decem annorum inter præſentes, viginti inter abſentes: aut ſumus in debitis, legatis, ſiue ſtipulationibus, & ſic requiritur ſpacium triginta annorum: aut ſumus in obligationibus, & exceptionibus, & ſic requiritur ad præſcriptionem ſpatium decem, vel viginti annorum: aut ſumus in rebus mobilibus, & ſic requiritur ſpatium trium annorum, intellige ſemper ſuppoſita bona fide poſſeſſoris: quia qui eſt in mala fide, nullo tempore præſcribit, ſed ſemper iniquus poſſeſſor erit.

Tempora, ſiue caſus, in quibus præſcriptio non currit, & ſi non interrumpatur, ſunt decem primò, tempore hoſtilitatis, belli, ſiue peſtis, quando ius non redditur, vel accedente omni alia cauſa impediente, ne quis rem ſuam petat: ſecundò, quando eſt defectus Prælati,

lati, puta qui Eccl. caret Prælato, vel eſt captiuus, vel eſt dilapidator, & malè alienans, eo caſu præſcriptio non currit. tertiò, quando quis de iure impeditur agere, ſicut filius familias, vxor viuente marito, pupillus durante ætate pupillari; nam præſcriptio non currit, niſi contra maiorem triginta annis. quartò quando eſt ſchiſma, quò ad Eccleſiam Romanam. quintò, tempore conditionis: quia res ſub conditione non præſcribitur, cùm in tali caſu nulla currat mora. ſextò, tempore feriarum repentinarum, quæ præcaueri nequeunt. ſeptimò, quando quis abeſt reipublicæ cauſa. octauò, tempore prodigalitatis. nonò, tempore iacentis hæreditatis, ſi nõ ſtat per hæredem, qui eam capiat, ſed impeditur aliquo modo. decimò, præſcriptio non currit quantumcunque tempus defluxerit, quando quis indebitè ſoluit.

Præſcriptio in genere duobus modis interrumpitur, ſcilicet naturaliter, vt quando deficit vnum de ſubſtantialibus ipſius præſcriptionis, & ciuiliter quod contingit multis modis. primò, per libellum Principi oblatum. ſecundò; per litis conteſtationem coram ſuo iudice. tertiò, quando quis aliqua

iusta causa impeditus, rem suam petere non potest. quartò, per secundā cautionem factam à debitore. quintò, per citationem factam colono de parendo iuri coram iudice super re, quam possidet nomine alieno: in conscientia tamen præscriptio interrumpitur, & fit inualida, quoties quis reuera scienter est in mala fide, licet ab alijs ignoretur.

DE PRIVILEGIO.

PRiuilegium quasi priuata lex, est indultum alicui datum à Principe contra ius commune: & regulariter tres ponuntur species priuilegiorum, quoddam dicitur reale, quoddam corporale purè, & quoddam personale. Reale, quod conceditur personæ, Ecclesiæ, dignitati, ciuitati, vel alicui loco. Corporale purè, quòd vniuersitati, vel collegio, & non singularibus personis conceditur. Personale duplex ponitur, scilicet, personale merè, quòd alicui, vel aliquibus personis expressis proprijs nominibus conceditur, vt priuilegium vsus Pallij; & personale communiter, quod personis conceditur, non expressis proprijs nominibus, vt priuilegium minorum viginti annis: priuilegia autem

tem dare possunt, qui legem facere valent, vt Papa, Imperator, Episcopus, &c.

Circa priuilegiorum interpretationem, ne error contingat, quasdam conclusiones pono, quarum prima est ista. Interpretatio priuilegiorum regulariter fit strictissimè. Secunda conclusio. Vbi priuilegium tollit legem priuatã, & non communem, debet latè interpretari. Tertia conclusio. Priuilegium non debet adeò strictè interpretari, vt nihil operetur. quarta conclusio, Priuilegium, quod sapit solùm beneficium, latissimè interpretatur. Quinta conclusio. Verba priuilegij Papæ sunt interpretanda secundum Canones, non secundùm leges. Sexta conclusio. Priuilegium concessum generaliter, non includit casum contra rem publicam, qđ si includeret, non valeret. Septima conclusio. Priuilegia veniunt interpretanda secũdum qualitatem personæ. Octaua conclusio. Priuilegium concessum patri ratione dignitatis innatę, transit in filios, vt priuilegium nobilitatis. Nona conclusio. Priuilegium concessum patri, vel marito ratione officij, siue professionis, transit in filios legitimos, & ad vxorem viuente patre, & viuente

marito. Decima conclusio, Priuilegiũ conceſſum patri, vel marito reſpectu neceſſitatis, non tranſit in filios, neque in vxorem, etiam patre, vel marito viuente.

Priuilegium euacuatur, & fit inualidum decem modis. primò, ſi illud fuerit ſubreptitiè, hoc eſt, per falſa narrata conceſſum. ſecundò, ſi ſit contra conſtitutionem, vel conſuetudinem, vel ſententiam, & de ea non fiat mentio. tertiò, ſi priuilegiatus faciat contra id, qđ in priuilegio exprimitur conceſſum. quartò, euacuatur priuilegium ceſſante eius cauſa. quintò, cùm incipit eſſe alicui iniquum, ſiue in diſpendium eius, cui eſt conceſſum. ſextò, perſequens priuilegium faciens expreſſam mentionem de priori, ſecùs non tollit illud. ſeptimò, per concedentis reuocationem. octauò, per propriam, & expreſſam renunciationem, intellige quantum ad ius tangens nunciantem tantùm, ſecùs ſi alium tangit. nonò, per legitimam profeſſionem. decimò, euacuatur priuilegium per abuſum, ideſt, per nõ vſum, vel per contrarium vſum.

DE PROFESSIONE.

PRofessio Religionis approbatæ, seu regularis vitæ, de qua nunc intendimus, est duplex, tacita, scilicet, & expressa. Ad cuius euidentiam quatuor ponuntur conclusiones. Quarum prima est ista: Professio tacita incurritur per delationem habitus Religionis approbatæ vltra annum, vbi is Nouitijs & professis communis & indistinctus est; sicut in ordine fratrum Prædicatorum, vel per susceptionem habitus professorum, vbi his distinctus habetur. Secunda conclusio est ista; Professio tacita non obligat professum, tacitè illi Religioni præcisè, cuius habitum per annum continuum gestauit, sed potius è contrà Religionem illi obligat, ita vt eum expellere non possit, nisi ex causa legitima. Tertia conclusio est ista: Professio tacita, quæ per delationem habitus religionis approbatæ, vltra annum incurritur, obligat professum tacitè ad religionem in specie, quo ad forum exterius, secùs in foro animæ, & coram Deo, si talis nullo modo per huiusmodi habitus delationem habuit animum obligandi se. Quarta conclusio est

est ista. Professus professione tacita, si Matrimonium contrahat, tenet, licet grauiter peccet; nam professio tacita ita se habet ad professionem expressã, sicut votum simplex castitatis, ad votum solenne; sed votum simplex castitatis impedit quidem Matrimoniũ contrahendum, tamen contractum non dirimit; ergo à simili professio tacita in religione approbata.

Professio expressa in quacunque religione approbata, tàm virorum, quã mulierum, ante decimum sextum annum expletum fieri non debet, & ad eam, iuxta sacri Concilij Trident. decretum, sess. 25. de Regul. & Mon. cap. 15. nullus, qui minori tempore, quàm per annum, post susceptum habitum, in probatione steterit, admitti debet. Quod si fiat ante, vigore dicti decreti, est nulla, nullamque inducit obligationem ad alicuius Regulæ, vel Religionis, vel Ordinis obseruationem, aut ad alios quoscunque effectus, neque vlla renunciatio, aut obligatio anteà facta, etiam cum iuramento, vel in fauorem cuiuscunque causæ piæ valet: sed vt teneat, fieri debet cum licentia Episcopi, siue eius Vicarij, intra duos menses proximos ante professionem, quæ tamen

men effectum suum non sortietur, nisi secuta professione. Quinimò si beneficiatus religionem approbatam ingrediatur, beneficium ante professionem non vacabit, nisi accedat illius consensus.

Religiosum, qui regularem ordinē ante non fuerit expresse professus, in Abbatem, vel ad aliam regularium prę laturam eligi non potest; quanquam talis ad Episcopalem dignitatem in secularibus, vel regularibus cclesijs eligi minimè prohibeatur. Professio autem expressa vt sit valida, quinque de necessitate concurrere debent. primò, quòd profitens compleuerit decimum sextū annum. secundò, quòd professio fiat in manibus Superioris, qui potest religioni incorporare, vel alterius de eius licentia, seu nomine. tertiò, quòd fiat in religione approbata. quartò, quòd accedat consensus Capituli pro maiori parte, quem Prælatus requirere debet. quintò, quòd fiat de tribus votis, Obedientiæ, scilicet, Castitatis, & paupertatis, quæ sunt de substantia, vt docet D. Thom. regularis ordinis, & status monachalis. Vnde si quis in professione exprimat, quòd non intendat se de aliquo vno uoto, puta continentiæ obligare,

gare, licet de alijs talis non esset professus: quia huiusmodi intentio repugnat essentiæ Religionis, nec est opus, quòd profitens Religionem approbatam tria vota voce exprimat, sed sufficit, vt promittat seruare seruanda, iuxta instituta, & regulã Religionis, quam profitetur: quia obligatio ad tria vota, est de essentia Religionis, vnde profitendo quis Religionem, obligat se ad tria vota.

Professio expressa in Religione approbata, obligat ad horas canonicas persoluendas. Nam ex eo, quòd Monasterium professis expresè tenetur quò ad victum, amictum, aliaque omnia necessaria, dici potest, quòd beneficium simplex habeant, & per consequens illos ad horas canonicas, pensum seruitutis Clericorum, sicut piè Basilius Magnus in suo libro de Institutione Vitæ religiosorum, cap. 2. docet, teneri. Item impedit Matrimonium contrahendũ, & dirimit contractum de facto, illa nõ obstante, vtpotè, quia votum continentiæ, quæ est de essentia religionis, & status Monachalis includit. Vnde si religiosus professus professione expressa in Religione approbata, quamuis sacris nondum esset initiatus, Matrimonium

nium contrahere tentaret, grauissimè peccaret, & Matrimonium sic contractum, non teneret; secus si esset professus tantùm professione tacita, eo casu Matrimonium teneret quidem, sed sic contrahens grauiter peccaret.

Votum Religionis summa libertate gaudet, propterea sancta Synodus Tridentina loco supra citato, cap. 17. & 18. statuit, quòd puella, quæ voluerit habitum regularem suscipere, maior duodecim annis sit, & quod ei profiteri nō liceat, nisi prius fuerit cognita eius pia ac libera voluntas, ita vt non sit coacta, aut seducta, & sciat quid agat. Vnde cogentes aliquam virginem, vel viduam, aut aliam quamcunque mulierem ad suscipiendum habitum Religionis, vel ad emittendam professionē quocunque modo, consilio, auxilio, fauore, consensu, vel authoritate interposita, prædicta Sancta Synodus anathemati subijcit, similiter eos, qui sanctam Virginum, vel aliarum mulierum voluntatē accipiendi, vel voti emittendi quoquo modo sine iusta causa impedierint. Et vt omnis friuola excusatio, & pretensio tollatur, sessione citata, capit. 19. Synodus Tridentina decernit, quod, quicunque regularis prætenderit

rit vim siue metum, aut aliam causam, propter quam putet se non obligari religioni, seu ordini regulari, quem est professus, audiri non debeat, nisi intra quinquennium tantùm à die professionis causas prætensas deduxerit coram Superiore suo, & ordinario. Quod si antea habitum spontè dimiserit, siue discesserit, talis, vigore dicti decreti non venit audiendus, neque admittendus ad allegandum quamcunque causam, sed cogendus, vt redeat ad Monasterium, & tanquam apostata est puniendus.

DE PVRGATIONE Canonica.

PVrgatio est demonstratio innocentiæ super obiecto crimine, cuius duæ sunt species. Vulgaris scilicet, & Canonica. Vulgaris purgatio est, quam vulgus inuenit, vel sequitur, vt cùm quis cadentis ferri, vel singularis certaminis subit iudicium, quæ prohibetur sub pœna peccati mortalis: quia sic est tentare Deum. Et licet sacra historia prodat quosdam in testimonium suæ innocentiæ singulare certamen ini uisse; tamen nunquam vt id pro lege te

nea-

neatur,diuina ſanxit authoritas. Canonica verò purgatio,quæ à ſacris Canonibus comprobatur,& de qua nunc intendimus eſt, quando quis de crimine infamatus,iurat coram legitimo iudice,ſe non eſſe tali crimine, ſeu macula inquinatum cum iuramento teſtium compurgantium,qui eundem à crimine immunem, & verum credere illum iuraſſe, iureiurando affirmant. Erunt autem compurgatores tot, quod enormitas criminis requirit,bonæ famæ,vt veriſimile ſit,eos amore, vel odio, vel obtentu pecuniæ,non periurare, & qui mores,& vitam eius,quem purgare intendunt, perſpectam habeant.

Deficientes in canonica purgatione,perinde puniendi ſunt, ac ſi de crimine,de quo diffamati fuerint, legitimè conuicti, vel confeſſi fuiſſent, niſi aliud æquitas iudicantis ſtatuendum duxerit: At ſuper notorio, nulli indicēda erit purgatorio, ſed tantùm ſententia condemnationis promulgari debet,cum patrati ſceleris euidentia, neque accuſatoris clamore indigeat. Quare vbi crimen eſt notorium, vel appa-ret accuſator, non debet reus ad purgationem recipi, etiam ſi ſe offerat ad illam præſtandam.

Su-

Suſpicio temeraria repellitur in iure; Suſpicio veriſimilis ſufficit ad inducendam dictam purgationem, quando tamen quis ſit infamatus, aut ſemiconuictus, aut accuſatus, ſecus nō, quia ſic iudicibus, & prælatis aperiretur via ad vindictā; Violenta autem ſuſpicio ſufficit ad ſententiam; Verùm quando iudex ex præſumptione procedit, debet multum temperare ſententiam; maximè quando agitur ad condemnationem, qua in re probationes debent eſſe luce meridiana clariores.

Si quis crimen aliquod commiſit, propter quod iudex iuſtè inquirit, & procedit contra eum, non propterea ſequitur, vt notat Caietan. 2. 2. quæſt. 69. art. 1 & 2. quòd iudex de alijs criminibus, etiam ſi ſint ſibi occulta, poſſit licitè inquirere, nam de occultis non habemus iudicem, niſi Deum, Pſalm. 18. Ab occultis meis munda me domine, Idcò caueant iudices, maximè eccleſiaſtici ab huiuſmodi inquiſitione, quia peccant ipſi præcipiendo, & ſubditi in tali caſu non tenentur eis obedire, vtpote quia tales volunt ſcire, quæ tamen humanitus ſciri nequeunt.

DE PVRGATORIO.

PVrgatorium eſt locus medius inter cœlum,& infernũ,in quo poſt mortem ſuffragia viuorum fidelium defunctis proſunt, & in quo quædam culpæ relaxantur, nam cùm anima noſtra ſit immortalis,Sap.3. Matth.10 & Apoc. 6. neceſſariò fatendum eſt, poſt mortẽ corporalem dari quædam loca, ſeu receptacula, ad quæ animæ ipſe recipiantur, & communiter à ſacris Doctorib. ponuntur quatuor, ſcilicet cœlum,infernus, limbus puerorum, & purgatorium,ratio autem huius aſſertionis eſt, quia anima quatuor modis decedit à corpore, vel ſine omni reatu culpæ, & pœnæ,& tunc receptaculum eius eſt cęlum,vel decedit cum actuali,& mortali culpa,& tunc locus eius eſt infernus. Vel decedit cum originali culpa, & tunc eius receptaculum eſt limbus puerorum, vel decedit cum culpa veniali, ſiue reatu pœne peccati actualis remiſſi, & tunc locus eius eſt purgatorium, D.Thomas 4.ſentent.diſtinct.31.

Quod hic locus, quem Eccleſia Catholica purgatorium vocat, detur, ſacræ

ſacræ literæ teſtantur, Iob 19. Miſere- mini mei, miſeremini mei, ſaltem vos amici mei, quia manus Domini teti- git me 2.Mach. 12. Sancta, & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluantur, Matth. 5. In carce rem mitteris, nõ egredieris, donec red das nouiſſimum quadrantem. Rurſus, cap. 12. Quicunque dixerit verbum in Spiritum ſanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſeculo, neque in futuro, 1. Corint. 3. Vniuſcuiuſque opus mani feſtum erit, & quale ſit, ignis probabit, ſi cuius arſerit opus, detrimentum pa- tietur, ipſe autem ſaluus erit, quaſi per ignem: item Apocal 5 Omnem creatu ram, quæ in cœlo eſt, & ſuper terram, & ſubtus terram, omnes audiui dicen- tes, Benedictio ſedenti in throno, & agno, benedictio, & honor, & gloria in ſecula ſeculorum. Ex his enim, & alijs locis ſacræ Scripturæ patet, poſt hanc vitam dari aliquem locum, in quo quæ dam culpæ relaxantur, & ſuffragia vi- uorum illic exiſtentibus proſunt, & iſte locus eſt Purgatorium. Accedunt teſtimonia ſanctorum Patrum, Cypria ni, libr. ſuo, 4. Epiſt. 2. ad Antonianum, Hieronymi Epiſtol. 14. Auguſtin. libr. confeſſ. 9. cap. 13. & lib. 20. de Ciuitate Dei,

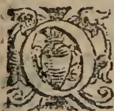
Dei, capit. 9. item definitiones Conciliorum, Florentini, celebrati ſub Eugenio IV. & Trid. ſeſſ. 25. decr. de Purg.

Ad Purgatorium tria genera animarum deducuntur. primò, quæ tantùm habent reatum pœnæ alicuius peccati mortalis remiſſi. ſecundò, quæ ſolum culpam venialem habent. tertiò, quæ decedunt cum culpa veniali, & reatu pœnæ peccatorum mortalium remiſſorum, vnde in purgatorio remittitur culpa venialis, & omnis reatus pœnæ, veniali, ac mortali peccato remiſſo, debitæ. In Purgatorio duplex eſt pœna, vna damni, inquantum ibi exiſtentes retardantur à diuina viſione, & altera ſenſus, ſecundùm quod ab igne corporali puniuntur: ab his autem pęnis animæ duobus modis liberari poſſunt, vno modo per ſatisfactionem: vbi enim pęnam temporalem, per diuinam iuſtitiam eis indictam ſuſtinuerunt, ad cœlum euolant: alio modo etiam ante tempus determinatum, animæ liberantur à pœnis purgatorij, per ſuffragia viuorum Chriſti fidelium, vt docet D. Gregorius in 4. ſuo Dialog. videlicet oblationibus Sacerdotū, precibus Sanctorum, eleemoſynis amicorum, & ieiunijs bonorum virorum.

DE

DE QVADRAGESIMA.

Vadragesima vt habetur in cap. Quadrag. de consecr. dist. 5. à Christo fuit instituta, vt Deo decimã annorum reddamus, proinde summa obseruatione, atque deuotione à Christi fidelibus est celebranda, & incipit à feria quarta, quæ primã Dominicam Quadragesimæ præcedit, vsque ad diem Paschatis exclusiuè: vnde in Quadragesima quotidiè, exceptis Dominicis diebus, de præcepto ieiunandum est: propterea quot dies homo omittit, (nisi subsit rationabili causa) tot peccata mortalia committit.

Inter alia ieiunia, quadragesimale ieiunium est strictius, & solennius, in quo & in alijs per Eccl. indictis, solus Papa dispensat, ex causa verò in ieiunijs Episcopus potest dispensare, & huiusmodi ieiunia in aliud pium opus

com-

commutare, & causa satis sufficiens est debilitas personæ, siue ex defectu naturæ, siue exercitio exteriori proueniat, vt in messoribus, & alijs artificijs, qui ex diurno, & longo labore ita debilitantur, quod ieiunium tollerare non possunt: propterea cum istis, & alijs licitè fit commutatio, propria tamen authoritate nullus sibi hoc ieiunium cõmutare potest. In ieiunijs ad quæ quis se obligauit ex voto, Episcopus potest dispensare etiam sine causa existente in vouente, dummodo fiat in melius. In ieiunijs verò impositis per pœnitentiam potest fieri commutatio per superiorem, vel per parem, seu æqualem Cõfessorem. Et nota, quod quando causa rationabilis est manifesta, & aperta, tunc non indiget dispensatione, secus si est dubia, quia in tali casu per Episcopum, vel proprium Parochum, vel per proprium Confessorem siue alium, qui notitiam iuris habeat, declarari potest. ieiunium factum in peccato mortali, non valet quidem ad vitam æternam; valet tamen ad obedientiam præcepti, sic enim satisfacit pręcepto, vt non peccet de nouo, siue talis teneatur ieiunare ex mandato Ecclesiæ, siue Confessoris. Item valet quia disponit ad Castita-

tem,& ad alia bona. Quod si quis dicat vtrum ieiunium possit transferri de vno die in alium: respondetur secũdum Pa. & Innoc. quod sic existente causa, sicut experientia docet: nam si festum sit die lunæ. non ieiunatur die Dominico, sed die Sabbatho præcedente. Item si vigilia contingit in aliquo festo solenni, tunc propter venerationem festi authoritate Episcopi transferri potest ad alium diem.

In ieiunio Quadragesimæ communiter abstinẽdum est à carnibus, ouis, & lacticinijs: in alijs verò ieiunijs ab Ecclesia constitutis, carnes semper interdicuntur: oua verò, & lacticinia secundum consuetudinem Patriæ, quæ est seruanda. Quare autem prædicta tempore ieiunorum sint interdicta, est quia ieiunium ordinatur ad reprimendas concupiscentias carnis, ideo huiusmodi interdicit, quæ hominem ad venerea maximè prouocãt, vt sunt carnes, oua, & lacticinia. Quare in quolibet ieiunio interdicitur esus carnium: in ieiunio autem quadragesimali etiã oua, & lacticinia interdicuntur, circa quorum abstinentiam in alijs ieiunijs diuersæ consuetudines apud diuersos existunt, quas quisque obseruare potest

ſecundum morem eorum inter quos conuerſatur,& habitat.

DE QVÆSTORE.

QVæſtores ſiue Quæſtuarij dicuntur, qui diſcurrunt pro eleęmoſinis colligendis, & tales non debent admitti niſi habeant literas Apoſtolicas, vel Diœceſani, intellige quādo non pro ſeipſis, ſed nomine Hoſpitalium, aut Monaſteriorum, ſeu Eccleſiarum eleæmoſinas petunt. Quæſtores ſi habēt literas Apoſtolicas, non debēt admitti ad quæſtum faciendum, ſiue eleæmoſinas colligendo, niſi prius per Epiſcopum loci Ordinarium tales fuerunt examinati, & admiſſi, neque poſſunt prædicare minus indulgentias populo publicare, ſed ſolùm ſe dirigere ſecundum tenorem literarum illis conceſſarum, ſecus per Diœceſanū poſſunt puniri, & iam multis malis, & abuſibus in hoc genere per ſacrum Concilium Tridentinum prouiſum fuit ſeſſ. 21. ca. 9. ſub his verbis.

Cum multa à diuerſis antea Concilijs, tam Lateranenſi, ac Lugdunenſi, quàm Viennenſi aduerſus prauos eleæmoſinarum Quæſtorum abuſus reme-

dia tunc adhibita, poſterioribus temporibus reddita fuerint inutilia, potiuſque eorum malitia ita quotidie magno fidelium omnium ſcandalo,& querela excreſcere depræhendatur, vt de eorum emēdatione nulla ſpes amplius relicta videatur, ſtatuit vt poſthac in quibuſcunque Chriſtianæ Religionis locis eorum nomen,atque vſus penitus aboleatur, nec ad officium huiuſmodi exercendum vllatenus admittantur, non obſtantibus priuilegijs Eccleſijs, Monaſterijs,Hoſpitalibus, pijs locis & quibuſuis,cuiuſcunque gradus, ſtatus, & dignitatis perſonis conceſſis,aut cōſuetudinibus etiam immemorabilib. Vide etiam infra ſeſſ. vltim. in decreto de Indulgentijs, vbi eadem ſacroſancta Tridentina Synodus ſtatuit prauos quæſtus omnes pro Indulgentijs conſequendis,(vnde plurima in Chriſtiano populo abuſuum cauſa fluxit, omnino abolendos eſſe, qua in re Epiſcopi diligenter animaduertere debent, & huiuſmodi abuſus Eccleſiæ ſuæ colligere, eoſque in prima Synodo Prouinciali referre,vt aliorum quoque Epiſcoporū ſententiæ cognitæ,ad ſummum Romanum Pontificem deferantur,cuius Authoritate,& prudentia,quod vniuerſali

Ecclesiæ expediet, statuatur, vt ita sanctarum Indulgentiarum munus, piè, sanctè, & incorruptè omnibus fidelibus dispensetur.

DE QVARTA FVNE-ralium.

QVarta quæ funeralium dicitur, alio nomine Canonica portio, est duplex, vna quæ debetur Ecclesiæ Cathedrali, & altera Ecclesiæ Parochiali, & de vtraque sacrosancta Tridentina Synodus, sess. 25. decreto de reformat. cap. 13. ita decernit: vt quibuscunque in locis iam ante annos quadraginta. Quarta quę funeralium dicitur Cathedrali, aut Parochiali Ecclesię solita esset persolui, ac postea fuerit ex quocunque Priuilegio, alijs Monasterijs, hospitalibus, aut quibuscunque locis pijs cócessa, eadem posthac integro iure, & eadem portione, quę antea solebat Cathedrali, seu Parochiali Ecclesię persoluatur, non obstantibus concessionibus, gratijs, priuilegijs, etiam Mari magno nuncupatus, aut alijs quibuscũque. & Canonica portio Parochialis debetur Ecclesię, vbi quis audit diuina, & percipit ecclesiastica sacramenta: si ve-

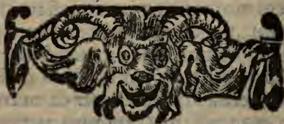
rò transtulit domicilium aliò,& moritur antequàm nouum domicilium acquisierit, tunc debetur Ecclesię Parochiali in qua moritur secundum D. Ant.Vgo.Raij.& alios nonnullos: quia tales tenent quod ibi debeat sepeliri, si sepulturam sibi non elegisset dum adhuc viueret: Innoc.vero dicit, & tenet quod deberet sepeliri in Ecclesia Cathedrali,& per consequens quod illi,& non parochiali Canonica portio deberetur. Quod si habet domicilium in diuersis locis, tunc moriens, Canonica portio est diuidenda, eodem modo si in vna audit diuina,& in altera recipit sacramenta, & hoc est verum, quando vtraque est curata, & habet Cœmeterium.

Canonica portio parochialis debet dari de omnibus, quę veniunt ratione funeris, & de omnibus legatis factis Ecclesię apud quam elegit sepulturam: fallit tamen hoc in decem casibus. primò quando per consuetudinem, vel pręscriptionem nihil soluitur. secundò quando legatur ad vsus priuilegiatos. tertiò quando Ecclesię donatur donatione inter viuos. quartò quando post electionem sepulturę in aliquo Monasterio, sanus existens illud intrat, & in-

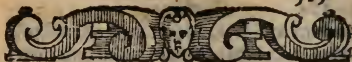
eo antequam moriatur, profitetur: quia sic desinit esse parochianus alterius Ecclesię: quinto quando quis legat Ecclesię in qua non elegit sibi sepulturam, nec ibidem sepelitur: vnde secundum communem opinionem, si quis fuit sepultus in Ecclesia parochiali, alię Ecclesię legatarię nihil ei soluere deberent: ex quo apud eas testator non fuit sepultus. sextò quando de facto sepelitur, vtputa quia Ciuitas, vel Ecclesia ibi erat interdicta, nam Quarta debetur Ecclesię parochiali ratione iniurię sibi factę, sed tempore interdicti nulla iniuria fit Ecclesię parochiali, si alibi sepeliatur, ex quo ibi sepeliri non poterat. septimò fallit quando Ecclesia parochialis erat interdicta ex culpa sua, & non parochiani. octauò quando testator reuocat electionem quam fecit legando, & alibi eligit sepulturam, & sepelitur, quia videtur tenere, quod reuocata electione sepulturę, reuocetur, & legatum. nonò quando testator licet elegerit, tamen non ibi sepelitur: puta quia moritur nimis procul, & hęredes nolunt ad Ecclesiam electam deferri, quia verba sunt intelligenda cum effectu: ergo cessabit Canonica portio, ex quo ibi non sepelitur. decimò quando

per Priuilegium Papę eximitur à solutione, vt contingit de religiosis Dominicanis,& Franciscanis,qui iuxta Priuilegium Benedicti XI. non tenentur exhibere Canonicam portionem de rebus ipsis relictis in communi,vel speciali.

Circa autem quantitatem Canonicę portionis exhibendę Cathedrali, aut parochiali Ecclesię, maximè standum est consuetudini locorum, quę quantum fieri poterit seruari debet, quod si non constet de consuetudine, tunc dari debet solùm Quarta,& in dubijs ob varietatem, & diuersitatem sententiarum Doctorum, & Summistarũ, cum aliqui dicant mediam,aliqui tertiam, & aliqui quartam esse dandam, eo casu debet accipi minor quota: quia in dubijs debemus sequi minimum.

DE

DE RAPINA.

Apina est iniusta, & violenta acceptio rei alienæ. Ex genere suo est peccatum mortale, & grauius furto: quia per eam non solum infertur damnum proximo in bonis externis, sed etiam personæ fit iniuria. Nota pro maiori intelligentia huius doctrinæ, quod quicunque per violentiam aliquid alteri auffert, si sit priuata persona, non vtens publica potestate, illicitè agit, & rapinam committit, sicut patet de latronibus: secus autem de Principibus, & Iudicibus, quibus potestas publica committitur ad hoc, quod sint iustitiæ custodes, & Executores, ideò eis licet secundum iustitiæ tenorem violentia vti, vel contra hostes pugnando, vel contra subditos malefactores puniendo, & quod per talem violentiam auffertur, non habet rationem rapinæ, cum non sit contra iustitiam,

eodem modo dic de bello si est iustum, tales ad restitutionem non tenentur; quod si contra iustitiam aliquis etiam vtens publica potestate res alienas abstulerit, vel in bello, quod non est iustum, tales peccant, & tenentur ad restitutionem, D. Thomas 22. quæstio. 66. art. 8.

Raptor secundum Canones multipliciter punitur, nempè excommunicatur ab Episcopo in cuius Episcopatu rapinam committit. Item denegatur ei pœnitentia nisi ablata restituat, vel plenam securitatem de reddendo faciat, intellige si habeat vnde possit restituere. Quid si differat satisfacere, vsque ad mortem? respondetur quod in tali casu si non potest satisfacere, petenti, non denegabitur pœnitentia, neque viaticum: si verò impœnitens decedit tunc ei etiam sepultura Ecclesiastica denegabitur, & præsbyteri contra facientes debent iuxta sacrorum canonum dispositionem ab officio, & beneficio deponi, intellige de manifestis, & publicis raptoribus: de occultis verò secundum Innoc. tales rigores seruari non debent, idem & alij sentiunt.

Rapina & raptus inter se differunt, quia rapina respicit rem, & raptus per-

ſonam; Proinde raptus eſt grauius peccatum, quàm ſit rapina. Raptor igitur eſt duplex, rerum ſcilicet & perſonarū. Pœna raptoris perſonarum ſecundum Ius Ciuile ſi ingenuam rapuit, capite punitur, & eius ſubſtantia raptæ applicatur; quod ſi ancillam rapuit, punitur quidem capite, tamen ſubſtantiam nō perdit, intellige ſi honeſtam mulierem ſeu Virginem rapuit, ſecus ſi meretricem: ſecundum autem Ius Canonicum ſanciuit ſexta Synodus generalis Conſtantinop. Cano. 92. vt raptores mulierum, & conſcij, ſi Clerici deponantur, ſi laici anathematizentur, & Concil. Trident. ſeſſ. 24. decreto de reform. matrimonij, cap. 6. ſic habet contra raptores mulierum, ſeu Virginum: Decernit ſancta Synodus, inter raptorem, & raptam, quamdiu ipſe in poteſtate raptoris manſerit, nullum poſſe conſiſtere matrimonium, Quod ſi rapta à raptore ſeparata, & in loco tuto, & libero cōſtituta, illum in virum habere conſenſerit, eam raptor in vxorem habeat, & nihilominus raptor ipſe, ac omnes illi conſilium, auxilium, & fauorem præbentes ſint ipſo iure excommunicati, ac perpetuò infames, omniumque di-
 gnita-

gnitatum incapaces, & si Clerici fuerint, de proprio gradu decidant. Teneatur præterea raptor mulierem raptam, siue eam vxorem duxerit, siue nõ duxerit, decenter arbitrio iudicis dotare.

DE RELIGIONE.

Religio, de qua nunc intendimus, quadrupliciter sumitur. primò, pro cultu veri Dei, quò ad fidem, & sic cõpræhendit totam Christianitatem. secundò pro cultu veri Dei, per fidem, & bona opera, & sic compræhendit vniuersitatem bonorum Christianorum. tertiò, pro statu clericali, Deo magis dedito. quartò, Religio sumitur strictissimè, pro illo statu, qui professione triũ votorum, scilicet obedientiæ, paupertatis, & castitatis, se Prælati imperio subijcit, & se totum Deo dedicat. Similiter religiosus sumitur quatuor modis. primò, pro Christiano. secundò, pro Christiano bono. tertiò, pro Clerico. quartò, pro eo, qui est professus alicui religioni approbatæ. Religiones autem approbatæ sunt quatuor; prima diui Basilij, secunda diui Benedicti, tertia diui Augustini, quarta beati

Francisci, quia quatuor sunt regulæ approbatæ, sub regula diui Basilij, quæ fuit prima, militant omnes monachi Orientalis Ecclesiæ, seu Græci: sub regula diui Benedicti, militant monachi nigri, Cistertienses, Camaldulenses, Celestini, & ordo Montis Oliueti. Sub regula diui Augustini, militant Canonici regulares, ordo Prædicatorum, Eremitani, Seruitæ, ordo Sanctæ Brigidæ, ordo Sancti Hieronymi, Scopetini, ordo sancti Ioannis Hierosolymitani, ordo Sancti Antonij, & ordo Cruciferorum. Sub regula beati Francisci, militant solùm Minores.

Circa religionis ingressum, vt doctrina clarior reddatur, ponuntur aliquot conclusiones, quarum prima est ista, Religionem approbatam intrare, cuilibet Prælato, citra Episcopum, dimissa Prælatura, in iure permittitur: Episcopi verò, & Superiores, sine licentia Papæ, ad Religionem transire nequeunt. secunda conclusio, Qui duxit vxorem per verba de præsenti, & non consummauit Matrimonium, potest Religionem intrare, secutaq; professione, alter coniugum manens in seculo, potest cum alio contrahere: qui autem consummauit, non potest altero viuente,

te,& remanente in ſeculo, Religionem ingredi. tertia concluſio, Puberes inuitis, ac prohibentibus parentibus, poſſunt intrare Religionem: impuberes verò, ſi ingrediantur, poſſunt à parentibus, vel tutoribus extrahi. quarta concluſio, Puberibus licet ſe voto obligare ad religionis ingreſſum, ante verò annos pubertatis, vota filiorum ſunt in poteſtate parentis, qui poteſt acceptare, vel irritare. quinta concluſio, Qui vouit intrare Religionem in genere, ſi nō poteſt vnam ingredi, tenetur aliam intrare, quòd ſi talis nullam inueniret, quæ vellet illum recipere, & feciſſet qđ in ſe eſt, eo caſu poſſet eſſe in ſeculo, & nubere; qui autem vouit Religionem in ſpecie, & in ea abſolutè recipi non poteſt, aliam ingredi non tenetur, ſed eo caſu etiam talis poteſt manere in ſeculo, & nubere; quia in voto Religionis ſubintelliguntur iſtæ conditiones, [illegible] vel ſi volunt me
videlicet, ſi ponunt, [illegible]
recipere, quibus non ſtantibus, & votum non ſtat. ſexta concluſio, Qui habet votum Religionis, ſi eligatur in Epiſcopum, prius tenetur Religionem intrare, cui ſe voto aſtrinxit. ſeptima concluſio, Qui vouit, non intrare Religionem, non tenetur illud ſeruare,

quia

quia huiusmodi votum, est contra bonum consilium, Matth. 19. Octaua conclusio, Qui ingrediuntur Religionem approbatam, secundùm Iura, se & sua Deo dedicant, nisi ipsi ante professionem aliter disposuerint, quod nequeũt præstare post expressam, vel tacitam professionem. nona conclusio, Religiosus si ad dignitatem Episcopalem assumatur, tenetur nihilominus ad tria vota Religionis, ad habitum deferendũ, & ad omnes obseruantiás regulares, officium pontificale, non impedientes.

Professio Religionis duplex, tacita, & expressa. Professio tacita fit sine voce, & scriptura, tribus modis. primò inducitur, quãdo quis se ingerit actibus, qui solùm professis de iure, vel de consuetudine conueniunt, scienter ac propria voluntate. secundò, ex delatione habitus professorum scienter. tertiò, professio tacita Religionis inducitur ex delatione habitus nouitiorum per annum. Professio verò expressa Religionis fit voce, aut scriptura, & vt teneat, atque obliget, sex necessariò requiruntur. Primò, quòd profitens compleuerit decimum sextum annum: vigore Concilij Tridentini, sess. 25. cap. 15. de regul. & monial. secundò, quòd

fiat ei, qui poteſt Religioni approbatæ incorporare, vel de eius licentia. tertiò, quòd fiat alicui vni Religioni approbatæ. quartò, quòd Prælatus, in cuius manibus profeſſio fit, requirat conſilium, vel conſenſum Capituli, prout regula, ſeu ſtatutum talis Religionis mandat. quintò, quòd fiat ſimpliciter de tribus votis, obedientia, paupertate, & caſtitate, explicitè, vel implicitè: nā profeſſioni Religionis, hæc tria vota ſunt ſubſtantialia. ſextò, ad profeſſionem expreſſam Religionis, requiritur continuitas anni probationis, cum delatione habitus.

Circa tranſitum de vna Religione ad aliam nullus religioſus ad laxiorem tranſire poteſt, vt habetur in Concilio Trident. ſeſſ. 25. cap. 19. de regul. & monialibus: ad ſtrictiorem verò religionē poteſt eſſe tranſitus, duobus concurrentibus. primò, quòd non fiat leuitate, aut temeritate, aut odio Prælati: ſed zelo vitę melioris. ſecundò, quòd religio, ad quam tranſitur, non ſolùm ſit ſtrictior de iure, id eſt, ſecundùm ſe, ſed etiam de facto, quia ſcilicet actu ſeruatur: his enim concurrentibus, tranſitus de vna religione ad aliam, eſt licitus: verba autem præfatæ ſacroſanctæ Synodi,

nodi, sunt hæc, Nemo etiam regularis cuiuscunque facultatis vigore transferatur ad laxiorem Religionem, nec detur licentia cuiquam regulari occultè ferendi habitum suæ religionis.

DE RENVNCIATIONE.

Renunciatio, de qua nunc intendimus, est iuris proprij spontanea refutatio, quæ tribus modis dicitur illegitima, & inualida. primò, ratione personæ renunciantis, puta quia est minor, vel aliàs non potens renunciare. secundò, ratione personę, in cuius manibus fit renunciatio; vt si non fiat ei, cui debet. tertiò, ratione rei, quæ renunciari non potest: sicut iuri naturali, agnationis, & sanguinis, nemo potest renunciare. Renunciatio regulariter, & in genere facienda est in manibus eius, à quo institutio, vel confirmatio habetur: in specie autem Episcopatus debet renunciari in manibus Papæ, vel Legati, etiam si Episcopus non sit consecratus, modò sit electus, & confirmatus: idem dic de Abbate, qui immediatè Sedi Apostolicæ est subiectus: inferiorum verò beneficiorum, ac dignitatũ renunciatio, in manibus proprij ordinarij

narij fieri debet.

Renunciatio beneficij, vel rei ſpiritualis debet fieri purè,& abſolutè: vnde ſi quis renunciet beneficio, vel reſignet aliquid ſpirituale, aliquo dato, ſeu promiſſo, ſimonia eſt: quòd ſi non præcedat datio,ſiue promiſſio, ſed ſola intentio, vt ſcilicet renunciet beneficio hac intẽtione, vt detur ſibi aliquid temporale, ſecus non renunciaturus, ſimonia mentalis eſt, quæ per ſolam pœnitentiam in foro animæ aboletur, neque ab Eccleſia punitur, verũ ſi quis renunciat beneficio ea intentione, vt detur nepoti,vel alteri, nullo pacto interueniente,labem ſimoniæ non incurrit. ſecùs ſi illud in pactum deducatur.

Quod ſi quęratur,vtrum quis poſſit cedere liti, aut renunciare iuri, quod habet ſuper beneficio, ſiue re ſpirituali,aliquo temporali dato abſque ſimonia? dico quod non, ſi fiat authoritate partium, ſecùs ſi fiat authoritate Superioris,per modum compoſitionis, & pro bono pacis, maximè, quando ipſe dãs eſt certus ſe habere ius, quia ſic eſt redimere vexationem.

Cauſæ propter quas Epiſcopus, & alij Prælati poſſunt renunciare,& cedere,ſunt ſex,conſcientia criminis, debilitas

litas corporis, magnus defectus scientiæ, malitia plebis, graue scandalum, & irregularitas personæ. Hæc enim sunt, propter quæ potest quis petere cessionem. primò, propter conscientiam criminis, non cuiuslibet, sed duntaxat illius, propter quod ipsius officij executio post peractam pœnitentiam impeditur. secundò, debilitas corporis, non quælibet, sed solùm illa, legitimam causam renunciandi præstat, per quã quis ad exequendum officium pastorale, redditur impotens. tertiò, propter magnum defectum scientiæ, nam si scientia in pastore mediocris sit, tolerari potest, quia imperfectionem scientiæ potest supplere, perfectio charitatis, & bonitas vitæ. quartò, malitia plebis iustam tribuit causam renunciandi, vt quando plebs tàm duræ ceruicis existit: vt apud ipsam Prælatus amplius proficere non possit. quintò, pro graui scandalo vitando, cum aliter sedari nõ potest, nam eo casu licet Episcopo petere cessionem, ne plus temporalem honorem, quam æternam videatur affectare salutem. sextò, propter irregularitatem, quæ oritur ex bigamia. Cæterùm ob alias causas renunciationem affectantes, audiendi non sunt.

DE

DE RESIDENTIA.

Residentia est proprij officij personalis solutio, in proprio beneficio, seu Ecclesiæ: vnde residentia duo includit, præsentiam, cum cura: nam parùm esset præsentiam exhibere, & propriæ Ecclesiæ, siue beneficij curam negligere. Ad residentiam tenentur omnes habentes beneficium curatum; vel quodcunque aliud, si hoc ei competat ex statuto, vel priuilegio, aut consuetudine approbata. quinimò, in iure omne beneficium residentiam requirit, nisi constet de contrario: verùm non residens rationabili de causa, in conscientia excusatur à peccato, vbi intereà suis impensis prouidet, quòd Ecclesia decenter, & populus benè regatur, aliàs non est tutus in conscientia. Quare Clericus beneficiatus, salua conscientia, per aliquod tempus non potest se absentare à suo beneficio, seu Ecclesia, nisi duo simul concurrant, scilicet causa rationabilis, & licentia Superioris: qui verò non residet in beneficio, nec implet in eo sua officia: sed potius voluptatibus vacat, talis in rebus ecclesiasticis nihil iuris habet, & per consequens fructus

sic ex

sic ex suo beneficio perceptos restitue- re tenetur.

Clericus non residens ex causa legitima probabiliter, tribus publicis edictis venit citandus, & expectatus per sex menses, si non respondet, minùs cõparet, priuabitur suo beneficio, intellige de Ecclesijs, & beneficijs, quæ residentiam exigũt ex statuto, priuilegio, vel consuetudine, Clericus autem si sit absens, non ex causa legitima, si hoc est certum absque citatione, & expectatione potest priuari suo beneficio, secùs debet citari, & sex mensibus expectari.

Clericus non residens, ex multis causis suo beneficio priuari non potest, & licitè fructus recipere valet. primò, si sit absens pro negotijs Ecclesiæ, & generaliter ex iusta causa. secundò, si sit in seruitio Papæ, seruiendo, & assistendo, vt Capellani, alijque omnes, qui in curia summi Pontificis ex præcepto eius, & non propria voluntate morantur. tertiò, si sit in studio Theologiæ per quinque annos, & studet, aut docet, secùs de alijs studijs, seu scientijs; tales tamen quotidianas distributiones non recipient. quartò, si sit infirmus, & talis etiam quotidianas di-

stri-

stributiones accipit, intellige quando infirmitas est proxima, & immediata causa, quod non intersit diuinis. Vide circa hanc materiam de residentia Concil. Trident. sess. 6. de reform. cap. 1. sess. 23. cap. 1. & 2. sess. 24. cap. 12. & sess. 20. de reform. cap. 3.

DE RESTITVTIONE.

Restitutio est actus iustitię commutatiuæ, per consequens de necessitate salutis, quia sicut auferre alienum est peccatum mortale, vtpotè contra præceptum Decalogi, Exod. 20. Non furtum facies, ita rotinere alienum. Quarè si res ablata potest restitui, peccatum non remittitur, neque est vera pœnitentia, nisi fiat restitutio, quæ tria bona ablata respicit, scilicet animæ, corporis, & fortunæ, vnde qui damnũ intulit proximo, quò ad animam, vel corpus, vel bona fortunæ, tenetur, quã citius poterit, restituere, & restitutio in omni casu ab homine fieri debet, qualis possibilis est, arbitrio boni viri reseruata semper magna necessitate debitoris, hoc est, vsque ad mendicitatem; ad id tamen quod potest, statim tenetur; impotentia enim ad restituen

dum

dum de facto absoluta, debitorem in conscientia excusat.

Restituere tenetur, quicunque fuit causa iniustæ acceptionis. primò, executor iniustæ acceptionis scienter, vti minister vsurarij. secūdò, iubens actionem iniustam, quia talis est principalis causa mouens, ideò tenetur restitue re, si ex sua iussione secuta est iniusta acceptio. tertiò, consulens efficaciter, ita vt ex tali consilio moueatur quis ad accipiendum iniustè rem alienam, & effectualiter sequatur effectus, secus si non sequitur effectus. quartò, consentiens taliter, quod sine tali consensu nō fuisset secutus effectus. quintò, receptor talium, quia est causa maleficij, præbendo eis securitatem, & custodiam prædæ, ideò restituere tenetur. sextò, mediator, associando, vel participando in crimine iniustæ acceptionis, debet satisfacere, & restituere. septimò, non obstans, id est, non impediens acceptionem iniustam, quam potest, & debet impedire, sicut iudices, & domini temporales, quibus ex officio incumbit tueri iustitiam, & non faciunt: isti enim sunt, qui secuta damnificatione restituere tenentur: quia qui causam dedit damni, damnum resarcire debet.

Quod

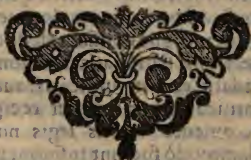
Quod si effectus non sequatur, licet ta les ad restitutionem non teneantur: ta men non excusantur à peccato mortali, vtpotè dando operam ei, quod ex ge nere suo peccatum mortale est.

Restitutio regulariter est facienda spoliatis principalibus], vel eorum hæredibus,[si inueniantur, aliàs pauperibus, quod si facta restitutione in pauperes, & in pias causas appareat dominus rei, vel hæres, debitor eo casu, si de bitè inquisiuit, amplius non tenetur: verùm in sex potissimùm casibus restitutio de bonis fortunæ verò domino nō est facienda. primò, si res ablata sit in iusto bello. secundò, si illa edicto imperiali, vel ecclesiastico sit interdicta. tertiò, si dominus est pupillus, minor, aut furiosus, & eo casu res restituetur tutori, vel curatori. quartò, si verus dominus mortuus sit, & tunc restituetur hæredi legitimo. quintò, si res restituenda accepta sit à Prælato ecclesiastico, & in tali casu restitutio fiet Ecclesiæ, seu monasterio. sextò, quando res restituenda de certa, sit incerta, & tunc expectatur cognitio, & decisio causæ.

Quærenti autem, quid agendum sit, vbi is cui restituendum esset, ignoratur, aut est mortuus, aut multum distat?

Re-

Reſpondeo, quod ſi talis, cui facienda eſſet reſtitutio, ſit omninò ignotus, eo caſu debitor reſtituet eo modo, quo poteſt, ſcilicet dando in eleemoſynas pro ſalute illius, ſiue mortuus ſit, ſiue viuus, intellige præmiſſa diligenti inquiſitione de perſona veri domini. ſi verò eſt mortuus, reſtitutio hæredi eſt facienda; demùm ſi dominus rei multùm diſtet, & res ſit magni valoris, ſuppoſitaque commoditate debet ei tranſmitti, vel deponi in aliquo loco tuto, & dominum certiorem facere; ſecùs autem ſi res eſſet omninò egigui momenti, nam eo caſu poſſet dare in eleemoſynam pro anima veri domini.

DE SACRAMENTO.

Acramentum nouæ legis, de quo intendimus, eſt ſignum rei ſacræ ſanctificantis nos, & conſiſtit in duobus, ſcilicet in verbis, & in re, iuxta illud diui Auguſtini: Accedit verbum ad eleementum, & fit Sacramentum: tria tamen ſunt de eius ſubſtantia, debita materia, debita forma verborum, & intentio miniſtri copulantis formam materiæ: bonitas autem Sacerdotis non eſt de eſſentia Sacramenti, non enim refert, à quo conficiatur, ſiue à bono, ſiue malo, licet peccent, qui indignè conficiunt, & qui ea ab hæreticis, ſchiſmaticis, ſimoniacis, degradatis, excommunicatis, aut notorijs fornicatoribus ſcienter recipiunt.

Sacramenta veteris legis numero quodammodò fuerunt infinita; præcipua tamen fuerunt tria, Circumciſio,

figura Baptiſmi; Agnus Paſchalis, figura Euchariſtiæ; Vnctio Sacerdotum, figura Ordinis, quæ fuerunt tantùm ſigna gratiæ, & iuſtificationis noſtræ, & non cauſa, propterea Apoſtolus ad Galath 4 illa infima, & egena appellat: Sacramenta verò nouæ legis ponuntur ſeptem, Baptiſmus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Vnctio, Ordo, & Matrimonium, quæ conferũt gratiam in genere cauſæ efficientis, & ex opere operato: quia ſunt inſtrumenta paſſionis Christi, à quo eſt omnis noſtra ſanctificatio. In quolibet Sacramento nouæ legis dantur tria, Sacramentum tantùm, ſignum ipſum exterius ſumptum ſub ſua forma: res tantùm, id eſt, ipſe effectus interior vltimus, puta ipſa gratia collata: res ſimul, & Sacramentum, id eſt, interior cauſa gratiæ, vt in Baptiſmo, Confirmatione, & Ordine character, & in Euchariſtia corpus Chriſti verùm.

Sacramenta nouæ legis ſaluti humanæ omnia ſunt neceſſaria, vel ratione perſonæ, vel ratione communitatis, vt Ordo, & Matrimonium: item omnia ſunt neceſſaria, vel ſimpliciter, vel ſecundùm quid. ſimpliciter omninò ratione perſonæ eſt Baptiſmus neceſſa-

 rius:

rius: ratione verò communitatis simpliciter, & absolutè Ordo est necessarius: Sacramentum Confirmationis, & Ordinis à solo Episcopo, cui plena administratio Sacramentorum competit, conferri possunt: alia verò præter Baptismum in necessitate, à solo Sacerdote legitimè ordinato, administrari possunt: Verùm inter Sacramenta nouæ legis, quædam imprimunt characterem in suscipiētibus ea, vt Baptismus, Confirmatio, & Ordo; in istis enim traditur suscipientibus quædam potestas spiritualis passiua, vt in Baptismo, & Confirmatione, recipiendi alia Sacramenta, vel actiua, vt in Ordine, conficiendi Eucharistiam, & alia diuina instituta administrandi: reliqua verò non imprimunt characterem; propterea absque sacrilegio iterari possunt.

Omnia Sacramenta nouæ legis à Christo Domino fuerunt immediatè instituta, Baptismum Christus instituit, quando in Iordane à Ioanne Baptismum suscepit, Matth.3. tunc tactu suæ mundissimæ carnis, vim regeneratiuam contulit aquis. Confirmationem instituit, quando posuit manus super capita puerorum, & Apostolis prohibentibus dixit, Sinite paruulos venire

ad

ad me, Matth. 19. vel secundum aliquos, in die Pentecostes, quando misit spiritum sãctum visibiliter super Apostolos, Actor. 2. Eucharistiam instituit in die cœnæ, quando panem, & vinum in suum corpus, & sanguinem sua ineffabili potestate conuertit dicens, Accipite, & manducate, hoc est corpus meum, & sumpto calice dicens: Accipite, & bibite ex hoc omnes, hic est calix sanguinis mei, Matth. 26. Marc. 14. & Luc. 22. Pœnitentiam Christus instituit, quando ab ea exordium suæ saluberrimæ prædicationis assumpsit, dicens: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum, Matth. 4. Extremam Vnctionem instituit, quando Apostolos misit vngere, & sanare infirmos, Luc. 10. Ordinem in die Cœnæ, quando Apostolis dixit: Hoc facite in meam commemorationem, Matth. 26. Matrimonium, quatenus Sacramentum, Christus instituit, quando in vtero Virginis Mariæ voluit naturam humanam diuinæ naturæ in vnitatem personæ vnire, Luc. 1. quam vnionem Matrimonium signat, sicut enim in actu matrimoniali vir & vxor sũt duo in vna carne, Genes. 2. sic duæ naturæ, scilicet humana, & diuina, mysterio

diuinæ incarnationis sunt in vna persona.

DE SATISFACTIONE.

SAtisfactio actus iustitiæ, est voluntaria recompensatio pro illata iniuria secundùm æqualitatem iustitiæ, cũ proposito non committendi nouam iniuriam, & licet homo nequeat Deo satisfacere pro peccato, reddendo æquiualens secundum ęqualitatem quãtitatis: tamen potest satisfacere reddendo sufficiens, secundùm quantitatem proportionis: nam sicut ostensa habet quandam infinitatem, ex infinitate diuinæ maiestatis, ita satisfactio nostra prout est gratia informata, quadam infinitatem, ex infinitate diuinæ misericordiæ, accipit; Verum homo non potest satisfacere pro vno peccato, & non pro alio: quia satisfactio offensam tollit, & per consequens amicitiam restituit; sed omne peccatum mortale impedit amicitiam ad Deum ; ergo satisfactio non potest esse pro vno peccato, & non pro alio.

Vnus homo pro alio satisfacere non potest, inquantum satisfactio præseruat, & cauet à culpa futura, quia ieiu-

nium vnius non mortificat corpus alterius, nec ei prodest, vt castè viuat, nisi prouocatiuè, & per accidens, inquantum verò satisfactio recompensat iniuriam præteritam; vnus pro alio nedum homini, sed etiam Deo (modò is, qui ostendit sit contritus) satisfacere potest, satisfactio tamen facta in peccato mortali, seu per opera extra charitatem, non valet, quoniam satisfactio est amotio offensæ, & amicitiæ Dei restitutio, quod sine gratia, & charitate non fit; vnde, quia homo nescit se habere charitatem, Eccles. 5 propterea de propitiatu peccatorum non debet esse sine metu, tamen quòd ad hoc certitudo probabilis coniecturæ sufficit. Quid si satisfactio sacramentalis soluatur, & expleatur in peccato mortali, siue extra charitatem? Respondeo, quod eo casu per eam homo satisfacit quidem Sacerdoti, qui non ligauit peccatorem ad complendam pœnitentiam iniunctam in charitate, tamen non satisfacit Deo, qui non acceptat, quod sine charitate exhibetur, propterea talis remanet Deo obligatus, vt prius; quia licet in specie non teneatur reiterare, qđ Sacerdos iniunxit, tamen tenetur facere æquiualens, hinc Supp. consulit, vt

Sacerdos exiguam pœnitentiam iniũgat, verisimiliter in charitate statim explendam, clarius autem ad quęsitum dico, quòd satisfactio duplex, sacramẽtalis, quæ fit ex iniunctione Sacerdotis, & virtuosa. prima potest fieri etiam in peccato mortali, secùs de secunda.

Satisfactio tàm sacramentalis, quã virtuosa, habet fieri per opera pęnalia, quæ pręcipua sunt tria, oratio, eleemosyna, & ieiunium, Tob. 12. Bona est oratio cum ieiunio, & eleemosyna. horum tamen trium melior est eleemosyna, deinde oratio, vltimò ieiunium: eleemosyna dicitur melior, quia ipsa alia duo aliquo modo includit, & non è cõtra, qui enim accipit eleemosynam, tenetur orare, & ieiunare pro eo, qui dedit. Ad eleemosynam reducuntur omnia opera misericordię corporalia: Ad orationem omnia opera misericordię spiritualia, & ad ieiunium reducuntur omnia afflictiua, vt vigilię, peregrinationes, & alia id genus: flagella autem quę à Deo nobis pro peccatis infliguntur, si eis vtimur patienter, rationem satisfactionis accipiunt: si verò eis per impatientiam dissentimus, non habent rationem satisfactionis, sed tantum vindicationis.

DE

DE SCANDALO.

SCandalum vox Græca, Latinè offensio, siue ruina, sicque conuenienter à sacris Doctoribus definitur, scandalum est dictum, vel factum minus rectum, id est, secundum se malum, siue habens speciem mali, prębens alteri occasionem ruinæ, & vt docet D. Thom. 2.2. quæst.44. artic.1. duplex est, actiuũ scilicet & passiuum. Scandalum actiuũ est, quãdo dictum vel factum alterius, est alicui causa peccandi per se: puta quia intendit per hoc alium ad peccandum inducere, vel quia factum est tale, quod de sui ratione habet, vt sit inductiuum ad peccandum. Scandalum verò passiuum est, quando dictum vel factum vnius, est alteri causa peccandi merè per accidens: puta quando prętet intentionem operantis, & operis conditionem, aliquis malè dispositus, ex huiusmodi opere inducitur ad peccandum, & eo casu operans quantum in se est, nõ dat occasionem ruinæ, sed alius eam sumit. Quare scandalum passiuum potest esse sine actiuo: sicut quandoque actiuum est sine passiuo.

Scandalum passiuum semper est pec

catum in scandalizato: quoniam talis spiritualiter ruit, Matth. 11. Beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me. Item Ioann. 16. Hæc locutus sum vobis, vt non scandalizemini; similiter scandalum actiuum semper est peccatum in scandalizante, Matth. 18. Qui scandalizauerit vnum de pusillis, qui in me credunt, expedit ei, vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Rom. 14. Ne ponatis, inquit Apostolus, offendiculum fratri, vel scandalum. Verùm scandalū actiuum quandoque est peccatum mortale, vt quando scandalizās intendit, proximum inducere ad mortale per veniale, vel ad veniale per mortale: quandoque verò est peccatum veniale, vt quando scandalizans intendit, alium inducere ad veniale per veniale. idem dico de scandalo passiuo, est veniale in scandalizato, si procedatur ad veniale, mortale si moueatur ad mortale.

Bona spiritualia, quæ sunt de necessitate salutis, propter scandalum, quod inde ab aliquibus sumitur, non sunt dimittenda: quia nullus debet peccare mortaliter, imò nec venialiter, vt peccatum alterius impediat: bona verò

spi-

ſpiritualia, quæ non ſunt de neceſſitate ſalutis, ſi periculum immineat ex infirmitate, vel ignorántia; eo caſu ſunt occultanda, & interdum etiam differenda, quouſque reddita ratione, ſcandalum ceſſet, qua reddita ſi ſcandalum duret, tunc eſt contemnendum; hoc eſt propter illud ſpiritualia bona non ſunt dimittenda. Matth. 15. Vbi legis, quod cùm Dominus ſatisfeciſſet Phariſæis, de non lotione manuum, & audiret eos inde eſſe ſcandalizatos, dixit ſuis Apoſtolis: Sinite illos, quia cæci ſunt. Quare bona ſpiritualia non ſunt dimittenda propter ſcandalum Phariſæorũ, quod procedit ex malitia, vt Chriſtus Matth. 15. docet: propter verò ſcandalum puſillorum, quod procedit ex infirmitate, vel ignorantia, bona ſpiritualia, quæ non ſunt de neceſſitate ſalutis, veniunt occultanda, & ad tempus differenda, ſimiliter pœnarum afflictio, ſeu punitio, & correctio fraterna.

DE SENTENTIA.

Sententia eſt applicatio iuris ad particulare factũ, vel eſt iudicialis diffinitio, quæ controuerſij finem imponit pronunciatione competentis Iudicis,

condemnationem, vel absolutionem continens, & communiter ponitur duplex, interlocutoria, & diffinitiua. Interlocutoria est, quæ fertur quasi loquendo inter partes sine aliqua solennitate, & scriptura, non super principali, sed super incidentibus quæstionibus inter principium, & finem causæ, quam qui eam tulit, siue sit delegatus, siue sit ordinarius Iudex, potest reuocare, etiã post appellationem: Sententia verò diffinitiua fertur in scriptis, super principali, & lata, non potest aliquid addi, nec minui, nec detrahi, aut reuocari p eundem Iudicem: fallit tamen hæc doctrina in sex casibus, in quibus ordinarius suam sententiam diffinitiuam latam retractare potest: primò, si sit nulla, vel annullanda propter errorem facti. secundò, in mulcta, quæ propter inopiam est remittenda. tertiò in fructibus, expensis, & alijs accessoribus. quartò, si aliquis cõdemnatus, absens veniat adhuc Iudice pro tribunali sedente. quintò, ratione publicæ vtilitatis. sextò, vbicunque vertitur periculum animæ, stante sententia diffinitiua lata: in his enim casibus iudex ordinarius eam retractare potest.

Sententia diffinita, vt sit canonica,

& va-

& valida, quinque necessariò requiruntur: primò, quòd sit lata ordine substantiali iuris seruato. secundò, debet esse absolutoria, vel condemnatoria. tertiò, debet esse certa. quartò, debet esse absolutà. quintò, super omnia requiritur, quòd sit iusta, secus est nulla, & in ipsa ferenda, quinque potissimùm à iudice obseruanda veniunt. primò, debet dari sedendo, non stando. secundò, præsentibus partibus, vel contumacibus citatis, eam in scripto recitando. tertiò, legente siue recitante sententiam illo, qui eam fert: nisi sit Episcopus, vel alius illustris. quartò, in loco publico, & honesto. quintò, debet dari die, non in tenebris, nec quolibet die, sed die non feriato, die enim feriato, maximè festiuo, & solenni sententia non est ferenda. Quid si duo sint Iudices, & sententias diuersas ferant? Respondeo, quod si processerunt ex iurisdictione ordinaria, tenet illa, quæ est pro reo, non quæ pro actore, intellige in materia odiosa; in causa verò fauorabili, puta Matrimonio, dote, siue libertate, tenet illa, quæ est pro actore, non quę est pro reo.

Sententia lata cum cognitione causæ perpetuò durat, secùs si est lata sine cognitione causæ. A sententia lata,

postquàm transiuit in rem iudicatam, appellari non potest, sed executioni venit mandanda: in actionibus enim personalibus sententia lata post quatuor menses à die pronunciationis, executioni mandari debet: in actionibus verò realibus, & criminalibus, statim post decem dies concessos ad appellandum, intellige si res sit in præsentia? fallit tamen hæc doctrina in quatuor casibus. primò, quando princeps ex vindicta seuerius fert sententiam, & eo casu differtur eius executio ad minus per triginta dies. secundò, quando sententia lata est in mulierem prægnantem, & eo casu eius executio differtur vsque ad partum. tertiò, quando quis est confessus de crimine, & deinde negat. quartò, quando sententia capitalis lata est in seruum, tunc differtur eius executio, vsque ad redditam rationem administrationis.

DE SEPVLTVRA.

Sepultura apud Doctores tripliciter sumitur, quandoque pro iure sepeliendi, siue sepulchri: quandoque pro ipso officio, quod impeditur corporibus funerandis: quandoque pro loco,

in quo aliquis est sepultus, vel sepeliendus, siue sit terra, siue arca lapidea, siue aliud, qui locus authoritate pontificali, tali vsui est deputatus: iuxta quam tertiam acceptionem, nunc de sepultura principaliter intendimus: in qua quidem sepultura quantum ad solennitates, mos cuiuscunque prouinciæ approbatus seruari debet, & quæ ad ornatum sepulturæ adhibentur, prosunt viuis, quatenus sunt viuorum solatia, prosunt defunctis, quatenus per huiusmodi homines excitantur ad compatiendum, ac per consequens ad orandum pro illis, vel inquantum ex sumptibus sepulturæ pauperes fructum capiunt, vel Ecclesia decoratur: vnde meritò sepultura Sapient. 4. inter eleemosynas computatur. Ius sepulturæ generaliter competit Ecclesijs parochialibus, & illis quibus à iure, vel priuilegio concessum est, vt Ecclesijs Predicatorum & Minorum: verùm in Ecclesia, secundùm iura antiqua, non debent sepeliri nisi Prælati, cæteri autem apud Ecclesiam in cœmiterio, qui locus debet esse consecratus ab Episcopo.

Sepulturæ per fideles, non nisi in sacris, & religiosis locis ideò constituuntur, quia minus ibi spiritibus immundis

dis

dis vexantur, & quia ſanctorũ illorum commendantur patrocinijs, quorum nomini Eccleſia, in qua corpora conquieſcunt, eſt conſecrata. Accedit quod defunctorum proximi ad ſacra loca venientes, ſepulturamque conſpicientes, ſuorum recordantur, & pro eis preces fundunt: vnde mortuorum ſepultura, & cœmiteria, apud illas Eccleſias, & monaſteria antiquitus diſpoſita eſſe comperiuntur, in quibus religioſorum Conuentus ſunt conſtituti, vbi orationes, & Miſſarum ſolennia, tàm pro viuis, quàm pro defunctis, frequentius celebrantur.

Sepulturam eligere poteſt omnis fidelis conſtitutus in legitima ętate, hoc eſt, qui ſit pubes, etiam ſine conſenſu patris, ſeu domini, impubes verò, qui non eſt compos mentis, & religioſus profeſſus, ſecundùm iura, ſepulturam ſibi eligere nequeunt: ſed in tali caſu pater eligit filio, dominus ſeruo, & religioſus debet ſepeliri in ſuo monaſterio, extra quod ſi moreretur, & commodè ad illud deferri non poſſet, eo caſu poſſet ſibi eligere ſepulturam pro voluntate. Quod ſi quis non electa ſepultura decedat, talis ſepeliendus eſt in Eccleſia, vbi ſunt eius maiores, ſcilicet pa-

pater, auus, & alij, quod ſi non conſtet de ſepultura maiorum, eo caſu ſepelietur in Eccleſia, vbi audiuit diuina, & accepit eccleſiaſtica Sacramenta: peregrini verò, & aduenæ ſunt ſepeliendi in Eccleſia Cathedrali, vel Parochiali, vbi moriuntur, ſi ipſi aliter non diſpoſuerint, neque commodè ad ſepulchra ſuorum maiorum ferri poſſint, quòd ſi Eccleſia ſepulchri maiorum ſit interdicta, eo caſu ſepelientur in Eccleſia Cathedrali, vel Parochiali. Vxor ſecundùm iura, venit ſepeliẽda in ſepulchro viri, quod ſi vna habuit plures, ſequetur vltimum: quia vna caro eſt cum eo.

Sepultura eccleſiaſtica in iure, duodecim conditionibus perſonarum interdicitur. primò, excommunicatis, & minori notoriè. ſecundò, manifeſtis vſurarijs. tertiò, morientibus in torneamentis, ſiue duello. quartò raptoribus publicis, qui non ſatisfaciunt in vita, & ſi poſſint. quintò, manifeſtis blaſphematoribus Dei, & Sanctorum. ſextò, ijs, qui non communicant ſemel in anno, nec confitentur, niſi ſigna contritionis oſtendant, & ſit notorium, quod non ſint confeſſi: quia ſemper bonum debemus præſumere, vbi de contrario non conſtat, ſeptimò, morientibus in

peccato mortali notoriè. octauò, interdictis nominatim. nonò, ijs, quibus ingressus Ecclesiæ est interdictus. decimò, illi, qui Sacerdotem tutorem, filijs suis instituit, tamen glossa contrarium tenet. vndecimò, Iudæis, Paganis, Hæreticis, & eorum fautoribus. duodecimò, ijs, qui se occidunt ex desperatione, vel iracũdia, secùs si ex furore morbi, siue à casu, verùm etiam illis, qui se occidunt ex desperatione, si ante spiritus emissionem, signa pœnitentiæ ostendunt, sepultura ecclesiastica, non est de neganda.

DE SIMONIA.

SImonia à Simone mago dicta est, qui potestatem dandi Spiritum sanctum, pecunia comparare voluit, Act. 8. sicque à doctoribus definitur, Simonia est studiosa voluntas emendi, aut vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum, & communiter ponitur duplex, mentalis, quę sola intentione committitur, & extrinseca, opere accedente. Simonia mentalis, quæ sola voluntate, hoc est, intentione deliberata contrahitur, soli iudicio diuino subest, & à solo Deo punitur: Simonia ve-

verò extrinſeca, quæ intentione emendi, vel vendendi ſpiritualia opere ſubſecuto contrahitur, etiam iudicio Eccleſiæ, quæ non iudicat de occultis, niſi quatenus procedunt ad extra, ſubeſt, & ab ea punitur: verùm ad ſimoniam extrinſecam, vt quis eam incurrat tria debent accedere, ſtudioſa voluntas emendi, vel vendendi ſpiritualia: conuentio de precio explicita, & executio dando, & accipiendo precium per modum precij: ſecus ſi reuera alia ratione detur, & accipiatur aliquod temporale, pro re ſpirituali.

Spirituale, vt docet D. Thomas 2.2 quæſt. 100. dicitur tripliciter, ſcilicet eſſentialiter, vt gratia, virtutes, & omnia ſupernaturalia dona. cauſaliter, vt Sacramenta. & effectiuè, vt actus ex ſpirituali gratia, ſacroque officio procedētes, vt baptizare, ordinare, diuinum officium celebrare: annexum autem ſpirituali dicitur duplieiter. primò, ſicut ad ſpirituale ordinatum, vt ius patronatus, quod ordinatur ad præſentandum Clericos ad beneficia, vaſa ſacra, quæ ordinantur ad vſum Sacramentorum, & veſtes ſacræ, campanæ, & alia id genus, quæ ad diuina officia peragēda ordinantur. ſecundò, ſicut ex ſpiritua-

tualibus dependens, vt habere ecclesia stica beneficia, ius accipiēdi decimas, primitias, oblationes, & habere ius sepulturæ, quæ non competunt nisi Clericis. His ergo stantibus spirituale essentialiter, siue causaliter, siue effectiuè, sine simonia emi, & vendi nequeūt: inquantum tamen spirituale causaliter, & effectiuè sunt corporalia, habent quandam speciem, quæ vendi, & emi potest: item annexum spirituali ea parte, qua spirituale est, non potest vendi absq; labe simoniæ: ea parte verò, qua corporale est, vendi & emi potest absq; simonia, vt calices in necessitate, & campanæ, & alia id genus, ratione materiæ, si vendantur, non incurritur simonia.

Simonia committitur quadrupliciter: quandoque solùm ex parte conferentis spirituale, vt quando ipse conferens recipit temporale, ignorante eo, cui confert spirituale; quandoque solùm ex parte recipientis spirituale, vt quando ipse recipiens dat aliquid amico, vel consiliario conferentis; eo inscio: quandoque ex parte vtriusque, vt quando recipiens dat aliquid temporale conferenti spirituale: quandoque ex parte neutrius, vt quando amicus

-cus recipientis dat aliquid amico conferentis ſpirituale, illis ignorantibus, his enim modis ſimonia externa incurritur, ſeu committitur.

Simonia quantum ad forum iudiciale, ſola voluntate non contrahitur, ſed requiritur quod opus ſubſequatur; quantum verò ad Deum, & conſcientiam peccatum ſimoniæ, ſola voluntate emendi, aut vendendi ſpiritualia, contrahitur, intellige ſemper de intentione primaria, ſine qua non fieret actio, & non de intentione ſecundaria, ſine qua actio fieret, intentio enim ſecundaria accipiendi, vel dandi aliquid pro actu ſpirituali, ſecundum omnes, non eſt ſimonia etiam coram DEO, quia eo caſu, non datur temporale pro ſpirituali, vel è contra; quoniam remoto temporali, nihilominus ſpirituale daretur, ſiue è contra, clarius tamen dico quod dare, vel accipere aliquid temporale pro ſpirituali, ſi ibi pro, dicat appretiationem, vel commutationem, vel cauſam principaliter mouentem, eſt ſimonia, ſi verò propoſitio illa pro, dicat cauſam finalem, ſeu adminiculatiuam, vt ſi aliquid detur, & accipiatur,

non

non vt precium, cessanteque omni pactione, atque conuentione, sed ob reuerentiam sacramentorum, aut ad seruãdum piam consuetudinem, vel ad sustentationem ministrorum Christi, nõ est simonia.

Vt autem præsens materia facilius intelligatur, quædam conclusiones ponuntur, quarum prima est ista, Sacramenta cùm gratiam contineant, licitè vendi, aut emi non possunt, id est, accipere aliquid pro eorum gratia, simonia est, secus accipere aliquid pro sacramentis ad sustentationem ministrorũ, secundùm ordinationem Ecclesiæ, vel consuetudinem approbatam, quia tũc quod accipitur, non tanquam precium mercedis, sed tanquam stipendium necessitatis sumitur. secunda conclusio, Pro benedictione nuptiarum ali quid exigere, simonia est, tamen spontè oblatum pro omni officio ecclesiastico exercendo, licitè & absque peccato recipi potest. tertia conclusio, Pro Baptismo, & pro alijs Sacramentis, quæ nec ratione materiæ licitè vendi, aut emi possunt, non est danda, neque exigenda pecunia, nisi de Baptismo, quò ad infantem, si prȩter Sacerdotem nullus alius esset, qui sciret, vel posset ipsum

in-

infantem baptizare,quia eo casu non esset emere spirituale,sed redimere vexationem, secùs quò ad adultum, qui ex quo habet Baptismum in voto, habetur pro baptizato, & saluatur. quarta conclusio. Pro sacramentalibus, vt pro benedictione Abbatum, Abbatissarum,velatione virginum, pro benedictione calicum,& vestium, nihil recipere licet, nisi spontè detur, aliàs est simonia. quinta conclusio: Pro celebratione Missæ,diuinis officijs, sacrisque concionibus, exigere aliquid non licet: sacerdos tamen qui non habet sufficiētes sumptus pro his potest aliquid accipere, non tanquam precium mercedis, sed tanquam stipendium necessitatis; imò talis absque simonia, operas suas potest locare,siue ad diem, siue ad annum; sacerdos verò, qui habet sumptus, & ad ista non tenetur, aut debet facere gratis, aut cessare, aliàs videtur facere ex auaritia. sexta conclusio: Generaliter aliquid accipere pro vsu spiritualis potestatis, seu prælaturæ, vt docet D. Thom. 2. 2. est simonia, secus pro temporali iurisdictione. septima conclusio. Pro sepultura ecclesiastica,& funeralibus nihil exigi debet, sed in hoc pie consuetudines obseruari debent.

octa-

octaua conclusio, Si dentur diuersa cœmiteria, & taxetur pro quanta pecunia, quis ponatur in tali cœmiterio, simonia est: idem dico si crux specialis portetur ad funus pro pecunia. nona conclusio, Vasa sacra ratione consecrationis vendi, & emi nequeunt absque simonia, hoc est, non licet pro consecratione eorum, aliquid plus exigere; tamen in necessitate Ecclesiæ huiusmodi vendi possunt ex parte eius, quod in eis non est spirituale, scilicet materia auri & argenti, idem teneas de vestib. sacris. decima conclusio, Ius patronatus per se vendi non potest, nec dari in feudum, licet transeat cum omnibus bonis si vendantur, vel dentur in feudum. vndecima cōclusio, Si in electione prælati aliquid detur, aut accipiatur, vt talis eligatur, vel non eligatur, simonia est, & electus per pecuniam, tenetur resignare. duodecima conclusio, Pro inuestitura beneficij, seu Ecclesiæ tàm iuris, quàm facti, aliquid accipere, simonia est. decimatertia conclusio, Statutum quod nouiter receptus in canonicum, vel monachum, certum quid soluat, pro receptione, simoniacū est, intellige si tale solutum cedat in vtilitatem priuatam, aut canonicorum, se

cus

eus si cedat ad fabricam Ecclesiæ, & ad cultum diuinum. decimaquarta cõclusio. Generaliter aliquid dare, vel accipere pro beneficij, seu dignitatibus ecclesiasticis, simonia est.

Simoniacorum pœna in iure vbi constiterit in iudicio, multiplex est, communiter tamen triplex ponitur. prima est suspensio ab executione ordinum, & beneficiorum administratione. secunda est depositio, & infamia. tertia est excommunicatio Papalis, quam homo propter peccatum simoniæ incurrit, cuius peccati grauitatẽ, D. Petrus ostendit, Act. 8. quando Simoni mago, potestatem dandi spiritũ sanctum, pecunia comparare volenti, dixit, Pecunia tua tecum sit in perditionem quoniam donum DEI existimasti pecunia possideri: non est tibi pars, neque sors in sermone isto, cor enim tuum non est rectum corá Deo, pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua, & roga Deum, si fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.

DE SPOLIO.

SPoliatus dicitur qui possessione bonorum, seu iurium suorum indebi-

tè priuatur, talis enim ſi fuerit de ſuper conqueſtus ab aduerſario ſuo, reconue niri non poterit, quia reſtitutionis petitio in hoc priuilegiata eſſe noſcitur, vt ſpoliatus ipſam intentans, non cogatur ante reſtitutionem ſpoliatoribus reſpondere, ſed ante omnia, & quo ad omnia eſt reſtituendus. Hoc omnes leges tam eccleſiaſticæ, quàm ſeculares præcipiunt, nempè ante omnia cuncta ſpoliatis reintegranda, & damna reſarcienda eſſe. Quinimò fructus quoque non tantum à violento poſſore percepti, ſed etiam qui veriſimiliter percipi potuiſſent, reſtituendi erunt.

In tribus Caſibus priuatus à Iudice dicitur ſpoliatus. primò ſi non ſeruauit Iuris ordinem. ſecundò ſi Iudex erat incompetens. tertiò etſi competens, tamen circa priuationem, nulliter pronunciauit. Et in his Caſibus ante omnia, ſpoliatus ſemper plenariè, ac integrè venit reſtituendus, nec admittenda eſt renunciatio poſt ſpolium, neque teſtes ſuper ſpontanea renunciatione admittendi ſunt ante reſtitutionem. Quare renunciatio facta poſt ſpolium non impedit ſpoliati reſtitutionem, ſecus ſi ante, quia tunc ei perpetuum ſilentium imponitur.

Sunt

Sunt & alij caſus, quibus Iure denegabitur ſpoliatis reſtitutio, exempli gratia, quando agendi per modum exemptionis de alia ſpoliatione opponitur, aut quando ipſe ſpoliatus tam ſuper proprietate, quàm ſuper ſpolio, eodem tempore diſceptari conſenſerit, aut ſi aſſertus ſpoliator ſit abſens, non per contumaciam vel dolum, quãquã temporis lapſus immineat, & Actor ſuam poſſeſſionem, & deiectionem probare paratus ſit, nihilominus reſtituendus nõ erit, ſed in tali caſu: Reus prius expectandus, & audiendus venit, aut ſi Reus excipit ſuper poſſeſſione prætenſa, tunc tam diu ſubſiſtenda erit reſtitutio, donec ſuper tali exceptione cognitum fuerit, aut quando pro ſpoliatore aſſerto militat Iuris præſumptio, eo caſu ſpoliatus non eſt ante omnia reſtituendus, ſed ipſa reſtitutio eſt differenda quouſque appareat eum qui reſtitui poſtulat puta ad decimas quas poſſediſſe aſſerit, indebitè ſpoliatum. Idem ſentit Lancellotus in ſuis Inſtit. Iuris Canonici.

DE SPONSALIBVS.

SPonsalia sunt futurarum nuptiarũ promissio, quæ quocunque modo fiant, nunquam Matrimoniũ efficiunt, neque sunt de substantia, seu necessitate matrimonij contrahendi, sed solùm de decentia, atque congruitate. primò ad fouendam, augendamque amicitiã inter parentes, cognatos, ac affines spõsi & sponsæ. secundò ad detegenda impedimenta, si quæ sunt inter volentes contrahere. tertiò ne alicui fiat iniuria, & secũdum iura, sponsalia contrahi possunt, vtroque contrahentium existente in fine primi septennij, vel post, vel parum ante, in celebratione autem Matrimonij, in mare ætas quatuordecim annorum, in fœmina verò ætas duodecim annorum, desideratur. Qui legitima celebrauit sponsalia tenetur, nisi subsit rationabilis causa in iure ad missa sub reatu lethalis criminis procedere ad solennizationem matrimonij in facie Ecclesiæ seruatis seruandis, & ex eis oritur iustitia publicæ honestatis, quæ iam vigore Conc. Trident. sess. 24. de reform. matrim. cap. 3. impedit & dirimit Matrimonium contra-

ctum

ctum ſolùm in primo gradu inter con ſanguineas ſponſæ & ſponſum,& inter conſanguineos ſponſi, & ſponſam, vbi ſponſalia fuerint valida,vbi autem ſpō ſalia quacunque ratione, valida non erunt,ſancta Synodus Tridentina, Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum,prorſus tollit.

Sponſalia quatuor modis contrahūtur.primò ſimplici,ac nuda promiſſione,vt dicendo,Ego accipiam te in meam,& è contrà. ſecundò per fidei dationem,ſiue iuramentum.tertiò per annuli ſubarrationem,ſeu immiſſionem. quarto per arrarum donationem, arræ autem dicuntur, annulus, pecunia, & his ſimilia, quæ non ſecuto Matrimonio debent reſtitui hoc modo, ſi Matrimonium non fuerit ſecutum abſque alterius culpa, puta propter interuentum mortis, vel religionis ingreſſum, debet reſtitui ſimpliciter;ſi propter culpam dantis, ipſe perdit arras; ſi verò Matrimonium non fuerit ſecutum propter culpam recipientis, ipſe reſtituet in duplo,intellige in foro contentioſo, & quando recipiens eſt maior vigeſimo quinto anno.

Sponſalia multis modis ſoluuntur. primò per ingreſſum religionis appro

patres apertiſſimè docent, ſuffragia viuorum Chriſti fidelium prodeſſe defũctis, non tamen exiſtentibus in inferno, neque in limbo, neque beatis, ſed ſolum exiſtentibus in purgatorio, & ſi ſuperfluunt ei pro quo fiunt, eo caſu à DEO indigenti applicantur, & moriens quàm citò diſponit aliqua ſuffragia ſibi fieri, præmium ſuffragiorum, etiam antequam fiant, plenè conſequitur, intellige quantum ad efficaciam ſuffragiorum, quæ eſt ex opere operante principalis agentis, quantum verò ad efficaciam ſuffragiorum, quæ eſt ex opere operato, vel ex opere operante exequentis, non conſequitur fructum antequam ſuffragia fiant, vnde qui illa differunt, pios mortuos defraudant.

Opus ſuffragij quatenus eſt expiatiuum pœnæ per modum cuiuſdam recompenſationis, prodeſt defunctis, pro quibus fit, quatenus autem eſt meritorium vitæ æternæ, quod habet, inquantum ex charitate procedit, non ſolùm prodeſt ei, pro quo fit, ſed etiam facienti, iuxta illud Prophetæ, Pſalm. 34. Oratio mea, in ſinu meo cõuertetur. Quid ſi ſuffragia pro defunctis, ſeu viuis, per malos miniſtros fiant? Reſpondeo, quod in ſuffragijs factis per malos, duo poſ-

possunt considerari. primò ipsum opus operatum, sicut sacrificium Altaris, & quantum ad hoc suffragia facta per malos, prosunt defunctis decedentibus cũ charitate, & viuis ea præditis: quia nostra Sacramenta ex seipsis, absque opere operantis efficaciam habent, quam æqualiter explent, per quoscunque fiāt. secundò in suffragijs potest attendi ipsum opus operans, & tunc distinguendum venit, aut consideratur opus operans peccatoris, vt est eius, & sic suffragia facta per malum, nullo modo sunt meritoria: aut vt est alterius, & hoc contingit dupliciter. primò inquantũ gerit personam totius Ecclesię, sicut Sacerdos dum dicit in Ecclesia exequias mortuorum, vel diuinum officium, vel peragit sacrum, & sic suffragia facta per malum prosunt, quia ille intelligitur facere, cuius nomine, aut vice fit. secundò inquantum agit vt instrumentum alterius, quo casu opus ministri est magis principalis agentis, sicut fit seruus in peccato existens faciat opus misericordiæ ex mandato sui domini habentis charitatem, sic etiam suffragiā facta per malum, prosunt ei, pro quo fiunt: Clarius tamen ad quæsitum respondei potest, quod suffragium ali-

cui defuncto, ſeu viuo exhibitum, eſt duplex, vnum habens efficaciam ex opere operato, id eſt, ex ſe, vt Sacramenta nouæ legis, inter quæ tamen, ſola Euchariſtia poteſt exhiberi defuncto: alterum habens efficaciam ex opere operante tantùm, id eſt, ex diſpoſitione exhibentis, vel eleemoſyna, oratio, & ieiunium. Primum per quemcunq; fiat, ſemper habet efficaciam competētem ei ex ſe, ſicut Baptiſmus eſt bonus, ac verus, etiam exhibitus per malum; Secundùm vero quia habet ſolum efficaciam ex diſpoſitione facientis, nihil valet, niſi fiat per bonum, aut in perſona boni, id eſt Eccleſiæ, aut per inſtrumentum boni, id eſt domini, vel imperantis charitatem habentis.

Suffragium Miſſę continet in ſe duo orationem, & ſacrificium: ex parte ſacrificij, Miſſa de quocunque dicatur, æqualiter prodeſt defuncto, intellige cæteris paribus, hoc eſt, accedente eadem diſpoſitione Sacerdotis, & aliorū offerentium: ex parte verò orationum magis prodeſt illa miſſa, in qua ſunt orationes omnes ad hoc determinatæ, puta Miſſa pro defunctis, magis eis prodeſt, quam alia: iſte tamen profectus recompenſari poteſt per maiorem

de-

deuotionem vel eius qui dicit Missam, vel eius pro quo dicitur, vel per intercessionem Sancti, cuius suffragium imploratur in Missa. Suffragia quæ sunt virtutis finitæ, vel eleemosyna, oratio, ieiuniũ, & alia id genus, facta pro multis, nõ æqualiter valent, sicut si pro singulis fierent: Suffragium verò virtutis infinitæ, vt sacrificium Missæ, factum pro multis æqualiter valet, sicut si pro singulis fieret, quia licet eo casu diuidatur, tamen quilibet capit secundùm proportionem deuotionis, & dispositionis suæ, ac si pro solo fieret.

DE SVPERSTITIONE.

SVperstitio, vt docet D. Thom. 2. 2. quæst. 92. est vitium religioni oppositum secundùm excessum, cuius duæ sunt species subalternæ, seu principales, vna qua exhibetur diuinus cultus, ei cui non debetur, ad quam reducitur idololatria, altera qua cultus Deo verò indebitè exhibetur, de qua nunc præcipuè intendimus. Cultus ergo exterior verò Deo exhibitus, quem superstitio propriè respicit, potest esse perniciosus, atq; illicit⁹ dupliciter. primò, ex

tium verò secundum se non est malū, licet in hoc quatuor modis possit incidere peccatum. primò, si absque necessitate ad sortes recurratur: quoniam videtur pertinere ad DEI tentationem. secundò, si quis eis vtatur in necessitate quidem, sed sine DEI reuerentia. tertiò, si diuina oracula ad terrena negotia, hoc est, ad temporalia lucra, & non ad damna vitanda conuertantur. quartò, si quis iam sortibus vtatur in electionis ecclesiasticis, quæ inspiratione spiritus sancti fieri debent, secùs autem in tēporalibus dignitatibus. Quare Apostoli, Act. 1. sortibus consuluerunt absque peccato: nam ibi fuit necessitas, quia implendus erat numerus Apostolorum propter præuaricationē Iudæ. secundò, ibi fuit reuerentia: quia precibus ad Deum fusis, sortes miserunt. tertiò, fuit de re spirituali: quia de electione Matthię ad Apostolatum. quartò, fuit licita: quia ante Pentecosten factum est, quo tempore plenitudo Spiritus sancti, nondum in Ecclesia erat effusa: propterea Apostoli nō damnantur, quod in electione sortibus consuluerint.

Superstitiosorum pœna, secundùm leges ciuiles est, quod huiusmodi diui-

na-

natores, & malefici capite [illegible]
vel cremantur, si ad damnum [illegible]
accedant, & eorum bona [illegible]
secundum verò Canones, [illegible]
tum eorum est occultum, [illegible]
pœnitentia quadraginta dierum [illegible]
torium Eucharistiæ eis negatur [illegible]
infames, etiam qui ad eos [illegible]
& si reus est clericus, debet [illegible]
in monasterium [illegible]
cus, debet excommunicari [illegible]
di omnes, si peccatum eorum [illegible]
rium, sunt irregulares, [illegible]
piscopus dispensare valeat.

DE SVSPENSIONE.

SVspensio est censura Ecclesiastica
qua executio & usus beneficiorum,
vel officiorum, aut utrorumque [illegible]
dictionis ad tempus [illegible]
sticæ interdicitur. Suspensio [illegible]
excommunicatione, præcipue [illegible]
bus. primò excommunicatio [illegible]
reum communione fidelium [illegible]
ua participatione Sacramentorum [illegible]
spensio verò [illegible]
dò, excommunicatio [illegible]
tionem à peccato. Suspensio [illegible]
Item differt ab interdicto [illegible]

tè priuatur, talis enim si fuerit de super conquestus ab aduersario suo, reconueniri non poterit, quia restitutionis petitio in hoc priuilegiata esse noscitur, vt spoliatus ipsam intentans, non cogatur ante restitutionem spoliatoribus respondere, sed ante omnia, & quo ad omnia est restituendus. Hoc omnes leges tam ecclesiasticæ, quàm seculares præcipiunt, nempè ante omnia cuncta spoliatis reintegranda, & damna resarcienda esse. Quinimò fructus quoque non tantum à violento possore percepti, sed etiam qui verisimiliter percipi potuissent, restituendi erunt.

In tribus Casibus priuatus à Iudice dicitur spoliatus. primò si non seruauit Iuris ordinem. secundò si Iudex erat incompetens. tertiò etsi competens, tamen circa priuationem, nulliter pronunciauit. Et in his Casibus ante omnia, spoliatus semper plenariè, ac integrè venit restituendus, nec admittenda est renunciatio post spolium, neque testes super spontanea renunciatione admittendi sunt ante restitutionem. Quare renunciatio facta post spolium non impedit spoliati restitutionem, secus si ante, quia tunc ei perpetuum silentium imponitur.

Sunt

Sunt & alij casus, quibus Iure denegabitur spoliatis restitutio, exempli gratia, quando agendi per modum exemptionis de alia spoliatione opponitur, aut quando ipse spoliatus tam super proprietate, quàm super spolio, eodem tempore disceptari consenserit, aut si assertus spoliator sit absens, non per contumaciam vel dolum, quãquã temporis lapsus immineat, & Actor suam possessionem, & deiectionem probare paratus sit, nihilominus restituendus nõ erit, sed in tali casu. Reus prius expectandus, & audiendus venit, aut si Reus excipit super possessione prætensa, tunc tam diu subsistenda erit restitutio, donec super tali exceptione cognitum fuerit, aut quando pro spoliatore asserto militat Iuris præsumptio, eo casu spoliatus non est ante omnia restituendus, sed ipsa restitutio est differenda quousque appareat eum qui restitui postulat puta ad decimas quas possedisse asserit, indebitè spoliatum. Idem sentit Lancellotus in suis Instit. Iuris Canonici.

DE SPONSALIBVS.

SPonſalia ſunt futurarum nuptiarũ promiſſio, quæ quocunque modo fiant, nunquam Matrimoniũ efficiunt, neque ſunt de ſubſtantia, ſeu neceſſitate matrimonij contrahendi, ſed ſolùm de decentia, atque congruitate. primò ad fouendam, augendamque amicitiã inter parentes, cognatos, ac affines ſpõſi & ſponſæ. ſecundò ad detegenda impedimenta, ſi quæ ſunt inter volentes contrahere. tertiò ne alicui fiat iniuria, & ſecũdum iura, ſponſalia contrahi poſſunt, vtroque contrahentium exiſtentè in fine primi ſeptennij, vel poſt, vel parum ante, in celebratione autem Matrimonij, in mare ætas quatuordecim annorum, in fœmina verò ætas duodecim annorum, deſideratur. Qui legitima celebrauit ſponſalia tenetur, niſi ſubſit rationabilis cauſa in iure ad miſſa ſub reatu lethalis criminis procedere ad ſolennizationem matrimonij in facie Eccleſiæ ſeruatis ſeruandis, & ex eis oritur iuſtitia publicæ honeſtatis, quæ iam vigore Conc. Trident. ſeſſ. 24. de reform. matrim. cap. 3. impedit & dirimit Matrimonium contra-

ctum

ctum ſolùm in primo gradu inter con ſanguineas ſponſæ & ſponſum,& inter conſanguineos ſponſi, & ſponſam, vbi ſponſalia fuerint valida,vbi autem ſpō ſalia quacunque ratione, valida non fuerunt,ſancta Synodus Tridentina, Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum,prorſus tollit.

Sponſalia quatuor modis contrahūtur.primò ſimplici,ac nuda promiſſione,vt dicendo,Ego accipiam te in meam,& è contrà. ſecundò per fidei dationem,ſiue iuramentum.tertiò per annuli ſubarrationem,ſeu immiſſionem. quarto per arrarum donationem, arræ autem dicuntur, annulus, pecunia, & his ſimilia, quæ non ſecuto Matrimonio debent reſtitui hoc modo, ſi Matrimonium non fuerit ſecutum abſque alterius culpa, puta propter interuentum mortis, vel religionis ingreſſum, debet reſtitui ſimpliciter;ſi propter culpam dantis, ipſe perdit arras; ſi verò Matrimonium non fuerit ſecutum propter culpam recipientis, ipſe reſtituet in duplo,intellige in foro contentioſo, & quando recipiens eſt maior vigeſimo quinto anno.

Sponſalia multis modis ſoluuntur. primò per ingreſſum religionis appro

batæ, etiam ante profeſſionem. ſecundò, per abſentiam alterius ſponſi ad biennium, vel triennium, quod tempus iudex propter periculum incontinentiæ poterit breuiare. tertiò, per interuentum morbi, puta lepræ, paralyſis, vel deformitatis, vt abſciſio naſi, cæcitas, & alia id genus. quartò, per interuentum cognationis carnalis, vel ſpiritualis. quintò, per mutuum conſenſum, ſeu mutuam abſolutionem. ſextò, per fornicationem, ita quod ille, qui non eſt in culpa poteſt petere ſolutionem. ſeptimò, per contractum cum alia per verba de præſenti: quia talis contractus eſt fortior priori, ideò tenet. octauò, quando impubes, qui contraxit ſponſalia venit ad annos nubiles, & petit abſolutionem à vinculo ſponſalium, ſimiliter ſi ante ſeptennium contraxerunt, ſponſalia ſunt nulla. nonò per ſuſceptionem ſacri ordinis. decimò, per quodcunque crimen, quo alter redditur infamis. vndecimò, propter ſæuitiam ſponſi. duodecimò ſoluuntur ſponſalia conditione honeſta, vel vtili non exiſtente, vt ſi parentibus meis placuerit, aut ſi dederit tantùm pro dote: verùm in prædictis caſibus ſponſalia legitimè celebrata, non ſol-

uun-

uuntur ipſo iure, ſed requiritur authoritas Iudicis eccleſiaſtici: quia coram tali Iudice debet probari cauſa, ſecùs facientes grauiter peccāt: fallit tamen hæc doctrina in quatuor caſibus. primò, quando alter intrat religionem. ſecundò, quando contrahit de facto cum alia per verba de præſenti: tertiò, quando alteri fornicatur & ſit notorium; in his tribus caſibus ſponſalia contracta, ipſo iure ſoluuntur. quartò, in diſſoluendis ſponſalibus non requiritur authoritas Iudicis, quando ſponſalia ſunt ſecreta: ſecreta enim iudicio Eccleſiæ non ſubſunt.

DE SVFFRAGIIS.

CONſuetudo ſuffragiorum Eccleſiæ pro mortuis, quæ vt docet D. Greg. lib. 4. Dial. cap. 55. ſunt quatuor, oblatio Sacerdotum, intercellio Sanctorum, ieiunium, & eleemoſyna amicorũ, incepit ab Apoſtolis, diuus Dionyſius in lib. cœleſt. hierarch. cap. vlt. Damaſcenus in quodam ſuo ſermone de ſuffragijs mortuorum, Auguſtinus in lib. de cura pro mortuis agenda, & S. Thom. 4. ſentent. diſtinct. 45. artic. 1. iſti enim, & alij ſanctis, & antiquiſſimi

patres apertiſſimè docent, ſuffragia viuorum Chriſti fidelium prodeſſe defunctis, non tamen exiſtentibus in inferno, neque in limbo, neque beatis, ſed ſolum exiſtentibus in purgatorio, & ſi ſuperfluunt ei pro quo fiunt, eo caſu à DEO indigenti applicantur, & moriens quàm citò diſponit aliqua ſuffragia ſibi fieri, præmium ſuffragiorum, etiam antequam fiant, plenè conſequitur, intellige quantum ad efficaciam ſuffragiorum, quæ eſt ex opere operante principalis agentis, quantum verò ad efficaciam ſuffragiorum, quæ eſt ex opere operato, vel ex opere operante exequentis, non conſequitur fructum antequam ſuffragia fiant, vnde qui illa differunt, pios mortuos defraudant.

Opus ſuffragij quatenus eſt expiatiuum pœnæ per modum cuiuſdam recompenſationis, prodeſt defunctis, pro quibus fit, quatenus autem eſt meritorium vitæ æternæ, quod habet, inquantum ex charitate procedit, non ſolùm prodeſt ei, pro quo fit, ſed etiam facienti, iuxta illud Prophetæ, Pſalm. 34. Oratio mea, in ſinu meo conuertetur. Quid ſi ſuffragia pro defunctis, ſeu viuis, per malos miniſtros fiant? Reſpondeo, quod in ſuffragijs factis per malos, duò poſ-

possunt considerari. primò ipsum opus operatum, sicut sacrificium Altaris, & quantum ad hoc suffragia facta per malos, prosunt defunctis decedentibus cũ charitate, & viuis ea præditis: quia nostra Sacramenta ex seipsis, absque opere operantis efficaciam habent, quam æqualiter explent, per quoscunque fiãt. secundò in suffragijs potest attendi ipsum opus operans, & tunc distinguendum venit, aut consideratur opus operans peccatoris, vt est eius, & sic suffragia facta per malum, nullo modo sunt meritoria: aut vt est alterius, & hoc contingit dupliciter. primò inquantũ gerit personam totius Ecclesię, sicut Sacerdos dum dicit in Ecclesia exequias mortuorum, vel diuinum officium, vel peragit sacrum, & sic suffragia facta per malum prosunt, quia ille intelligitur facere, cuius nomine, aut vice fit. secundò inquantum agit vt instrumentum alterius, quo casu opus ministri est magis principalis agentis, sicut sit seruus in peccato existens faciat opus misericordiæ ex mandato sui domini habentis charitatem, sic etiam suffragia facta per malum, prosunt ei, pro quo fiunt: Clarius tamen ad quæsitum responderi potest, quod suffragium ali-

cui defuncto, seu viuo exhibitum, est duplex, vnum habens efficaciam ex opere operato, id est, ex se, vt Sacramenta nouæ legis, inter quæ tamen, sola Eucharistia potest exhiberi defuncto: alterum habens efficaciam ex opere operante tantùm, id est, ex dispositione exhibentis, vel eleemosyna, oratio, & ieiunium. Primum per quemcunq; fiat, semper habet efficaciam competētem ei ex se, sicut Baptismus est bonus, ac verus, etiam exhibitus per malum; Secundùm vero quia habet solum efficaciam ex dispositione facientis, nihil valet, nisi fiat per bonum, aut in persona boni, id est Ecclesiæ, aut per instrumentum boni, id est domini, vel imperantis charitatem habentis.

Suffragium Missę continet in se duo orationem, & sacrificium: ex parte sacrificij, Missa de quocunque dicatur, æqualiter prodest defuncto, intellige cæteris paribus, hoc est, accedente eadem dispositione Sacerdotis, & aliorū offerentium: ex parte verò orationum magis prodest illa missa, in qua sunt orationes omnes ad hoc determinatæ, puta Missa pro defunctis, magis eis prodest, quam alia: iste tamen profectus recompensari potest per maiorem

de-

deuotionem vel eius qui dicit Missam, vel eius pro quo dicitur, vel per intercessionem Sancti, cuius suffragium imploratur in Missa. Suffragia quæ sunt virtutis finitæ, vel eleemosyna, oratio, ieiuniũ, & alia id genus, facta pro multis, nõ æqualiter valent, sicut si pro singulis fierent: Suffragium verò virtutis infinitæ, vt sacrificium Missæ, factum pro multis æqualiter valet, sicut si pro singulis fieret, quia licet eo casu diuidatur, tamen quilibet capit secundùm proportionem deuotionis, & dispositionis suæ, ac si pro solo fieret.

DE SVPERSTITIONE.

SVperstitio, vt docet D. Thom. 2. 2. quæst. 92. est vitium religioni oppositum secundùm excessum, cuius duæ sunt species subalternæ, seu principales, vna qua exhibetur diuinus cultus, ei cui non debetur, ad quam reducitur idololatria, altera qua cultus Deo verò indebitè exhibetur, de qua nunc præcipuè intendimus. Cultus ergo exterior verò Deo exhibitus, quem superstitio propriè respicit, potest esse perniciosus atq; illicit⁹ dupliciter. primò, ex

parte rei ſignificatæ, à qua ſignificatio cultus diſcordat, vt iam vti cærimonijs veteris legis, quibus Chriſti myſteria figurabantur futura, eſſet pernicioſus, ac indebitus cultus. ſecundò, ex parte colentis, vt ſi quis exhibeat cultum Deo vero, contra modum ab Eccleſia inſtitutum, & in Eccleſia conſuetum, verùm diuerſæ conſuetudines Eccleſiæ circa cultum diuinum exteriorem, in nullo veritati præiudicant, ideo ſeruandæ veniunt, eaſque præterire illicitum eſt.

Superſtitio quædam dicitur diuinatiua, & quædam obſeruatiua. Diuinatio, ſeu ſuperſtitio diuinatiua, eſt vſurpatio prænunciationis futurorum, ad vtrumlibet, vel rarò euenientium, quæ ſemper eſt peccatū: quia vſurpat quod eſt Dei, proprium, & ſemper ex opere dæmonum prouenit, secùs ſi quis prænunciet, quæ ex neceſſitate, vel vt in pluribus eueniunt, huiuſmodi enim humana ratione per certitudinem, vel coniecturam prænoſci poſſunt. Superſtitionis diuinatiuæ multæ ſunt ſpecies diſtinctæ, ſecundùm propria obiecta, prout ſcilicet in diuerſis rebus occultorum cognitio, ex dęmonum operatione conſideratur. prima ſpecies diui-

nationis dicitur præstigium, quæ est per præstigiosas apparitiones dæmonum. secunda somniorum, quæ Deute. 18. prohibetur. tertia dicitur necromãtia, quæ est per mortuorum alloquutionem. quarta dicitur pythonomia, quæ fit per homines viuos. quinta dicitur geomantia, quę fit per figuras, seu signa apparentia in corpore terrestri. sexta dicitur hydromantia, quæ fit in aqua. septima dicitur aerenomantia, si in aere. octaua dicitur pyromantia, quæ fit in igne. nona dicitur aruspicium, quæ fit in visceribus animalium immolatorum in aris dæmonum: quæ omnia sunt illicita, & diabolica, per consequens exercentes se in huiusmodi diuinationibus, sunt in peccato mortali, vtpote quia talia procedunt ex societate, & inuocatione dæmonum, ideo nobis prohibita, Deuter. 18. Esaiæ 28. & 1. Corinth. 10. similiter diuinatio obseruatiua in sacris literis, ad Galath. 4. vti diabolica, damnatur.

Diuinatio sortium ponitur triplex, diuisoria, consultoria, & diuinatoria, quarum euentus quo ad actus humanos à triplici causa expectari potest, scilicet à Cœlo, à Fortuna, & à DEO, Primum & secundum sunt mala: ter-

tium

tium verò secundum se non est malū, licet in hoc quatuor modis possit incidere peccatum. primò, si absque necessitate ad sortes recurratur: quoniam videtur pertinere ad DEI tentationem. secundò, si quis eis vtatur in necessitate quidem, sed sine DEI reuerentia. tertiò, si diuina oracula ad terrena negotia, hoc est, ad temporalia lucra, & non ad damna vitanda conuertantur. quartò, si quis iam sortibus vtatur in electionis ecclesiasticis, quæ inspiratione spiritus sancti fieri debent, secùs autem in tēporalibus dignitatibus. Quare Apostoli, Act. 1. sortibus consuluerunt absque peccato: nam ibi fuit necessitas, quia implendus erat numerus Apostolorum propter præuaricationē Iudæ. secundò, ibi fuit reuerentia: quia precibus ad Deum fusis, sortes miserunt. tertiò, fuit de re spirituali: quia de electione Matthię ad Apostolatum. quartò, fuit licita: quia ante Pentecosten factum est, quo tempore plenitudo Spiritus sancti, nondum in Ecclesia erat effusa: propterea Apostoli nō damnantur, quod in electione sortibus con suluerint.

Superstitiosorum pœna, secundùm leges ciuiles est, quod huiusmodi diui-

na-

natores, & malefici capite plectantur, vel cremantur, si ad damnum alterius accedant, & eorum bona publicentur: secundum verò Canones, tales si peccatum eorum est occultum, imponitur pœnitentia quadraginta dierum, si notorium Eucharistia eis negatur, & sunt infames, etiam qui ad eos concurrunt. & si reus est clericus, debet deponi, & in monasterium detrudi: quod si est laicus, debet excommunicari, & huiusmodi omnes, si peccatum eorum est notorium, sunt irregulares, licet cum eis Episcopus dispensare valeat.

DE SVSPENSIONE.

SVspensio est censura Ecclesiastica: qua executio, & vsus beneficiorum, vel officiorum, aut ordinum, seu iurisdictionis ad tempus personæ ecclesiasticæ interdicitur. Suspensio differt ab excommunicatione, præcipuè in duobus. primò excommunicatio priuat reum communione fidelium, & passiua participatione Sacramentorum: Suspensio verò neutrum præstat. secundò, excommunicatio impedit absolutionem à peccatis: Suspensio autē non. Item differt ab interdicto pariter in

dr

duobus. primò, interdictum etiam propter alienam culpam incurritur: Suspensio verò, solùm per propriam culpam. secundò, interdictum se extendit ad clerum, & ad populum. Suspensio autem propriè clericos tantùm respicit. Tertiò, differt ab irregularitate in tribus. primò, irregularitas importat priuationem executionis, & susceptionis ordinum: Suspensio verò importat priuationem executionis ordinum tantùm. secundò, irregularitas respicit clericos, & laicos: Suspensio autem ad clericos solùm se extendit. tertiò, irregularitas sexum virilem duntaxat respicit: Suspensio verùm vtrumque sexum, quia Abbatissa, & Priorissa possunt quidem suspendi à suis officijs, non tamen possunt fieri irregulares, cum non sint capaces ordinum Ecclesiasticorum.

Suspen[illegible] nitur duplex, scilicet mi no[illegible] Minor, quæ impropriè [illegible], duobus modis incur [illegible] ter quodcunque pec- [illegible] quo homo existens, [illegible] ticipatione Sacra- [illegible] propter participa [illegible] nicatis, in qua [illegible] o contrahitur: ma-

maior verò, quæ propriè dicitur Suſpẽſio, duplex eſt, ſcilicet à iure, & ab homine. Suſpenſio à iure, in multis caſibus incurritur. primò, Epiſcopi, qui ordinant ſolenniter pœnitentem bigamum, illegitimum abſque diſpenſatione, inuitum, aut monachum, ſine licentia ſui ſuperioris, ipſo facto ſunt ſuſpenſi. ſecundò Epiſcopi, & maiores concedentes domos vſurarijs manifeſtis alienigenis ad fænus exercendum. tertiò, Epiſcopi, qui contra conſcientiam, & iuſtitiam omittunt procedere in crimine hæreſis contra aliquem, vbi eſſet procedendum. quartò, clerici concubinarij notorij, intellige notorietate, tam facti, quàm iuris. quintò, clerici eligentes indignum, & confirmantes talem. ſextò, clerici conſentientes electioni de ſe factæ, per poteſtatis ſecularis abuſum, & tales ſunt ineligibiles: vnde egligentes talem prima vice ſunt ſuſpenſi. ſeptimò, clerici aggrauantes Eccleſias ſibi commiſſas, pro debitis alienis. octauò, Clerici qui ſuſcipiunt, vel offerunt duellum. nonò, non ſeruantes interdictum. decimò, Iudices Eccleſiaſtici ferentes ſententiam excommunicationis, ordine Iuris non ſeruato. vndecimò, Prælati, & Clerici

qui

qui ſubmittunt bona, ſeu iura Eccleſiarum laicis ſine conſenſu capituli, & licentia ſedis Apoſtolicæ. duodecimò, viſitatores qui exigunt pecuniam, vel munera. decimotertiò, Clerici celebrãtis in locis interdictis, vel præſentibus publicè excommunicatis, ſiue interdictis, & recipientes eos ad Sacramenta, vel ſepulturam Eccleſiaſticam. decimo quartò, Clerici excommunicati, degradati, & non ſeruantes interdictum. decimoquintò, Clerici, qui recipiunt ad communionem, vel ad oblationem altaris vſurarios manifeſtos. decimoſexto, qui ordinant, & ordinantur ſimoniacè. decimoſeptimò, religioſi, qui accedunt venationes. decimo octauò, habentes beneficium, ſi infra annum nõ ſuſcipiunt ordinem, illi annexum, cum prædictis, ipſo facto ſunt ſuſpenſi: Verùm Epiſcopi omnem ſuſpenſionem à iure, quam Canon alteri non reſeruat, relaxare poſſunt: quinimò iam vigore ſacri Conc. Trident. ſeſſ. 24. de reform. cap. 6. Epiſcopi in omnibus irregularitatibus, ac ſuſpenſionibus ex delicto occulto prouenientibus, excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario, & etiam in hac, ſi caſu vel defenſionis gratia commiſſum fuerit homicidiũ,

ſupra

ſupra ſeſſ. 14. de reform. cap. 7. non ſolùm in minoribus, ſed etiam in maioribus ordinibus, diſpenſare poſſunt: ſeruatis tamen contentis in decreto.

Suſpenſio ab homine vt teneat, debet fieri in ſcriptis, & monitione præmiſſa, maximè quando eſt propter contumaciam, & non propter delictum principaliter: nullus tamen Epiſcòpus, vel ſuperior ſententiam interdicti, ſeu ſuſpenſionibus impoſitam à iure, vel à iudice incurrit, niſi de eis fiat ſpecialis, & expreſſa mentio. Suſpenſio ſi imponatur à iure, vel ab homine, ſic donec ſatisfeceris, vel pœnitueris, facta ſatisfactione, ſiue pœnitentia, ipſo facto relaxatur, ſi verò imponatur ſimpliciter, tunc neceſſaria eſt abſolutio, quæ ſolo verbo, ſub iſta forma fiet; Ego abſoluo te à vinculo ſuſpenſionis, quàm incurriſti, propter talem cauſam, & reſtituo te executioni ordinum, vel officiorum tuorum, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Suſpenſio ſi eſt à iure facta, ab ea Epiſcopus abſoluet, niſi conditor canonis ſibi, vel alteri hoc reſeruauit, ſi autem eſt ab homine facta, tunc abſoluet qui tulit, vel eius ſuperior, tres tamen ponuntur caſus, in quibus ſuſpenſus non poteſt reſtitui à

ſuſpenſore, ſed ſolùm à Papa. Primò, Clerici, vel regulares qui exhibuerunt Sacramenta hæreticis, aut eos receperunt ad oblationem, vel ſepulturam Eccleſiaſticam. ſecundò, prælati, & ſuperiores, qui beneficia Eccleſiaſtica indignis poſt primam, & ſecundam monitionem contulerunt. tertiò, Clerici, qui ob aliquod graue crimen fuerunt degradati; in his enim tribus caſibus, cum ſuſpenſis ſolùs Papa diſpenſat.

DE

DE

TESTAMENTO.

TEstamentum est voluntatis nostræ iusta sententia, de eo, quod quis post mortem suam fieri vult, cum hæredis institutione. dicitur iusta sententia; quoniam si est iniusta, puta quia vult exhæredare filium sine causa, vel præcipit corpus suum iactari in mare, aut est contra bonus mores, pietatem, seu verecundiam, non tenet. dicitur cum institutione hæredis; quia Testamentum sine hæredis institutione, nullum est. Testamentum communiter ponitur duplex, quoddam dicitur nuncupatiuum, quod potest fieri sine scriptis, alijsque solennitatibus Iuris positiui, & tale testamentum tenet, dummodò coram legitimis testibus, ipse testator explicet nomen hæredis, legata, aliasque institutiones, etiam sine præsen-

ſentia notarij; quoddam verò dicitur Teſtamentum ſolenne, & in ſcriptis, quod quis facere poteſt, quando non vult aliquem ſcire ſuam diſpoſitioné.

In Teſtamento ſecundum iura ciuilia, vt valeat, ſeptem teſtes legitimi, & rogati requiruntur, fallit tamen hæc doctrina in quatuor caſibus. primò, in Teſtamento cæci, in quo octo teſtes ſunt neceſſarij. ſecundò, in Teſtamento ruſtici, ruri facto, in quo quinque teſtes ſufficiunt, vbi plures inueniri nequeunt. tertiò, in diſpoſitis ad pias cauſas, in quibus duo teſtes ſufficiunt. quartò, in Teſtamento facto in præſentia Imperatoris, in quo vnus teſtis ſufficit. Verùm hæc ſolennitas legis ciuilis circa Teſtamentum condendum, quoad ſeptenarium numerum teſtium, eſt correcta per Eccleſiam, quæ ſtatuit, quod Teſtamentum factum coram duobus teſtibus, & præsbytero parochiali, aut coram quatuor teſtibus ſine præſentia parochi, etiam ad non pias cauſas, roboris obtineat firmitatem, nedum in foro animæ, ſed etiam in foro iudiciali. In teſtamento ſecundum iura multi non poſſunt eſſe teſtes. primò, in genere, à Teſtimonio repellitur quilibet à iure reprobatus. ſecundò, mulier non

po-

poteſt eſſe teſtis in Teſtamento, ſecùs in codicilo.tertiò hermaphroditus, in quo præualent muliebria. quartò, ſeruus,niſi communi opinione reputabatur liber.quintò omnis qui non eſt Teſtamenti capax : ſicut ſpurius, hæreticus, & damnatus de crimine famoſo. ſextò,is,cui hoc eſt interdictum per ſtatutum,vel per iudicem.ſeptimò, in Teſtamento non admittuntur in teſtes, ipſi executores Teſtamentorum,neque legatarij.

Teſtari quatuordecim genera perſonarum in iure prohibentur. primò, furioſus, ſeu mente captus non habens lucida interualla.ſecundò,mutus& ſurdus à natiuitate,ſecùs à caſu. tertiò nõ valens articulatè loqui : ita vt nomen hæredis, nec exprimere, nec ſcribere poſſit.quartò impubes,ſeruus,& filiusfamilias,niſi de peculio caſtrenſi.quintò prodigus, cui adminiſtratio à magiſtratu eſt interdicta. ſextò damnatus ad mortem,vel ad perpetuum carcerẽ, ex quo bona eius ſunt publicata.ſeptimò,manifeſti vſurarij.octauò, publicè excommunicati, & hæretici, quorum omnia bona ipſo iure ſunt confiſcata. nonò,religioſus, qui tria vota ſubſtantialia religionis profitetur, etiam ſi fiat

Epiſcopus, niſi ex conceſſione Papæ. decimò, reus criminis læſæ maieſtatis. vndecimò, captiuus apud hoſtes. duodecimò, obſes. decimotertiò, damnatus ob crimen famoſum, ſeu libellum in alterius iniuriam: ex alia verò cauſa infames, teſtari non prohibentur. decimoquartò, priuatus vtroque lumine, tamen nunc ſi talis teſtetur, tenet, niſi aliud ſubſit Canonicum impedimentum.

Teſtamentum ex multis cauſis irritatur, rumpitur, vel dicitur nullum. primò, ſi teſtator non erat habilis ad teſtandum. ſecundò, ſi non inſtituit hæredem, vel ſi inſtituit non capacem. tertiò, ſi non adſit legitimus numerus teſtium legitimorum, & rogatorũ. quartò, ſi per ſecundum reuocetur: vltimũ enim Teſtamentum ſemper valet, etſi de primo nulla fiat mentio: fallit tamẽ in duobus caſibus. primò in Teſtamento facto inter liberos. ſecundò, quando teſtator ſibi legem induxit, videlicet ſi fecero aliud Teſtamentum, nõ valeat, niſi de primo fecero mentionem. quintò, Teſtamentum regulariter eſt nullũ, quando non ſeruatur ſolennitas, quò ad eius ſubſtantialia, licet in ſpectantibus ad pias cauſas Teſtamentum fa-

ctum coram duobus teſtib. legitimis, etiamſi eſſent mulieres, vel aliàs eſſet nullum, valeat, atque teneat in omni foro, tàm conſcientiæ: quàm iudiciali.

Teſtamenti executores poſſunt eſſe plures, & poteſt eſſe vnus ſolus. item poſſunt eſſe laici, clerici ſeparatim, vel mixtim, & religioſi, modò non abſtrahantur à ſeruitio diuinorum, fratribus tamen minoribus hoc prohibetur. itē ſeruus, ſurdus, mutus, prodigus, furioſus, & pupillus, ſecundum iura non poſſunt eſſe executores Teſtamentorum. Deputatus executor Teſtamenti, ſi acceptauit tacitè, vel expreſſè, poteſt cōpelli per ordinarium diœceſanum, vt officium ſuſceptum exequatur, vel per ſubtractionem emolumenti relicti à teſtatore, vel per cenſuram Eccleſiaſticā, vel alia pœna arbitraria; officium tamen executoris Teſtamenti, non tranſit in ſuum hæredem, niſi teſtator expreſſerit.

Teſtamenti executio ad Epiſcopum deuoluitur, executore non exequente, vbi duplex monitio præceſſit, poſt negligentiam debentis exequi: regulariter tamen executio Teſtamenti deuoluitur ad Epiſcopum, poſt annum à die mortis, niſi ſubſit legitimum impedi-

mentum, quo hæredes, seu executores Testamenti, super negligentia executionis, excusari valeant, quorum negligentia circa suffragia; nocet testatori: circa verò restitutionem negligentia executoris, aut hæredis, non nocet testatori, quia non ordinatur ad expiandam pœnam, sicut suffragia, vnde anima defuncti, etiam ante factam restitutionem, vbi illud nō obstat, nisi ob meram negligentiam executoris Testamenti, seu vltimæ voluntatis defuncti, intrat cœlum Hæredis negligentia circa executionem Testamenti, quandoque punitur pœna imposita ab ipso testatore, nisi ipse testator præcepisset turpè, vel inhonestum in Testamento exequi: quandoque punitur à iure, pœna autem, qua secundum iura hæres, propter negligentiam executionis Testamenti punitur, est quod in relictis ad non pias causas si intra annum, à die monitionis factæ per iudicem, non impleuerit voluntatem defuncti, priuari potest tota hæreditate: in relictis verò ad pias causas, sufficit lapsus sex mensium à publicatione Testamenti, praxis tamen habet contra hęredem negligentem in relictis ad pias causas, vt primò interdicantur omnes redditus,

& ex

& ex illis ſatisfiat, ſi fieri poteſt, quod ſi contumacia perſeueret, priuabitur tota hæreditate, etiam ſi ſit filius, in relictis verò nõn ad pias cauſas, ſic pariter procedendum eſt, ſed ſalua legitima, ſi hæres ſit filius.

DE TESTIBVS.

IN teſte, vt nulla legitima exceptione repelli poſſit, ſeptem deſiderãtur, ſcilicet conditio, ſexus, ætas, diſcretio, fama, fortuna, & fides. primò, dicitur conditio, quia ſeruus non admittitur in teſtem pro domino, vel contra dominum. ſecundo, dicitur ſexus: quia mulier in criminalibus criminaliter, ac in Teſtamentis à teſtimonio repellitur. tertio, dicitur ætas, quia in cauſa ciuili requiritur pubertas in teſte, in criminalibus vero, ætas viginti annorum. quarto, dicitur diſcretio: quia furioſus, mente captus, niſi habeant lucida interualla, non poſſunt eſſe teſtes. quinto dicitur fama: quia infames præcipuè in criminalibus, à Teſtimonio repelluntur. ſexto, dicitur fortuna: quia magis diuiti, quàm pauperi, propter periculum corruptionis, creditur. ſeptimo, dicitur fides, quia infidelis contra

fidelem, non admittitur in testem. Adducuntur etiam alij qui exceptionem patiuntur, ne possint esse testes in Iudicio. primo, sunt consanguinei, seu affines. secundo, inimici rei, & amici actoris. tertio, laicus contra clericum in causa criminali criminaliter. quarto, socius criminis, nisi in crimine læsæ maiestatis, & simoniæ. quinto. criminosus perseuerans in crimine, qui si se emendauerit, potest esse testis in causa ciuili. sexto, obscuri & ignoti, nisi cum tormentis, aut verberibus. septimo, executores negotiorum, qui in ipsa causa fuerunt actores, vel responsales: imo qui fuit procurator, vel aduocatus in priori Iudicio non recipitur in testem in causa appellationis.

In qualibet causa regulariter vnus testis non sufficit: quia vox vnius, vox nullius, sed duo ad minus sunt necessarij, licet vnus testis, faciat præsumptionem, & quandoque probationem, sicut Papa, & Cardinalis in dictis, seu factis coram eo. idem vnus testis potest facere probationem in his, in quibus nõ fit alteri præiudicium, puta an Ecclesia sit consecrata, an aliquis sit baptizatus, an ægrotus petierit confessarium, & huiusmodi, vel vbi agitur ad peccatum im-

impediendum, puta ne matrimonium contrahatur inter certas perſonas, vnus teſtis poteſt impedire. In Teſtamẽtis requiruntur ſeptem Teſtes, in purgatione Canonica, numerus Teſtium trahitur arbitrio boni Iudicis, ſecundum quod infamia, vel crimen ſunt magis, aut minus grauia. Ad condemnationem Cardinalis Epiſcopi, requiruntur ſeptuaginta duo Teſtes. ad condemnationem Præsbyteri Cardinalis, quinquaginta quatuor. Diac. Cardinalis, viginti quatuor. contra vero alios quoſcunque, ad condemnationem Teſtimonium duorum ſufficit, qui debet concordare in omnibus circumſtantijs contentis, in hoc verſu Res, perſona, locus, gradus, hæc ſint conſona tempus, ſecùs ſint ſingulares, & per conſequens non probant, quod ſi Teſtes ſint numero, atque dignitate pares, eo caſu ſententia datur pro reo, niſi in matrimonio, in cauſa libertatis, in teſtamento, & pro dote.

Teſtis requiſitus authoritate ſuperioris ad teſtificandum: tenetur ferre Teſtimonium, ſolùm, in his quæ exiguntur ab eo, ſeruato ordine Iuris, & eo caſu, non teſtificando, peccaret mortaliter, vtpote agens contra obedientiam,

& charitatem, non iuuando proximũ, vel commune bonum cùm debet. Quinimo etiam non requiſitus ad euitandum iniuſtum damnum, tenetur facere quod in ſe eſt, denunciando veritatem ei, qui poteſt prodeſſe, quæ doctrina etiam in ſacerdotibus, & religioſis habet locum, præterquam in cauſa, in qua non licet, eis ferre teſtimonium, vt in cauſa ſanguinis. Falſum teſtimoniũ quoniam habet deformitatem periurij, violationis iuſtitiæ, & mendacij, ideo ex genere ſuo eſt peccatum mortale, contra præceptum Decalogi octauum in ordine, & ſecundum iura Teſtis falſus, qui iuratus, & examinatus deponit falſum, punitur pœna talionis, nec eum excuſat metus authoritatis, ſed talis in conſcientia tenetur de toto damno ſcienter, vel ex ignorantia indebita, proximo illato: vnde Teſtis legitimè requiſitus ad teſtificandum, vt propriæ conſcientiæ ſatisfaciat, debet dubium ſub dubio, & certum ſub certitudine proferre.

DE TVTELA.

TVtela eſt poteſtas à Iure data, & permiſſa in capite libero ad tuendum

dum eum, qui propter ætatem suam, spontè se tueri nequit: vnde tutor dicitur, qui pupillum, vel pupillam, morte patris, vel emancipationem iuris factum, vel factam tuetur: Curator vero dicitur, qui datus legi timè, res adolescentis administrat: vnde tutor & curator in tribus potissimùm differunt. primo, tutor principaliter datur personæ, & secundario rebus, siue patrimonio: curator vero primario datur rebus, & secundario personæ. secundo, Tutor datur impuberi: curator autem datur adulto, scilicet furioso, prodigo, surdo, muto, & huiusmodi, qui rebus suis præesse nequeunt. tertio, Tutor datur quãdoque à Iudice, quandoque à testatore, & etiam inuito datur, secùs in curatore.

Tutela est triplex. prima dicitur testamentaria, vt quando pater dat filio tutorem in Testamento. secunda dicitur legitima, quę defertur à Lege, quando nullus tutor datus est filio à patre per Testamentum, quam tutelam, ille qui primo loco deberet ab intestato huic succedere, tenetur accipere. tertia dicitur datiua, quæ scilicet à Iudice datur, quando nullus tutor est datus in Testamento, & nullus extat consangui

neus, idoneus ad Tutelam, & huiusmodi Tutela durat, vsque ad decimum quartum annum completum pupilli, & duodecimum pupillæ, & inde incipit cura, quæ durat vsque ad viginti quinque annum pupillorum completum, similiter & Tutor triplex est scilicet testamentarius, legitimus, & datiuus.

In iure à Tutoris officio aliqui repelluntur, vt pupillus, furiosus, laborãs perpetuò morbo, & mulier nisi speciali beneficio Iudicis fuerit suffulta, verùm mater potest esse tutrix suorum filiorum, & præfertur legitimis, seu datiuis Tutoribus, si duo ab ea obseruentur. primò, vt continenter viuat. secundò, vt renunciet secundis nuptijs, vnde mater perdit Tutelam filij, si incontinenter viuat, aut ad secundas nuptias transeat.

Clerici, minus Monachi, non possunt cogi ad recipiendum aliquam Tutelam, & hoc est eorum priuilegium, nempè, vt possint alicui succedere ab intestato, tamen Tutelam recipere nõ teneantur. Clerici si volunt, possunt legitimam recipere, non autem testamẽtariam, neque datiuam: Episcopus verò, & Monachus, nec legitimam reci-

pere possunt, nisi agatur de miserabilibus personis, quarum Tutelam religiosi, Clerici & Episcopi recipere tenentur, intellige cum ista moderatione, Episcopum non per seipsum, sed per archipræsbiterum, vel Archidiaconum, religiosi verò de licentia, & consensu suorum Prælatorum, Tutelam miserabilium personarum, recipere possunt.

Ad officium Tutorum, tria potissimùm pertinent. primò, vt pupillos à criminibus intactos conseruent. secundò; vt res eorum ab iniuria præseruēt: nam dicti sunt Tutores, quasi tuitores. tertiò, vt ex eorum bonis fructus possibiles, deductis expensis, & periculis diligenter percipiant, & in vtilitatem ipsorum pupillorum conuertant, secùs tutor tenetur de negligentia, & de damno. Insuper Tutores tenentur facere inuentarium de rebus pupilli in præsentia publicarum personarum, vel saltem vnius notarij, (præsentia enim Iudicis in confectione inuentarij, non est necessaria) statim vbi Tutelam susceperunt, nisi causa iustissima, puta vel infirmitas, vel quia non adsunt bona, impediantur.

DE VENATIONE.

VEnatio est exercitium ordinatum ad captionem animalium terrestrium. aucupium ad captionem auium & piscatio piscium, quæ omnia, vt inquit D. Thom. secundum se, & à natura sunt licita, etiam festiuis diebus, eo modo, quo & aliæ recreationes si causa recreationis fiant, secus si causa lucri fiant, vel diuina omittantur.

Venatio clamorosa Clericis interdicitur: ponere autem laqueum, vel rete, sine strepitu & clamore illis etiam licet. Quinimo Prælati, & alij Ecclesiastici causa necessitatis, puta si in hoc habent redditus, & recreationis, cum retibus, laqueis, & canibus secundum Panorm. venari possint aliquando, dummodo inde munia sua non negligant, tempore autem prohibito dominus volentibus venari, serui non tenētur obe-

dire, metus tamen quandoque illos excusat, vt si dominus soleat non obtemperantes mandatis suis tyrannicè tractare.

Venatores conculcantes agros, vineas, & segetes, & quorum canes occidunt pauperum animalia, puta gallinas, tenentur ad restitutionem ad æstimationem bonorum virorum, secùs mortaliter peccant, nisi damnum sit adeò modicum, quod pro certo habeatur, illos quibus damnum est illatum non curare.

Domini qui propter lepores, & alia animalia syluestria capta, pœnam mortis, aut mutilationis infligunt, & hoc faciunt liuore vindictæ, vel amore huiusmodi animalium, aut venandi, peccant mortaliter, si verò ob loci consuetudinem, vel ratione statuti id fiat, vix tales adhuc à mortali excusantur; nam pro vno actu venandi tantam pœnam infligere, seueritatem, ne dicam iniustitiam sapit. Concilium Tridentinum, sess. 24 de reformat. cap. 12. de Clericis maximè Canonicis Ecclesiarum Cathedralem ita in hac materia decernit & præcipit, Vestitu decenti tàm in Ecclesia, quàm extrà assiduè vtantur, ab illicitis venationibus, aucupijs, cho-

reis, tabernis, lusibusque abstineant; atque ea morum integritate polleant, vt meritò Ecclesiæ Senatus dici possint.

DE VICARIO.

VIcarius Ecclesiasticus, de quo nũc intendimus, duplex est, scilicet perpetuus, & temporalis. Vicarius perpetuus Ecclesiæ parochialis, qui habet curam animarum, authoritate Episcopi est institutus, certam percipit portionem, & non potest per rectorem Ecclesiæ remoueri, ac si Ecclesiam sibi intitulatam haberet, licet sit amouibilis ex iusta causa per Episcopum, patrono, seu rectore Ecclesiæ super hoc admonito: nam sicut in constitutione vicarij perpetui secundum iura consensus rectoris, & patroni Ecclesiæ requiritur: ita etiam in eiusdem reuocatione, cum agatur de præiudicio vtriusque: verum in hoc casu tales sunt vocandi, & citandi, non vt cum Episcopo iudicent, sed vt defendant vicarium, seu sua iura si velint: quod si admoniti non comparent, aut ius suum non defendunt, tunc videntur consentire: vicarium tamen temporalem, solus Episcopus dare potest,

test, quinimò ex causa etiam perpetuũ inuito rectore, & patrono potest instituere, & ius vnius Ecclesiæ dare alteri. Vicarius perpetuus habet curam animarum indistinctè, propterea debet agere, viginti quinque annum, ac promoueri ad sacerdotium intra annum, aliàs, ipso facto est priuatus, neq; duas vicarias habere potest, & si perceptio prouentuum spectet ad vicarium, & certa portio assignetur rectori Ecclesiæ, tunc cura animarum, & vendicatio fructuum in foro contentioso pertinent, ad ipsum Vicarium: si verò perceptio prouentuum spectet ad principalem, certa portione relicta Vicario, eo casu cura animarum in foro animę, incumbit quidem Vicario, sed in foro contentioso cura animarum, & vendicatio fructuum, pertinet ad ipsum rectorem Ecclesiæ.

Vicarij temporales etiam sunt in duplici differentia quidam dicuntur vicarij simpliciter, seu generales, id est ad omnia loca, & negotia consueta: quidam verò dicuntur vicarij secundum quid, hoc est, quo ad aliquem locum, & quo ad aliquem actum determinatum, quorum authoritatem ex cõmissione mensuramus, & tales sunt vi-

carij,

carij, vel Papæ, vel Episcopi, seu aliorum prælatorum, aut rectorum Ecclesiarum parochialium. Vicarius Papæ eo absente in vrbe, habet plenam iurisdictionem, quo ad causarum cognitionem: vltra autem vrbem, eius iurisdictio non extenditur, neque potest in vrbe conferre beneficia spectantia ad collationem Papæ, seu inferiorum. itē non potest ordinare, nec literas commendatitias, seu dimissoriales ad ordines recipiendos, aut conferendos dare, nisi specialiter ei concessum sit. Vicarius Episcopi duplex est, generalis, & foraneus, sic dictus, quia foris in diœcesi constituitur. Vicarius generalis Episcopi, habet iurisdictionem ordinariam, & facit idem consistorium, atque tribunal cum Episcopo: Vicarius verò foraneus, non habet iurisdictionem ordinariam, sed delegatam, & non facit idem tribunal cum Episcopo, qui potest constituere sibi Vicarium, ampliare, restringere eius potestatem, imò & amouere sine cōsensu sui capituli: mortuo autem, vel excommunicato Episcopo, iurisdictio Vicarij cessat, cum vnū sit tribunal Episcopi, & sui Vicarij.

Prelati, habentes curam animarum, & beneficiati licet regulariter tenean-

tur residere in proprijs Ecclesijs, seu be neficijs: tamen in octo casibus possunt residere per Vicarium. primò, ratione iustæ occupationis, sicut excusatur Episcopus, qui degit in curia Romana, ex præcepto Papæ, pro maiori seruitio Ecclesiæ Dei. secundò, ratione statuti, vel consuetudinis, quam superiores sciũt, & tolerant. tertiò, ratione priuilegij, siue dispensationis. quartò, ratione diuersorum rituum, & linguarum existẽtium sub eodem Episcopo. quintò, ratione defectus, seu debilitatis superuenientis. sextò, ratione necessariæ professionis, puta quia est cruce signatus. septimò, ratione profectionis vtilis, ac honestæ: vt causa studiorum, deuotæ peregrinationis, & similium cum licentia Prælati. octauò, quando quis habet præbendam in Ecclesia cathedrali, cui annexa est parochia: tunc in annexa seruiet per Vicarium. Additur quod vltra prædictos casus, Vicarius potest etiam dari ratione religionis, siue diuini cultus augmentandi, maximè quando Ecclesia redditibus abundat.

DE VNCTIONE Extrema.

VNctio vt docet Petr. de Pal. in 4. sentent. distin. 43. est triplex. vna, quæ nec Sacramentum, nec Sacramentalis est, vt Vnctio regum: talis enim non est Sacramentum, quia per se gratiam non causat, nõ est sacramentalis: quia non ordinatur ad aliquod Sacramentum perficiendum, vel suscipiendum. Secunda, quæ est sacramentalis, & non Sacramentũ, vt vnctio catechumenorum, & vnctio baptizati in vertice; nam huiusmodi vnctiones per se non causant gratiam, sed illa ordinatur ad Sacramentum Baptismi suscipiendum, ista ad perficiendum. tertia, quæ est Sacramentum per se, & est duplex scilicet chrismatis in fronte per Episcopum, & olei sancti per Sacerdotem in extremis, de qua nunc intendimus. Quod vnctio extrema sit Sacramentum nouæ legis patet, quia per ipsam, vt habetur Iacobi 5. condonantur peccata. Accedunt definitiones Conciliorum, Florentini celebrati sub Eugenio IV. decret. 5. & Trident. sess 14. de Extr. Vnct. cap. 1. item testimonia sanctorum

ctorum patrum Chrysostom. libr. 3. de sacerdotio, Cyrilli lib. 2. in Leuit. Aug. lib. 2. de visitatione infirmorum. Hoc Sacramentum, Christus instituit, Luc. 10 quando misit discipulos curare infirmos Hoc Apostoli sunt vsi, Marc. 6. & D. Iacobus, vt habetur in sua Epist. cap. 5. fuit eius promulgator.

Materia huius Sacramenti, secundum omnes Doctores, est oleum oliuarum consecratum ab Episcopo, vti accipitur ex promulgatione D. Iacobi 5. & ex vsu Apostolorum, Mar. 6. Quare si vnctio extrema in aljo oleo, quàm oliuarum administretur, vel ipsum misceatur, ita quod propter mixturam species eius mutetur, non tenet: secus si misceatur, aut componatur ex diuersis, salua eius specie; quia compositum ex diuersis assumit naturam simplicis dignioris, & magis dignum trahit ad se minus dignum.

Forma autem Sacramenti extremæ vnctionis est deprecatiua, iuxta illud Iacobi 5. Oratio fidei sanabit infirmũ, & est ista: Per istam sanctam vnctionem, & suam pijssimam misericordiã, indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti per visum, per auditum, odoratum, gu-

gustum, tactum, gressum; repetendo tamen semper, Per istam sanctam Vnctionem, &c. quam formam ex vsu Ecclesiæ, & ex verbis D. Iacobi accipimus; inquit in sua Epist. cap. 5. Infirmatur quis in vobis inducat præsbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei; ex quibus verbis habemus materiam, formam, causam principalem, ministrum, & effectum huius Sacramenti. materiam ibi, vngentes eum oleo; formam ibi, orent super eũ; ministrum ibi, inducat præsbyteros; causam principalem ibi, in nomine Domini. effectum ibi, & si in peccatis sit, remittentur ei.

Effectus huius Sacramenti principalis, vt docet D. Thom. 4. sentent. est remissio peccati venialis, & mortalis, quo ad culpam, nisi ponatur obex, & roboratio spiritus contra debilitatem relictam ex peccato actuali, vel originali, quem effectum Iacobi 5. accipimus, secundarius verò effectus vnctionis extremæ, est sanatio corporis, secundum quod expedit principali fini, id est, sanationi Spiritus, quem effectum

Mar.

Mar. 6. habemus, & licet in administratione huius Sacramenti plures vnctiones fiant, tamen in vltima vnctione, quæ est formalis respectu priorum, gratia, & effectus Sacramenti confertur. Minister extremæ Vnctionis, vt habetur Iacobi 5 est proprius Sacerdos, vel alius de eius licentia, verum proprius Sacerdos non est de necessitate Sacramenti, sed solùm de necessitate præcepti, propterea si ab alio Sacerdote conferatur, tenet, sed ipse peccat, & pęnam Canonis incurrit, conferri autem debet Sacramentum extremæ Vnctionis adultis infirmis in periculo mortis, ex ipsa infirmitate, vel senectute constitutis duntaxat, ijs ergo quibus mors imminet, non ex defectu naturæ, sed euentu fortunæ, hoc Sacramentum extremæ vnctionis administrari non debet, vt nauigantibus, euntibus ad bellum, siue ad mortem condemnatis.

Sacramentum extremæ Vnctionis septem partibus corporis exhiberi debet, debent enim inungi instrumenta, seu organa quinque sensuum, scilicet oculi, aures, nares, labia, & manus, propter vim cognoscitiuam, cùm omnis nostra cognitio ortum habeat à sensu; item iniungi debet pedes, propter vim

mo-

motiuam,& renes propter vim appetitiuam: in carentibus autem prædictis membris, vngũtur loca propiora, nam ſicut vis cognoſcitiua, appetitiua, & motiua ſunt in nobis principia agendi, ita & peccandi, propterea dictæ partes corporis, & non aliæ vnguntur, verùm vnctio locorum quinque ſenſuum ſecundùm omnes, eſt de neceſſitate Sacramenti, vnctio verò pedum, ac renũ, non ſunt de neceſſitate Sacramenti, ideò aliqui ab eis abſtinent, maximè ab vnctione renum cum mulieribus, propter quandam decentiam.

DE VOTO.

VOtum à voluntate tanquam à primo mouente rationem ad vouendum, dictum eſt, ſicque a ſacris doctoribus definiri ſolet. Votum eſt deliberata, ſpontanea, diſcreta, & poſſibilis promiſſio, Deo facta ab exiſtente in libertate de bono conſilij vel præcepti, cum intentione obſeruandi: vnde ad votum quinque neceſſariò requiruntur. primò, materia, quæ eſt bonum conſilij, vel præcepti, licet propria eius materia ſit bonum conſilij. ſecundò, requiritur diſcretio cum deliberatione. tertiò, liber-

bertas intrinſeca, & extrinſeca, id eſt, mentis & corporis. quartò, requiritur poſſibilitas. quintò, intentio obſeruandi, & obligandi ſe. defectu primi, votum factum de re turpi, ſeu illicita, non tenet, quinimò ſic vouens peccat. defectu ſecundi, votum factum ex primo motu abſque pręmeditatione, nõ obligat. defectu tertij, votum factum ab his, qui ſunt in poteſtate aliena, vt filius, ſeruus, vxor, & religioſus, eſt nullum, niſi de licentia maioris fuerit emiſſum. defectu quarti, poſſibilitate non exiſtente, obligatio voti tollitur, neque tenetur vouens per alium illud implere, niſi in voto expreſſiſſet. defectu quinti. votum factum fictè, & ſimulatè, non tenet cum deſit intentio, licet ſic vouens peccet, & talis in foro contentioſo poteſt cogi ad implendum votum, quia fraus & dolus nulli debent patrocinari.

Votum in genere communiter duplex ponitur, ſcilicet ſimplex, & ſolenne, quæ æqualiter obligant quò ad Deum, non tamen quò ad Eccleſiam, quæ non iudicat de occultis, niſi quatenus procedunt ad extra. Votum ſimplex eſt ſpontanea promiſſio, Deo facta de bono conſilij, ſeu præcepti, abſque ſolen-

lennitate exterius exhibita, & persona publica acceptante, Votum vltro solenne, est spontanea promissio Deo facta publicè, de bono consilij, aut præcepti, solennitate exterius exhibita, coram persona publica præcipiente, & acceptante, solennizatur autem votum tripliciter, videlicet per susceptionem Baptismi, per susceptionem Ordinis sacri, & per professionem religionis approbatæ, verùm in specie præcipua vota sunt tria, obedientiæ, paupertatis, & castitatis, quæ in sacris literis fundamentum suum habent: votum obedientiæ, Matth. 16. Si quis vult venire post me (inquit Christus) abneget semetipsum, tollat crucem suam, & sequatur me. votum paupertatis, Matth. 19. Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & sequere me. votum castitatis ibidem, Sunt eunuchi, qui se castrauerunt propter regnum Dei.

Votum debitè factum, obligat vouentem ad eius obseruantiam duplici iure, naturali scilicet, & diuino. Iure naturæ, quia non stare promissis est vitiũ contra virtutem veritatis, & fidelitatis, item quia natura singulis dictat, Quæcunque vultis vt faciant vobis homi-

nes,

nes, facite & vos illis. Iure diuino, Nu. 30. Si quis votum Domino vouerit, aut se constrinxerit iuramento, non faciet irritum verbum suum, sed omne, quod promisit, implebit. Deuteron. 23. Cum votū voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere Ecclesi. 5. Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere, displicet enim ei, infidelis & stulta promissio. Psalm. 75. Vouete, & reddite Domino. & rursus Psalm. 95. Redde altissimo vota tua Quare vouere est voluntatis, reddere autem est necessitatis, verū ob hanc rationem homo non debet se alienare, vel subtrahere ab hoc actu religionis externo, sed potius circa illū, & in illo se exercere, quoniam opus factum ex voto, est magis meritorium, opere facto absque voto, triplici ratione. primò, quia opus bonum factum ex voto, est actus virtutis, & latriæ, opus verò bonum factum sine voto, est actus virtutis tantùm. secundò, quia homo per opus factū ex voto, se subijcit Deo quantum ad actum, & quantum ad potestatem, sed per opus factum absque voto, se subijcit Deo solùm, quantum ad actum. tertiò, quia homo per opus factum ex voto, implet præceptum, & consilium, per opus verò factum absq;

voto,

voto, conſilium tantùm implet, ergo ex his rationibus patet, quòd opus factum ex voto, ſit magis meritorium, quàm ſit opus factum ſine voto.

Circa irritationem votorum, vt præſens doctrina facilius intelligatur, quędam concluſiones, ponuntur, quarum prima eſt iſta, Pater vota filiorum, & filiarum irritare poteſt, tutor vota pupillorum, curator vota minorum, vir vota vxoris, dominus vota ſerui, & Prælatus vota ſubditi: intellige tamen quò ad vota, quæ nominati ſine conſenſu prędictorum emittere nequeunt. Secunda concluſio, Omne votum impuberis perſonale & reale, pater ſiue tutor irritare poſſunt. Tertia concluſio, Votum reale, id eſt, factum de rebus dādis, minoris annorum viginti quinque, pater ſiue curator irritare poſſunt: quia in votis talium ſubintelligitur cō ditio, ſi placuerit meis ſuperioribus, qua non exiſtente, obligatio voti tollitur. Quarta concluſio, Votum puberis religionis approbatæ, pater ſiue curator irritare nequeunt: ſed ipſis inuitis, poteſt illa ingredi, & profiteri. Quinta concluſio, Obligatio voti ſemel legitimè extincta, non reuiuiſcit, vnde mortuo irritante, vel eius poteſtate expirante

re impubes, vxor, filius, seruus, siue subditus, non tenetur implere, nisi deinde tali voto cõsentiat, seu iterum voueat. Sexta conclusio, Prædicti tenentur omnia sua vota complere, expirante potestate superioris, si non fuerunt legitimè irritata. Septima conclusio, Superiores irritando prædictorum vota, nõ peccant quia vtuntur iure suo, nisi maliriosè irritent, quo tamen casu subditi eis obedire debent, quia inferior non habet iudicare de intentione superioris præcipientis, aut de eius præcepto, in quibus potest præcipere.

Circa dispensationem votorum pariter, vt res clarior appareat, quædam conclusiones ponuntur. Prima est, In votis dispensari potest, inquantùm in aliquo casu, illud quod cadit sub voto, est simpliciter malum, vel inutile, vel impedimentum maioris boni, quod est contra id. quod cadit sub voto. Secunda conclusio, Quicunque potest in voto dispensare, potest etiam illud commutare, licet hæc duo inter se differãt, quia dispensatio tollit votum ex toto, id est, quò ad materiam, & quò ad vinculum, commutatio verò tollit votum, tantùm ex parte, id est, quò ad materiã, & non quò ad vinculum. Tertia con-

clusio, Papa licet non possit tollere, vel mutare ius diuinum, aut naturale, tamen vtriusque declaratio, determinatio, & decisio pertinet ad ius positiuũ, ac per consequens ad Papam. Quarta conclusio, Papa potest ex causa rationabili dispensare in omni voto, etiam continentiæ. Quinta conclusio, Solus Papa dispensat in votis perpetuis, scilicet, continentiæ, & religionis. Sexta conclusio, Solus Papa dispensat in quatuor votis, sibi secundùm morem curiæ reseruatis, nempè continentiæ, peregrinationis terræ sanctæ, Apostolorum Petri, & Pauli, & in voto peregrinationis Sancti Iacobi in Compostella, in alijs verò votis, Episcopi & Superiores, puta Archiepiscopi, & Patriarchæ dispensare possunt. Septima conclusio, Papa, secundùm omnes, potest dispensare in voto continentiæ solennificato susceptione Sacri Ordinis, in voto autem continentiæ solennizato professione religionis approbatæ, secundum aliquos, inter quos est D. Th. 2.2. quæst. 88 art. 1. dispensare non potest, licet maior pars Doctorum opposi tum teneat, D. tamen Thomas innititur illis verbis, quæ habentur Leu. cap. vltimo, vbi legitur: Animal quod immo-

molari poteſt Domino, ſi quis vouerit, ſanctificatum erit, & mutari non poterit. Octaua concluſio. Summus Pœnitentiarius poteſt diſpenſare in voto religionis, commutando vnam Religionem in aliam. Nona concluſio: Epiſcopus poteſt diſpenſare in voto temporali, & ſimplici continentię, ſeu Religionis. Decima concluſio: Omnia vota authoritate iuris, etiam ſine diſpenſatione commutantur in votum Religionis, quia tanquam perfectum alia includit; item quia eſt melius, & Deo acceptius. Vndecima concluſio, In diſpẽſatione, & commutatione votorum, regulariter requiritnr authoritas Superioris, vnde nullus propria authoritate votum ſuum in melius commutare poteſt, niſi commutetur in votum religionis approbatæ. Duodecima concluſio, Si quis vouit intrare Religionem, vel adire terram ſanctam, non poteſt aliũ ſupponere loco ſui, ſine licenria Papæ. Decimatertia concluſio. Diſpenſatio uotorum ut teneat, ſalua, ac tuta conſcientia diſpenſantis, ac uouentis, duo requirit, authoritatem in diſpenſante, & cauſam legitimam in uouente. Decimaquarta concluſio, Cauſæ legitimæ, & rationabiles diſpenſandi, uel com-

mutandi uota, ſunt tres, ſcilicet ſi id, quod cadit ſub uoto, ſit malum, uel inutile, uel maioris boni impeditiuum.

DE VSVRA.

VSura, ſecundùm etymologiam uocabuli, dicitur quaſi æris uſus, & à D. Thom. 2. 2 quæſt 78. art. 1. ſic diffinitur: Vſura eſt lucrum ex mutuo, pacto, uel intentione principali, id eſt, ſine qua actio non fieret, prouentens, & communiter à ſacris Doctoribus ponitur duplex, ſcilicet mentalis, & extrinſeca, ſeu formalis. Vſura mentalis eſt lucrum ex mutuo ſperatum: Vſura uerò formalis, & extrinſeca, eſt lucrum ex mutuo, pacto interueniente inter dantem & accipientem, utraque in ſacris literis prohibetur, & ex genere ſuo peccatum mortale eſt. mentalis Luc. 6 Mutuum date, nihil inde ſperantes: externa Leuit. 25. Si attenuatus fuerit frater tuus, non accipies ab eo uſuram, Deut. 23 Fratri tuo abſque uſura, id quod indiget, accommodabis, ut benedicat tibi Dominus in omni tempore tuo. Itē Pſalm. 14. Quis habitabit in Tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in monte ſancto tuo? Qui pecuniam ſuam non dedit

dedit ad uſuram. Verùm in tribus caſibus aliquid ex mutuo; ultra ſortem abſque peccato accipi poteſt. primò, ratione damni emergentis. ſecundò, ratione lucri ceſſantis. tertiò, ratione gratitudinis, nam homo ita tenetur iuuare proximum ſuum, ut tamen ſe indem nem ſeruet: propterea in prioribus duobus caſibus, ex mutuo aliquid recipi poteſt. item homo ex eo quod mutuo dedit, non eſt factus deterioris conditionis, quàm eſſet ante mutuum datũ, ideò ſicut anteà gratitudinis, atque beneuolentiæ gratia, poterat aliquid accipere, ita poſt.

Vt hæc materia de vſuris ſatis obſcura, vtilis tamen, melius, atque facilius intelligatur, reducetur ad octo breues, & principales concluſiones, quarum prima eſt iſta, Vbicunque concurrunt hæc tria: mutuum, lucrum principaliter intentum, & pactum, eſt vſura extrinſeca, Secunda concluſio, Vbi ſunt mutuum, & lucrum principaliter intẽtum, pactum verò ceſſat, eſt vſura mentalis. Tertia concluſio, Vbi non eſt mutuum expreſſum, neque tacitum, vel deficit intentio lucri, & pactum ſimul, nullo modo eſt vſura, Quarta concluſio, Spes lucri ex mutuo ſecundaria,

id eſt, qua mutuans ſperat quidem lucrum, tamen etiam ſi illud non ſperaret, nihilominus mutuaret ex debito charitatis, ſiue amicitiæ, non eſt vſura. Quinta concluſio, Spes lucri ex mutuo principalis, id eſt, quâ mutuans ſperat lucrum, & ſi non ſperaret, non mutuaret, facit vſuram. Sexta concluſio, Si quis mutuet cum ſpe, vel pacto, quod aliquid detur pauperibus, vel patri ſuo indigenti, ſiue pro redimendo captiuo, eſt vſura. Septima concluſio, Ex mutuo aliquam commoditatem, conſolationem, vel obſequium, quod pecunia æſtimari poteſt, ſeu obligationem ciuilem inducit, ſperare ex intentione principali, vel pacto, eſt vſura. Octaua concluſio, Qui mutuat centum florenos, quinquaginta in numeris, & quinquaginta in debitis, quæ difficilè exigi poſſunt, aut in rebus, quæ cum difficultate diſtrahantur, puta panno, corio, & huiuſmodi, recepturo centum in numeratis, & inde debitor ratione mutui grauetur, vſura eſt.

Vſura quandoque eſt in cambijs, propterea, & circa hanc materiam, quæ ſubtilitate, atque aſtutia mercatorum noſtri temporis, eſt difficilis, & intricata, quaſdam concluſiones pariter

ter pono,quarum prima eſt ; Negotiatio naturalis, & neceſſaria, ſcilicet rerum ad res, vel ad pecunias propter neceſſitatem vitæ, de ſe eſt laudabilis. Secunda concluſio: Negotiatio denariorum ad denarios,ſiue ad res,non ad neceſſitatem vitæ, ſed ad lucrum conſequendum, ſecundùm ſe habet quandã turpitudinem:licet ex bono fine,honeſtari poſſit. Tertia concluſio:Pecunia materialiter accepta, puta vt eſt aurũ, argentum,vel æs, poteſt locari, & vendi abſque peccato,& vſura. Quarta concluſio. Pecunia formaliter ſumpta vt pecunia,id eſt,inquantùm moneta eſt, non poteſt locari, neque vendi abſque peccato,& vſura: quia ſic non habet vſum à proprietate diſtinctum. Quinta concluſio:Homo poteſt vti pecunia tripliciter. primò, vt menſura venalium, & eſt principalis vſus ipſius, quo caſu non eſt venalis. ſecundò, vt pecunia permutando eam cum alia pecunia, prout fit in cambijs,quo caſu eſt venalis per accidens,id eſt,gratia materiæ. tertiò, homo poteſt vti pecunia vt re quadam,quo caſu eſt venalis per ſe, ratione argenti,& ponderis. Sexta concluſio, Numiſma materialiter poteſt vendi, vel emi precio maiori, aut mi-

nori, quam ſit illud, quod habet ex ſtatuto Principis, propter eius qualitatẽ: puta quia eſt ex auro, quod eſt melius ad deaurandum, vel quia moneta eſt commodior ad portandum, abſq; peccato, & ſine vſura. Septima concluſio, Pecunia materialiter ratione diſtantię localis, poteſt vendi & emi maiori, & minori pretio, quàm ſit legale, ſine peccato, & vſura, quia res conſiderata ſub tali diſtantia, minus valet, quàm præſens. Octaua concluſio, Tria ſunt genera cambiorum, ad quę omnia reducuntur primum dicitur ad minutum, ſecũdum per literas. tertium dicitur ſiccũ. Nona concluſio, Cambium ad minutum, contractus permutationis monetæ, vt quando datur vna moneta pro alia diſſimili in ſubſtantia, puta argentea pro ærea, vel in quantitate, vt attonſa pro completa, aut in qualitate, puta nummi veteres pro noui, hoc cambiũ ſi deeſt fraus, non eſt vſurarium, ſed eſt licitum. Decima concluſio, Cambium per literas, vt quando campſor Petro danti ſibi Salisburgi centum aureos, dat literas, vt Romæ accipiat nonagintaquinque, & reliquum campſor lucratur pro ſuo labore, & hoc genus cambiorum ceſſante fraude, non eſt vſu-

vſurarium, quia non eſt contractus mutui, ex quo hic campſor primò recipit, poſteà dat, & Petrus primò dat, deinde recipit: è cõtrario autem fit in mutuo. Vndecima concluſio, Cambium ſiccum, quod eſt quando campſor primò dat, deinde accipit; puta quando Petrus recipit Tridenti centum taleros à campſore, vt in capite vnius menſis, tantum teneatur dare campſori Salisburgi, vbi aliquando plus, aliquando minus valent, hoc genus cambiorum eſt illicitum: quia propriè non habet naturam cambij, ſed mutui, ex quo aliquid accipere, vel principaliter ſperare, eſt vſura. Duodecima concluſio, Generaliter de vſuris ſolus Iudex eccleſiaſticus habet iudicare.

Vſurarius manifeſtus primò eſt is, qui eſt notorius notorietate iuris: puta quia conuictus vel condemnatus de vſuris, vel ſpontè confeſſus coram Iudice: ſecùs ſi extrà iudicialiter. ſecundò, eſt is, qui eſt notorius notorietate facti: puta quia tenet menſam paratam, vel domi omnibus volentibus dat pecuniam, vel alia ad vſuram. tertiò, is dicitur vſurarius publicus, qui publicè vendit rem ad tempus plus, quàm ad numeratum vendi poteſt pretio rigido

ac ſummo, & tales licet in vita non fue rint declarati vſurarij: nihilominus poſt mortem poſſunt fieri probationes ad declarandum, quod erant manifeſti vſurarij dum viuerent.

Pœna vſurariorum manifeſtorum ſecũdum iura, eſt multiplex: prima eſt, quòd tales ſunt infames infamia iuris. ſecunda eſt, quòd ad communionem ſacram, id eſt, ad ſuſceptionem corporis Chriſti non ſunt admittenda. tertia eſt, quòd ad oblationem Altaris non admittuntur, & Sacerdos, qui eos ad huiuſcemodi recipit, ipſo iure eſt ſuſpenſus ab officio. quarta eſt, quòd niſi ſatisfecerint, priuantur ſepultura eccleſiaſtica, & hodie ſepelientes tales, ſunt excommunicati, quas pœnas vſurarij manifeſti ipſo iure incurrunt, nec requiritur hominis ſententia. quinta eſt, quòd non recipiuntur ad beneficium abſolutionis à ſuis peccatis donec de vſuris fuerit ſecundùm facultatem eorum pleniùs ſatisfactum. ſexta eſt, quod nullus debet intereſſe eorum teſtamentis, niſi ſatisfaciant. ſeptima eſt, quod eorum teſtamenta ſunt nulla ipſo iure, niſi ſatisfecerint. Octaua eſt, quòd ſi vſurarius alteri ſoluit vſuras, repetere nõ poteſt, niſi prius ipſe reſtituat, quas extor-

extorſit, vel ille, cuius hæres eſt. nona pœna vſurariorum manifeſtorum, ſecundum omnes Doctores, eſt, quod ad modum raptorum, & furum tenentur reſtituere, non ſolùm receptam rem pro vſuris, ſed & fructus perceptos, & qui percipi potuerunt à vero domino.

DE VSVFRVCTV.

VSusfructus communiter à Doctoribus ſic definitur, eſt ius vtendi & fruendi rebus alienis, ſalua illarum ſubſtantia, proinde Vſufructuaribus ab Emphyteota in hoc differt, quod ille vtile dominium, iſte autem ſolum ius vtendi, & fruendi habet. Vſusfructus propriè eſt de rebus quæ vſu non conſumuntur, licet vtilitatis cauſa receptū ſit, vt etiam in rebus quæ vſu conſumuntur, puta in pecunia, vino, frumento, & ſimilibus conſtituatur, ſicut paſſim ſit, & obſeruatur.

Vſufructuarius generaliter, niſi Teſtator aliter expreſsè diſpoſuerit, tenetur præſtare cautionem, quod reb. quæ vſu non conſumuntur ſibi relictis vtetur, ſalua illarum ſubſtantia arbitrio boni viri, hoc eſt, ſicut quilibet vir bonus re propria vtitur, ac fruitur, in re-

bus verò quæ vſu conſumuntur poteſt exigi cautio de his exhibendis in eadem qualitate, vel ad æſtimationem bonorum virorum, quæ quidem æſtimatio ad ea quæ vſu minuuntur, non ſe extendit, quia eſſet præiudicium vſufructuario, ſed duntaxat ad ea quæ vſu conſumuntur, extenditur.

Cautio non eſt de ſubſtantia vſusfructus reſpectu rerum, quæ vſu conſumuntur, quia in multis caſibus vſusfructus ſine cautione conſiſtit, ſed reſpectu rerum, quæ vſu non conſumuntur, cautio eſt de ſubſtantia vſusfructus: Vnde Vſufructuarius ſi cautionem non præſtitit malitiosè cum ſciret ſe obligatum, tenetur fructus reſtituere tanquàm indebitè perceptos: At ſi cautio non fuit petita. fructusque ſciente, & tollerante proprietario accepit, eo caſu ad reſtitutionem fructuum ſit perceptorum non tenetur: ſecus ſi proprietario ignorante, tunc non eſſet tutus in conſcientia. Nota quod ſecundum Doctores Teſtator poteſt remittere ne cautio præſtetur in rebus quæ vſu conſumuntur, in alijs verò non, quia ſic materia delinquendi, vti aſſerunt daretur.

Vſufructuarius omnium bonorum ad multa tenetur, & in ſpecie, primo tenetur

netur ad omnes expenſas in re vſufructuaria reficienda neceſſarias. ſecundo: tenetur collectas, & alia onera ſoluere, quæ debentur pro fructibus percipiendis, tertio Vſufructuarius omnium bonorum ſecundum Direc. de mente Hoſt. tenetur æs alienum ſoluere, & legata adimplere de ipſis bonis, vel renunciare legato vſusfructus ſi inde ſe grauatum ſentiret, intellige ſi Teſtator reliquit ei verum, & plenum vſumfructum omnium bonorum ſuorum: ſecus autem ſi certarum rerum ſit ipſi relictus vſusfructus.

Vſusfructus multis modis amittitur. primò propter mortem vſufructuarij: verum ſi vſusfructus legatus fuerit Vniuerſitati, ſiue Ciuitati, tunc durabit ſpatio centum annorum, niſi alia clauſula ſit in contrarium, teſtamento ſiue codicillo, inſerta. ſecundò per maximam, & mediam capitalis diminutionem, non autem per minimam, & quando hoc modo perditur, ſi vſufructuarius erat filius reuertitur ad patrē, ſi ſeruus, ad dominum, ſi pater, vel alius ad filium, aut hæredem eius, & non ad proprietarium tranſit. intellige quamdiu viuet ille, cui vſusfructus fuerat legatus. tertiò ſi res perierit in qua vſusfru-

fructus erat conſtitutus.quarto amittitur vſusfructus per nòn vſum,eo modo quo etiam dominium rei perditur : vt per præſcriptionem, nempe ſpatio decem annorum inter pręſentes,& ſpatio uiginti annorum inter abſentes : ſufficit tamen quod Vſufructuarius re ſibi relicta per alium utatur.

Si Teſtator reliquit uxori ſuæ uerũ, & plenum uſumfructum omnium bonorùm ſuorum quamdiu uidualem uitam duxerit,uel ſine hac clauſula,eo caſu etiam frumenta,& alia uſu conſumptibilia ei cedunt: quinimo, & laudemium recipere poterit,nec per hoc uidetur,quod conditio hæredis deterior fiat, ſicut nec Eccleſiæ, ſi Prælatus beneficia uacantia conferat, uel electos confirmet,cum talia ad manus ſuas retinere nequeat. Quid ſi Teſtator dicat relinquo uxorem meam dominam, & uſufructuariam omnium bonorũ meorum? Reſpondeo,quod illud uerbum domina, ad euitandum repugnantiam ipſorum terminorum, non importat dominium bonorum, ſed præeminentiam quandam in domo, ſicut erat ante mortem Viri:communi enim uſu loquendi uxores dicuntur dominæ domus: Quod ſi habeatur in legato uſusfru-

fructus, relinquo uxorem meam uſufructuariam omnium bonorum exſtātibus filijs, ſi filij præmoriantur, habebit uſumfructum, nihilominus omniū bonorum, imo tunc ſicut multi tenent, erit & eſt proprietaria. Verum in hac materia tenori ipſius legati uſusfructus, nec non diſpoſitioni Teſtatoris iuribus conſonæ, ſtandum eſt, & iuxta eam per omnia ſe dirigere oportet, niſi ſacris legibus, aut rationi repugnet.

DE VXORE.

NOmine uxoris in fauorabilibus uenit mulier, quæ contraxit per uerba de præſenti, licet Matrimonium nondum conſummatum ſit: in odioſis uerò uenit illa ſola, quę Matrimonium conſummauit, & de iure uxor eſt ſub poteſtate uiri, ad Epheſ. 5. Mulieres uiris ſuis ſubditæ ſint. Verùm ut notat Panormitanus, maritus non habet in uxorem poteſtatem ordinariam, poteſt tamen eam caſtigare, & uerberare moderatè, uel ut inquit Hoſtien. ex magna cauſa, & uerberatione leui: Vnde uir ſine cauſa, uel grauiter uerberans uxorem, punitur ad dandum ei tertiam partem donationis propter nuptias.

Vir

Vir si inuenit vxorem in actu adulterij,& occidit illam,secundùm ius ciuile,nullam incurrit pœnam: secùs secundùm legem diuinam , quæ dicit Exo.20. Non occides, ideo non licet. Vtrum vxor teneatur laborare pro viro? Respondeo si habet sufficientem dotem pro oneribus supportandis,non tenetur, & vir in tali casu non potest eam compellere ad laborandum subtrahendo alimenta: vnde sequitur, ꝙ sibi poterit laborare, deductis tamen obsequijs communibus pertinentibus ad gubernationē domus, ex quo vxor, secundum communem opinionē Doctorũ, tenetur ad omnia obsequia mariti,puta custodiendo bona eius,parando cibos,lauando,& his similia. Quod si dotem sufficientem non habet, eo casu debet laborare viro pro oneribus supportandis,& si nollet,eo casu vir potest illi alimenta denegare.

Vxor tenetur sequi virum, si trāsfert domicilium, nisi præcessisset pactum de non transferendo domicilio. Quinimò etiam pacto non obstante, si aliqua necessitas aduenerit,puta infirmitas,vel capitalis inimicitia, eo casu vxor tenetur sequi virum:Si verò domicilium non transfertur,non tenetur eũ

se-

sequi. Similiter non tenetur, si maritus est vagabundus, nisi cum eo contraxerit, sciens ipsum esse vagabundum, hoc tamen totum, vt notant Doctores, limitandum est, tenetur eum sequi, quando ex causa honesta transfert domicilium, secus si ex causa inhonesta, vel si vellet eam trahere ad peccatum, vel immineret sibi periculum vitæ, eo casu non tenetur eum sequi, minus quò ad hoc, illi obedire.

Vxor potest agere ad restitutionem dotis viuente marito, vt quando vir eius incipit malè, vti substantia sua, vel quando propter maleficia, & crimina propria exulat à patria sua, præsertim cum ad distractionem, & dilapidationem bonorum peruenitur. Quinimo eo casu secundùm aliquos posset etiam petere donationem factam propter nuptias, at multi quo ad prædictam donationem contrarium tenent.

Item in causa diuortij, hoc est quando matrimonium venit separandum quo ad thorum, tunc vxor potest agere ad restitutionem dotis, & etiam donationem factam propter nuptias, petere: multæ autem ponuntur causæ, quibus vxor à viro quo ad thorum, iudicio Ecclesię separari potest, puta si est fur,

fur,uel latro, si adulterium commisit, & alijs de causis in iure expressis, quas omnes hic recensere, non est opus.

Quare quilibet iuxta Apostoli admonitionem, cognoscat uas suũ quod possidet, in sanctificationem, curentq; coniuges perpetuo indissolubilique matrimonij nexu uincti,ut se inuicem diligant, sicut Christus dilexit Ecclesiam, qui seipsum tradidit pro ea: Sacramentum enim hoc magnum est, sicut docet idem Apost. ad Ephes. 5. in Christo, & in Ecclesia.

ÆC sunt pie lector, quæ nobis circa hanc doctrinam de Casibus conscientiæ dictam, ordine alphabetico dispositam,sentienda, tenenda, & obseruanda censuimus,ac censemus: saluis per omnia iudicio, & Censura sanctæ Matris Ecclesiæ, cui nos semper subijcimus. Perlege igitur, candido atque Christiano animo contenta in hoc opusculo,& si rem uotis parem fecimus,omnipotenti Deo, à quo omne bonum, gratiæ referantur; sin autem, da ueniam: quod enim pro nostra mediocritate præstare potuimus,præstitimus,& quod longo studio, uigilijs,at-

que

que labore comparauimus, alijs synce-re, & charitatiuè communicare uoluimus. Bene uale, & si hanc materiam fu sius habere cupis, uideas D. Thomam Aquin. 2. 2. item 3. part. & in Quolib. pro rerum qualitate de quibus agitur. Insuper summas iam pridem publicæ utilitatis causa in lucem datas, nempe Pisanel. Anton. Angel. Rosel. Syluest. Tabien. Supplen. Didac. Couarruuias à leyua. Martin Nauarr. & Io. Bernard. Diaz in sua pract. crim. can. quos Authores, & alios multos in editione istius nostræ Summulę perlegimus, communioriq; sententiæ adhæsimus, illamq; diuina gratia adiutrice assecuti sumus, proinde Deo sit laus, honor, & gloria.

FINIS.

INDEX

EORVM OMNIVM QVAE in hoc opere, ordine Alphabetico continentur.

De

INDEX.

Ma-

Su-

Indicis Finis.